

ભાગ ૨ જો.

(ભાગ ૧ લા તથા ૨ જાની અનુક્રમણિકા સાથે)

તૈયાર કરાવનાર

શ્રી વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય પરિષદ મંડળ, વડોદરા.

પ્રસિદ્ધ કરનાર

શ્રી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.,
વડોદરા.

સને ૧૯૩૧

કિંમત ૦-૧૨-૦

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૮૪૨

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ વાર્તાશ્રોત પુસ્તકોનો પરિચય .
ભાગ-૨

વિશ્વકર્મા : ૩૪

વાર્તાઓનાં પુસ્તકોનો પરિચય

ભા ૨ નો.

(ભાગ ૧ લા તથા ૨ નીની અનુક્રમણિકા સાથે)

તૈયાર કરાવનાર

શ્રી વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય પરિષદ મંડળ, વડોદરા.

પ્રસિદ્ધ કરનાર

શ્રી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.,
વડોદરા.

સને ૧૯૩૧

કિંમત ૦-૧૨-૦

મહેસાણા સિધાપરીઠ
અમરલાલ
ચામરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ
૧૫૮૪૨

પહેલી આવૃત્તિ]

પ્રત ૧૧૦૦

[સને ૧૯૩૧

મુદ્રક : શનાભાઈ મથુરભાઈ પટેલ
મુદ્રણસ્થાન : ચરોતર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ-આણંદ

પ્રસ્તાવના

‘વાર્તાના પુસ્તકોનો પરિચય ભાગ ૧ લા’ ની પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે વાર્તાના પરિચયના ભાગે તૈયાર કરાવી પ્રસિદ્ધ કરવાની જવાબદારી અમે વડોદરા રાજ્યના પુસ્તકાલય ખાતાના મહદનીશ વ્યવસ્થાપક રા. રા. મોતી-ભાઈ નરસિંહભાઈ અમીનને સોંપેલી અને તેમણે ભાઈ નાનુકલાલ ચૌકસી આ કામથી છૂટા થયા પછી યોગ્ય માણસની પસંદગી કરી લઈ આ બીજા ભાગ પ્રસિદ્ધ કરવાનું બધું જ કામ પોતાની દેખરેખ નીચે કરાવી લીધું છે; તેમની આ સેવા બદલ તેમનો અમે પરિષદ મંડળ તરફથી અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

આ પ્રકારના પુસ્તકની કેવી અને કેટલી જરૂર છે તેનો ખરો ખ્યાલ તો સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના અંતર્યામીને જ હોઈ શકે. આશા રાખવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલયોને વાર્તાનાં પુસ્તકો ખરીદવામાં અને કયાં પુસ્તકોનું વાચન વધારવા જેવું છે તેની જરૂરી માહિતી મેળવવામાં આ પુસ્તક સર્વ કોઈને મદદગાર થઈ પડશે.

ઠી પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદ }
પ્રથમ અધિવેશન. મહેસાણા }
તા. ૨૬મી એપ્રિલ ૧૯૩૧ }

મણિભાઈ મં. કાશીવાળા
મંત્રી, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય
પરિષદ મંડળ, વડોદરા

નિવેદન

‘વાર્તાઓનાં પુસ્તકોનો પરિચય ભાગ ૧ લા’ ના નિવેદનમાં જણાવ્યા પ્રમાણે વાર્તાનાં વંચાયેલાં પુસ્તકો પૈકી જે ૧૨૦૦ પુસ્તકો બિનવાંધાસરેલાં જણાયેલાં અને જેમાંનાં ૩૭૨ પુસ્તકોનો પરિચય ભાગ ૧ લામાં આપેલો તે જ ધારણ સહેજ ફેરફાર સાથે આ ભાગ ૨નામાં ૪૪૭ પુસ્તકોનો પારંચય આપના પ્રયત્ન કર્યો છે. ભાઈ નાનુકલાલ ચોકશીએ અભિપ્રાયો મેળવી ગોઠવી રાખેલા તે વાંચી, ઘટિત ફેરફાર સાથે છાપવા માટે નકલ કરવાનું કામ વડોદરા મેલ ટ્રેનિંગ કૉલેજના અધ્યાપક ભાઈ જગજીવનદાસ દયાળજી મોદીને સોંપવામાં આવ્યું હતું. તે ઉપરથી પુસ્તકોને જે તે વિષયમાં મૂકવાં અને વિષયોનો ક્રમ નક્કી કરવો વગેરે કામ તેમણે કરી આપ્યું છે, તે બદલ તેમનો આભાર માનવામાં આવે છે.

હવે બાકી રહેલાં વાર્તાનાં પુસ્તકોનો પરિચય ભાગ ત્રીજા રૂપે પ્રસિદ્ધ થાય તે માટે પ્રયત્ન જારી છે. એટલે હાલની અનુકૂળતાઓ જારી રહેશે તો અમરેલી મુકામે થોડી પુસ્તકાલય પરિષદના, વાર્તાનાં પુસ્તકો ગુજરાતના વિદ્વાનો પાસે વંચાવી પસંદગી પામેલાં પુસ્તકોની નામાવલિ પ્રસિદ્ધ કરવા બાબતના ઠરાવનો પૂરેપૂરો અમલ થઈ શકશે.

વડોદરા,
તા. ૨૯-૪-૩૧

}

મોતીલાલ ન. અમીન
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક, સાર્વજનિક પુસ્તકાલય શાખા,
પુસ્તકાલય ખાતું. વડોદરા

ભાગ ૨જાની અનુક્રમણિકા—વિષયવારી

નંબર	નામ	પૃષ્ઠ	સંખ્યા
૧	સામાજિક - સાંસારિક	૧- ૫૮	૨૦૫
૨	ઐતિહાસિક - રાજકીય	૫૯- ૮૬	૬૭
૩	ડિટેક્ટિવ	૮૭- ૯૩	૨૬
૪	ધાર્મિક - નૈતિક	૯૫-૧૦૫	૩૯
૫	બાલોપયોગી	૧૦૭-૧૦૮	૮
૬	સ્ત્રી ઉપયોગી	૧૦૯-૧૧૮	૩૬
૭	ટુંકી વાર્તાઓ	૧૧૯-૧૨૫	૨૫
૮	હાસ્ય રસિક	૧૨૬-૧૨૭	૫
૯	પૌરાણિક	૧૨૮	૨
કુલ પુસ્તકો			૪૪૩

ભાગ ૨ જાની અનુક્રમણિકા—નામવારી

વિષય	નામ	પૃષ્ઠ	વિષય	નામ	પૃષ્ઠ
કુ.	અકકલનો ખખનો	૧૧૯	ઐ.	આર્યઆદિત્ય ચક્રવર્તી બાપા રાવળ	૬૨
હા.	અકકલનો સમુદર	૧૨૬	ઐ.	આસાસ પર હલો	૮૧
હા.	અકબર ખીરખનો વિનોદી		સા.	આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટર	૧૯
	વાર્તા સંગ્રહ	૧૨૭	સા.	આશકની આત્મકથા	૨૨
ઐ.	અજમેરનો અજીતસિંહ	૭૬	સા.	આશ્રમ હરિણી	૩૫
સા.	અજમીર અથવા ગરીબનું નસીખ		કુ.	ઈંદુકલા	૧૨૦
	ગરીબ	૧૯	સા.	ઈંદ્રાવતી	૪૫
સા.	અફસૂત શાપ અથવા હીરાની વીંટી ૨		બા.	ઇરાનીયન નાષ્ટસ	૧૦૮
સા.	અધીરી અરનવાજ અથવા		ધા.	ઇશ્વર કોનો છે?	૯૭
	પસ્તાપદી પારસણ	૧૫	ધા.	ઉત્તમ કુમાર	૯૬
સ્ત્રી.	અનાથ બાલા અથવા સુધારા	૧૧૪	સા.	ઉદયકાન્ત-હિંમતે મરદા તો	
ઐ.	અનારકલી અથવા અપરાધી અકબર ૬૬			મદદે ખુદા	૫૭
સા.	અનુપમ ઉષા	૧૬	સા.	ઉનાહ અથવા પાપીનું પગલું	૮
સા.	અનંગ ભખમ	૧૮	સા.	ઉષાકાન્ત	૧૯
સા.	અનંત કળા	૨૫	સ્ત્રી.	ઉષાનદિની	૧૦૯
સ્ત્રી.	અભાગિની અથવા સંસાર તૃણા	૧૧૭	સા.	એક તખીબની તવારીખ	૩
સા.	અમીના	૫૪	સા.	ઓરત	૪
ધા.	અયામા	૯૮	ઐ.	ઔરંગજેબનો ઉદય અથવા	
ઐ.	અલ મનસુર	૭૯		આ તે મહાન મોગલ	૭૧
સા.	આપતાપર કોષ્ટુ	૩૮	સા.	અંગના કે દેવાંગના?	૧૩
સા.	આયવેન હો	૫૧	ઐ.	કચ્છનો કાતિફેય	૬૩
ડિ.	આગ્રાનો ખખનો	૯૨	સા.	કથા કલ્પવૃક્ષ	૫૮
કુ.	આદર્શ ગૃહસ્થ અને જાપાની		કુ.	કથા વિનોદ	૧૨૦
	જસુસ	૨૪	કુ.	કથા સાગર	૧૨૩
ઐ.	આદર્શ રમણી અથવા જીવનનો		સા.	કમનસીબ કુમારી	૫૭
	મહામંત્ર	૭૭	સા.	કમળ કુમાર	૫૮
સા.	આદાની સુંઠ અથવા પીરોજનાં		સા.	કમલિની	૧
	પાખંડ	૩૮	નૈ.	કરણીનો ફેજ	૧૦૩
ધા.	આનંદ મંદિર	૯૯	સા.	કરપુર મંજરી	૪૭
ડિ.	આપઘાત કે ખૂન?	૯૧	સા.	કરમચંદની કંઠણાઈ	૪૬

સા.	કર્મની કહાણી	૩	સા.	ગુણ લક્ષ્મી	૧૫
સ્ત્રી.	કર્મ વંદન	૧૧૪	સા.	ગુમાએલું ગોહર	૧૮
અ.	કલ્યાણી અથવા હજાર વર્ષ પૂર્વેનું હિંદુસ્તાન	૮૧	સા.	ગુર્જરી-મુંબઈની શેઠાણી	૩૪
અ.	કાઠીઆવાડની જુની વાનાઓ	૬૮	અ.	ગુર્જરેશ્વર કુમારપાળ	૬૦
કું.	કાઠીઆવાડની દંતકથાઓ	૧૨૯	સા.	ગુલજાર અથવા પાક નરીબી ભલી કે પાપી તવંગરી !	૪૯
ડિ.	કામરૂ દેશની કામલતા	૮૮	સા.	ગુલ વંદન	૨૨
કું.	કામાંચ કામિની અને લાવણ્યલતા	૧૨૨	સા.	ગુલવાડીનું ગુલાબ	૧૬
વા.	કામિની અને કંચન	૯૯	સા.	ગુલામગીરીનો ગજબ	૫૧
અ.	કાશ્મીર અને કેસરી	૮૨	અ.	ગુલશીરીના - ઇરાનની છેલ્લી શાહજાદી	૬૦
કું.	કિસ્મતની કાસતી	૧૯૯	સા.	ગુલી ગરીબ યાને ઘેલા ઘાંતું કુટુંબ	૨
સા.	કૃષ્ણકાન્તનું વીલ	૫૩	સા.	ગ્રીક સાહિત્યની કરુણરસ નાટ-કોની કથાઓ	૪૦
અ.	કૃષ્ણલાલનાં કાવચાં	૮૪	સા.	ગૃહદશા	૩૦
સા.	કુદરતનો ખેલ	૪૪	સા.	ગૃહદાહ	૫
સ્ત્રી.	કુન્જકિશોરી	૧૧૫	સા.	ગૃહલક્ષ્મી	૪૮
સ્ત્રી.	કુંવારી કન્યા	૧૧૦	સ્ત્રી.	ગૃહિણી રતનમાળા	૧૧૨
ન.	કુમાર પર્ણિ	૧૦૫	અ.	ગોલ્ડન વીર હમીરજી	૬૧
સા.	કુમારી કામાંચ	૫૩	ડિ.	ગંધાતો ગુલાબ	૮૮
સા.	કુમુદ કલા	૯	અ.	ચક્રવર્તી અશોક	૧૯
સા.	કુમી કલાંટ	૪	અ.	ચક્રવર્તી હમીર અથવા ચિતોડનો પુનરુદ્ધાર	૬૭
સ્ત્રી.	કુમુદ કુમારી	૧૦૫	સા.	ચક્રવર્તી યાને બાગમાં નાગ	૨૮
સા.	કુલ હમી કમલા	૧	સા.	ચ. મનો ખસમ	૨૮
સ્ત્રી.	કુલીન કાન્તા	૧૧૨	કું.	ચાંદનીઝ ટેલ્સ	૧૨૫
કું.	કેટલાક નવલકથાઓ	૧૨૫	અ.	ચારુશીલા	૮૩
અ.	કેટલાક મદાન યુદ્ધો	૭૩	અ.	ચંદ્રશેખર	૬૨
ન.	કોણ સરમ? વહાડિયાની વીલ કે પગલની પીલુ	૧૦૨	સ્ત્રી.	ચંપક કલિકા	૧૧૪
અ.	કોન્સ્ટાન્ટીનોપલની કથા	૮૩	અ.	છત્રપતિ રાજગમ	૫૯
સા.	કેલ્ડ બેક	૧૦	અ.	છત્રપતિ મંભાજી મહારાજ	૭૩
અ.	ખલીફનાં અફઘાન પરાક્રમ	૭૪	ડિ.	છૂપી પોલીસ ગ્રંથમાળા	૮૮
ડિ.	ખૂન કે જાદુ?	૯૩	ડિ.	છૂપી પોલીસ	૮૮
ડિ.	ખુશીયા ખંજર	૯૧	સા.	જગન્મોહિની અને નટરાજ	૧૧
ડિ.	ખેતસીનું ખૂન	૮૯			
સા.	ખોરસેદ અથવા જ્ઞાનની સરસાઈ	૭			
સા.	ગમગીન ગુલાં	૪૯			

સા.	જમશેદની જેહમતો	૪૩
ઐ.	જયન્તી અથવા સંતાલ વિદ્રોહ	૬૫
ઐ.	જયસિંહ	૭૨
સા.	જર કે ઝેર ?	૨૬
સા.	જરની જંગળ	૨૬
ઐ.	જર્મન જાસુસની આત્મકથા	૮૫
સા.	જાન કે જીગર	૪૯
ઐ.	જુલમી જાલીમ અથવા ધુજતી ધરા	૮૫
સા.	જીગર કે દિગર ?	૨૪
સા.	જીવતું દોઝખ	૪૯
ટું.	જુડી જગત અને બીજી વાર્તાઓ	૧૨૨
ઐ.	જુલિયા દલિયા અને પવિત્ર ગુલનાર	૭૫
સા.	જંગી જેરદસ્ત લુંટારાની ભેદી મુકા	૧૮
ધા.	સાનોપદેશ	૧૦૦
સ્ત્રી.	ઝહેરે કાતીલ	૧૧૬
સા.	ઝેર કાણે આપ્યું ?	૪૧
બા.	ઠંડા પહોરની વાતો	૧૦૭
ટું.	ડિટેક્ટિવ જયંતનાં અદ્ભૂત પરાક્રમે	૧૨૧
ડિ.	ડિટેક્ટિવ દેવેન્દ્ર	૮૭
ડિ.	ડોક્ટર ફૂલસાહેબ	૯૦
સા.	તકવીરની તકલીફ	૧
સા.	તરક્કા અથવા ઊંમનો આવેઝ	૨૦
સા.	તલવારની ધાર	૨
નૈ.	તલેસમ	૧૦૫
સા.	તાપી માતાનો કાપ	૯
સ્ત્રી.	તાલેવંતની તેહમી	૧૧૧
સા.	તિલોત્તમા	૩૬
ધા.	તેજ પ્રભા	૯૮
ઐ.	તેજસ્વી તારો ખર્ચો ઉર્ફે શિવા- જીનું નૌકાબજ	૮૧
સા.	તોળમની તકાબરી	૩
ટું.	દખખજીની દંતકથાઓ	૧૨૫
સા.	દગલબાજ દુનિયા	૧૩

ધા.	દાનવીર રત્નપાળ	૯૬
સા.	દારાસાના	૩
હા.	દાક્ષીવડાની દશ વાતો	૧૨૭
સા.	દિવ્ય બ્યોતિ	૧૭
ધા.	દિવ્ય મૂર્તિ	૯૫
સા.	દેવાની કે શાણી ?	૧૭
હા.	દિલસુખ દિવાળી	૧૨૬
સા.	દિલસોઝ કે દિલબર	૪
સા.	દીનાનાથ	૩૦
સ્ત્રી.	દેવી અનસૂયા	૧૧૩
સ્ત્રી.	દેવનંદિની	૧૧૦
નૈ.	દેવાનું દુઃખ	૧૦૪
ઐ.	દુર્ગાદાસ રાઠોડ	૭૫
નૈ.	દુઃખી દાદીબા	૧૦૪
સા.	દુઃખીયારી દુઃખતર	૫૮
સા.	દુશ્મન દારાબ	૪૩
સા.	ધર્મોજય	૧૯
સા.	નખરાંબાજ નસીબ	૧૮
સા.	ન્યાયના ખૂનમાં નીતિ	૫૫
સા.	નરેન્દ્ર મોહિની ને મનમોહન મોતીડ૦	
ટું.	નવલ કથાસંગ્રહ	૧૨૨
સ્ત્રી.	નવલ ગંગા	૧૧૨
સા.	નવલ નવરંગી અથવા ફેશનની શીસીઆરી	૨૫
ઐ.	નવલ પહેલું અથવા વીરાધીરાની દેશકલ્યાણી વાર્તા	૬૯
સા.	નવો જમાનો - અમૃત કે ઝેર ?	૪૦
સા.	નશીબનાં નખરાં	૫૧
સા.	નસીરુદ્દીન	૬
સા.	નાગકન્યા	૧૧
નૈ.	નાટ્યકથા રસ	૧૦૩
ઐ.	નાદીરનો દોરદમામ અથવા બાહુબળનું પરિણામ	૬૨
ઐ.	નાનાસાહેબ અથવા સ્વધર્મ ચાટે પ્રાણાર્પણ	૬૫

આ.	નોકરીનો ઉમેદવાર	૧૦૮	સ્ત્રી.	પ્રભોધા	૧૧૧
સા.	નોકરીની દુર્દશા	૯	ધા.	પ્રભાતચન્દ્ર	૧૦૧
સા.	નોકા ફૂળી	૨૯	ઐ.	પ્રભોદા યાને દિલેર દિલારામ	૮૨
ડિ.	પચાસ હજારની ચોરી - ગંગા		સા.	પ્રિયકાન્ત	૨૧
	ઝોવિંદનું ગુમ થવું	૯૦	સા.	પ્રેમ ઘેલો દોરાબ અથવા પ્રેમપરીક્ષા	૨૪
ટું.	પચીસ નવલકથા	૧૨૪	ડિ.	પ્રેમપિંજર કે કાળરાત્રીનું ખૂતી	
સા.	પતિવ્રતા બાયડીનો વહેમી ભરથાર	૧૬		ખંજર ?	૯૩
ઐ.	પતિવ્રતા ભેગમ લુટ્ટુનિસા	૭૬	ઐ.	પ્રેમની આદૃતિ યાને અમ્ય લક્ષ્મી	૮૦
સ્ત્રી.	પતિવ્રતા સ્ત્રી	૧૧૩	સા.	પ્રેમલા દેવી ઉર્ફે મેરિયા બેન	૪૭
ઐ.	પદ્મની અથવા ભસ્મભૂત ચિતોડ	૬૫	ધા.	ફલોર-ફલોરેન્ડા	૯૫
ઐ.	પરમાર પૃથુસિંહ	૭૮	સા.	ફિરોઝમહાલ યાને દૌલત	૨૬
ટું.	પરશ્યન ટેલ્સ અથવા ૧૦૦૦		સા.	શીજીદીપમાં ૨૧ વર્ષ	૩૯
	દિવસની વાર્તા	૧૧૯	ઐ.	બગદાદનો આદશાહ	૭૨
ઐ.	પરાધીન મુજરાત	૬૭	ઐ.	બહાદુર કલો	૮૫
સા.	પવિત્ર પ્યાર	૧૫	ઐ.	બહાદુર બાળા	૭૭
ટું.	પરશ્યન ટેલ્સ	૧૨૦	ઐ.	આદશાહી કથાકુંજ	૭૬
ઐ.	પાટલીપુત્રની પડતી	૫૯	ઐ.	આદશાહ બાબર અથવા નૂરે	
ધા.	પારસમણિની શોષમાં (અલ્લાંડનો			ઇસ્લામ	૬૪
	ભેદ)	૧૦૦	સા.	આપનો ભોગ અને દોસ્તનો કોલ	૧
ડિ.	પિશાચોની પ્રપંચલીલા અથવા		સ્ત્રી.	આલા	૧૧૨
	શરીફ બદમાસ	૯૩	ઐ.	આલયોગિની	૮૦
નૈ.	પીપાળ	૧૦૫	ડિ.	બીલોરનો બુચ	૯૨
ધા.	પુણ્ય પ્રભાવ અથવા સામ્રાજ્ય		ઐ.	બુઝાતો દીપક	૬૧
	કેવલી	૯૬	ઐ.	ભેગમ મહાલ	૭૧
ઐ.	પુતળાબાઇ	૬૦	નૈ.	બેતાલ ખલકત યાને બેચેન દુન્યા	૧૦૨
ઐ.	પુનર્જીવન	૮૫	સા.	બે દીલ કે બેવકા ?	૫
સા.	પુનર્લંબનો પશ્ચાતાપ	૫૬	સા.	બે મુદ્રિકા	૨૨
ટું.	પુષ્પમાળા	૧૨૪	ધા.	અલ્લયારિણી	૯૯
ટું.	પૂણિમા	૧૨૧	ઐ.	અલ્લદેશની રાણી	૮૩
ઐ.	પૃથુ કુમાર	૭૦	સા.	અલ્લરાક્ષસ	૩૩
સા.	પ્યારનો એક પુલ	૪	ઐ.	ભદ્રકાળી અથવા પાવાગઢનો પ્રલય	૬૬
સા.	પ્રણય પંક	૫૦	સા.	ભયંકર ભદ્ર	૧૨
સા.	પ્રણય લીલા	૧૧	સા.	ભરતી ઓટ	૧૫
સા.	પ્રતાપસિંહ	૩૦	સા.	ભલો કે ભૂડો	૩૮
સા.	પ્રપંચ જાળ	૫૬	સા.	ભાગીરથીની ભૂલ	૪૦

સા.	ભાગ્યદેવીની ભયંકરતા અથવા	
	આદર્શ વિધવા	૧૩
ડિ.	ભામિની કે ભૈરવી ?	૯૨
ઐ.	ભુવન મોહિની	૬૭
સા.	ભૂડાનો બેઠ	૪૨
સા.	ભેદી ભુંગળ	૪૮
સા.	મડમ કે મધુરી ?	૩૪
સા.	મણિ અને મોહન અથવા ભાગ્ય- હીન ભાષ્યને	૨૨
સા.	મણિ અને મોહન	૪૬
પૌ.	મથુરાપુરીનો રંગીનો રાણો	૧૨૮
સા.	મનુ અને ભાનુ	૩૬
ધા.	મનોરમા	૯૭
ઐ.	મહારાણા આપારાવ	૭૩
ઐ.	મહારાણી મયણુદેવ અથવા ગુજરાતની માતા	૬૩
ટું.	મહારાષ્ટ્રીય કથાકુંજ	૧૨૧
સા.	મહાશ્વેતા	૧૬
સ્ત્રી.	મહિલાઓની મહાકથાઓ	૧૧૧
સા.	મહોત્ત કે મુશ્કિલ ?	૪૫
ડિ.	માનવ શયતાન	૯૨
સા.	માયાવી મસ્તક અથવા સાહસની પ્રતિમા	૫૫
સા.	માયાવી મોહિની	૪૧
ટું.	મારી વીશ વાર્તાઓ	૧૨૧
સા.	માથુકનો ઇસારો	૨૭
ઐ.	મીરકાસમ	૭૦
ઐ.	મીસરની મહારાણી કિલ્લોપેટ્રી	૭૫
બા.	મુકુલ	૧૦૮
નૈ.	મુક્તમાળા	૧૦૫
ઐ.	મુદ્રા અને કુલીન	૬૮
ઐ.	મુરીદ શયતાન અથવા મલબારનો મોપલા અત્યાચાર	૬૩
સા.	મૂર્તિની આંખનો હીરો	૨૭
સા.	મૂશ્કીલ આશ્વાન	૩૮

નૈ.	મૃગજળ	૧૦૨
સા.	મૃદુલા	૨૦
સ્ત્રી.	મૃદુલા	૧૧૮
ઐ.	મોગલ સંખ્યા	
સા.	મોતીલાલ અથવા વડેલ છોકરો	૪૨
ડિ.	મોહન ગુપ્ત	૮૯
સ્ત્રી.	મોનનલાલ	૧૧૮
સા.	મોહનતી બજાર	૨૭
ડિ.	મોહિની ઉર્ફે મર્યામ અથવા ઝકુની દીકરી	૮૮
સા.	મંચી મકકારો	૪૨
સ્ત્રી.	મુસુરી વાર્તાઓ	૧૧૬
ઐ.	યૌવન ચક્ર અથવા મોહ મરિચિકા	૬૪
સા.	રજની	૩૯
ઐ.	રણુદેલા રજપૂતો	૬૭
સા.	રતિ સુદરી	૩૪
ઐ.	રન્તગઢની રંભા	૭૭
સા.	રન્ત મંજરી	૪૬
પૌ.	રસદાયક રન્તનિધિ	૧૨૮
ધા.	રસિદા	૧૦૧
ઐ.	રાજબા	૮૬
ઐ.	રાજમાતા યાને રાજ માનસિંહનો ગૃહસંસાર	૭૪
ઐ.	રાજમાર્ગ	૭૦
ઐ.	રાજયોગી યાને પરમારધારાવર્ષાદેવ	૭૧
સા.	રાજલક્ષ્મી	૪૩
ઐ.	રાજ ગણેશ કિંવા મંદાકિની	૭૨
ઐ.	રાજ છત્રશાલ	૭૬
બા.	રાજ ભોજ અને કવિ કાળિદાસ	૧૦૭
સા.	રાજના મહેલમાં	૫
સા.	રાજ રામકૃષ્ણ અથવા રમણિની રંગભૂમિ	૧૦
સા.	રાધા રાણી	૩૫
ઐ.	રા 'નો ધણુ	૭૪
બા.	રામેશ્વર	૧૦૭

ઐ. રાસેલાસની કથા	૮૪	કું. વિવિધ વાર્તા માળા	૧૨૩
સા. રીચમંડ વિલાનો વારસ	૫	સા. વિવિધ સુખાભાસ	૨૫
સા. રૌનક મહાલ	૪૨	સા. વિશુદ્ધ સ્નેહ	૩૧
સા. રંગીલી સંધ્યા	૨૪	સા. વિશ્વ મોહિની	૩૩
સા. લટકાળી લલિતા કે પ્રેમની દેવી	૮	ઐ. વિશ્વ રંગ	૬૬
સા. લતા અને લલિતા	૫૫	નૈ. વિશ્વ વૃક્ષ	૧૦૩
સા. લાલમ લાલ અથવા મુરતી		ઐ. વીણા અથવા ચિતોડની ચાતકિની	૭૯
સહેલાણી	૨૫	ઐ. વીર પ્રતિજ્ઞા	૭૪
ઐ. લીલા યાને ગ્રાન્ડાનો ઘેરો	૮૧	ઐ. વીરવટ અને રૂપાળી રાણી	૮૪
સા. લીલી સૂફી	૫	કું. વીર વિજય	૧૨૪
નૈ. લૂટાર મુખારક	૧૦૧	ડિ. શયતાનનો સાથી	૯૧
બા. લંગડો જરવાસ	૧૦૮	ઐ. શહેનશાહ જહાંગીર	૭૦
ઐ. વજ્ર નદિની ગુલબેગમ	૩૯	સા. શહેરાં નહિ મહેરાં	૪૪
બા. વણિક વિદ્યાની વાતો	૧૦૭	ધા. શાન્તિનિકેતન	૯૯
ડિ. વનવાસિની	૮૭	સ્ત્રી. શારદાનું સ્વાર્પણ	૧૧૭
સા. વસંત કુમારી	૧૨	ઐ. શાહ અકબરનો જમાનો યાને	
ડિ. વસંતલાલની વિપત્તિ	૯૦	મોગલ ગ્રહોજ્જ્વાલી	૬૧
સા. વસંતસેના	૩૭	ઐ. શાહજહાનના છેલ્લા દિવસો અથવા	
કું. વાતો લહરી	૧૨૩	માધવી કંકણ	૬૪
સા. વસંતી અથવા વારાંગના કે		ઐ. શાહજહાન બુશર	૮૨
વીરાંગના	૪૭	સા. શિરીષ	૨૪
ડિ. વિધવા લીજ્જ	૮૭	સ્ત્રી શિયળની કસોટી અને ખેવડા	
ઐ. વિધીનું વિધાન	૭૮	દુનિયા	૧૧૧
સા. વિદ્યાસાગર	૪૪	સા. શિવલક્ષ્મી અને દીપવદશાલની	
ઐ. વિનાશિની બાળા અથવા રામ-		વાર્તા	૩૬
રાગનો સર્વનાશ	૬૦	ઐ. શીશ મહેલ	૮૩
સા. વિનોદચંદ્ર	૧૭	ઐ. શુક્રીપાશા અને એડીઆનો-પલ	૭૮
સા. વિમળા	૫૫	સા. શેરલોક હોમ્સ	૫૨
ઐ. વિલક્ષણ કથાગ્રંથ	૬૯	ડિ. શેરલોક હોમ્સનાં પરાક્રમે	૯૧
સા. વિલક્ષણ વેર અથવા પાપનો		ધા. શ્રી ત્રિભુવન વિજયી ખડ્ગ	૯૭
પ્રતિકાર	૫૪	સા. શ્રીમતિ વિજયા	૫૪
સા. વિલાયતી વિલાસમાં ફેશનગાઇ		ધા. શ્વેત ભાનુ	૯૭
ખલાસ	૧૩	ઐ. સત્તરમી સદીનું ફ્રાન્સ	૬૮
સા. વિલાસમાં વિનાશ	૫૨	સા. સત્યસિંહ	૩૭
સ્ત્રી. વિલાસીની અથવા સત્યનો જય	૧૧૬	ધા. સતી તોરલ અને જોસલ	૯૫

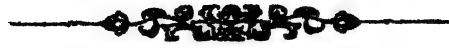
નૈ.	સતી સુવર્ણા પૂર્વ વિભાગ	૧૦૪
ઐ.	સતી સોન ને વીર રાખાયત અથવા કુમલીનું ધમસાણુ	૬૯
સ્ત્રી.	મદ્ગુણી નસીમા	૧૧૬
સા.	મદ્ગુણી સુશીલા	૬
સા.	સપલની સુના યાને ભરમ ના પૂછો	૪૪
સા.	સફેદ ઇગ	૬
સ્ત્રી.	સમાજની બેદી ઉપર	૧૧૩
સા.	સમીયા	૭
સા.	સરસ્વતી	૫૭
સા.	સવિતા સુંદરી	૨૩
સ્ત્રી.	સાચી પણ કાચી	૧૧૭
સા.	સાધ્વી શશિકળા	૩૯
સા.	સાવિત્રીનું સાવિત્રી વ્રત	૫૩
દુ.	સાહેબરામ આદિ કૃતિઓનો સંગ્રહ	૧૨૪
ઐ.	સિતમર સુલતાન અથવા તલવાર અને કુરાન	૬૫
સા.	સિતારનો શોખ અથવા કહેવાતાં સ્નેહલગ્ન	૨૧
સા.	સીતમગર યાને મુકતુલ કે મઝલુમ	૭
સા.	સુખી સદન	૨૮
સા.	સુગુણી સુંદરી	૫૧
સા.	સુગંધમાં સડો અથવા રંગેલું લાંછન	૮
સા.	સુધરેલી સંગીતા	૫૬
સા.	સુધરેલી સીતા યાને આ તે સુધા- રો કે કુધારો	૨૩
સા.	સુધારાનું શિખર અને સંસાર સાગરમાં સાગર	૩૨
સા.	સુંદર ખહેન	૩૫
સા.	સુંદર સોદાગર	૭
ધા.	સુખોધ ચંદ્ર	૧૦૦
સ્ત્રી.	સુખોધ સુમંત ગૌરી	૧૧૭
સા.	સુરેન્દ્રનાથ	૩૧

ઐ.	સુલતાના ઉર્ફે ખેચમની ખસારત	૮૬
મા.	સુવર્ણ પ્રતિમા	૫૬
સ્ત્રી.	સુશિક્ષિત સ્ત્રી	૧૧૫
સા.	સુશીલ સુંદરી	૪૧
સા.	સેતાનનો સાથી	૫૮
સ્ત્રી.	સેવાસદન	૧૧૮
સા.	સૈનિકની સુંદરી	૫૦
ઐ.	સોનારણુ યાને આપખુદીને દોર	૮૬
ડિ.	સોનેરી ટાળા	૯૩
ઐ.	સોનેરી શીર અથવા પાટલીપુત્રનો પ્રલયકાળ	૮૦
ઐ.	સોરઠી બારવટીયા	૭૮
સા.	સોસાઈટી સ્ટુ ઉર્ફે મંડળ મિત્રણુ	૩૨
સા.	સંગ તેવો રમ	૨૯
સા.	સંગ્રામ ક્ષેત્ર અથવા વસંતપુરનું રાજ્યતંત્ર	૩૧
સા.	સંજોગનો ભોગ	૩૬
સા.	સંન્યાસિની	૧૧
સા.	સંસાર કે નરકાગાર !	૧૪
સ્ત્રી.	સંસાર સુખ	૧૦૯
સા.	સંસાર શેત્રંજ યાને કરણી તેવી પાર ઉતરણી	૨૯
સા.	સંસાર દર્પણુ	૨૬
સા.	સંસાર સ્પર્શ	૧૨
સા.	સંસારી કે સંન્યાસી	૪૮
સ્ત્રી.	સ્ત્રીઓની રંગભૂમિ	૧૧૪
સા.	સ્નેહ ગીતા	૧૦
સા.	સ્નેહ જ્યોત	૧૦
સ્ત્રી.	સ્ત્રીદર્પણુ	૧૧૦
સા.	સ્નેહમયી કે વિષમયી	૫૩
સા.	સ્નેહમાં સંકટ	૩૭
સા.	સ્નેહ લગ્ન અથવા સાધવી સરોજ	૨૮
સા.	સ્નેહ લગ્નની સુંદરી	૧૪
ડિ.	સ્નેહલતા	૮૭
સ્ત્રી.	સ્ત્રી વિનોદ	૧૧૦

નૈ.	સ્નેહ સદન યા પ્રણયરહસ્ય	૧૦૩	અ.	હસન અને ઇન્જનના	૧૭૩
સા.	સ્વર્ગમાં શયતાન	૧૪	ઐ.	હિન્દુસ્તાનની ખુબ સુરત પાદશાહ	
હા.	હાસ્ય કથામંજરી	૧૨૬		બેગમો અને શયલા કુમારી	૫૬
ધા.	હોરા માણેકની એક મોટી માણ ૯૮		સા.	હાજીઆવાનાં સાહસ કર્મો	૪૮
નૈ.	હાતમતાઇ	૧૦૨	સા.	હાય આસામ !!! અથવા એક	
સી.	હિન્દુ બેરિસ્ટર અને સદ્ગુણી			મનુરતુ કરુણ જીવનનાટક	૫૨
	સુમન	૧૦૨	સા.	હોમકી આપની વાયેજ	૮

ભાગ ૧ તથા ૨ની અનુક્રમણિકા—નામવારી

ટું. અક્રલનો ખગનો	૨-૧૧૬	ટું. અમીઝરણાં	૧-૧૧૭
હા. અક્રલનો સમુદર	૨-૧૨૬	સા. અમીના	૨- ૫૪
હા. અકબર ખીરખલનો વિનોદી		ધા. અયામા	૨- ૬૮
વાર્તા સંગ્રહ	૨-૧૨૭	ઐ. અયોધ્યા અને અગ્રેજ	૧- ૭૩
ઐ. અજમેરનો અજીતસિંહ	૨- ૭૬	ઐ. અરાડમી સદીનું હિંદુસ્તાન	૧- ૮૬
સા. અજમીલ અથવા ગરીબનું		અ. અરેબિયન ટેઇલ્સ	૧-૧૦૩
નસીખ ગરીબ	૨- ૧૯	અ. અરેબિયન નાઇટ્સ	૧-૧૦૨
ઐ. અજોજ કાકોર	૧- ૫૨	સા. અલક્ષ્ય જ્યોતિ	૧- ૫૦
ઐ. અઢીહજાર વર્ષ પૂર્વેનું		ઐ. અલમ-સુર	૨- ૭૬
હિંદુસ્તાન	૧- ૫૭	સા. આછતા પર કાષ્ટનું	૨- ૩૮
સા. અદ્ભૂત આગબોટ	૧- ૧	સા. આછરીન	૧- ૩૭
ડિ. અદ્ભૂત યોગિની	૧- ૬૨	સા. આછવેનહો	૨- ૫૧
સા. અદ્ભૂત લુટારો	૧- ૪૩	ડિ. આઝાનો ખગનો	૨- ૬૨
સા. અદ્ભૂત સાપ અથવા હીરાની		ટું. આદર્શ ગૃહસ્થ અને જાપાની	
વીંટી	૨- ૨	જાસુસ	૨-૧૨૪
સા. અદેખાઇની આગ	૧- ૩૯	ઐ. આદર્શ રમણી અથવા જીવનનો	
સા. અધીરી અરનવાજ અથવા		મહામંત્ર	૨- ૭૭
પસ્તાયેલી પારસજી	૨- ૧૫	સા. આદાની સુંઠ અથવા પીરોજનાં	
સા. અનંગ ભરમ	૨- ૧૮	પાખંડ	૨- ૩૮
સા. અનંગ મોહિની	૧- ૨૮	ટું. આનંદ ઝરણાં	૧-૧૦૭
સા. અનત કળા	૨- ૨૫	ઐ. આનંદ મઠ	૧- ૬૦
સ્ત્રી. અનાથ જાળા અથવા સુધારનું		ધા. આનંદ મંદિર	૨- ૯૯
પહેલું પગથીયું	૨-૧૧૪	ટું. આનંદ માળા	૧-૧૧૭
ઐ. અનારકલી અથવા અપરાધી		ટું. આનંદ લહરી	૧-૧૧૪
અકબર	૨- ૬૬	ઐ. આનંદાશ્રમ	૧- ૫૭
સા. અનુપમ હિપા	૨- ૧૬	સા. આંતર ધ્વનિ	૧- ૩૧
ઐ. અનુપકુમારી	૧- ૬૭	ડિ. આપઘાત કે ખૂન?	૨- ૯૧
સા. અંગના કે દેવાંગના	૨- ૧૩	ઐ. આર્ય આદિત્ય-ચક્રવર્તી	
સા. અંધકાર પર પ્રકાશ	૧- ૪૪	બાપારાવળ	૨- ૬૨
અ. અંધેરી નગરીનો ગધર્વસેન	૧-૧૦૧	સા. આશકની આત્મકથા	૨- ૨૨
ટું. અખળાની આત્મકથાઓ	૧-૧૧૪	સા. આશ્રમહરિણી	૨- ૩૫
સ્ત્રી. અભાગિની અથવા સંસાર તૃણાર-૧૧૭		ઐ. આસામ પર હલ્લો	૨- ૮૧

સા. આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર	૨-૧૯	અ. ઔરંગઝેબનો ઉદય અથવા આ	
અ. ઇચ્છન કુમારી	૧-૭૨	તે મહાન મોગલ ?	૨-૭૧
ડું. ઇન્દુકલા	૨-૧૨૦	અ. ઇચ્છનો કાર્તિકેય	૨-૬૩
અ. ઇન્દુકુમારી	૧-૭૬	સા. કથા કલ્પ વૃક્ષ	૨-૫૮
સા. ઈદ્રાવતી	૨-૪૫	ડું. કથા મંજરી	૨-૧૧૫
સા. ઇન્સાફની આરસી	૧-૩૧	ડું. કથા વિનોદ	૨-૧૨૦
ખા. ઇરાનીયન નાન્ટમ	૨-૧૦૮	અ. કથા સરિત સાગર	૧-૧૦૩
અ. ઇરાવતી	૧-૭૭	ડું. કથા-સાગર	૨-૧૨૩
ધા. મધ્વર કોનો છે ?	૨-૯૭	સા. કનીઝે કાતમા	૧-૧૦
ધા. ઉત્તમ કુમાર	૨-૯૬	સા. કંગાલ કેદી	૧-૧૩
સા. ઉદયકાન્ત-હિંમતે મરદા તો		સા. કમનસીબ કુમારી	૨-૫૭
મદદે ખુદા	૨-૫૭	સા. કમનસીબ લીલા	૧-૪
સા. ઉનાલ અથવા પાપીનું પગલું	૨-૮	સા. કમળ કુમાર	૨-૫૮
સા. ઉમા અથવા વિધવા વિપદ	૧-૨૮	સા. કમલિની	૨-૧
અ. ઉમાશ નાયક	૧-૭૩	અ. કરણધેલો	૧-૭૫
સા. ઉપા	૧-૩	તે. કરણીનો કેજ	૨-૧૦૩
સા. ઉપા અને અરુણ આવશે		અ. કરણા કુમારી	૧-૫૪
ત્યારેજ સૂર્યાદય થશે	૧-૪૪	સા. કર્પૂરમંજરી	૨-૪૭
સા. ઉપાકાન્ત	૨-૧૯	સા. કરમચંદની કલ્યાણ	૨-૪૬
સા. ઉપાકાન્ત (દીવેટીઆ)	૧-૨૨	સા. કરમની કલાણી	૨-૩
સ્ત્રી. ઉપાનંદિની	૨-૧૦૯	સ્ત્રી. કર્મબંધન	૨-૧૧૪
અ. ઉપાકાલ	૧-૭૫	ડિ. કલકિત કાઉન્ટેસ	૧-૮૯
સા. એક અપૂર્વ લગ્ન	૧-૨૯	સા. કલા કે લક્ષ્મી ?	૧-૩૮
સા. એક તખીયની તવારીખ	૨-૩	ડું. કળિયુગની વાતો	૧-૧૧૭
ધા. એક દેવીનો આત્મવૃત્તાંત	૧-૯૬	અ. કલ્યાણી અથવા હવ્વર વર્ષ	
અ. એક પથરનો પ્રતાપ	૧-૧૦૧	પૂર્વેનું હિંદુસ્તાન	૨-૮૧
સા. એક પરણેતરનો પ્યાર-પૈસા ?	૧-૭	અ. કાઠિયાવાડની જુની વાર્તાઓ	૨-૬૮
સા. એમ. એ. બનાકે કયોં મેરી		ડું. કાઠિયાવાડની દંતકથાઓ	૨-૧૧૯
મિઠ્ઠી ખરાબ કી ?	૧-૨૬	અ. કાદંબરી	૧-૧૦૪
સા. એરીસ્ટોક્રેટીક ઉં !	૧-૩૩	ડિ. કામરૂદેશની કામલતા	૨-૮૯
સા. એલમ ચોર	૧-૪૧	ડું. કામાન્ધ કામિની અને	
અ. એલેક્ઝાન્ડરના સમયનું હિન્દ	૧-૬૧	લાવણ્યતા	૨-૧૨૨
અ. એઆમડળના શરવીર વાઘેરો	૧-૮૩	ધા. કામિની અને કંચન	૨-૯૯
સા. ઓરત	૨-૪	સા. કાવલાની કલાણી	૧-૭
અ. ઔરંગઝેબ અને રાજપૂતો	૧-૫૬	અ. કાશ્મીર અને કેશરી	૨-૮૨

સા.	કાળો નાગ	૧-૧૧	કું.	ખાદીની પ્રસાદી અને ખીજી	
ઐ.	કિરણસિંહ	૧-૮૨		મનોરંજક વાર્તાઓ	૧-૧૧૦
કું.	કિરમતની કિસ્તી	૨-૧૧૬	ડિ.	ખૂન કે જાદુ?	૨-૬૩
સા.	કી મયામરની કન્યા	૧-૪૪	ડિ.	ખુશીઆ ખંજર	૨-૬૧
સ્ત્રી.	કુંજ કિશોરી	૨-૧૧૪	ડિ.	ખેતસીનું ખૂન	૨-૮૬
સા.	કુટુંબીનું કારસ્થાન	૧-૪૩	સા.	ખોરશેદ અથવા જ્ઞાનની	
સા.	કુદરતનો ખેલ	૨-૪૪		સરસાઈ	૨-૭
સ્ત્રી.	કુવારી કન્યા	૨-૧૧૦	સા.	મંગા-એક ગુર્જર વાર્તા	૧-૨૪
નૈ.	કુમાર દર્પણ	૨-૧૦૫	ઐ.	મંગા ગોવિંદસિંહ	૧-૬૪
અ.	કુમાર વીરસેન	૧-૧૦૪	ડિ.	મંગાતો મુશાળ	૨-૮૮
સા.	કુમારી કામંદકી	૨-૫૩	સા.	મમગીન ગુલાં	૨-૪૬
સા.	કુમુદકલા	૨-૬	કું.	મામડેની બીખી ચાને તેર	
સા.	કુમી કલાંટ	૨-૪		દયકા	૧-૧૧૬
સ્ત્રી.	કુમુદકુમારી	૨-૧૧૫	કું.	ગુજરાત તથા કાઠિયાવાડ	
કું.	કુરખાનીની કથાઓ	૧-૧૧૬		દેશની વાર્તાઓ	૧-૧૦૮
સા.	કુલ લક્ષ્મી કમળા	૨-૨૧	ઐ.	ગુજરાતની ગર્જના	૧-૮૨
સ્ત્રી.	કુલીન કાન્તા	૨-૧૧૨	કું.	ગુજરાતની જૂની વાર્તાઓ	૧-૧૧૪
સા.	કુસુમકુમારી	૧-૪	ઐ.	ગુજરાતનું ગૌરવ યાને વિમળ-	
સા.	કુસુમાવલી	૧-૩૦		મત્રોનો વિજય	૧-૫૨
સા.	કૃષ્ણ કાન્તનું વીજ	૨-૫૩	સા.	ગુણલક્ષ્મી	૨-૧૫
ઐ.	કૃષ્ણલાલનાં કાવચાં	૨-૮૪	સા.	ગુમાયલું ગોહર	૨-૧૮
કું.	કેટલીક નવલકથાઓ	૨-૧૨૫	સા.	ગુર્જરી-મુખાઈની શેકાણી	૨-૩૪
ઐ.	કેટલાંક મહાનયુદ્ધો	૨-૭૩	ઐ.	ગુર્જરેશ્વર કુમારપાળ	૨-૬૦
ઐ.	કેલડેરન	૧-૫૯	સા.	ગુલગર અથવા પાક ગરીબી	
સા.	કૈલાસ કુમારી	૧-૩૬		બલી કે પાપી તવંગરી?	૨-૪૬
નૈ.	કોણ સરસ : વાડિયાની વીજ		સા.	ગુલબદન	૨-૨૨
	કે પટેલની પીજી?	૨-૧૦૨	સા.	ગુલવાડીનું ગુલાબ	૨-૧૬
ઐ.	કોન્સ્ટાન્ટિનોપલની કથા	૨-૮૩	ઐ.	ગુલશાના	૧-૫૭
સા.	કોલ્ડવેક	૨-૧૦	ઐ.	ગુલશીરીના-છરાનની હેલ્લી	
અ.	કૌતકમાળા અને ઓધ વચન	૧-૧૦૨		શાહખદી	૨-૬૦
અ.	કૌતક સંગ્રહ	૧-૧૦૫	ધા.	ગુલાબસિંહ	૧-૬૫
ઐ.	કલીઓ પેટ્રા	૧-૬૬	સા.	ગુલામગીરીનો ગજબ	૨-૫૧
ઐ.	કવેનટીન કુર્વાઈડ	૧-૬૪	સા.	ગુલામી ખાઝાર	૧-૧૨
ડિ.	ખંભાતનો ખૂની	૧-૮૬	સા.	ગુલામી વહેપાર	૧-૪૦
ઐ.	ખલીફનાં અદ્ભૂત પરાક્રમ	૨-૭૪	સા.	ગુલી ગરીબ યાને વેલા.....	૨-૨

અ.	ગુલીવરની મુસાફરી	૧-૧૦૨	સા.	ચૂમીની મોકાણ	૧- ૩૭
સા.	ગુલીસ્તાનનું ગુલ	૧- ૧૮	સા.	ચોરયાસીના ચકાવામાં	૧- ૭
ડિ.	ગેબી ખૂન	૧- ૯૦	ઐ.	છત્રપતિ રાજરામ	૨- ૫૯
સા.	ગોરા	૧- ૫	ઐ.	છત્રપતિ સંભાજી મહારાજ	૨- ૭૩
ઐ.	ગોલ્લિલ વીર હમીરજી	૨- ૬૧	ડિ.	છૂપી પોલીસ	૧- ૯૧
મા.	ગ્રામ્યગૌરી	૧- ૨	ડિ.	છૂપી પોલીસ	૨- ૮૮
સા.	ગ્રીકસાહિત્યનાં કર્ણુરસ		ડિ.	છૂપી પોલીસ ગ્રંથમાળા	૨- ૮૯
	નાટકોની કથાઓ	૨- ૪૦	ઐ.	જગન્નાથની મૂર્તિ	૧- ૫૮
સા.	ગૃહદશા	૨- ૩૦	સા.	જગન્-મોહિની અને નટરાજન	૨- ૧૧
સા.	ગૃહદાહ	૨- ૫૦	સા.	જંગી જેરદસ્ત-લૂંટારાની	
સા.	ગૃહલક્ષ્મી	૨- ૪૬		ભેદી ગુફા	૨- ૧૮
સા.	ગૃહિણી કે દેવી ?	૧- ૪૨	ટું.	જનરમુજ વાર્તા સંગ્રહ	૧-૧૦૭
સ્ત્રી.	ગૃહિણી રત્નમાળા	૨-૨૧૨	ઐ.	જનાનખાનાની ખીખીઓ	૧- ૮૬
સા.	ધેલી કુસુમ	૧- ૪૦	સા.	જમશેદ દોલ	૧- ૧૧
ઐ.	ચક્રવર્તી અશોક	૨- ૭૬	સા.	જમશેદની જહોમતો	૨- ૪૩
ઐ.	ચક્રવર્તી હમીર અથવા		ઐ.	જયંતિ અથવા સંતાલ વિદ્રોહ	૨- ૬૫
	ચિતોડનો પુનરુદ્ધાર	૨- ૬૭	ઐ.	જયસિંહ	૨- ૭૨
ડિ.	ચમત્કારિક ખૂન	૧- ૯૩	ઐ.	જયા	૧- ૮૩
અ.	ચમત્કારિક ગુફા	૧-૧૦૬	સા.	જજીરને ઝાણકારે	૧- ૩
ડિ.	ચંડાળ ચોકડી	૧- ૯૨	સા.	જર કે ઝેર ?	૨- ૨૬
મા.	ચંદ્રા	૧- ૨૦	સા.	જરની જંગળ	૨- ૨૬
ઐ.	ચંદ્રશેખર (હકુર)	૨- ૬૨	ઐ.	જરમન નસુસની આત્મકથા	૨- ૮૫
ઐ.	ચંદ્રશેખર (દેવે)	૧- ૫૯	સા.	જાન કે જીવ ?	૨- ૪૯
સ્ત્રી.	ચંપક કલિકા	૨-૧૧૪	સા.	જીવ કે દીવ ?	૨- ૨૩
સા.	ચશ્મચોર યાને આગમાં		સા.	જીવતું દોજખ	૨- ૪૯
	નાગ	૨- ૨૮	ઐ.	જીવન પ્રભાત	૧- ૬૬
સા.	ચસમનો ખસમ	૨- ૨૮	ઐ.	જીવનસંધ્યા	૧- ૬૭
ટું.	ચાદનીઝ ટેલ્સ	૨-૧૨૫	ટું.	જૂદી જગત્ અને ટુંકી	
ધા.	ચાર યોગીની વાર્તા	૧- ૯૬		વાર્તાઓ	૨-૧૨૨
ધા.	ચાર્ચિત્રા	૧- ૯૯	ઐ.	જૂલમી જાલીમ અથવા	
ડિ.	ચાર્ચતરનો ચિતો	૧- ૯૧		ધુજતી ધરા	૨- ૮૫
ઐ.	ચાર્ચશીલા	૨- ૮૩	ઐ.	જૂલીયા દલીયા અને પવિત્ર	
ડિ.	ચાલીશ ચહેરાનો માણસ	૧- ૯૩		ગુલનાર	૨- ૭૫
ઐ.	ચાંદખીખી	૧- ૮૬	સા.	જ્યારે સુર્યોદય થશે	૧- ૪૮
સા.	ચિંતામણિ	૧- ૪૯	સા.	જ્યોતિ પૂંજ	૧- ૨૩

ધા.	ઘાનોપદેશ	૨-૧૦૦	સા.	દશલાખનો દલ્લો	૧- ૪૧
સ્ત્રી.	ઝેહેરે કાતીલ	૨-૧૧૬	ધા.	ઘાનવીર રત્નપાળ	૨- ૬૬
ઐ.	ઝાંસીની રાણી	૧- ૭૧	સા.	ઘારા શાનાં	૨- ૩
સા.	ઝેર ફાણે આપ્યું ?	૨- ૪૧	હા.	ઘાલેચવડાની દશ વાતો	૨-૧૨૭
ઐ.	ટીપુ સુલ્તાન	૧- ૭૬	ધા.	ઘિનાર્જસ અથવા રાસેલાસની	
ટું.	ટુંકી કહાણીઓ	૧-૧૧૮	કથા		૧- ૯૭
ખા.	ઠંડા પહોરની વાતો	૨-૧૦૭	ઐ.	ઘિલ્લી પર હલ્લો	૧- ૬૦
ટું.	ડિટેકટીવ જ્યન્તનાં અદ્ભૂત		સા.	દિવ્ય જ્યોતિ	૨- ૧૭
	પરાક્રમે	૨-૧૨૧	ધા.	દિવ્ય મૂર્તિ	૨- ૯૫
ડિ.	ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર	૨- ૮૭	ડિ.	દિવ્ય રંભા	૧- ૯૨
સા.	કુખતુ વહાણ	૧- ૧૭	સા.	દિવાની કે શાણી ?	૨- ૧૭
ડિ.	ડોક્ટર કૂંઘસાહેબ	૨- ૯૦	હા.	દિલસુખ દિવાળી	૨-૧૨૬
સા.	તકવીરની કતલીફ	૨- ૧	હા.	દિલસોઝ કે દીલખાર	૨- ૪
મા.	તડકામાં એક વાઙ્ણી	૧- ૮	સા.	દીનાનાથ	૨- ૩૦
ટું.	તણખા	૧-૧૧૧	ઐ.	દુર્ગાદાસ રાડોડ	૨- ૭૫
ઐ.	તપસ્વી રાજકુમાર	૧- ૭૪	ઐ.	દુર્ગેશ નંદિની	૧- ૬૫
સા.	તરલા અથવા ઉર્મિનો આવેગ	૨- ૨૦	ઐ.	દુદૈવી રંગુ	૧- ૭૮
સા.	તરુણ તપસ્વિની	૧- ૩૬	સા.	દુર્ભાગી દારા	૧- ૧
સા.	તલવારની ધાર	૨- ૨	ઐ.	દુલ્લહન દુલાલી	૧- ૭૮
નૈ.	તલેસમ	૨-૧૦૫	સા.	દુઃખીયારી દુઃખતર	૨- ૫૮
સા.	તાપિ માતાનો કાપ	૨- ૯	નૈ.	દુઃખી દાદીઆ	૨-૧૦૪
ઐ.	તારાઆઇ	૧- ૭૨	સા.	દુશ્મન દારાબ	૨- ૪૩
ઐ.	તારા સુંદરી	૧- ૫૪	ટું.	દૃષ્ટાંતમાળા	૧-૧૧૩
સ્ત્રી.	તાલેવંતની તેહમી	૨-૧૧૧	સ્ત્રી.	દેવી અનસૂયા	૨-૧૧૩
સા.	તિલોત્તમા	૨- ૩૬	સ્ત્રી.	દેવ નંદિની	૨-૧૧૦
ધા.	તેજપ્રભા	૨- ૯૮	ઐ.	દેવી ખડ્ગ	૧- ૬૩
ઐ.	તેજસ્વી તારો ખર્ચો ઉર્ફે		નૈ.	દેવાનું દુઃખ	૨-૧૦૪
	શિવાજીનું નૌકાખળ	૨- ૮૧	ટું.	દ્વિરેક્ટની વાતો	૧-૧૧૨
સા.	તોખમની તકાબરી	૧- ૪	ધા.	ધર્મગુપ્ત	૧- ૯૭
સા.	તોખમની	૨- ૩	ઐ.	ધર્મનો જય	૧- ૭૩
ટું.	દખખણની દંતકથાઓ	૨-૧૨૫	ઐ.	ધર્મપાળ	૧- ૭૮
ઐ.	દક્ષિણનો વાઘ	૧- ૫૧	સા.	ધર્મોજય	૨- ૧૬
સા.	દગલ્યાજ દુનિયા	૨- ૧૩	સા.	નખરાંયાજ નસીબ	૨- ૧૮
સા.	દર્પણ	૧- ૩	ઐ.	નંદકુમાર	૧- ૭૯
અ.	દશકુમાર ચરિત્ર	૧-૧૦૬	ઐ.	નંદનવનનો નાશ	૧- ૭૭

ઐ. નરગીસ ભરવાડણ	૧-૬૯	ટું. પચીસ નવલકથા	૨-૧૨૪
સા. નરેન્દ્રમોહિની અને મન મોહન મોતી	૨-૩૦	સા. પતિવ્રતા બાયડીનો વહેમી ભરથાર	૨-૧૬
સા. નાલિની કાન્ત	૧-૪૩	ઐ. પતિવ્રતા બેગમ લુટ્ટુનિસા	૨-૭૬
ટું. નવલકથા સંગ્રહ	૨-૧૨૨	સ્ત્રી. પતિવ્રતા સ્ત્રી	૨-૧૧૩
સ્ત્રી. નવલગંગા	૨-૧૧૨	સા. પદ્મનાભ	૧-૫૦
સા. નવલનવરંગી અથવા ફેશ- નની શીસીયારી	૨-૨૫	ઐ. પદ્મલતા યાને કંટકમાં ગુલાબ	૧-૭૬
ઐ. નવલ પહેલું વીરાધીરાની દેશ કલ્યાણી વાર્તા	૨-૬૯	ઐ. પદ્મિની અથવા ભરમીસૂત ચિતોડ	૨-૬૫
સા. નવો જમાનો-અમૃત કે ઝેર ?	૨-૪૦	ટું. પંચકથા	૧-૧૧૫
સા. નસીબનાં નખરાં	૨-૫૧	ઐ. પંચાશરનો જ્યોતિષખરી	૧-૮૦
સા. નસીબનો નાઝ	૧-૫૦	ઐ. પંખખની રાણી ચંદાકુંવર	૧-૭૪
સા. નસીરુદ્દીન	૨-૬	સા. પંદરલાખ પર પાણી	૧-૩૧
સા. નાગકન્યા	૨-૧૧	સા. પરગણુ પારસી	૧-૨
નૈ. નાટ્ય ક્યારસ	૨-૧૦૩	ઐ. પરમાર પૃથ્વીસિંહ	૨-૭૮
ઐ. નાદીરનો દોરદમામ અથવા બાહુબળનું પરિણામ	૨-૬૨	ટું. પરશીયન ટેલ્સ અથવા ૧૦૦૦ દિવસની વાર્તા	૨-૧૧૯
ઐ. નાના સાહેબ અથવા સ્વધર્મ માટે પ્રાણાર્પણી	૨-૬૫	ટું. પરચશીન ટેલ્સ	૨-૧૨૦
ટું. નિઝામી વાર્તાઓ	૧-૧૦૮	ઐ. પરાક્રમની પતાકા	૧-૫૫
સા. નિર્ગુણ લક્ષ્મી ને સદ્ગુણ લક્ષ્મી	૧-૩૦	ઐ. પરાધીન ગુજરાત	૨-૬૭
સા. નિર્દય નલુંદ	૧-૩૨	સા. પવિત્ર પ્યાર	૨-૧૫
સા. નિરંજની	૧-૨૩	સા. પવિત્ર પ્રમદા	૧-૨૫
સા. નીતિનો ભંગ	૧-૪૨	ટું. પાંચ પ્રેમકથા	૧-૧૧૨
સા. નીલનેત્રી	૧-૩૭	ઐ. પાટલીપુત્રની પડતી	૨-૫૯
ઐ. નૂરજહાંન (દીવેટીઆ)	૧-૬૦	ધા. પાંડવાશ્વમેધ	૧-૯૮
ઐ. નૂરજહાંન (શાસ્ત્રી)	૧-૮૧	ઐ. પાણીપતનું યુદ્ધ	૧-૬૨
ડિ. નેકલેસની નવલકથા	૧-૮૯	સા. પાપ અને પશ્ચાતાપ	૧-૧૩
બા. નોકરીનો ઉમેદવાર	૨-૧૦૮	સા. પારકે પૈસે પરમાનંદ	૧-૨૪
સા. નોકરીની દુર્દશા	૨-૯	ધા. પારસમણિની શોધમાં (બહાંડનો ભેદ)	૨-૧૦૦
સા. નૌકા ફૂચી	૨-૨૯	ડિ. પિશાચોની પ્રપંચલીલા અથવા શરીર બદમાસ	૨-૯૩
સા. ન્યાયના ખૂનમાં નીતિ	૨-૫૫	નૈ. પીપાળ	૨-૧૦૫
ડિ. પચાસ લગ્નરતી ચોરી-ગંગા ગોવિંદનું ગુપ્ત યત્ન	૨-૯૦	સા. પીરોળ કેમ પરણી ?	૧-૧૫

ધા.	પુણ્ય પ્રભાવ અથવા		સા.	પ્રેમલા દેવી ઉર્ફે મેરિયા બેન	૨- ૪૭
	સામ્રાદિત્ય કેવલી	૨- ૬૬	ઐ.	પ્રેમ સમાધિ	૧- ૫૩
ઐ.	પુતળાઆષ	૨- ૬૦	સા.	પ્યારનો એક પૂલ	૨- ૪
ઐ.	પુનર્જનન	૨- ૮૫	ઐ.	પ્લાસીનું યુદ્ધ	૧- ૫૮
સા.	પુનર્જનનો પશ્ચાતાપ	૨- ૫૬	સા.	શીરોજ મહાલ યાને દૌલત	૨- ૨૬
હું.	પુષ્પમળા	૨-૧૨૪	સા.	શીઝી દ્વીપમાં ૨૧ વર્ષ	૨- ૩૬
ઐ.	પુષ્પાયુધ	૧- ૮૭	ધા.	ફોરો ફોરો-ડા	૨- ૬૫
હું.	પૂર્ણિમા	૨-૧૨૧	ઐ.	બગદાદનો બાદશાહ	૨- ૭૨
ઐ.	પૃથુકુમાર	૨- ૭૦	અ.	બર્થોલ્ડ	૧-૧૦૩
ઐ.	પૃથુરાજ ચૌહાણ ને ચંદ્રવરદાયી	૧- ૭૧	સા.	બસરી બાલા	૧- ૧૩
ઐ.	પૃથ્વીશ	૧- ૬૩	ઐ.	બહાદુર કબ્રો	૨- ૮૫
ઐ.	પેશાવરની પક્ષિની	૧- ૭૦	ઐ.	બહાદુર બાલા	૨- ૭૭
ઐ.	પેશાઈ પડતીનો પ્રસ્તાવ	૧- ૭૨	ઐ.	બાગે શયતાન	૧- ૫૫
સા.	પ્રણયપંક	૨- ૫૦	ઐ.	બાજીરાવ બલ્લાળ	૧- ૬૨
સા.	પ્રણય લીલા	૨- ૧૧	ઐ.	બાદશાહ બાબર ઉર્ફે તૂરે	
સા.	પ્રતાપસિંહ	૨- ૩૦		ઇસ્લામ	૨- ૬૪
ઐ.	પ્રતાપી પ્રતાપ	૧- ૬૯	ઐ.	બાદશાહી કથાકૂળ	૨-૭૬
ઐ.	પ્રતિજ્ઞા પાલન	૧- ૫૧	સા.	બાપના શ્રાપ	૧- ૨૩
સા.	પ્રપંચ જાળ	૨- ૫૬	સા.	બાપનો ભોગ યાને દોસ્તનો	
સ્ત્રી.	પ્રબોધા	૨-૧૧૧		કાલ	૨- ૧
ધા.	પ્રભાતચંદ્ર	૨-૧૦૧	સ્ત્રી.	બાલા	૨-૧૧૨
સા.	પ્રભાલક્ષ્મી	૧- ૪૬	ઐ.	બાળયોગિની	૨- ૮૦
સા.	પ્રમદા	૧- ૩૮	ડિ.	બીલોરનું બુચ	૨- ૬૨
સા.	પ્રમાદધનની પ્રભુતા	૧- ૨૦	ઐ.	બૂઝાતો દીપક	૨- ૬૧
ડિ.	પ્રમીલા	૧- ૬૨	ઐ.	બુલબુલ	૧- ૫૩
ઐ.	પ્રમોદ યાને દીલે દીલારામ	૨- ૮૨	સા.	બેગમ કે બલા?	૧- ૫
સા.	પ્રાણેશ્વરીનું પ્રેમ મંદિર	૧- ૪૦	ઐ.	બેગમ મહાલ	૨- ૭૧
સા.	પ્રિયકાન્ત	૨- ૨૧	ઐ.	બેગમ સાહેબ	૧- ૮૧
સા.	પ્રિયંવદા	૧- ૩૩	નૈ.	બેતાલ ખલકત યાને બેચેન	
સા.	પ્રેમ થેલો દોરામ અથવા પ્રેમ			દુન્યા	૨-૧૦૨
	પરીક્ષા	૨- ૨૪	સા.	બેદીલ કે બેવફા?	૨- ૫
ડિ.	પ્રેમ પિંજર કે કાળ રાત્રીનું		સા.	બે બહેનો	૧- ૧૦
	ખૂની ખંજર	૨- ૬૩	સા.	બે મુદ્રિકા	૨- ૨૨
ઐ.	પ્રેમની આહુતિ યાને અજય		સા.	બોસ્તાનનું બુલબુલ	૧- ૫૭
	લક્ષ્મી	૨- ૮૦	ધા.	બલ્લારિણી	૨- ૧૮

અ. ધ્વજદેશની રાણી	૨- ૮૩	સા. મડમ કે મધુરી?	૨- ૩૪
સા. ધ્વજરાક્ષસ	૨- ૩૩	સા. મણિ અને મોહન અથવા	
અ. ભદ્રકાળી અથવા પાવાગઢનો		ભાગ્યહીન ભાષ્મખેન	૨- ૨૨
પ્રશ્ન	૨- ૬૬	સા. મણિ અને મોહન	૨- ૪૬
સા. ભદ્રાલા	૧- ૨૯	પૌ મથુરાપુરીનો રંગીલો રાણો	૨-૧૨૮
અ. ભદ્રભદ્ર	૧-૧૦૪	સા. મધુર મિત્રન	૧- ૫
અ. અદ્રભદ્રના બેદુનો ભવાડો	૧-૧૦૬	સા. મધુરાણી	૧- ૬
ડિ. ભયંકર કૂતરો	૧- ૯૧	સા. મનુ અને ભાનુ	૨- ૩૬
સા. ભયંકર ભદ્ર	૨- ૧૨	સા. મચ્છી મક્કારો	૨- ૪૨
ડિ. ભયંકર હાયાકાંડ	૧- ૯૩	ધા. મનોરમા	૨- ૯૭
સા. ભરતી ઝોટ	૨- ૧૫	ટું. મનોરજક વાતોવણિ	૧-૧૧૨
સા. ભલો કે ભૂડો	૨- ૩૮	અ. મંડગગઢની મોહિની	૧- ૫૨
અ. ભવાનીનો ભોગ	૧- ૫૫	સા. મનિયમ	૧- ૨૬
સા. ભાષ્ટ કે કસાઈ?	૧- ૮	ડિ. મસ્તક વિનાનું મુડકું	૧- ૯૦
સા. ભાષ્મખેનની માયાનો ચમત્કાર	૧- ૨	અ. મહાકાળીની મૂર્તિ	૧-૧૦૫
ટું. ભાગળ્યા માળા	૧-૧૧૫	અ. મહારાજ પ્રતાપાદિત્ય	૧- ૫૭
સા. ભાગીરથીની ભૂલ	૨- ૪૦	અ. મહારાણા પ્રતાપસિંહ	૧- ૭૪
સા. ભાગ્યચક્રનો મહામંત્ર	૧- ૪૫	અ. મહારાણા આપારાવ	૨- ૭૩
સા. ભાગ્યદેવીની ભયંકરતા અથવા		અ. મહારાણી મયાણુદા અથવા	
આદર્શ વિધવા	૨- ૧૩	ગુજરાતની માતા	૨- ૬૩
સા. ભાગ્યહીન મુરદ	૧- ૨૫	ટું. મહારાષ્ટ્રીય કથાકુળ	૨-૧૨૧
ડિ. ભામિની કે ભેરવી?	૨- ૯૨	સા. મહાસાગરનું મોતી	૧- ૧૭
ધા. ભામિની બ્રૂપણ	૧- ૯૫	સા. મહાશ્વેતા	૨- ૧૬
અ. ભારતવીર	૧- ૮૫	સ્ત્રી. મહિલાઓની મહાકથાઓ	૨-૧૧૧
અ. ભુજબગથી ભાગ્યપરીક્ષા	૧- ૭૫	અ. મહેશ્વરિસા	૧- ૮૭
અ. ભુવન મોહિની	૨- ૬૭	સા. મહાત્મત કે મુશીખત	૨- ૪૫
સા. ભૂલનો ભોગ (કાચરાજ)	૧- ૮	ડિ. માનવ શયતાન	૨- ૯૨
ડિ. ભૂલનો ભોગ (વ્યાસ)	૧- ૯૪	સા. માયાનો ખજાર	૧- ૩૬
સા. ભૂડાનો મેદ	૨- ૪૨	સા. માયાની મસ્તક અથવા માલ-	
ડિ. બેદી ખજનો	૧- ૯૦	સની પ્રતિમા	૨- ૫૫
સા. બેદી ભુજંગ	૨- ૪૮	સા. માયાની મોહિની	૨- ૪૧
સા. બેદી શાહખદી	૧- ૧૨	અ. મારાં મમાઈની મુસાફરી	૧-૧૦૧
અ. ભોળો બીમદેવ	૧- ૬૮	ટું. મારી વાસ વાર્તાઓ	૨-૨૨૧
અ. બ્રમણ્યદ્ર	૧-૧૦૨	અ. મારો દેશ	૧- ૭૬
સા. બ્રાન્તિ વિલાસ	૧- ૧૬	સા. માલા અને મુદ્રિકા	૧- ૧૨

સા.	માથુકનો હસારો	૨- ૨૭	સા.	મોહનતની મંકતબ	૧- ૪૧
સા.	મિલન મદિર	૧- ૧૪	સા.	મોહનતની મોહિની	૧ -૪૨
ટું.	મીઠી મીઠી વાતો	૧-૧૧૦	ઐ.	ચૂરોપનો રણરંગ	૧- ૫૧
ઐ.	મીરકાસમ	૨- ૭૦	સ્ત્રી	યુમુશી વાર્તાઓ	૨-૧૧૬
ઐ.	મીસરની મહારાણી		મા.	યોગિની	૧- ૨૫
	કિલ્લોપેદ્રા	૨- ૭૫	ધા.	યોગિની કુમારી	૧- ૬૮
બા.	મુકુલ	૨-૧૦૮	ઐ.	યૌવનચક્ર અથવા	
સા.	મુકુલમર્દન	૧- ૨૧		મોહમરીચિકા	૨- ૬૪
નૈ.	મુક્તમાળા	૨-૧૦૫	સા.	યૌવનનાં રમરણો	૧- ૩૩
સા.	મુક્તા	૧- ૪૨	સા.	રજની	૨- ૩૯
ઐ.	મુદ્રા અને કુશીન	૨- ૬૮	ટું.	રજપૂતોની રંગભૂમિ	૧-૧૦૯
ઐ.	મુરદેવી	૧- ૫૬	ઐ.	ગણધેશ રજપૂતો	૨- ૬૭
ઐ.	મુરદે રાજતાન અથવા મલખા-		ઐ.	રણયજ્ઞ	૧- ૮૩
	રનો મોપલા અત્યાચાર	૨- ૬૩	ઐ.	રણવીરસિંહ	૧- ૮૪
સા.	મુસ્કીલ આશાન	૨- ૩૮	મા.	રતિસુંદરી	૨- ૩૪
સા.	મૂર્તિનો હીરો	૨- ૨૭	ઐ.	રત્નગઢની રંભા	૨- ૭૭
નૈ.	મૃગજળ	૨-૧૦૨	ટું.	રત્નગ્રંથી	૧-૧૧૩
ઐ.	મૃણાલિની	૧- ૭૯	સા.	રત્નમંજરી	૨- ૪૬
સા.	મૃદુલા	૨- ૨૦	સા.	રંગીલી સંધ્યા	૨- ૨૪
સ્ત્રી.	મૃદુલા	૨-૧૧૮	ટું.	રવીન્દ્ર કથાગુચ્છ	૧-૧૦૯
મા.	મેરાતુલ અરસ	૧- ૩૯	પૌ.	રસદાયક રત્નનિધિ	૨-૧૨૮
ઐ.	મેવાડનો પુનરુદ્ધાર	૧- ૫૨	સા.	રસમંદિર	૧- ૬
ઐ.	મોગલ સંધ્યા	૨- ૬૯	સા.	રસિક લલિતા	૧- ૩૦
ટું.	મોગલ સમયની પ્રેમકથાઓ	૧-૧૧૮	ટું.	રસિક વાર્તા સંગ્રહ	૧-૧૦૮
સા.	મોટે ઘેરના મેહેરખાત	૧- ૧૬	ધા.	રસિદા	૨-૧૦૧
ઐ.	મોતી ગૌરી	૧- ૭૧	ટું.	રસિકી વાર્તાઓ	૧-૧૧૦
ટું.	મોતીમાળા	૧-૧૦૯	સા.	રાજનંદિની	૧- ૧૪
સા.	મોતીલાલ અથવા પઠેલ		ટું.	રાજપૂત કથાકુંજ	૧-૧૧૫
	હાકરો	૨- ૪૨	ઐ.	રાજબા	૨- ૮૬
ડિ.	મોહન ગુપ્ત	૨- ૮૯	ઐ.	રાજમાતા યાને રાજ માન-	
સ્ત્રી.	મોહનમહાલ	૨-૧૧૮		સિંહનો ગૃહસંસાર	૨- ૭૪
સા.	મોહનતી અન્નર	૨- ૨૭	ઐ.	રાજમાર્ગ	૨- ૭૦
સા.	મોહિની	૧- ૨૨	ઐ.	રાજમુગટ	૧- ૬૪
ડિ.	મોહિની ઉર્ફે મરીયમ અથવા		ઐ.	રાજયોગિ યાને પરમાર	
	ડાકુની દીકરી	૨- ૮૮		ધારાવર્ષાદેવ	૨- ૭૧

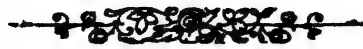
ઐ.	રાજર્ષિ	૧- ૫૯	ઐ.	લીલા યાને ગ્રાન્ડાનો ઘેરા	૨- ૮૧
સા.	રાજલક્ષ્મી	૨- ૪૩	સા.	લીલા યાને તાતિતંત્ર	૧- ૧૯
ટું.	રાજવીર કથા	૧-૧૧૩	સા.	લીલીસૂઝી	૨- ૫
ઐ.	રાજસત્તા	૧- ૬૮	નૈ.	લૂટારૂ મુઆરક	૨-૧૦૧
ઐ.	રાજસ્થાનની વીર રમણી ચંદા	૧- ૬૨	ઐ.	વજ્રનંદિની ગુલબેગમ	૨- ૬૯
ઐ.	રાજ ગણેશ કિંવા મંદાકિની	૨- ૭૨	ઐ.	વજ્રાઘાત	૧- ૮૪
ઐ.	રાજ છત્રશાલ	૨- ૭૬	ખા.	વણિક વિઘ્નાની વાતો	૨-૧૦૭
ઐ.	રાજ દેવીદાસ	૧- ૫૬	ડિ.	વધૂવધ	૧- ૯૦
ખા.	રાજ ભોજ અને કવિ		ઐ.	વનરાજ ચાવડો	૧- ૬૫
	કાળિદાસ	૨-૧૦૭	ડિ.	વનવાસિની	૨- ૮૭
સા.	રાગનના મહેલમાં	૨- ૫	સા.	વસંતકુમારી	૨- ૧૨
સા.	રાગ રામકૃષ્ણ અથવા રમણીની		ડિ.	વસંતલાલની વિપત્તિ	૨- ૯૦
	રાણભૂમિ	૨- ૧૦	સા.	વસંતલીલા	૧- ૪૭
ઐ.	રાણકદેવી	૧- ૮૦	સા.	વસંતવિજય	૧- ૩૬
ઐ.	રાણી વજ્રસુંદરી	૧- ૬૯	સા.	વસંતસેના	૨- ૩૭
સા.	રાધારાણી	૨- ૩૫	સા.	વહુ હકારાણી	૧- ૧૯
ઐ.	રાંતો ધણુ	૨- ૭૪	સા.	વહેંમી વનિતા	૧- ૪૭
ધા.	રામ અને રાવણ	૧- ૮૮	ટું.	વાર્તા કાદરી	૨-૧૨૩
ખા.	રામેશ્વર	૨-૧૦૭	ટું.	વાર્તા વિનોદ	૧-૧-૮
ઐ.	રાસલાસની કથા	૨- ૮૪	ટું.	વાર્તા સંપ્રદ	૧-૧૧૩
સા.	રીચમંડ વીલાનો વારસ	૨- ૫	સા.	વાસન્તી અથવા વારાંગના	
ઐ.	રૂપનગરની રાજકુંવરી	૧- ૬૫		કે વીરાંગના	૧- ૪૭
સા.	રૌનકમદાલ	૨- ૪૨	સા.	વાસવદત્તા (પડિત)	૧- ૨૯
સા.	સ્ટકાળી લલિતા કે પ્રેમની		સા.	વાસવદત્તા (શાસ્ત્રી)	૧- ૪૮
	દેવી	૨- ૮	સા.	વિક્રમની વીસમી સદી	૧- ૪૯
સા.	ક્ષતા અને લલિતા	૨- ૫૫	ઐ.	વિચિત્ર જગત્	૧- ૮૦
સા.	લતાકુમારી	૧- ૨૭	સા.	વિજયા દુઃખદર્શક	૧- ૧૮
ખા.	લંગડો જરવાસ	૨-૧૦૮	ધા.	વિજ્ઞાનની રસિક વાર્તાઓ	૧- ૯૮
સા.	લંડન રહસ્ય	૧- ૯	સા.	વિદ્યાચંદ્ર અને સુમતિ	૧- ૪૭
ધા.	લલિતપ્રભા	૧- ૯૬	સા.	વિદ્યાસાગર	૨- ૪૪
સા.	લલિત મોહન	૧- ૪૫	ડિ.	વિંચવા લીરૂજ	૨- ૮૭
સા.	લાલ ને લક્ષ્મી	૧- ૩૯	ઐ.	વિધિનું વિધાન	૨- ૭૮
ઐ.	લાલચીન	૧- ૭૦	ઐ.	વિનાશિની આળા અથવા	
સા.	લાલમલાલ અથવા સુરતી			રામરાજનો સર્વ નાશ	૨- ૬૦
	મહેલાણી	૨- ૨૫	સા.	વિનોદચંદ્ર	૨- ૧૭

ડિ. વિપત્તિનું વાદળ	૧-૬૪	ડિ. શયતાનનો સાથી	૨-૬૧
સા. વિપિન	૧-૧૯	સા. શલ્યાની અહલ્યા	૧-૩૫
સા. વિમળા	૨-૫૫	સા. શશિઆલા	૧-૩૪
સા. વિમોગિની	૧-૧૫	ઐ. શહેનશાહ જહાંગીર	૨-૭૦
સા. વિરાજ મોહન	૧-૨૨	સા. શહેરાં નહિ મહેરાં	૨-૪૪
ઐ. વિદ્યક્ષણ કથામંથ	૨-૫૯	ધા. શાન્તિનિકેતન	૨-૯૯
સા. વિદ્યક્ષણ વેર અથવા પાપનો		સ્ત્રી. શારદાનું સ્વાર્પણ	૨-૧૧૭
પ્રતિકાર	૨-૫૪	ઐ. શાહ અકબરનો જમાનો બાને	
સા. વિલાયતી વિલાસમાં		મોગલ જહોજલાલી	૨-૬૧
ફેશનબાદ ખલાસ	૨-૧૩	ઐ. શાહજહાંના છેલ્લા દિવસો	
સા. વિલાસમાં વિનાશ	૨-૫૨	અથવા માધવી કંકણ	૨-૬૪
સ્ત્રી. વિલાસિની અથવા સત્યનો		ઐ. શાહજહો અને બીખારી	૧-૮૬
જય	૨-૧૧૬	ઐ. શાહજહો ખુશરૂ	૨-૮૨
ટું. વિવિધ વાર્તામાળા	૨-૧૨૩	સા. શિરીષ	૨-૨૪
સા. વિવિધ સુખાલાસ	૨-૨૫	સ્ત્રી. શિયળની કસોટી અને ખેવકા	
સા. વિવેકી વિજય	૧-૪૮	દુનિયા	૨-૧૧૧
સા. વિશુદ્ધ રત્નેશ	૨-૩૧	સા. શિવલક્ષ્મી અને દીપચંદ્રશાની	
સા. વિશ્વમોહિની	૨-૩૩	વાર્તા	૨-૩૬
ઐ. વિશ્વરંજ	૨-૬૬	ઐ. શિવાજીની સુરતની લુટ	૧-૬૧
સા. વિપ્રજતા	૧-૨૮	ઐ. શિવાજીનો વાઘનખ	૧-૮૪
નૈ. વિપ્રવૃક્ષ	૨-૧૦૩	સા. શિરીનનાં સંકટો	૧-૮
સા. વિધારી વનિતા	૧-૩૨	સા. શિરીન મડમ	૧-૪૮
ધા. વિસ્મય નગર	૧-૯૫	ઐ. શીશ મહેલ	૨-૮૩
ઐ. વીણા અથવા ચિતોડની		ઐ. શુક્રીપાશા અને એડીઆનોપલ	૨-૭૩
ચાતકિની	૨-૭૯	ઐ. શરવીર રામસિંહ	૧-૭૦
ટું. વીરની વાતો	૧-૧૦૭	સા. શેરલોક હોમ્સ	૨-૫૨
ઐ. વીર પ્રતિજ્ઞા	૨-૭૪	ડિ. શેરલોક હોમ્સનાં પરાક્રમો	૨-૬૧
ઐ. વીરમતી	૧-૬૭	ધા. શ્રી ત્રિભુવન વિજયી ખડગ	૨-૯૭
ટું. વીરમંડળ	૧-૧૧૧	સા. શ્રીમતિ વિજયા	૨-૫૪
ઐ. વીર રાહોડ	૧-૬૭	ડિ. શ્રીમંત સંહારક મંડળ	૧-૯૪
ઐ. વીરવટ અને રૂપાળી રાણી	૨-૮૪	ધા. શ્વેત ભાનુ	૨-૯૭
ટું. વીર વિજય	૨-૧૨૪	ઐ. સત્તરમી સદીનું ફ્રાન્સ	૧-૫૮
ઐ. વીર શિરોમણિ વસ્તુપાળ	૧-૫૩	ઐ. સત્તરમી સદીનું ફ્રાન્સ	૨-૬૮
સા. વીરહાક	૧-૪૪	ધા. સતી તોરલ અને જોસલ	૨-૯૫
ઐ. વીરાંગના	૧-૭૭	ધા. સતી ત્રિવેણી	૧-૯૭

ધા.	સતી દેવાંગના	૧-૯૯	સા.	સમાજ યાને સુધાહાસિનીનું	
નૈ.	સતી સુવર્ણા પૂર્વ વિભાગ	૨-૧૦૪		અનુસંધાન	૧-૧૪
ઐ.	સતી સોન ને વીર રાખાયત		સ્ત્રી.	સમાજની વેદી ઉપર	૨-૧૧૩
	અથવા ધુમધીનું ધમસાણુ	૨-૬૯	સા.	સમીયા	૨-૭
સા.	સત્યસિંહ	૨-૩૭	સા.	સરસ્વતી	૨-૫૭
સ્ત્રી.	મદ્ગુણી નસીમા	૨-૧૧૬	સા.	સરસ્વતીચંદ્ર	૧-૧૬
સા.	મદ્ગુણી સુશીલા	૨-૬	સા.	સરોજ સુંદરી	૧-૧૫
ઐ.	સધરા જોસંચ	૧-૬૬	સા.	સવિતા સુંદરી	૨-૨૩
સા.	સંધ તેવો રંગ	૨-૨૯	સા.	સહનશીલ સુંદરી	૧-૩૨
સા.	સંગ્રામક્ષેત્ર અથવા વસંતપુરનું		સ્ત્રી.	સાચી પણ કાચી	૨-૧૧૭
	રાજ્યતંત્ર	૨-૩૧	સા.	સાધ્વી શશીકળા	૨-૩૯
ઐ.	સંગ્રામક્ષેત્ર	૧-૬૯	સા.	સાવિત્રીનું સાવિત્રીવ્રત	૨-૫૩
સા.	સન્ધોગનો ભોગ	૨-૭૬	સા.	સાસુ વહુની લઢાઈ	૧-૨૭
ઐ.	સંધ્યા	૧-૮૫	અ.	સાહસ સંગ્રહ	૧-૧૦૪
સા.	સંન્યાસી	૧-૨૬	ટું.	સાહેબરામ આદિ કૃતિઓનો	
સા.	સંન્યાસિની	૨-૧૧		સંગ્રહ	૨-૧૨૪
સા.	સંસાર (કાબરાજી)	૧-૯	ઐ.	સિતમગર સુલતાન અથવા	
સા.	સંસાર (શાહ)	૧-૪૬		તત્ત્વવાર અને કુરાન	૨-૬૫
સા.	સંસાર કે નરકાગાર	૨-૧૪	ઐ.	સિતમે સાધ્વીશ્રિયા	૧-૫૪
સા.	સંસારદર્પણ	૨-૨૬	સા.	સિતારનો શોખ અથવા	
સા.	સંસાર દર્શન	૧-૧૧		કહેવાતાં રતેલ લગ્ન	૨-૨૧
સા.	સંસારનો કંસાર	૧-૯	સા.	સિપાઈ અચ્ચાની સજ્જની	૧-૯
સા.	સંસાર શા માટે?	૧-૩૪	સા.	સીતમગર યાને મુકતુલ કે	
સા.	સંસાર શેતરંજ યાને કરણી			મઝલુમ	૨-૭
	તેવી પાર ઉતરણી	૨-૨૯	સા.	સુખી ગૃહસંસાર	૧-૧૯
સા.	સંસાર સંગ્રામ	૧-૧૨	સા.	સુખી દંપતી	૧-૨૦
સ્ત્રી.	સંસાર સુખ	૨-૧૦૯	સા.	સુખી સદન	૨-૨૮
સા.	સંસાર સ્વપ્ન	૨-૧૨	સા.	સુગુણ સુંદરી	૨-૫૧
સા.	સંસારી કે સંન્યાસી?	૨-૪૮	સા.	સુગંધમાં સડો અથવા રંગેલું	
સા.	સપલ્લની સૂતા યાને ભરમ ના			લાંછન	૨-૮
	પૃછો	૨-૪૪	સા.	સુધરેલી સંગીતા	૨-૫૬
સા.	સફેદ ઠગ (કાબરાજી)	૨-૬	સા.	સુધરેલી સીતા યાને આ તે	
ડિ.	સફેદ ઠગ	૧-૯૧		સુધારો કે કુધારો?	૨-૨૩
સા.	સજ્જરીનો વારસો	૨-૧૧૭	સા.	સુધારાનું શિખર અને સંસાર-	
ટું.	સમર્પણની કથાઓ	૧-૧૧૧		સાગરમાં સફર	૨-૩૨

સા. મુધારાના સાર	૧-૪૫	સ્ત્રી. સ્ત્રીજોતી રંગભૂમિ	૨-૧૧૪
સા. મુધાદાસિની	૧-૨૭	સ્ત્રી. સ્ત્રી વિનોદ	૨-૧૧૦
સા. મુદર અને વિદ્યાનંદ	૧-૨૦	સ્ત્રી. સ્ત્રી દર્પણ	૨-૧૧૦
સા. મુદરખેત	૨-૩૫	સા. સ્નેહગીતા	૨-૧૦
સા. મુદર સોદાગર	૨-૭	સા. સ્નેહજ્યોત	૨-૧૦
ધા. મુખેધયદ્ર	૨-૧૦૦	ડિ. સ્નેહનું કાલિદાસ સ્વરૂપ	૧-૬૩
સ્ત્રી. મુખેધ મુખંતગૌરી	૨-૧૧૭	સા. સ્નેહમયી કે વિષમયી	૨-૫૩
ધા. મુખદ્રા	૧-૬૮	સા. સ્નેહમાં સંકટ	૨-૩૭
સા. મુખતિ	૧-૪૬	સા. સ્નેહલગ્ન અથવા સાધ્વી સરોજ	૨-૨૮
સા. સુરજ મહાક્ષત્રી શેઠાણી	૧-૧૦	સા. સ્નેહલગ્નની મુંદરી	૨-૧૪
ઐ. સુરસાગરની મુંદરી	૧-૮૫	ડિ. સ્નેહલતા	૨-૮૭
સા. સુર્ય	૧-૩૮	સા. સ્નેહલતા	૧-૨૮
ઐ. સુરેન્દ્રનાથ	૧-૬૮	નૈ. સ્નેહસદન યા પ્રણય રહસ્ય	૨-૧૦૩
સા. સુરેન્દ્રનાથ	૨-૩૧	સા. સ્નેહસૌભાગ્ય	૧-૪૬
ઐ. સુવ્રતાના ઉર્ફે ઐગમની જસારત	૨-૮૬	સા. સ્વર્ગમાં શયતાન	૨-૧૪
સા. સુવર્ણ કુમારી	૧-૩૪	સા. હકદારનો હક	૧-૨૧
સા. સુવર્ણ પ્રતિમા	૨-૫૬	સા. હંસા યાને મકનો ભેદ	૧-૧૭
સ્ત્રી. સુશિક્ષિત સ્ત્રી	૨-૧૧૫	ઐ. હસન અને ધનજીવના	૨-૭૩
સા. સુશીલ મુંદરી	૨-૪૧	સા. હાજીઆખાનાં સાહસકર્મો	૨-૪૮
સા. સેતાનનો સાથી	૨-૫૮	સા. હાય આસામ!!! અથવા એક	
સ્ત્રી. સેવા સદન	૨-૧૧૮	મળુરનું કચેણુ જીવનનાટક	૨-૫૨
સા. સૈનિકની મુંદરી	૨-૫૦	હા. હાસ્ય કથામંજરી	૨-૧૨૬
ઐ. સોનારણુ યાને આપખુદીનો દોર	૨-૮૬	ઐ. હિંદ અને ખ્રિસ્તીઆ	૧-૬૧
ડિ. સોનેરી ટોળી	૨-૬૩	ધા. હિરામાણુકની એક મોટી ખાણ	૨-૬૮
ઐ. સોનેરી શીર અથવા પાટલી-		નૈ. હાતમતાઇ	૨-૧૦૨
પુત્રનો પ્રલયકાળ	૨-૮૦	સ્ત્રી. હિંદુ ઔરીસ્ટર યાને સદ્ગુણી	
ઐ. સોમનાથનું શિવલિંગ	૧-૮૨	સુમન	૨-૧૦૯
ઐ. સોરડી જહારવટીયા	૨-૭૮	ઐ. હિંદુસ્તાનની ખૂબસુરત પાદ-	
હું. સોરડી જહારવટીયા	૧-૧૧૬	શાહ ઐગમો યાને શયલાકુમારીર	- ૫૬
ઐ. સોરડી સોમનાથ	૧-૮૩	અ. હું, સરલા અને મિત્રમંડળ	૧-૧૦૫
સા. સોસાઈટી સ્ટુ ઉર્ફે મંડળમિશ્રણ	૨-૩૨	સા. હાંપિકેશયંદ્ર	૧-૨૫
સા. સૌંદર્ય વિજય	૧-૬	સા. હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ	૧-૩૫
સા. સૌભાગ્યવતી સાવિત્રી	૧-૩૫	ઐ. હૈસ્ટીંગ્સની સોટી	૧-૮૧
હું. સૌરાષ્ટ્રની રસધાર	૧-૧૧૭	સા. હેન્રી ૧૮!! વાયેજ	૨-૮

વાર્તાઓનાં પુસ્તકોનો પરિચય

૧. સામાજિક-સાંસારિક (સંખ્યા ૨૦૫)

R. B. M.

બાપનો ભોગ યાને દોસ્તનો કાલ

(૧૮૯૫) રૂ. ૨-૦-૦

કરેલુરસથી ભરેલી સામાજિક નવલકથા અંગ્રેજીમાંથી અનુવાદ કરેલી છે. વાર્તામાં ખાસ ચમત્કાર જેવું નથી, પણ કૃત્રુલ જગાવે એવી હોવાથી વાંચતાં રસ પડે એવી છે. બાકી અંદર કંઈ બોધ લેવા જેવું નથી. ભાષા સાદી પણ કંઈક પારસીશાહી અને અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવાને માટે ઠીક છે.

સૌ. ઉર્મિલા દયારામ ગીડમલ

કમલિની

(૧૯૧૫) રૂ. ૧-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. અંગ્રેજીનું ભાષાન્તર છે. સમાજમાં ચાલતી અંધ શ્રદ્ધાનું ભાન કરાવી સમાજને સીધે રસ્તે દોરવાનો વાર્તાદ્વારા પ્રયત્ન છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે. ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા લાયક છે.

ધરાની, સોહરાય શહેરીયાર (મશરેક)

તકવીરની તકલીફ

(૧૯૧૮)

રેનોહડના એક અંગ્રેજ પુસ્તકોનો તરજુમો છે. પાત્રો અને સ્થળનાં નામ પણ અંગ્રેજી જ છે. રેનોહડની વાત એટલે પ્રપંચ, ખુની અને મરફી અને લુટારાઓની ચાલ-ચાલથી ભરપુર હોય જ. સ્વચ્છંદી સ્ત્રીઓના પંજમાં સપડાવાથી રાજાઓ પણ રાજ-

પાટ ગુમાવી એસે છે તે પ્રત્યક્ષ બતાવ્યું છે. છેવટે “કર ને જો” તથા “અપકાર ને બદલે ઉપકાર”નો ધાર્મિક બોધ પ્રત્યક્ષ કરી બતાવ્યો છે. વાર્તા સારી છે ને સૌને વાંચવી ગમે એવી છે. ભાષા સરળ પણ કંઈક અશુદ્ધ છે.

ધરાની, સોહરાબ શહેરીયાર (મશરૈક)

તલવારની ધાર

૩. ૧-૦-૦

ટર્કિસ સંસારની એક વાર્તા. અંગ્રેજીમાંથી ઉતારેલી છે. વાર્તા સાદી છે અને એમાંથી ટર્કી સંસારના રીત રિવાજ તથા રહેણીકરણી કંઈક જણાઈ આવે છે. સાધારણ નૈતિક બોધ પણ મળી શકે છે. પણ શૈલી કૃત્રિમ જેવી અને ભાષા પારસી ગુજરાતી, અશુદ્ધ તથા ફારસી શબ્દોના ભરણાવાળી હોવાથી હિંદુ વાચકોને કદાચ વાંચવી ન ગમે. પારસીઓને ગમે ખરી.

ધરાની, સોહરાબ શહેરીયાર (મશરૈક)

ગુલી ગરીબ યાને ઘેલા ધાંચીનું કુટુંબ

(૧૯૧૬) ૩. ૧-૪-૦

પારસી સંસારી નવલકથા. એક જીવાન છોકરી પોતાના આપને સુખી કરવા ઘરડા ધણીને પરણે છે એ વાર્તાનો વિષય છે. પારસી સંસારમાં ચાલતા સગાઓનો ચિતાર એમાં આપ્યો છે અને કેટલીક ખરાબ રૂઢિઓ બાબત પારસીઓને દીકરીમકી લગાવી છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ઘણી અશુદ્ધ છે. પારસી સંસાર જીવનનો ચિતાર આપતું હોવાથી પુસ્તક પારસીઓને વાંચવું ગમે એવું છે. ખીજા વાચકોને બહુ રસ ન પડે.

એન. ફરામશ

અહમુત શાપ અથવા હિરાની વિંટી

(૧૯૧૭) ૩. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા. અંદર દૈવી ચમત્કારોની વાતો છે, એટલે અહમુત રસને લીધે સામાન્ય લોકોને વાંચતાં રસ પડે એવી છે. રજપુતોની વીરતાનું વર્ણન સાફ છે. ભાષા સરળ અને સાદી છે.

કરાણી, જ. અ. (પ્રકાશક)

એક તખીબની તવારીખ પુસ્તક રજુ

રૂ. ૨-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. નામ પ્રમાણે એમાં તખીબની તવારીખ કંઈ જણાતી નથી. પણ એક જોડું જીંદગી પર્યંત સુખદુઃખમાં એકબીજાનાં સાથી થઈને ફેરી રીતે રહે છે અને સ્વચ્છંદીપણાનું પરિણામ ફેલું માડું આવે છે તે બતાવ્યું છે. વાર્તામાં પારસી સંસારનો ચિતાર આપ્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી તદ્દન અશુદ્ધ હોવાથી પારસીઓ સિવાય બીજાને લાગ્યે જ વાંચવી ગમે. સામાન્ય લોકોને માટે ઠીક છે.

કાપડીયા, દાનાં

તોખમની તકોબરી

(૧૯૨૩) રૂ. ૨-૦-૦

પારસી સંસારને લગતી સામાજિક વાર્તા મૂળ અંગ્રેજી ઉપરથી ફેરફાર કરીને લખેલી છે. વાર્તામાં કંઈ નમ નથી. નકામાં ટાલનાં ઘણાં છે અને પિષ્ટપેષણુ ઘણું થયું છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી તદ્દન અશુદ્ધ હોવાથી હિંદુ વાચકોને વાંચવી ગમે એવી નથી. કદાચ પારસીઓને ગમે તો ગમે.

કાપડીઆ, પેસ્તનજી

કરમનો કહાણી

(૧૯૨૬) રૂ. ૪-૦-૦

પારસી સંસારી નવલકથા. સંસારમાં બનતા સુખદુઃખના બનાવોને વાર્તાના રૂપમાં જોડવી સમાજને બોધ આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી છે અને પાત્રોનાં નામો પણ પારસી છે એટલે પારસી વાંચનારાઓને વધારે ઉપયોગી છે. બીજા સામાન્ય લોકો પણ વાંચે તો હરકત નથી.

કાબરાજી, કેખુશરો નવરોજી

દારાશાનાં

(૧૯૦૨) રૂ. ૩-૦-૦

અંગ્રેજીમાંથી ભાષાન્તર કરીને લખેલી વાર્તા છે. સંકટ સમયે ધૈર્ય, સુખમાં સ્વભાવસ્થિતતા, ઇશ્વર ઉપર આસ્થા, કુટુંબમાં સંપ અને પ્રેમભાવના, એ આદર્શો સારા આલેખાયા છે. ભાષા સરળ અને સચોટ છે, પણ પારસી ગુજરાતીના દોષો આવી ગયા છે. આવી નવલકથાઓ વધારે વંચાય તેમ વધારે સારું.

કાબરાજી, બહુમનજી નવરોજી

ઓરત

(૧૯૧૫) રૂ. ૧-૪-૦

અંગ્રેજી પરથી અનુવાદ કરેલી સામાજિક નવલકથા છે. કયા પુસ્તકનો અનુવાદ છે તે લેખક જણાવ્યું નથી. પુસ્તક સામાન્ય કક્ષાનું પણ નિર્દોષ આનંદ આપનારું હોય એ ઘડી આનંદમાં કાઢવાનું સાધન થઈ પડે તેવું છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી પણ સારી ને સરળ છે. સામાન્ય લોકોને ઉપયોગી છે.

કાબરાજી, બહુમનજી નવરોજી

કુમી કલાંટ

(૧૯૨૨) રૂ. ૨-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. વાર્તામાં પારસી સંસારનું ચિત્ર બહુ સારું રજુ કર્યું છે. એક સામાન્ય વાર્તા સિવાય એમાં બીજી કોઈ જાતની વિશિષ્ટતા નથી. વાર્તાનો અંત કશુંમાં આણેલો છે. ભાષા તદ્દન પારસી ગુજરાતી અશુદ્ધ હોવાથી પારસીઓ સિવાય બીજાને વાંચવી ગમે એવી નથી. વિનોદની ખાતર કોઈ વાંચે તો વાંચે.

કાબરાજી, બહુમનજી નવરોજી

દિલસોજ કે દિલખર

(૧૯૦૬) રૂ. ૨-૦-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી ભાષાન્તર કરેલી સામાજિક નવલકથા. એમાં પાત્રો તથા સ્થળનાં નામ યુરોપનાં-વિદેશી છે અને ભાષા પણ પારસી ગુજરાતી તથા અશુદ્ધ છે. એક દિલસોજ આનું દિલ ઉશ્કેરનારા કીનાની કશું કયા એમાં આપવામાં આવી છે.

કાબરાજી, બહુમનજી નવરોજી

ધ્યારનો એક પુલ

(૧૯૧૪) રૂ. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા. મૂળ અંગ્રેજીનું ભાષાન્તર છે. પ્રેમ કુદરતી રીતે જ જોડાય છે એ વાર્તાનો વિષય છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અશુદ્ધ છે. વાર્તામાં બહુ ચમત્કાર નથી પણ સામાન્ય વાચકોને વાંચતાં રસ પડે એમ છે.

કાબરાળ, બહુમનળ નવરોજળ

બેદીલ કે બેવફા

(૧૯૦૦) રૂ. ૨-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. અંગ્રેજી ઉપરથી લખાયેલી છે. છતાં પારસી સંસારને બંધ એસે એવી રચના કરવામાં આવી છે. મુખ્ય પાત્રોને જુવાનીની મસ્તીમાં આવેલાં ચિતરી બતાવ્યાં છે, છતાં તેમની પાસે સંયમ સારો રખાયો છે ને એ રીતે નૈતિક બોધ બહુ સારો આપ્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને અશુદ્ધ હોવાથી વાંચતાં જરા કંટાળો આવે એમ છે.

કાબરાળ, બહુમનળ નવરોજળ

રાબના મહેલમાં

(૧૯૧૯) રૂ. ૩-૦-૦

અંગ્રેજીમાંથી ભાષાન્તર કરેલી સામાજિક નવલકથા કેવળ પારસી સંસારને લાગુ પડે એવી છે. સ્થળો તથા પાત્રોનાં નામો યુરોપિયન જ રાખ્યાં છે અને ભાષા તદ્દન પારસીશાહી તથા અશુદ્ધ છે એટલે પારસી વાચકો સિવાય ખીજને ગમે એવું પુસ્તક નથી.

કાબરાળ, બહુમનળ નવરોજળ

રીચમંડ વીલાનો વારસ

(૧૯૨૧) રૂ. ૨-૮-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી અનુવાદ કરેલી લાગે છે. આ એક સામાજિક નવલકથા બોધક રીતે સાદી સરળ ભાષામાં લખાયેલી છે ને દરેક સ્ત્રી પુરૂષે વાંચવા જેવી છે. અનેક સંકટો પડે તોપણ નીતિમાન માણસ પોતાની ટેક ઊડતો નથી તે આમાં બતાવ્યું છે.

કાબરાળ, બહુમનળ નવરોજળ

લીલી સૂકી

(૧૯૨૫) રૂ. ૨-૮-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી લખાયેલી સામાજિક નવલકથા ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને માટે ઉપયોગી છે. એમાં પારસી સંસારનો ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે તથા કોઈ છોકરીને ફસાવીને પરજુવાથી આખરે પસ્તાય છે તે બતાવ્યું છે. એમાં લગ્ન બાબત સારી

ચર્ચા કરી છે તથા સમયને અનુસરતું અને વિશેષે પારસી સ્ત્રીઓને જાણવા જેવું ધણું છે. ભાષા પણ અશુદ્ધ અને પારસી ગુજરાતી છે તેથી પારસીઓને વાંચવી ગમે એવી છે.

કાખરાજી, બહુમનજી નવરોજજી

સંદેહ ૬૭૧

(૧૯૧૮) ૩. ૨-૦-૦

પારસી સંસારી વાર્તા. સામાન્ય જનસમાજને ઉપયોગી છે. 'ધર્મે જય અને પાપે ક્ષય' એ બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. બદમાસો કેવી રીતે કાપી જાય છે અને તેથી સમાજમાં કેટલી સાવચેતી રાખવાની જરૂર છે તે બતાવ્યું છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી પણ સાદી ને સૌ સમજે એવી છે. પુસ્તક દરેક માણસે વાંચવા જેવું છે.

કારભારી, ભગુભાઈ કેતેલચંદ

સદ્ગુણી સુશીલા

(૧૯૦૬) ૩. ૦-૧૨-૦

બંગાળી ઉપરથી લખેલી સાંસારિક નવલકથા. એમાં આદર્શ ગૃહિણીનું ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે. પ્રસંગો બહુ સામાન્ય છે અને ગુજરાતી સંસારને બધે બેસતા કવો છે. ભાષા સાદી સરળ છે. સામાન્ય લોકો અને થોડું ભણેલા પણ વાંચી શકે એવી છે.

કુરેશી, નિજમુદ્દીન એ.

નસીરુદ્દીન

(૧૯૦૮) ૩. ૦-૧૨-૦

દરજાની સામાજિક નવલકથા. લેખકના શબ્દોમાં માણસની જીંદગીમાં થતા કેરકારોનો ચિતાર દર્શાવવામાં આવ્યો છે. અંદર સ્ત્રીશિક્ષણને લગતી ચર્ચા કરી છે તથા વિદ્યાર્થીઓને બોધ આપવામાં આવ્યો છે. સ્વચરિત્ર જેવી છતાં વાર્તા રસિક છે અને દરજાની સંસાર જાણવાને માટે મુસલમાન સિવાયનાઓએ પણ વાર્તા વાંચવાની જરૂર છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે પણ અંદર ઉર્દૂ ફારસી શબ્દોનું ભરણું વધારે છે. પુસ્તક સૌએ વાંચવા જેવું છે.

કુરેશી, નિજમુદ્દીન એ.

સમીચા

રૂ. ૨-૦-૦

મુસલમાની સંસારને લગતી વાર્તા. અરબી સાહિત્યમાંથી ઐતિહાસિક વસ્તુ લખેલી છે. વાર્તાનો ઉદ્દેશ સમાજસુધારાને લગતો હોય સમાજની કેટલીક ખરાબ રીતો ઉપર કટાક્ષ કર્યો છે. એક જુવાન એક બાળાને ચઢાય છે. પણ તેને મેળવવામાં તેના પિતા તરફથી તથા અન્ય લોકો તરફથી અનેક વિધ્નો આવે છે, પણ છેવટે ખતેના મેળાપ થાય છે અને લગ્નસંબંધ સુખરૂપ નિવડે છે. અંદર શુદ્ધ પ્રેમનો ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. ભાષા ધણે ભાગે અશુદ્ધ અને ઉર્દુ શબ્દોના ભરણાવાળી હોવાથી મુસલમાન વાચકોને વાંચવી વધારે ગમે.

કેઠાવાળા, મીસીસ જરયાનુ મહેરવાનજી

ખોરશેહ અથવા જ્ઞાનની સરસાધ

(૧૯૦૫) રૂ. ૧-૦-૦

પારસી સંસારી નવલકથા. પારસી સ્ત્રી પુરુષોના બિન્ન બિન્ન સ્વભાવનું વર્ણન કરેલું હોવાથી પારસી વાચકોને ખાસ ઉપયોગી થઈ પડે એવું છે. યુનિવર્સિટીના જ્ઞાનનીજ ને મહત્તા બતાવવામાં આવે છે તેને બદલે સ્ત્રીઓને ઘર ચલાવવાના જ્ઞાનની વધારે જરૂર છે એ મુદ્દો પ્રતિવાદન કરવામાં આવ્યો છે.

કૉન્ફેક્શનર, ખુરદાદ રસ્તમજી

સીતમગર યાને મુકતુલ કે મજલુમ

(૧૯૧૦) રૂ. ૨-૦-૦

પારસી સંસારી વાર્તા. પારસી સંસારનો પૂરો ખ્યાલ આવે એવી રમુજ અને આકર્ષક શૈલીથી લખાયેલી છે. વસ્તુગુથશી ઉત્તમ છે. ઉંચા આદર્શો રજુ કરે છે. એમાંથી પારસી લોકોના રીતરિવાજોની માહિતી સારી મળે એમ છે. ભાષા સાદી પણ પારસી ગુજરાતી જેવી છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાફ છે અને પારસીઓને ખાસ વાંચવું ગમે એવું છે.

ખખખર, મગનલાલ દલપતરામ

સુંદર સોદાગર

(૧૯૦૮) રૂ. ૨-૮-૦

જીવનચરિત્રનું પુસ્તક છે. એમાં શેઠ સુંદરજી શિવજી સોદાગરનું જીવનચરિત્ર આપવામાં આવ્યું છે અને સાથે રા. સા. દલપતરામ પ્રાણજીવન ખખખરનું જીવનચરિત્ર પણ

આપ્યું છે. સારી નિશ્ચયી વર્તનાર વેપારી પૈસાદાર કેવી રીતે થઈ શકે તે સોદાગરના જીવનચરિત્રથી જણાય છે. ભાષા અને શૈલી રસિક છે. દરેકને વાંચવા લાયક છે.

ખત્રો, ઉસમાનભાઈ કરીમભાઈ

લટકાળી લલિતા કે પ્રેમની દેવી

(૧૯૨૪) રૂ. ૨-૦-૦

સામાજિક નવલકથા છે ને તેમાં નીતિનો બોધ આપવાનો પ્રયત્ન થયો છે. ભાષા સાદી સરળ હોવાથી સામાન્ય લોકોને ઉપયોગી છે.

ખંખાતા, સોહરાબજી કાવસજી

હોમલીબાઈની વાયેજ

(૧૮૯૪) ૧-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. સ્ત્રીઓના કળ્યાણોર સ્વભાવથી કુટુંબ સુખનો નાશ કેવી રીતે થાય છે તે કટાક્ષમય શૈલીમાં ખતાવ્યું છે. એક ખરાબમાં ખરાબ સ્વભાવની સ્ત્રીના ચરિત્રનું એમાં આલેખન છે. એના વાચનથી કોઈ જાતના સારા સંસ્કાર માણસના મન ઉપર પડે એમ નથી એટલે એને સાહિત્યમાં સ્થાન ન હોય. ભાષા તદ્દન પારસીસાઈ ને અશુદ્ધ તથા કંટાળા ભરેલી છે. પુસ્તક પારસીઓને કદાચ વાંચવું ગમે.

ગુલકામ

ઉનાહ અથવા પાપીનું પગલું

રૂ. ૦-૮-૦

અંગ્રેજી સામાજિક નવલકથા ઉપરથી ગુજરાતી ભાષાન્તર. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને ધણી અશુદ્ધ છે તથા યુરોપિયન મવાલીઓનાં કાવત્રાંથી ભરેલી હોવાથી આપણા સમાજને બહુ ઉપયોગી નથી. કદાચ પારસીઓને ગમે તો ગમે.

“ગુલકામ” (પટેલ, જહાંગીર ન.)

સુગંધમાં સડો અથવા રંગેલું લાંછન

(૧૮૮૮) રૂ. ૨-૮-૦

પારસી સંસારને લગતી વાર્તા. અંગ્રેજી નોવેલોમાંથી ચૂંટી કાઢેલા ખનાવો ઉપરથી ઉપજતી કાઢેલી છે. એમાં પારસીઓને લગતી જ બધી હકીકત છે તેથી ખીજા વાંચનારા-

એને કંઈ ઉપયોગી નથી. પારસીઓજ એનો ઉપયોગ કરી શકે એમ છે. ભાષા પણ પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે. સામાન્ય વાંચે તો હરકત જેવું નથી.

ઘડીયાળી, મે. એ.

તાપીમાતા ૧ કોપ

(૧૮૯૯) ૩ ૧-૦-૦

પારસી સંસારી વાર્તા છે ને પુરૂષોને માટે લખાયેલી જણાય છે. ભાષા પારસી-સાધ ને અશુદ્ધ છે. ખાસ કરીને પારસીઓને વાંચવા જેવી છે. બીજા વર્ગને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી નથી.

ચતુર્ભુજ રયા ૭

નોકરોની દુર્દશા

(૧૯૩૦) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. નોકરી કરતાં સ્વમાન અને સ્વાવલંબની વિશિષ્ટતા બતાવી આદર્શ જમીનદાર કેવા હોય તથા સદકારને ધોરણે મુંદર ગ્રામ્ય રચના કેવી થઈ શકે તે દર્શાવ્યું છે. નોકરોની દુર્દશા તથા ઉદ્યોગથી માણસ પોતાની સ્થિતિ સુધારી શકે છે અને પાશ્ચાત્યોના અંધ અનુકરણથી કેવી ખરાબી થાય છે તેનો ખ્યાલ સારો આપ્યો છે. સામાજિક પ્રશ્નોની પણ ચર્ચા કરી આદર્શ શૃદ્ધિથી તથા પુત્રના ધર્મ સમજાવ્યા છે. એકંદરે પુસ્તક ધણું ઉત્તમ છે અને તરૂણોએ ખાસ વાંચવા જેવું છે. ભાષા પણ શુદ્ધ અને સંસ્કારી છે.

ચીનાઈ, ચીમનલાલ જીવણલાલ

કુમુદ કલા

(૧૯૧૬) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. સામાન્ય વાર્તા જેવી વાર્તા છે. એકજ પરિસ્થિતિમાં ઉછરેલા બે માણસોના સ્વભાવની વિચિત્રતા આલેખવામાં આવી છે. કુમુદચંદ્ર વાર્તાનો નાયક છે અને ચંદ્રકળા નાયિકા છે. તેમના જીવન પ્રસંગો શિવાય વાર્તામાં કશું નથી. ભાષા સાદી સરળ છે એટલે સામાન્ય લોકોને વાંચવાને માટે ઠીક છે.

જહાંગીર, રસ્તમજ પેસ્તનજ

કૌલક ઔક

(૧૯૦૮) રૂ. ૩-૦-૦

સામાજિક વાર્તા અંગ્રેજીમાંથી ભાષાન્તર કરીને લખેલી છે. ગુજરાતી નામ જડયું ન હોય તેમ લેખકે પુસ્તકનું નામ પણ અંગ્રેજી જ રાખ્યું છે. વાર્તા સારી ને મનોરંજક છે. અંધાપાનાં દુઃખ, સાચો પ્રેમ, અજ્ઞાનથી થતી હાનિઓ, દુષ્ટ કર્મનો અફલો કેવો મળે છે વગેરે વિષયોનું વર્ણન વાર્તામાં સાફ થયું છે. ભાષા સાદી સરળ અને પારસી ગુજરાતી જેવી છતાં બહુ અશુદ્ધ નથી. આનંદ મેળવવાને સૌને વાંચવું ગમે એવું છે.

જોષી, કલ્યાણરાય નથુભાઈ

સ્નેહ ગીતા

(૧૯૧૯) રૂ. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા. સ્ત્રીઓને માટે લખાયેલી હોય એમ લાગે છે. કેમકે એમાં સ્ત્રીજીવનની ચર્ચા ઘણી કરેલી છે. એમાં પ્રેમની મીઠાશના અને મોહની અનિષ્ટતાના પ્રસંગો મળી આવે છે તથા સ્નેહલગ્નની ચર્ચા કરેલી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે.

જોષી, કલ્યાણરાય નથુભાઈ

સ્નેહ જ્યોત

(૧૯૨૦) રૂ. ૧-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. “સયાજી વિજય” પત્રની ભેટ આપવા લખાયેલી છે. હાલની કેળવણી પછી અંધાયણ નવા વિચારો પ્રમાણે સંસાર ચિત્ર આપવાનો પ્રયત્ન થયો છે. પ્રેમ, સ્નેહલગ્ન, સ્ત્રી ગૌરવ વગેરેની નવીન ભાવનાઓ અંદર આલેખવામાં આવે છે. જીવન સ્ત્રી પુરુષોની વાસનાઓ ઉશ્કેરે એમ છે. સંસ્કારી વાચકોને ઉપયોગી છે.

જોષી, ત્રંબકલાલ જીવરાજ

રાજા રામકૃષ્ણ અથવા રમણીની રણભૂમિ

(૧૯૨૨) રૂ. ૩-૮-૦

સામાજિક નવલકથા હોવા ઉપરાંત ધાર્મિક બોધ પણ આપેલો છે અને તેથી નૈતિક સુધારણાને માટે ભોક્ષામાં ખાસ વંચાવા જેવી છે. ભાષા શુદ્ધ સાદી અને સરળ છે. દુનિયામાં થતા પ્રપંચોનું જ્ઞાન પણ એનાથી સાફ થાય એમ છે.

જેષી, બાળકૃષ્ણ ચુનીલાલ

સંન્યાસિની

(૧૯૨૬) ૩. ૧-૦-૦

આર્થિક તથા સામાજિક વિષયની ચર્ચા કરતી નવલકથા. ભાષા સરળ અને શુદ્ધ છે. કોઇ કોઇ ઠેકાણે અતિશયોક્તિ ભરેલાં વર્ણનો છે; પણ બોધક અને રસિક હોવાથી આબાલવૃદ્ધ સર્વને વાંચવા લાયક છે. કોઇ હિંદી કે અંગાળી વાર્તાનો અનુવાદ લાગે છે.

(બાલ કવિ) જેષી, લક્ષ્મીશંકર મહારાંકર

પ્રણય લીલા

(૧૯૧૮) ૩. ૦-૮-૦

પુસ્તક નાનું પણ રસિક છે. વાર્તા ઐતિહાસિક જેવી છે પણ કલ્પિત જણાય છે. કારણ એમાંની કેટલીક ઘટનાઓ સીસોદીયા કુળને ન છાજે તેવી ખતાવી છે. એમાં કર્તવ્યનો બોધ આપ્યો છે. ભાષા સાદી સરળ છે અને પુસ્તક સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

ઝવેરી, હિરાચંદ કસ્તુરચંદ

જગન્મોહિની અને નટરાજન

(૧૯૨૬) ૩. ૨-૮-૦

પ્રો. બેઘનની મૂળ અંગ્રેજી વાર્તાનો અનુવાદ છે. એમાં બે વાર્તાઓ છે ને બંને આર્યજીવનના સુંદર આદર્શ રજુ કરે છે. લેખક અંગ્રેજ છતાં સંસ્કૃત કથાને અંગ્રેજીમાં સુંદર રીતે ઉતારી છે ને ગુજરાતી અનુવાદ પણ ઉત્તમ થયો છે. ભાષા મધુર, શુદ્ધ ને સંસ્કારી છે. પતિ-એ જ સ્ત્રીને પરમ દૈવત છે તથા પુરુષ જીવનની ખરી સહચરી સ્ત્રી છે તે રસમય રીતે ખતાવ્યું છે. બીજી વાર્તામાં કર્મનો અચળ સિદ્ધાન્ત વર્ણવ્યો છે. દરેક સ્ત્રી પુરુષને વાંચવા લાયક છે.

ઝવેરી, હિરાચંદ કસ્તુરચંદ

નાગકન્યા

(૧૯૨૭) ૩. ૧-૦-૦

પ્રોફેસર બેઘનના એક અંગ્રેજી વાર્તાગ્રંથનો અનુવાદ છે. સાહિત્ય રસિકોને માટે પુસ્તક ઉત્તમ છે. એમાં એક રાજકુમારની વાત લખેલી છે. કંઈક શૃંગારી અને

ભાષા અલંકારિક હોવાથી કાવ્ય રસિકોને આનંદ પડે એવી છે. ભાષા શુદ્ધ છતાં સંસ્કૃત-મય વધારે હોવાથી સામાન્ય લોકોને માટે ઉપયોગી નથી. કલાની દૃષ્ટિએ પણ પુસ્તક ઉત્તમ છે. વાર્તા રસમય છે અને વસ્તુચટના અખંડ પ્રવાહથી ચાલી જાય છે.

ઝવેરી, હીરાચંદ કસ્તુરચંદ

સંસાર ચવન

(૧૯૨૪) રૂ. ૧-૦-૦

પ્રો. બેઘનના “ધી ડિસેન્ટ ઓફ ધી સન” નામના અંગ્રેજી વાર્તાગ્રંથનું ગુજરાતી ભાષાન્તર. પ્રો. બેઘને હિંદુ સંસારનો ચિતાર આપી બહુ સુંદર વાર્તાઓ લખેલી છે તેમાંની આ એક છે. વાર્તા એટલી બધી રસિક છે કે એક વખત પુસ્તક વાંચ્યા લીધા પછી પૂરું કર્યા વગર છોડવું ગમે એવું નથી. એમાં આર્યજીવનની ભાવના અને આર્ય સંસ્કૃતિ સારી રીતે બતાવવામાં આવી છે. ભાષા પણ શુદ્ધ અને સંસ્કારી છે. દરેક માણસને વાંચવું ગમે એવું પુસ્તક છે.

દેવર, ઉદ્ધવજી તુલસીદાસ

વસંત કુમારી

રૂ. ૦-૧૨-૦

સામાજિક નવલકથા. કર્તવ્યનો બોધ અને નીતિ માર્ગમાં નિઃશયગળ રાખવાનો બોધ સારો આપ્યો છે. અને વાર્તા દ્વારા સામાજિક જ્ઞાન આપવાનો પ્રયત્ન હીક કર્યો છે. ભાષા શુદ્ધ સાદી અને સરળ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે. પુખ્ત માણસોએ ખાસ વાંચવા જેવું છે.

દેવર, નારાયણ વિસનજી

ભયંકર ભદ્ર ભા. ૧-૨

(૧૯૧૭-૧૯) રૂ. ૬-૦-૦

રેતોહડઝના હોસ્ટ નામના પુસ્તકનો અનુવાદ. સ્થળ અને પાત્રનાં નામો વિદેશી જ રાખ્યાં છે. પુસ્તક રસ ભરી શૈલીમાં લખાયેલું છે. કલ્પનાઓ ઉત્તમ છે. અને સંસારની અદ્ભુત ઘટનાઓ વાર્તામાં ગુંથી છે. ભાષા સાદી સંસ્કારી છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં માણસોને માટે પુસ્તક સારું છે.

ઠક્કર, નારાયણ વિસનજી

વિલાયતી વિલાસમાં ફેશનબાઈ ખલાય

(૧૯૧૩) ૩ ૨-૦-૦

આ સામાજિક વાર્તામાં ચાલુ બનાવેલું ચિત્ર સાફ આપવામાં આવ્યું છે. પશ્ચિમનું ખોદું અનુકરણ હિંદુ સમાજને કેટલું હાનિકારક છે તેનો ચિતાર સારો આપ્યો છે. ભાષા શુદ્ધ ને સરળ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક બહુ સાફ છે. ફેશનમાં તથા જનરાઓએ ખાસ વાંચવા જેવું છે.

ઠક્કર, પ્રજલાલ જાદવજી

અંગના કે દેવાંગના

(૧૯૧૮)

મુળ અંગાળી ભાષામાં શ્રીમતી કુમુદિની ખસુના 'અમરેન્દ્ર' નામના પુસ્તકને આધારે દેશકાળને અનુરૂપ અનુવાદ કરી લખેલી નવલકથા છે. એમાં દેશસેવા, પ્રેમ, સમાજ-સુધારણા અને આર્થિક મુક્તિનો ઉપદેશ સમાયેલો છે. ભાષા સાદી, સરળ, પણ કવચિત્ત સંસ્કૃતના આડંબરવાળી છે. શૈલી સુંદર હોવાથી વાંચવું મને તેવું છે. પુસ્તક એકંદરે બહુ સાફ અને મોટી ઉંમરનાં સ્ત્રી પુરુષોએ ખાસ વાંચવા જેવું છે.

ઠક્કર, પ્રજલાલ જાદવજી

દગલખાજ દુનિયા

(૧૯૨૦) ૩. ૨-૮-૦

સંસારમાં થતા દગાફટકા ખતાવવાના હેતુથીજ વાર્તા લખાયેલી છે. વાર્તાનો કોઈ ઉચ્ચ આદર્શ નથી. એક સામાન્ય વાતને લખાવી દુરાચારી પાત્રો ક્યાં સુધી પોતાનાં દુષ્ટ કર્મોમાં ફત્તેહમંદ થઈ શકે તે દર્શાવી નીતિમાનનો વિનય ખતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. એથી માણસ સાવધ રહેતાં શીખે, પણ લુચ્ચા માણસોને આવી વાતો ઉત્તેજન રૂપ થઈ પડે છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ વાર્તાની કશી કિંમત નથી. સામાન્ય લોકોને માટે રીક છે, પણ જાળકો, સ્ત્રીઓ તથા ઉછરતા જીવાનોના હાથમાં આપવા જેવું પુસ્તક નથી.

ઠક્કર, પ્રજલાલ જાદવજી

ભાગ્યદેવીની ભયંકરતા અથવા આદર્શ વિધવા

(૧૯૧૫) ૩. ૧-૪-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. અંગાળીનું ભાષાન્તર છે. એક વિધવા સ્ત્રીનું જીવન આલેખવામાં આવ્યું છે. ભાગ્યવશાત્ત વિધવા ઉપર પડતાં દુઃખોનું કશું રસથી

ભરેલું વર્ણન છે અને તદ્દન દરિદ્રાવસ્થામાં પણ પોતાનું સિયળ સાચવી પોતાનું ગુજરાન કેવી રીતે ચલાવે છે તે બતાવ્યું છે. ભાષા સાદી સરળ છે અને પુસ્તક દરેક માણસે વાંચવા જેવું છે.

હકકર, વ્રજલાલ જાદવજી

સંસાર કે નરકાગાર

(૧૯૧૭) રૂ. ૧-૪-૦

અપરિપક્વ વિચારના ને નબળા મનના માણસો સંગઠોષથી પાપાયરણમાં પડી જઈ ખરાબ થાય છે તે બતાવવાનો પ્રયત્ન છે. વિદ્વાનોનું આંતરજીવન પ્રસંગે કલુષિત થાય છે પણ ઠોકર વાગતાં તે સાવધ થઈ જાય છે તે પણ બતાવ્યું છે. એમ સમાજ બદલાથી નૈતિક બોધ આપવાનો ઉદ્દેશ છે. ભાષા સાદી સરળ છે. સૌ કોઈ વાંચી શકે એમ છે.

હકકર, વ્રજલાલ જાદવજી

સ્નેહલગ્નની સુંદરી ભા. ૧-૨

રૂ. ૪-૦-૦

મૂળ અંગાળીમાંથી અનુવાદ કરીને લખેલી સામાજિક નવલકથા. વાર્તામાં કૌટુંબિક જીવનનું સુંદર ચિત્ર રજૂ કર્યું છે. શુદ્ધિ, સ્ત્રીઓનું ત્યાગ જીવન, લગ્નની ઉપયોગિતા, એ વિષયની ચર્ચા હીક કરી છે. પાત્રો પણ સંસ્કારી કુટુંબનાં લીધાં છે, અને પાત્રાલેખન યથાયોગ્ય થયેલું છે. શૈલી રસિક છે અને ભાષા સાદી અને મધુર છે તેથી સૌને વાંચવું ગમે એવું પુસ્તક છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક ખુબ સારું છે.

હકકર, વ્રજલાલ જાદવજી

સ્વર્ગમાં શયતાન

(૧૯૧૮) રૂ. ૧-૪-૦

અંગાળી ઉપરથી અનુવાદ કરીને લખાયેલી સામાજિક નવલકથા. સામાન્ય લોકોને વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે. સામાન્ય કોટીની હોષ ખાસ પ્રચાર કરવા જેવી નથી.

ઠાકર, અંબાલાલ ત્રાતીલાલ

ગુણલક્ષ્મી

(૧૯૧૬) રૂ. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા છે. વાર્તાનો ખાસ ઉદ્દેશ જણાતો નથી. કન્યાવિક્રય ઉપર કટાક્ષ છે. કાયદાનું જ્ઞાન સંબંધી અંગ્રેજી તથા ગુજરાતીમાં ઘણાં પાનાં રોક્યાં છે તે કંટાળો આપે છે. નવરાશના વખતમાં વાંચવા જેવું છે.

તાંતરા, દી. જ.

પવિત્ર પ્યાર

(૧૯૯૮) રૂ. ૦-૮-૦

સાચો પ્યાર કેને કહી શકાય અને એવા પ્યારમાં દુઃખ પણ કેવાં સુખમય લાગે છે તે આ પુસ્તકમાં સારી રીતે બતાવ્યું છે. પ્રેમલગ્નથી જોડાનાર અવિવાહિત સ્ત્રી પુરુષોએ વાંચવા જેવું છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી પણ સરળ છે અને પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

તાતા, સોરાબ બી.

ભરતીઓટ ભા. ૧-૨

(૧૯૧૭-૧૮) રૂ. ૪-૦-૦

પારસી સંસારી વાર્તા. સદાયરણુથી સુખ અને દુરાયરણુથી દુઃખ એ બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ વાર્તામાં કંઈ દમ નથી, પણ નિર્દોષ વાચન તરિક્ક નવરાશનો વખત પસાર કરવાને પુસ્તક સાફ છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાફ છે.

તારાપોરવાળા, દાદી એદલજી

અધીરી અરનવાજ અથવા પસ્તાયલી પારસણુ

(૧૯૧૫) રૂ. ૨-૮-૦

પારસી સંસારી નવલકથા છે. પારસી કામમાં કેળવણીનો ને પશ્ચિમની રહેણી કરણીનો પ્રવેશ થવા માંડ્યો તે સમયનું ચિત્ર છે. ખોટા વહેમોથી ઉશ્કેરાઈ જતી સ્ત્રીઓ માટે લખાયેલી જણાય છે ને છૂટાછેડાનો પ્રશ્ન ઠીક ચર્ચ્યો છે. તથા પૈસાપૂજા ઉપર ઠીક કટાક્ષ કર્યો છે. ભાષા પારસીસાથ પણ બહુ અશુદ્ધ નથી. ખાસ પારસીઓને વાંચવા લાયક છે ને બીજાઓને પણ વાંચવી ગમે તેવી છે.

તારાપોરવાળા, દાદી એદલજી

ગુલવાડીનું ગુલાબ

(૧૯૧૦) રૂ. ૩-૮-૦

પારસી સંસારી વાર્તા. કર્ણ રસથી ભરેલી છે. વાર્તા ઘણી રસિક છે અને વસ્તુની ગુંથણી એવી સારી કરી છે કે વાંચનાર ઘડીભર બહારની દુનિયા ભૂલી જાય છે, અને વાંચવી શરૂ કર્યા પછી તેને પૂરી કરે ત્યારે જ છોડે એવી છે. માણેકશાનું મૃત્યુ બહુજ કર્ણાજનક ચિત્રણ છે અને દુષ્ટ અંધુ રતનશાની દુષ્ટતા ઉપર તિરસ્કાર ઉપજાવે છે. પાત્રાલેખન સુરેખ, ભાષા પારસીશાહી પણ સાદી અને સૌને સમજાય એવી છે. એનાથી પારસી સંસારની માહિતી સારી મળે એમ છે.

તારાપોરવાળા, દાદી એદલજી

પતિવ્રતા બાયડીનો વહેમી ભરથાર

(૧૮૮૬) રૂ. ૦-૬-૦

સામાજિક નવલકથા. ખરી ખાત્રી કર્યા શિવાય ફક્ત વહેમથી સ્ત્રી ઉપર તિરસ્કાર ન કાવવા તેમ સ્ત્રીએ પણ પવિત્ર રહી પતિવ્રત આચરવું એ વાતાવેતો વિષય છે તે પ્રસંગો દ્વારા હીક સમજાવ્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને ઘણી અશુદ્ધ છે. અંદર નીતિનો બાધ આપેલો હોવાથી પુસ્તક સ્ત્રી પુરુષ બંનેએ વાંચવા જેવું છે. ખાસ કરીને પારસીઓને વાંચવું ગમે એવું છે.

ત્રિવેદી, અમૃતલાલ મુંદરજી

મહાશ્વેતા

(૧૯૦૫) રૂ. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા છે. એમાં સત્ય, પ્રેમ વફાદારી, નીતિ આદિનો બાધ આપવામાં આવ્યો છે. ભાષા સાદી સરળ છે પણ જ્ઞેડણીમાં ઘણી ગૂંચાએ અશુદ્ધિઓ રહી ગયેલી છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવાને પુસ્તક સારું છે.

ત્રિપાઠી, ધનશંકર હિરાશંકર

અનુપમ ઉપા

(૧૯૨૫) રૂ. ૨-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. મૂળ અંગ્રાણી વાર્તાનું ગુજરાતી ભાષાન્તર છે. વસ્તુ-સંકલન સારી છે અને સમાજમાં વખતો વખત ચર્ચાતા પ્રશ્નોનો સારી રીતે ઉદાપોહ

કરવામાં આવ્યો છે. ભાષા સાદી અને સરળ હોવાથી સામાન્ય લોકો પણ વાંચી શકે એમ છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

ત્રિપાઠી, ધનશંકર હિરાશંકર

દિવાની કે શાણી? ૨ ભાગ

(૧૯૨૫) ૩. ૮-૮-૦

અંગ્રેજીમાં મૂળ લેખક વિલ્ફ્રી કૅલિન્સના પુસ્તકનો અનુવાદ. સંસારમાં દુષ્ટ માણસો ધર્મનો ડોળ કરી અજ્ઞાની માણસોને કેવી રીતે સતાવે છે અને પોતાનો સ્વાર્થ સાધે છે તેનો તાદ્દશ્ય ચિતાર આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યો છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે તેથી સામાન્ય લોકોને ઉપયોગી થઈ પડે એમ છે. કોઈ કોઈ દેકાણે ભૂલો રહી ગયેલી છે તે સુધારવા જેવી છે.

ત્રિપાઠી, ધનશંકર હિરાશંકર

દિવ્ય જ્યોતિ

૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. વાર્તા ઉચ્ચ કાટીની છે. વાર્તાનાં પાત્રો કોઈ સંસ્કારી કુલીન કુટુંબનાં લીધેલાં છે અને વિષય પ્રેમલગ્નનો છે. સંસારની કેટલીક ખરાબ રૂઢિઓને જોઈ કર્તાને દુઃખ થયેલું ને તેથી તે રૂઢિઓ ઉપર પ્રહાર કરી સુધારો દાખલ કરવા પુસ્તક લખાયું છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી ને રસિક છે. સ્ત્રી પુરૂષનાં આદર્શ જીવનનો ખ્યાલ વાર્તા દ્વારા આપવાનો લેખક પ્રયત્ન કર્યો છે. દરેક સ્ત્રી પુરૂષે વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

દેવે, જોહાલાલ દેવશંકર

વિનોદચંદ્ર

(૧૯૧૪) ૩. ૧-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. ઉચ્ચ જીવન રજુ કરવાનો અને નૈતિક બોધ આપવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે અને તે ઘણે ભાગે સફળ થયો છે. માણસને આત્મજાળનું જ્ઞાન કરાવી સમય સૂચકતા વાપરી કહણ પ્રસંગોને શી રીતે વટાવવા તે બતાવવામાં આવ્યું છે. વાર્તા રસિક હોઈ વાંચવી ગમે એવી છે. સ્ત્રીઓ અને પુરૂષો બંનેએ વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી અને સંસ્કારી છે તેથી સામાન્ય માણસો પણ વાંચી શકે એમ છે.

દેવે, સાકરલાલ અમૃતલાલ

અનંગભસ્મ

(૧૯૧૭) રૂ. ૦-૮-૦

પ્રોફેસર ખેનના અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. હિંદુસંસારને બંધ ખેસતી થણી રસિક વાર્તાઓ છે. ખેનને લખી છે તેમાંની આ એક છે. વાર્તાનો આશય સારો છે, અને પાછલા પ્રતિપત્યની સુંદર ભાવના રજુ કરેલી છે; પણ ભાષા કૃત્રિમ, બોડ-ણીની ખામી વાળી છે તથા શૃંગાર રસ ચીતરવામાં કેટલેક ઠેકાણે અસ્થિતતા આવી ગઈ છે, તેથી જાળકોના હાથમાં આપવા જેવી નથી. પુખ્ત વયનાં સ્ત્રી પુરૂષોને વાંચવા જેવી છે.

દાડવાળા, હીરાંબાઈ સોરાબશા

ગુમાયલું ગોહર

(૧૯૨૫) રૂ. ૨-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. એમાં સંસારના બનાવો વાર્તામાં ગોઠવ્યા છે તે તે દ્વારા નીતિનો ભોધ આપ્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને કંઈક અશુદ્ધ છે પણ સ્વ-વેપક તરીકે પુસ્તક સાફ છે. સામાન્ય લોકોને અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા જેવું છે.

દાડવાળા, હીરાંબાઈ સોરાબશા

નખરાંબાજ નસીબ

(૧૯૨૧) રૂ. ૪-૦-૦

પારસી સંસારી નવલકથા છે. ભાષા સાદી પણ પારસીશાદી અને અશુદ્ધ છે. ૨૦ વર્ષની ઉપરનાં સાધારણ ભણેલાં માણસોને વાંચવા જેવું છે. ખાસ કરીને પારસીઓને વાંચવા લાયક છે. વાર્તાની શૈલી રસિક છે અને તેથી પુસ્તક વાંચવું ગમે તેવું છે.

દાવર, ગુલખાનુ કાવસજી

જંગી જેરહસ્ત લુટારાની ભેદી ગુફા

(૧૮૬૭) રૂ. ૦-૧૨-૦

મૂળ અંગ્રેજી પ્લોટ ઉપરથી ધરાતી સંસારમાં થતાવેલી વાર્તા છે. જંગી જેરહસ્ત એ લુટારાનું નામ છે અને તેની ટોળીનાં પરાક્રમે તથા ભેદી ગુફાનું વર્ણન વાર્તામાં કરવામાં આવ્યું છે. અંદર નીતિનો ભોધ પણ છે. ભાષા સંસ્કારી વાચકને અશુદ્ધ લાગે તેવી તદ્દન પારસીશાદી છે. સામાન્ય વાચકોને માટે પુસ્તક ઠીક છે.

‘દિલકશ’

ધર્મોજય

(૧૯૦૮)

અંગ્રેજીમાંથી ભાષાન્તર કરેલી અંગ્રેજ સમાજને લગતી વાર્તા છે અને પાત્રોનાં તથા સ્થળોનાં નામ પણ અંગ્રેજી જ છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ વાર્તામાં કંઈ દમ નથી. કેટલાક બનાવો કલ્પના વિરૂદ્ધ છે. અંતમાં ધાર્મિક સિદ્ધાન્ત પુરવાર કરવાનો ઠીક પ્રયત્ન કર્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને અશુદ્ધ છે. પારસીઓને વાંચવી ગમે ખરી. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

દીવેટીઆ, ભોગીન્દ્રરાવ રતનલાલ

અબ્જમીલ અથવા ગરીબનું નસીબ ગરીબ ભાગ ૨

(૧૯૨૮) રૂ. ૫-૦-૦

મૂળ અંગ્રેજીમાં વિક્ટર લ્યુગોએ લખેલી ‘લા મિઝરેબલ’ નામની વાર્તા ઉપરથી ગુજરાતીમાં અવતરણ કરેલું છે. ભાષા સાદી સરળ અને શુદ્ધ છે ને સામાન્ય લોકો સમજી શકે એવી છે. અંદર સામાજિક વિષયો સારા ચર્ચ્યા છે. કર્તવ્યના બોધ સાથે અધશ્રદ્ધા દૂર કરે એવા તથા સુખદુઃખને સમયે પુરૂષ પ્રયત્ન અને ઇશ્વર કૃપાથી કાર્યસિદ્ધિ થાય છે એવું બતાવનારા પ્રસંગો વર્ણવ્યા છે. વાર્તા દરેકને વાંચવા જેવી છે.

દીવેટીઆ, ભોગીન્દ્રરાવ રતનલાલ

આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર

રૂ. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા. અંગ્રેજીનું ભાષાન્તર છે. ઈંગ્લાંડની ઉચી કેળવણી લઈ આવેલો જીવાન અધશ્રદ્ધાવાળાં પોતાનાં સગાં તથા મૂર્ખ સ્ત્રીના સમાગમમાં જીવનને કેવું દુઃખી બનાવે છે તથા ધર્મ યેલછાથી મહારાજેના ફંદમાં ફસાયેલી સ્ત્રી પતિ કરતાં ગુરૂને વિશેષ ગણી પાપકર્મમાં ફસાય છે, તે વાર્તામાં સારી રીતે બતાવી આપ્યું છે. ભાષા સારી સરકારી છે ને સૌને વાંચવા લાયક છે.

દીવેટીઆ, ભોગીન્દ્રરાવ રતનલાલ

ઉપાકાન્ત

(૧૯૦૮) રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. એમાં સમાજ સુધારણાના પ્રશ્નો સુંદર રીતે ચર્ચેલા છે. સાદી સરળ ને શુદ્ધ ભાષામાં રસિક વર્ણનાત્મક વાર્તા હોવાથી સામાન્ય વાચક સમજી શકે અને સમાજ સુધારામાં રસ લઈ શકે એમ છે.

દીવેદીઆ, ભોગીન્દ્રરાય રતનલાલ

તરલા અથવા ઉર્મિનો આવેગ

(૧૯૩૦) ૩. ૨-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. ખાસ સ્ત્રીઓની ઉન્નતિ સાધવાના ઉદ્દેશથી આ પુસ્તક લખાયું લાગે છે. અતિ સ્વાતંત્ર્યથી શું પરિણામ આવે છે અને કોંકર વાગે છે ત્યારે માણસ સુધરે છે તથા જીવાનીમાં અંકુશની જરૂર છે તે આમાં બતાવ્યું છે. દુનિયામાં કેવી કેવી જાતના માણસો હોય છે અને તેમનાથી ચેતતા રહેવાની કેટલી જરૂર છે તે સારી રીતે બતાવ્યું છે. અધુરા ભણતરમાં અને પૂરા ભણતરમાં કેટલો તફાવત છે તે એમાંથી જણાય છે. વાર્તાની ગુંથણી ઉત્તમ પ્રકારની છે અને એવી રસિક રચના ગોઠવી છે કે પુસ્તક વાંચવા લીધા પછી છોડવું ગમતું નથી. ભાષા પણ શુદ્ધ સંસ્કારી અને સૌ કોઈ સમજી શકે એવી સહેલી છે. પુસ્તક દરેક પુસ્તકાલયમાં રાખવા લાયક છે.

દીવેદીઆ, ભોગીન્દ્રરાય રતનલાલ

મૃદુલા

(૧૯૧૮) ૩. ૦-૧૨-૦

સામાજિક નવલકથા છે. વાર્તાનું વસ્તુ સુંદર છે અને સમાજ સુધારણાના ઉદ્દેશથી લખાયેલી છે. પ્રેમ તથા કર્તવ્યનો બોધ આપી ઉન્નત ગૃહજીવનનો ચિતાર રજૂ કરે છે. સર્વ સ્ત્રી પુરુષોને વાંચવા લાયક છે. ભાષા સાદી અને સંસ્કારી છે તે લખાણની કૌશલી રસિક છે.

દીવેદીઆ, ભોગીન્દ્રરાય રતનલાલ

સોલીસીટર

૩. ૧-૮-૦

અંગ્રેજીમાંથી અનુવાદ કરેલી સામાજિક નવલકથા. એમાં સમાજ સુધારાના વિષયો સારી રીતે ચર્ચ્યા છે અને પુનર્જન્મની દિશામાં કાર્ય કરી છે તથા જાહેર સભાઓમાં જઈ લાંબાં લાંબાં ભાષણો આપવા કરતાં પોતાની જાતની જ સુધારો શરૂ કરવાનો બોધ આપ્યો છે. તેમજ સંસ્કારી સ્ત્રી પુરુષનું જીવન કેવું સુખી નિવેંડ છે તે વાર્તાદ્વારા બતાવ્યું છે. ભાષા સંસ્કારી અને રસિક હોવાથી સૌને વાંચવું ગમે તેવું છે.

દીવેદીઆ, ભોગીન્દ્રરાય રતનલાલ

સિતારનો શોખ

(૧૯૧૧) ૩. ૧-૮-૦

આ સામાજિક નવલકથા કાઉન્ટ ટોલસ્ટોયના એક ગ્રંથનો અનુવાદ છે. એમાં એક અનુભવી પુરુષની સળંગ આત્મકથા છે અને સત્ય ઘટનાઓથી ભરેલી લાગે છે. ભાષા

સાદી પણ સંસ્કારી અને હૃદયગમ હોવાથી એમાં સમાયલો ઉપદેશ ઝટ મળે ઉતરી જાય છે. સ્નેહલગ્ન અને દેહલગ્નના જુલાસા એમાં સારા કરવામાં આવ્યા છે. પુખ્ત ઉંમરનાં સ્ત્રી પુરૂષોને ખાસ વાંચવા જેવી છે.

દીવેદીઆ, ભોળીન્દ્રરાવ રતનલાલ

સીતારનો શોખ અથવા કહેવાતાં સ્નેહ લગ્ન

(૧૯૧૧) રૂ. ૧-૮-૦

પુસ્તકમાં જે સામાજિક વાર્તાઓ છે. પહેલીમાં દોલરદોયના સ્નેહલગ્ન વિરૂદ્ધના વિચારો પારસી નાયકને મુખે પારસી સંસારને લાગુ પાડીને દર્શાવ્યા છે, અને પ્રેમનું સત્વ સ્વરૂપ સમજાવવા પ્રયત્ન થયો છે. બીજી વાર્તા બંગાળી 'સુરખાળા'નો અનુવાદ છે. એમાં આર્ય સ્ત્રીઓની મહત્તા સિદ્ધ કરી છે. પવિત્રતા, સ્નેહ, પરોપકાર અને લોક કલ્યાણની ભાવનાને વ્યક્ત કરી જતાં છે. વાર્તાઓ સુંદર અને રસિક છે. વસ્તુ ઘટના સુસ્થિર અને પાત્રલેખન હિતમ છે. ભાષા પણ શુદ્ધ સંસ્કારી ને સરળ છે. પુસ્તક દરેક સ્ત્રી પુરૂષે વાંચવા જેવું છે.

દીવેદીઆ, રણજીતભાઈ વળુભાઈ

પ્રિયકાન્ત

(૧૯૧૦) રૂ. ૧-૮-૦

આવી સામાજિક નાની નવલકથાઓ સમાજ સુધારણાને માટે બહુ ઉપયોગી છે. સ્ત્રી કળવણીની દિમાયત કરેલી છે અને નૈતિક યોષ પણ ડીક આપ્યો છે. ભાષા શુદ્ધ અને રસિક હોવાથી વાંચવી ગમે તેવી છે. વાર્તાનો અંત કડ્ડ છે છતાં અકુદરતી નથી લાગતું. લેખકે સમાજ સુધારણાને માટે પોતાને જે કહેવાનું તે પાત્રોદ્વારા પ્રસંગે ઉપજાવીને કહેવડાવ્યું છે.

દીક્ષિત, પ્રસન્નવદન છબીલારામ

કુલલક્ષ્મી કમલા

(૧૯૨૪) રૂ. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા. હાલના વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્યના જમાનામાં આ પુસ્તક સારી અસર કરે એમ છે. ભાષા સારી પણ સંસ્કૃતમય છે. સૌને વાંચવા જેવું છે.

દ્વિવેદી, કેવળરામ શિવરામ

બે મુદ્રિકા

(૧૯૦૮) રૂ. ૦-૭-૦

સામાજિક નવલકથા. વિશુદ્ધ પ્રેમ કેવો હોય તે બતાવવા પ્રવૃત્ત થયો છે. અને 'સરસ્વતીચંદ્ર' નું કંઈક અનુકરણ થયેલું લાગે છે. કલાની દૃષ્ટિએ પુસ્તકમાં કંઈ દમ નથી. એક વાર્તા તરિકે સાડે છે. ભાષા પણ કિલ્લટ અને સંસ્કૃત શબ્દોના ભરણાવાળી હોવાથી સામાન્ય લોકોને સમજવી અઘરી પડે ખરી.

દ્વિવેદી, જયશંકર ખોડીદાસ

આશકની આત્મકથા

(૧૯૨૩) રૂ. ૧-૦-૦

ધરસામી સંસારને ઘગતી એક રસિક વાર્તા. એમાં એક સાચી સ્નેહ રાજી અને તેના ઉમદા ખવાસના આશકના વિશુદ્ધ સ્નેહનો મર્મ બતાવતી સુંદર કથા લાક્ષણિક શૈલીમાં વર્ણવવામાં આવી છે. ભાષા સાદી અને સંસ્કારી છે અને સામાન્ય તેમજ શિષ્ટ વર્ગને વાંચવા લાયક નવલકથા છે.

દ્વિવેદી, જયશંકર ખોડીદાસ

મુસબહન

(૧૯૨૨) રૂ. ૩-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. મુસબહાન સંસારને ઘગતી વાર્તા છે. એમાં માણસની કંસાટી સંકટ સમયે જ થાય છે તે બતાવ્યું છે અને સ્ત્રીના શા શા ધર્મ છે તે મુસબહન ને મોહસીનનાં પાત્ર દ્વારા સારી રીતે બતાવ્યું છે તથા અવનતિ થવાનો માર્ગ અતીતિ જ છે તેનો ખ્યાલ કાઢી આસિફ ઉદ્દોલાના પાત્રથી આપ્યો છે. દગાખાજ દોસ્તો કેવા હોય છે તથા શુદ્ધ પ્રેમ કેવો હોય તે પણ બતાવ્યું છે. વાર્તા સારી છે તે દરેક માણસે વાંચવા જોવી છે. ભાષા પણ સાદી ને સૌ સમજે તેવી છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાડે છે.

ફુલ્લિય જુઠાભાઈ

મરિયુ અને મોહન અથવા ભાગ્યહિન ભાઈબેન

(૧૯૧૬) રૂ. ૨-૮-૦

સામાજિક નવલકથા છે. સંસારની ખરાબ રૂઢિઓનો નાશ કરવાનો બોધ આપવા વાર્તા લખાયેલી છે પણ નાયક-નાયિકા પોતાની ઇચ્છા પાર પાડે તે પહેલાં જ તેઓ

લાગ્યથકમાં સપડાઇ પડે છે એટલે વાચકનામાં મુલ કામ કરવાની જાણ બીડતાં ઉલટી ના હિંમત થઇ આરે એમ છે. કેટલાંક પાત્રો અનીતિનાં લોભક છે તે સારી જાણ પાડતાં નથી. જ્ઞાતિજન તોડવાનો સરળ પ્રયત્ન જણાય છે. એકંદરે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે પણ જુવાન આજુસોના હાથમાં આપવા જેવું નથી.

દેશાઠ, અરેદેશર ખ.

જીગર કે દિગર

(૧૯૧૭) રૂ. ૨-૦-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી લખાયેલી પારસી સંસારી વાર્તા. એમાં પારસી સંસારનો ચિતાર સારો આપવામાં આવ્યો છે તે કેટલોક નૈતિક બોધ આપ્યો છે. ‘ધર્મે જય અને પાપે ક્ષય’ એ વાર્તાનો વિષય છે. ભાષા પારસી મુજરાતી બણી અશુદ્ધ છે. પારસીઓને આ પુસ્તક વાંચવું ગમે ખરું. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક ઠીક છે.

દેશાઠ, ઇચ્છારામ સૂર્યરામ

સવિતા સુંદરી

રૂ. ૮-૬-૦

‘મુજરાતી’ પત્રના આલોકને ભેટ આપવા લખાયેલી આ નાનકડી નવલકથા ખાસ વાંચવા જેવી છે. સવિતા અને સુંદરી નામે બે પાત્રો વાર્તામાં ગુંથી સમાજ સુધારાના પ્રશ્નો ઠીક ચર્ચ્યા છે. માત્ર કુળની મોટાઇને લીધે નાલાયક વરો પણ ઉત્તમ કન્યા મેળવી શકે છે ત્યારે ઉત્તમ પુરુષોને પણ હલકા કુળને કારણે કન્યા મળતી નથી અને તેમનું જીવન દુઃખમય નિવડે છે તે વાત રસિક રીતે વર્ણવી છે. લેખક સંસ્કારી હોવાથી શિષ્ટ ભાષા વપરાયેલી છે તેથી સૌને વાંચવી ગમે તેવી છે.

દેશાઠ, ચિમનલાલ રતનલાલ

સુધરેલી સીતા યાને આ તે સુધારો કે કુધારો?

(૧૯૧૬) રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. પાશ્ચાત્યોની વાંદરિયા નકલ કરવાથી અને પોતાના ધર્મના અથો વાંચ્યા શિવાય એકલી અંગ્રેજી કેળવણી લઇ યુરોપિય સુધારો ગ્રહણ કરવાથી શું પરિણામ આવે છે તે આ વાર્તામાં સારી રીતે બતાવ્યું છે. સીતા જેવી પવિત્ર સ્ત્રી પશ્ચિમના સુધારામાં પડી જઇ કેવી ખરાબ થઇ જાય છે તે વાર્તાનો વિષય છે. પુસ્તક બોધદાયક અને બધાને વાંચવા જેવું છે. ખાસ કરીને તરુણો અને સ્ત્રીઓને માટે વધારે ઉપયોગી છે. ભાષા સરળ અને શુદ્ધ છે તેથી સામાન્ય લોકો પણ સમજી શકે એમ છે.

દેશાઈ, ધીરજલાલ ચીમનલાલ

રંગીલી સંધ્યા

(૧૯૨૬) ૩. ૨-૦-૦

પ્રોફેસર એફ. ડબ્લ્યુ. બેનના અંગ્રેજી પુસ્તકોનો અનુવાદ છે. સંસ્કૃતમાંથી મૂળ વસ્તુ લઈને અંગ્રેજીમાં આ વાર્તા લખાયેલી છે અને તેના ઉપરથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ થયો છે. વાર્તા રસમય લખાયેલી છે એટલે લોકો હોંસથી વાંચી શકે એમ છે. વિષય ધાર્મિક લીધો છે છતાં નાગકન્યાના સ્ત્રી પાત્રને બહુ જ ખરાબ ચીતરવામાં આવ્યું છે, તે ઠીક નથી થયું. ભાષા અને વિચારો સારા છે.

દેશાઈ, રમણલાલ વસંતલાલ

શિરીષ

(૧૯૨૭) ૩. ૧-૦-૦

એક કલ્પિત સામાજિક નવલકથા. રા. દેશાઈ વાર્તા લેખક તરિકે બહુ જાણીતા થયા છે. એમની વાર્તાઓ રસિક, બોધક અને પ્રેરણાત્મક છે તેથી જીવાન વર્ગને બહુ રુચિર થઈ પડી છે. તાદશ ચિત્ર બહુ કરવાની એમની શક્તિ અત્યુત છે અને કલ્પનાઓ પ્રૌઢ છે. ભાષા પણ સંસ્કારી છે. આ વાર્તા તેમાંની એક છે. નવયુગના જીવાનોનો ઉત્સાહ કંઈ રસ્તે વળે છે અને કંઈ રસ્તે વાળવો તે શિરીષના પાત્ર ઉપરથી ખતાવ્યું છે અને તેની પત્ની પણ નવયુગની સ્ત્રી પતિને માટે કેવા પ્રકારનો ત્યાગ આપી શકે છે તે સુંદર દૃશ્યોત્પત્તિ પૂરું પાડે છે. આ બહુ જમાનાના પ્રશ્નોની ચર્ચા ઝીણવટથી કરી છે. નવયુગના સ્ત્રી પુરુષોએ પુસ્તક ખાસ વાંચવા જેવું છે.

દેશાઈ, વ્રજરાય વસંતરાય

પ્રેમધેસો દોરાબ અથવા પ્રેમપરીક્ષા

(૧૮૯૬) ૩. ૧-૮-૦

પારસી સંસારને લગતી નવલકથા. અંગ્રેજીમાં ઠીઝરાયલી કૃત 'હેન્ડ્રી એટ આ ટેમ્પલ' નામના પુસ્તકનું ભાષાન્તર પારસી સંસારને બંધ બેસે એવી રીતે કરેલું છે. વાર્તા નાયક દોરાબજી પૈસાના લોભે પોતાના મામાની દીકરીને પરણવા કબુલત આપે છે પણ પાછળથી સીરીન નામની સુંદર અને સુશીલ છોકરીના સમાગમમાં આવે છે તે તેના ઉપર આસક્ત થાય છે તે છેવટે અનેક મૂશ્કેલીઓ છતાં પૈસાની પરવા ન કરતાં તેની જ સાથે લગ્ન કરી સુખી થાય છે. એ વાર્તાનો વિષય છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે. પણ પુસ્તક રસિક છે તે સામાન્ય લોકોને વાંચવું ગમે એવું છે. પારસીઓને ખાસ.

દેશાધ, હિરાલાલ ગોપાળદાસ

અનંતકળા

સામાજિક નૈતિક નવલકથા. મોટી ઉંમરનાં સ્ત્રી પુરુષોને વાંચવા લાયક છે. ભાષા શુદ્ધ પણ સંસ્કૃતમય હોવાથી તેમજ કળામય રીતે લખાયેલી હોવાથી લગભગ મેટ્રિક સુધી ભણેલા અને સાદા જ્ઞાનવાળા જ વાંચી શકે. પાત્રલેખન સાફ છે અને નૈતિક બોધ દીક આપ્યો છે.

ધરાદેવ, રત્નસિંહ ગોવિંદજી વૈદ્યશાસ્ત્રી

વિવિધ સુખાભાસ ભા. ૧

(૧૯૧૪) રૂ. ૨-૮-૦

આ સામાજિક નવલકથા સામાન્ય લોકોને ઉપયોગી છે. ધર્મથી જ મોક્ષ મળે છે એ એનો વિષય છે અને આ કલિયુગમાં કેવળ અધર્મી માણસો ફાવી જાય છે અને ધર્મપરાયણ માણસો દુઃખી થાય છે તે બતાવ્યું છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે.

નગીનદાસ મંછારામ

નવલ નવરંગી અથવા ફેશનની ફિશીયારી

(૧૯૨૦) રૂ. ૩-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. સમાજ સુધારણાની ખાતર એમાં ચર્ચવામાં આવી છે અને ખાસ કરીને રોટી વ્યવહાર ત્યાં એટી વ્યવહારની વિશેષ હિમાયત કરી છે. પણ વિષય કરતાં વિસ્તાર બહુ વધારી દીધો છે. એટલું જ કહેવાનું બહુ ટુંકામાં કહી શકાત. ભાષા સાદી સરળ છે પણ સુરતી લઢણ કંઈક આવી જાય છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાફ છે.

નગીનદાસ મંછારામ

લાલમલાલ યાને સુરતી સહેલાણી

(૧૯૧૮) રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. બહુ બોધક અને જીવનની ઉન્નતિ સાધક છે. લેખકે સાબીત કરી આપ્યું છે કે મોટેથી શિખામણ આપવાથી માણસ સુધરતો નથી, પણ જ્યારે તે ઠાકર ખાય છે ત્યારે જ તેને જ્ઞાન આવે છે; તેમજ એક પવિત્ર પરોપકારી મોહિની સ્ત્રી પોતાના બુદ્ધિ બળથી પોતાનું શિયળ સાચવીને પોતાની બેનપણીના દુષ્ટ

પતિને સુધારી તેમનું જીવન સુખમય બનાવે છે; તેનું ઉત્તમ દૃષ્ટાંત આ વાર્તા પૂરું પાડે છે. ભાષા શુદ્ધ ને સંસ્કારી છે. વાર્તા રસિક છે ને વાંચવી ગમે એવી છે.

નટવરલાલ ચુનીલાલ

જર કે ઝેર

(૧૯૨૭) ૩. ૧-૪-૦

સંસારમાં બનતા સાધારણ બનાવો ઉપરથી વાર્તા ઉપજવી કઠી છે. કરો તેવું પામો એ વાર્તાનું રહસ્ય છે અને પૈસાના લોભે માણસ કેવાં કેવાં દુષ્ટ કર્મો કરે છે તે બતાવ્યું છે. ભત્રીજાની મિત્રકત ખાધ જવા કહ્યા કેવાં કાવત્રાં રચે છે, પણ અતિ નિર્દોષને પ્રભુ બચાવી લે છે તેનો ચિતાર સારો આપ્યો છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે ને પુસ્તક સૌને વાંચવા લાયક છે.

નર્મદાશંકર બાળાશંકર

સંસાર દર્પણ

(૧૯૧૪) ૩. ૧-૦-૦

અંગાળીમાં મૂળ લખનાર બાળુ રમેશચંદ્ર દત્તના 'સમાજ' નામના પુસ્તકનો અનુવાદ છે. એમાં સમાજ સુધારણાના પ્રયત્નો બહુ સારા છે અને વાર્તાને સુવ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવી રસિક બનાવી છે. ભાષા પણ સંસ્કારી છતાં સાદી અને સામાન્ય લોકો સમજી શકે એવી છે. પુસ્તક સૌને વાંચવા લાયક છે.

પટેલ, જરખાદ એદલજી

ફિરોઝમહાલ યાને હૌસલ

(૧૯૧૩) ૩. ૩-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. જન સ્વભાવનું વર્ણન અને ચરિત્ર નિરૂપણ સારું કરવામાં આવ્યું છે અને નીતિનો તથા કર્તવ્યનો બોધ રસમય ભાષામાં આપવામાં આવ્યો છે. લેખક પારસી છતાં ભાષા શુદ્ધ ને સરળ છે. દરેક માણસને વાંચવું ગમે એવું પુસ્તક છે.

પટેલ, જહાંગીર નસરવાનજી (ગુલકામ)

જરની જંજળ

(૧૯૨૫)

પારસી સંસારી નવલકથા. અંદર ડિટેક્ટિવની કુશળતાની વાત આવે છે તેથી ડિટેક્ટિવ પણ કહી શકાય. આ વાર્તામાં જર નામનું પાત્ર મુખ્ય ભાગ ભજવે છે. લોકોનું

બલુ' કરવા જતાં પોતે વારંવાર મૂશ્કેલીમાં આવી પડે છે છતાં હિંમત હારી ન જતાં બહાદુરીથી આગળ કામ કર્યે જાય છે અને ડોસુ ડિટેક્ટિવ પણ ઘણી સફાઈથી લુચ્ચા રામચંદ્રનો બેદ શોધી કાઢી દુશ્મનોને ઘેરી લે છે. અને વાર્તાનો અંત સુખમાં આવે છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે પણ સૌને વાંચવી ગમે એવી છે. વાર્તાનું નામ ભ્રમ ઉપજાવે એવું છે. એનો દેખીતો અર્થ પૈસાની પીડા થાય પણ અહીં જર નામ પૈસા ને બદલે નહિ પણ એક પાત્રને બદલે વાપર્યું છે.

પટેલ, જહાંગીર નસરવાનજી (ગુલકામ)

માશુકનો ઇશારો

(૧૯૦૭) ૩. ૨-૮-૦

સામાજિક નવલકથા રાષ્ટર હેગાર્ડની 'આયેશા' નામના અંગ્રેજી પુસ્તકનો તરજુમો છે. નવરાશના વખતમાં કે શ્રમ કર્યા પછી નિર્દોષ આનંદ મેળવવા કુરસદના વખતમાં વાંચવા જેવી વાર્તા છે. પ્રેમ લગ્ન અને પવિત્ર પ્રેમનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે પાત્રો હજારો વર્ષનાં જુના કાળનાં લીધાં છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને ઘણી અશુદ્ધ છે.

પટેલ, જહાંગીર નસરવાનજી (આઝાદ)

મૂર્તિની આંખનો હીરો

(૧૯૧૭) ૩. ૧-૮-૦

ઇસ્લામી સંસારી વાર્તા. લેખક એને સ્વતંત્ર લખેલી કહે છે પણ અંગ્રેજી ઉપરથી અનુવાદ કરેલી હોય એમ સ્પષ્ટ જણાય છે. વાર્તા સાધારણ કોટીની છે અને અંદર પિંજણ પુષ્કળ છે એટલે રસ ટકી શકતો નથી. ભાષા પારસીશાહી ને ઘણી અશુદ્ધ છે. ડિટેક્ટિવ જેવી સાહસ કથા હોવાથી સામાન્ય લોકોને વાંચવી ગમે ખરી.

પટેલ, જહાંગીર નસરવાનજી (ગુલકામ)

મોહબતી બજાર

(૧૯૦૬) ૩. ૧-૮-૦

પારસી સંસારી વાર્તા. લેખકે પોતાના સમાજની ખામીઓ વાર્તા દ્વારા ઉઘાડી પાડી છે. પ્રેમ એ બજારની વસ્તુ નથી તે તથા સાહસિકતા અને સારી રીતભાતનો બોધ વાર્તામાંથી મળે છે. કોઇ કોઇ ઠેકાણે હાસ્યરસ પણ સારો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને અશુદ્ધ છે પણ વાર્તા વાંચવી ગમે એવી છે.

પટેલ, જહાંગીર નસરવાનજી (ગુલશમ)

ચશમ ચોર યાને બાગમાં નાગ

રૂ. ૩-૦-૦

ઐતિહાસિક જેવી લાગતી સામાજિક નવલકથા. એક વેપારી ક્યાં સુધી પ્રપંચ ફેલાવે છે તે બતાવી વફાદારી અને કર્તવ્યનો બોધ આપ્યો છે. વાર્તા રસિક અને કંઈક હાસ્ય રસથી ભરેલી છે. ભાષા સાદી પણ પારસી ગુજરાતી લાગે એવી છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

પટેલ, ડી. એન.

ચસમનો ખસમ

(૧૯૦૬) રૂ. ૨-૦-૦

પારસી સંસારી નવલકથા. ખાસ પારસીઓને માટે જ લખાયેલી લાગે છે. પારસી સંસારમાં જે અનેક સડા પેડેલા છે તે ઉઘાડા પાડી દૂર કરવાના ઉપાય બતાવ્યા છે. ભાષા પણ પારસી ગુજરાતી અને ઘણી અશુદ્ધ છે.

પટેલ, મગનલાલ શંકરલાલ

સુખી સદન

(૧૯૦૫) રૂ. ૦-૬-૦

સામાજિક નવલકથા છે અને તેમાં ખાસ કરીને વ્યભિચારથી થતાં દુષ્ટ પરિણામ બતાવવામાં આવ્યાં છે. હલકા પ્રકારનાં પુસ્તકો વાંચી અવગે માર્ગે ચઢી જનારા અને ઘોઘું ભણેલા ગામડાના લોકોને ખાસ વાંચવા જેવી છે. ભાષા હલકા પ્રકારની અને કવિતાઓ નમાલી. નકામી કહેવતો વધારે વાપરેલી છે, તેથી સાહિત્યની દૃષ્ટિએ ખુબ કિંમત નથી.

પરીખ, સોમચંદ મણિલાલ

સ્નેહસગ્ર યાને સાધ્વી સરોજ

રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. માબાપોએ છોકરા છોકરીનાં ગોઠતી આપેલાં લગ્ન કરતાં એક બીજાના ઉપર પ્રેમ ઉત્પન્ન થયા પછી જે લગ્ન થાય તે જ સુખી નિવડે છે એમ બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. શ્રીમંત કુટુંબમાં ઉછરેલી કન્યા પતિ સ્નેહની ખાતર પિતાની સાથે લાખની દોલતને જતી કરે છે. પતિની માંદગી અને નિર્ધનતામાં અનેક સંકટો વેઠે છે. નિરાધાર રખડેલની ચાકરી કરે છે વગેરે પ્રસંગો સારી રીતે વર્ણવવામાં આવ્યા છે.

સ્નેહલગ્નની કલ્પનાઓ જો કે બહુ સારી છે; પણ તે વ્યવહારમાં ભાગ્યે જ ઉતરી શકે છે અને સ્નેહલગ્નના નામથી જોડાઇ ધણું જોડાં દુઃખી થાય છે. દરેક અને પુખ્ત ઉમ્મરના માણસોએ વાંચી તકણોને તેમાંથી ઘટતો બોધ આપવાની જરૂર છે. ભાષા સાદી સરળ પણ અશુદ્ધિના દોષો વાળી છે.

પાઠક, જગજીવન કાળીદાસ

નોંકા ડુબી

(૧૯૨૦) ૩. ૩-૪-૦

ક્રિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરની એક સુંદર વાર્તાનો અનુવાદ છે. ઉચ્ચ જીવનના આદર્શો રજુ કરનાર પ્રથમ પંક્તિની સામાજિક નવલકથા છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી અને શૈલી સુંદર છે. ઉચ્ચ જીવનની ભાવના રાખનાર દરેક માણસને વાંચવા લાયક છે. વસ્તુ વિધાન, પાત્રાલેખન વાર્તામાં પૂરેપૂરાં સફળ નિવડ્યાં છે.

પાવરી, દીનશાહ

સંગ તેવો રંગ

(૧૯૨૧) ૩. ૧-૧૨-૦

પારસી સંસારી વાર્તા. લખાવટ સારી છે પણ પાત્રાલેખન જરાજર નથી. સંસારના પ્રસંગો આખી નીતિનો બોધ આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે. સાધારણ રીતે પુસ્તક ડીક છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી છતાં પ્રમાણમાં શુદ્ધ છે. સાધારણ ભણેલા ને સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

પંડિત, ઉદયચંદ લાલચંદ

સંસારસેત્રંજ યાને કરણી તેવી પાર ઉતરણી ભા. ૧-૩

(૧૯૧૯) ૫-૦-૦

વિલીયમ જ્યોર્જ રેનોલ્ડ્ઝની 'ફ્રેસ્ટ' નામે નવલકથાને આધારે હિંદુ સંસારને ઘટતો ફેરફાર કરી અંગ્રેજીમાંથી અનુવાદ કરી લખેલી વાર્તા છે. ભાષા સાદી, શુદ્ધ હોઇ શૈલી રસિક હોવાથી સર્વ મનુષ્યોને વાંચવી ગમે એવી છે. વિષય ધાર્મિક-નૈતિક લીધો છે. અને સત્ય, અહિંસા, અક્રોધ, ત્યાગ, સંયમ, જપ, તપ, દયા, ક્ષમા, પરોપકાર વગેરે સદ્ગુણોનો બોધ વાર્તાના રૂપમાં સારો આપ્યો છે. દૈવી અને આસુરી સંપત્તિ સમજાવી દૈવી સંપત્તિનો વિજય બતાવ્યો છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં મનુષ્યોએ ખાસ વાંચવા જેવું છે. પુસ્તક શરૂ કર્યા પછી અધૂરું મૂકવું ગમે એવું નથી.

પંડિત, સોમેશ્વર મગનલાલ

ગૃહદશા

(૧૯૧૦) રૂ. ૦-૧૨-૦

ચાલના અંગીચામાં મળુરોને પડતાં દુઃખોનો કડ્ડુ ભાષામાં ચિતાર સારો આપ્યો છે અને ગીરમીટીયાનો સવાસ વાર્તા રૂપે ઠીક ચર્ચ્યો છે. ભાષા પણ સારી સંસ્કારી છે. આવાં પુસ્તકોનો સમાજમાં ખાસ પ્રચાર કરવા જેવું છે કે જેથી ભોળા લોકો પર-દેશીઓની પ્રપંચ બળમાં ફસાતા અચે.

પંડિત, સોમેશ્વર મગનલાલ

દીનાનાથ

રૂ. ૦-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. ઘણું કરીને અંગાળીમાંથી કિતારેલું જણાય છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. નૈતિક બોધ સારો છે. દરેક સ્ત્રી પુરૂષે વાંચવા લાયક છે. કંઈક ઠેકાણું અતિશયોક્તિ છે, પણ કંટાળો આપે એવું નથી.

પંડિત, સોમેશ્વર મગનલાલ

નરેન્દ્ર મોહિની અને મનમોહન મોતી

રૂ. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા. હિંદી તથા મરાઠીમાંથી અનુવાદ કરેલો છે. વાર્તા બોધક અને સ્ત્રીઓને ખાસ વાંચવા લાયક છે. એમાં પરસ્ત્રીના ગંગાધમાં આવવાથી કેવી આપત્તિ આવી પડે છે, દુષ્ટ સ્ત્રીઓ પાતાની દુષ્ટતા સાધવા શું શું કરે છે અને પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પાતાનું શિયળ સાચવવા ગમે તેવાં સંકટ આવી પડે તો પણ કેવી રીતે અચી શકે છે તેનાં ચિત્ર સારી રીતે આપવામાં આવ્યાં છે. ભાષા સાદી સરળ ને શુદ્ધ છે ને સૌ કોઈ સમજી શકે એમ છે. પુસ્તક દરેક માણસે વાંચવા જેવું છે.

પંડિત, સોમેશ્વર મગનલાલ

પ્રતાપસિંહ

(૧૯૧૪) રૂ. ૧-૮-૦

પ્રસિદ્ધ અંગાળી નવલકથાકાર અકિમચંદ્રની કથાનો આધાર લઈ ઘણા ફેરફાર સાથે લખેલી ઐતિહાસિક જેવી લાગતી પણ તદ્દન કલ્પિત નવલકથા છે. વસ્તુગુચ્છથી સરળ, પ્રસંગો જુજ અને ભાષા વ્યાકરણ તથા જોડણીના દોષો વાળી છે. લેખકનો સ્વદેશપ્રેમ પોપટીઓ લાગે છે અને પ્રત્યક્ષ બોધ આપવાથી અસર ઓછી થઈ જાય છે.

પંડિત, સોમેશ્વર મગનલાલ

સુરેન્દ્રનાથ

૩. ૧-૮-૦

રોમેશ બાણના જંગાળી ગ્રંથ ઉપરથી અનુવાદ કરેલી નવલકથા. એમાં આદર્શ આર્યજીવનની ભાવના વાર્તા રૂપે પૂરેપૂરી ઉતારવામાં આવેલી છે. ભાષા સરળ અને મધુર છે અને વાર્તાની રચના પણ બહુ રસિક છે એટલે પુસ્તક વાંચવા લીધા પછી છોડવું ગમે એમ નથી. દરેક માણસ હોંસથી વાંચી શકે એમ છે તેથી પ્રત્યેક પુસ્તકાલયમાં રાખવા લાયક છે.

પંડયા, જગનલાલ હરિલાલ

વિશુદ્ધ સ્નેહ

(૧૯૧૮) ૩. ૦-૮-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી અનુવાદ રૂપે લખાયેલું ઉત્તમ વાર્તાનું પુસ્તક છે. એમાં પ્રેમ અને તેનું રહસ્ય સચોટ સમજાવ્યું છે તથા એક પછી એક ઉચ્ચ ક્લાસીક પ્રેમ કેમ ચઢતો જાય છે તે બતાવી તેનું પર્યાવસાન છેવટે ઇશ્વરમાં થાય છે તે સરસ શૈલીમાં સમજાવ્યું છે. વાર્તાની ઘટના રસમય છે. ભાષા શુદ્ધ ને સંસ્કારી છે અને સર્વ લોકોએ વાંચવા લાયક છે.

અધિકા, જ્યેષ્ઠારામ ભવાનીશંકર

સંગ્રામક્ષેત્ર અથવા વસંતપુરનું રાજ્યતંત્ર ભા. ૧-૨

(૧૯૧૬) ૩. ૩-૦-૦

ઐતિહાસિક જેવી રચનાવાળી સામાજિક નવલકથા. યૂરોપના મહાન યુદ્ધનો પ્રસંગ લઈ વસંતપુરનો રાજકુમાર વિજયસિંહ અને કૃષ્ણગદની રાજકુંવરી મોહિનીના પ્રેમ પ્રસંગની કલ્પિત કથા રચવામાં આવી છે. વિજયસિંહનું યુદ્ધમાં જવું, જર્મનિમાં કેદ પકડાવું, એલ્યા નામની યૂરોપિયન યુવતીના પ્રેમમાં પડવું, તેની મદદથી છૂટવું, વસંતપુરમાં ચાલેલી રાજબટપટ, કુમારનું દેશમાં આવવું, મોહિની સાથે મેળાપ ને લગ્ન, એલ્યાને હિંદુ ધર્મની દીક્ષા આપી અમરસિંહ સાથે પરણાવવી, પ્રજાતંત્રની સ્થાપના વગેરે પ્રસંગો આકર્ષક અને બોધક ગોઠવ્યા છે. ભાષા પણ સાદી ને શુદ્ધ સંસ્કારી છે. દરેક માણસે વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

અનાજ, મહેરવાનજ મંચેરજ દાદાભાઈ

સુધારાનું શિખર અને સંસારસાગરમાં સફર

(૧૯૧૦) રૂ. ૨-૮-૦

પારસી સંસારી નવલકથા. પારસી સંસારમાં ચાલતા સડા બતાવી તે દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરેલો છે. વાર્તાની રચના ઘણી સારી છે અને વાંચતાં આનંદ આવે છે. વર્ણનો પણ સુંદર છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી જેવી છે પણ કંટાળો આપતી નથી. દરેક માણસે વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

અનાજ, મહેરવાનજ મંચેરજ

સોસાયટી સ્ટુ ઉર્ફે મંડળમિશ્રણ

(૧૯૧૫) રૂ. ૨-૦-૦

પારસી સંસારના પ્રશ્નોની ચર્ચા કરતી નવલકથા. પારસીઓ અંગ્રેજોનું અનુકરણ કરવામાં મોટાદા માને છે અને માણસનાં નામો પણ અંગ્રેજ પાડવા માંડ્યાં છે તે બતાવી પારસી સંસારમાં ચાલતા સડા ઉઘાડા પાડી સુધારાની દિશા બતાવી છે. ભાષા તદ્દન પારસી ગુજરાતી અંગ્રેજ શબ્દોના મિશ્રણ વાળી ને ન સમજાય એવી હોવાથી વાંચતાં કંટાળો આવે છે. પારસી વાચકોને જ વાંચવી ગમે ખરી.

બહેરા નરસિંહ દેવચંદ

લક્ષ્મી અને મેનાં ભા. ૧-૨

(૧૯૧૪) રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક, ખાસ કરીને સ્ત્રી ઉપયોગી નવલકથા. બાળલગ્ન, કન્યાવિક્રય, પ્રેત-ભોજન વગેરે અનિષ્ટ રિવાજો દૂર કરાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. વાર્તામાં કંઈ દમ નથી. ભાષા ઘણી અશુદ્ધ છે તે સુધારવાની જરૂર છે.

ખાલ કવિ

રઝળતો રાજહંસ

(૧૯૧૮) રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. એમાં ક્ષત્રિય ધર્મ, મિત્રની ફરજ, શિક્ષણનું ઉચ્ચ પરિણામ, રાજપ્રપંચ, ક્ષત્રિયાણીઓની નિહરતા, સ્ત્રી પુરુષના લક વગેરે આબોધને સારી રીતે આલેખેલી છે. કોઈ કોઈ સ્થળે રસક્ષતિ થાય છે ખરી. ભાષા સાદી સરળ છે અને સામાન્ય લોકોને વાંચવાને માટે સાઈ છે.

બિહારી, જહાંગીરશાહ

અરબી અપ્સરા

(૧૯૨૬) ૩. ૧-૮-૦

મૂળ ઉર્દુમાં મોલવી અબ્દુલ હકીમે લખેલી વાર્તાનો અનુવાદ છે. વાર્તામાં કંઈ દમ નથી. એક સામાન્ય વાર્તા જેવી વાર્તા છે. વાંચતાં રસ પડે એવી રચના પણ નથી. ભાષા પણ અશુદ્ધ અને ઉર્દુમય હોવાથી સામાન્ય લોકોને વાંચવાને કંઈ કામનું નથી.

અલ્લભટ્ટ, જેસંગલાલ લાલેશભાઈ (પાટણવાળા)

ઈંદ્રકુમાર

(૧૯૧૧) ૩. ૧-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. જ્ઞાતિઅંધનના સુધારા, નવદંપતીનો અયોગ્ય પ્રેમ, રાજ-સેવકોની રાજ્યનિષ્ઠા વગેરે વિષયો સમજાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. ભાષા સાદી સરળ છે એટલે સામાન્ય લોકો સમજી શકે એમ છે.

ભટ્ટ, ગણપતિરામ ઉત્તમરામ

વિશ્વમોહિની ભાગ ૧-૭

(૧૯૨૨-૨૩) ૩. ૪-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. એ કલ્પિત રાજકુમાર ને રાજકુમારીનો પ્રેમ, તેમને પડતાં દુઃખો અને બેદલરમો તથા જાદુઈ અનાવોથી વાર્તા ગુંથી છે. બહુરૂપીઓના પ્રકાર, ચાલાકી, જાદુઈ ચમત્કારો વગેરેની ગુંથણી કરી છે. દુર્જનો તરફથી અનેક વિધ્નો નડવા છતાં સજ્જનોની મદદથી છેવટે કુમાર-કુમારી પરણે છે ને સુખી થાય છે એ વાર્તાનો વિષય છે. વાર્તા દ્વારા સત્ય, પ્રેમ, કર્તવ્યપરાયણતા વગેરે સદ્ગુણોનો યોગ્ય આપવામાં આવ્યો છે. ભાષા સાદી છતાં થોડે અંશે સંસ્કૃતના ભરણાવાળી છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવાને માટે સારી છે.

ભટ્ટ, છોટાલાલ નરભેરામ

અલ્પરાક્ષસ

(૧૯૧૧) ૩. ૦-૪-૦

કલ્પિત છતાં ખરી અનેલી જેવી ઉત્તમ વાર્તાનો નમુનો છે. ભૂતપ્રેતાદિ વસ્તુતઃ છે જ નહિ, પણ ફક્ત માણસની માની લીધેલી કલ્પના જ છે અને એક જીવતા માણસને

મરેલો અને ભૂત થયેલો ગણી તેના વળગાડથી પીડાતા માણસનું તથા તેની પ્રત્યક્ષ મુશ્કાત થતાં તમામ વહેમ નીકળી જઈ મુખી થયાનું દૃષ્ટાંત બહુ અસરકારક રીતે આ વાર્તામાં બતાવવામાં આવ્યું છે. ભૂતપ્રેતાદિનો વહેમ કાઢવાને પ્રગ્નમાં આવા વાચનની ખાસ જરૂર છે. ભાષા પણ શુદ્ધ સંસ્કારી અને શૈલી પાંડિત્યભરી દોષરહિત હોવાથી વિદ્વદ્ભોગ્ય પણ છે.

ભટ્ટ, મણિલાલ છપ્પારામ

ગુર્જરી-મુંબઈની શેઠાણી

(૧૯૧૫) ૩. ૧-૪-૦

સામાજિક નવલકથા. જુના તથા નવા વિચારોની તુલના કરી ઉપયોગી તત્ત્વો ગ્રહણ કરવામાં આવ્યાં છે. સંસારવ્યવહારને લગતા ઘણા વિષયોને એમાં લેવામાં આવ્યા છે. ઉછરતાં જુનાન સ્ત્રી પુરૂષોને માટે વાર્તા ઉપયોગી છે. ભાષા શુદ્ધ સાદી ને સરળ છે ને અંદર નૈતિક બોધ સારો આપ્યો છે.

ભટ્ટ, મણિલાલ છપ્પારામ

મરમ કે મધુરી

(૧૯૨૦) ૩. ૨-૧-૦

નામથી ગમરાઈ જવા જેવું નથી. દરેલ વિચારથી ભરેલી એક મધુરી સામાજિક નવલકથા છે. સમગ્ર સુધારો ધીમે ધીમે શાંતિથી કરી શકાય તે બતાવવાનો ઉદ્દેશ છે. વાર્તા રમ ભરી અને ચમત્કાર વાળી છે. જન્મ અને સંસ્કાર બંનેથી માણસનું ચારિત્ર્ય ઘડાય છે એ પ્રાચીન સિદ્ધાંત સ્થાપિત કર્યો છે. વાર્તાની વસ્તુ-એક ત્રણ વર્ષની નાની બાળા સંજોગવશાત્ દૂર દેશાવરમાં કેવી નિરાવાર થઈ પડી પાદરીના આશ્રમમાં ઉછેરાવા છતાં વ્યતિસંસ્કારને લીધે પોતાની જ જ્ઞાતિના અને પોતાના જ દેશના એક યુવક સાથે ગાંધર્વ લગ્નથી જોડાય છે. આથી જ્ઞાતિમાં પુષ્કળ ચર્ચા ચાલે છે, પણ વિદ્વદ્ પક્ષના આગેવાનની જ ને મરી ગયેલી મનાએલી પુત્રી છે એવું સાબિત થતાં સૌ શાન્ત પડી જાય છે અને જ્ઞાતિ તેમનો સ્વીકાર કરી લે છે. રચના સારી છે. ભાષા શુદ્ધ ને સરળ છે ને સૌને વાંચવા લાયક છે.

ભટ્ટ, મણિલાલ છપ્પારામ

રતિસુંદરી

(૧૯૨૩) ૩. ૨-૮-૦

મરફી (પ્લેગ) જેવા રોગચાળાના વખતમાં લોકોને કેવી હાડમારી ભોગવવી પડે છે, અને દુષ્ટ લોકો એવા વખતનો લાભ લઈ કેવાં કેવાં કામો કરે છે તેનો

ચિતાર વાર્તા રૂપે સારો આપવામાં આવ્યો છે. ભાષા શુદ્ધ અને લેખન શૈલી સરળ તથા અસરકારક છે તેથી લેખકનો નૈતિક બોધ આપવાનો ઉદ્દેશ પાર પડ્યો છે. પુસ્તક સામાન્ય લોકોને વાંચવા જેવું છે

ભટ્ટ, મણિલાલ છબારામ

સુંદરબેન

(૧૯૦૬) રૂ. ૦-૧૨-૦

ખાનખહાદુર મહંમદ નજર અહમદના 'ખનાતુન નઆસ' નામના પુસ્તક ઉપરથી અનુવાદ રૂપે લખાયલું આ પુસ્તક ખરી રીતે વાર્તા નથી પણ જુદા જુદા વિષયો ઉપર મંવાદો છે. કેળવણી કેવી રીતે આપવી એ એનો મુખ્ય વિષય છે. કેળવણી મનુષ્ય જીવનને કેવી રીતે સુધારી શકે તે બતાવવા પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. એકંદરે પુસ્તક સ્ત્રી ઉપયોગી છે અને સામાન્ય લોકોને બોધદાયક છે.

ભટ્ટ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

રાધારાણી

(૧૯૦૪) રૂ. ૦-૪-૦

સામાજિક વાર્તા મળે બંગાળીમાં બાબુ બંડીમચંદ્ર ચેટ્ટરજીએ લખેલી તેનો ગુજરાતી અનુવાદ છે. વસ્તુસંકલના સાધારણ છે. ભાષા સાદી સરળ છે એટલે સૌ વાંચી શકે એમ છે.

ભટ્ટ, હરિલાલ માધવજી

આશ્રમહરિણી

(૧૯૨૩) રૂ. ૦-૧૨-૦

મૂળ સંસ્કૃત ઉપરથી પ્રો. વામન મહદાર જોષીએ મરાઠીમાં અનુવાદ કરેલો તેના ઉપરથી આ ગુજરાતી અનુવાદ છે. વસ્તુ અને કલ્પના બંને રમણીય છે. પુનર્જન્મની દિમાયત કરવામાં આવી છે ને સુંદર દલીલોથી તેનું સમર્થન કરવામાં આવ્યું છે. વાર્તાનો રસ છેવટ સુધી જળવાઈ રહ્યો છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી છે. દરેક માણસે વાંચવા જેવું છે.

ભાઈશંકર નાનાભાઈ

શિવલક્ષ્મી અને દીપચંદ્રશાની વાર્તા

(૧૮૭૬) રૂ. ૦-૮-૦

સામાજિક અને ધાર્મિક વસ્તુના મિશ્રણવાળી નવલકથા. લગ્નઅંધનનું કારણ વાર્તા દ્વારા સમજાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. વૈદિક કાળના લગ્નનો આદર્શ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે અને નિર્દોષ વર્ણનથી કર્તવ્યનો ઓષ આપવામાં આવ્યો છે. શાસ્ત્રીય લક્ષ્યપદ્ધતિ કેવી હોય તે બતાવ્યું છે અને તેમાં સમ્પત્તિનું રહસ્ય દરેક દંપતીએ સમજવા જેવું છે. આજના જમાનામાં છૂટાછેડાની હિમાયત કરનારને આ પુસ્તક વાંચવાથી આપણા શાસ્ત્રનો ખરો હેતુ સમજાશે. પુસ્તક દરેક સ્ત્રી પુરૂષે વાંચવા જેવું છે.

ભાગલ્યા, દીનશાહ કુંવરજી

સંજોગનો ભોગ

(૧૮૧૮) રૂ. ૩-૦-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી લખેલી સામાજિક નવલકથા. વસ્તુસંકલ્પના ખરોખર ગોઠવેલી નથી, તેમ વાર્તામાં કંઈ દમ પણ નથી. ભાષા પણ પારસી ગુજરાતી અને ઘણી અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને બહુ રસ પડે એવી નથી. પારસીઓને કદાચ ગમે ખરી.

મજમુંદાર, મંજુલાલ રણછોડાસ

તિલોત્તમા

રૂ. ૧-૦-૦

‘નવગુજરાત’ પત્રના ગ્રાહકોને ભેટ આપવા લખાયેલી વાર્તા. પ્રો. ગેઇનના એક અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. વસ્તુ પૌરાણિક છે. તિલોત્તમા નામની એક અંસરા હતી તેની વાર્તા પાર્વતી આગળ શિવને મોઢે કહેવડાવી છે. વાર્તાનો વિકાસ સારો થયો છે અને ભાષા સાદી છતાં કેકાણે કેકાણે અલંકારોથી ભરેલી હોવાથી રસિક વાંચકોને ગમે એવી છે.

મણિભાઈ નારણજી, દ્વારકાદાસ રામજી

મનુ અને ભાનુ

(૧૮૧૬) રૂ. ૧-૮-૦

સાધારણ ભણેલા વાંચી શકે એવી સામાજિક નવલકથા છે. સમાજસુધારણા

અને નીતિનો બોધ સાદી સરળ ભાષામાં રજુ કર્યો છે. પ્રાંતિક અને અંગ્રેજી શબ્દોનો ઉપયોગ વધારે થયો છે તે બરાબર નથી.

મણિયાર ચુનીલાલ પુંજીરામ

સત્યસિંહ

૩. ૧-૦-૦

આ સામાજિક નવલકથામાં સાદી અને સરળ ભાષામાં સંસારના સુખદુઃખના પ્રસંગો વર્ણવી બતાવી તે આવી પડે ત્યારે સહન કરવાનો ઉપદેશ વાર્તા દ્વારા આપવામાં આવ્યો છે. જે સ્થિતિ આવી પડે તેમાં સંતોષ માની બંધર ઉપર શ્રદ્ધા રાખવાથી જ સુખી થવાય છે એ સમજાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. નીતિનો બોધ ઠીક આપ્યો છે. પુસ્તક સૌને વાંચવા લાયક છે.

‘મનહર’

સ્નેહમાં સંકટ

(૧૮૬૮) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક વાર્તા રસિક અને બોધદાયક છે ને વાંચવી ગમે તેવી છે. વિષયનાં અપલક્ષણો બતાવી વિષયી સ્ત્રીઓ કેવાં કાવતરાં કરે છે તે અંદર બતાવ્યું છે, પણ કંઈક અંધ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરે એમ છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે ને સૌને વાંચવા લાયક છે.

મરચંદ, એચ. જી.

વસન્તસેના

(૧૮૬૯) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. સંસ્કૃત ‘મૃચ્છકટિક’ નાટકમાંની નાયિકા ‘વસન્તસેના’ના નામ ઉપરથી મૂળ વસ્તુને વાર્તા રૂપે ગોઠવી છે. ચારુદત્ત ધનાઢય હોવાથી તેણે દ્રવ્યનો ઉપયોગ સુમાર્જે કરી જેવટ સુધી સત્યનું પાલન કર્યું છે; મૈત્રેય મિત્રધર્મનું સાચું દૃષ્ટાંત પૂરું પાડે છે, વસન્તસેના ગણિકાની પુત્રી છતાં વિશુદ્ધ પ્રેમનો નમુનો છે, અને રાજ્ય-કર્મચારીઓની અધમ ખટપટો વગેરે સુંદર રીતે બતાવી આપ્યું છે. જોડણીની કટલીક ભૂલો બાદ કરતાં ભાષા સારી છે ને પુસ્તક વાંચવું ગમે એવું છે.

મરઝખાન, જહાંગીર બહેરામખા

આદાની સુંડ અથવા પીરોજનનં પાખંડ

(૧૮૯૪) રૂ. ૧-૮-૦

પારસી સંસારી નવલકથા છે અને ભાષા પણ પારસી ગુજરાતી હોવાથી ખાસ પારસીઓને વાંચવા જેવી છે. વાર્તામાંથી ઉત્તમ બોધ મળે છે. પીરોજનની કથા બહુ કરણુ છે પણ “કર અને ને” એ અહીંનું અહીંજ છે એ વસ્તુ વાંચનારના મનમાં સચોટ રીતે દર્શાવી આપે છે.

મરઝખાન, જહાંગીર બહેરામખા

ભલો કે ભૂડો

(૧૯૦૦) રૂ. ૧-૮-૦

પારસી સંસારી નવલકથા પુખ્ત ઉંમરનાં પણ સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક. વાર્તાનો વિષય નિર્દોષ, સ્મિત અને બોધક છે. ભાષા ઘણું ભાગે પારસીસાદી પણ અશુદ્ધ બહુ નથી. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ ઝાઝી કિંમત અંકાય એવું નથી.

મરઝખાન, જહાંગીર બહેરામખા

મરફીન અપશાન

(૧૯૧૭) રૂ. ૩-૮-૦

પારસી સંસારી નવલકથા છે અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા જેવી છે. મરફીનને વધુ પડતી છૂટ આપવાથી તે કેવી ભળને રસ્તે દોરવાઈ જાય છે અને સ્નેહ-લગ્નને નામે લુચ્ચા લોકો સાથે ફસાઈ જઈ કેવી દુઃખી થાય છે તેનો ચિતાર આપ્યો છે. ભાષા પારસીસાદ અને કંઈક અશુદ્ધ છે પણ પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે.

મરઝખાન, ફરોજશાહ જહાંગીર

આદના પર મોઢતું

(૧૯૨૧) રૂ. ૫-૦-૦

ચાર પાંચ અંગ્રેજી પુસ્તકો ઉપરથી સ્વતંત્ર રીતે ઉપજાવી કાઢેલી સામાન્ય જનતાને ઉપયોગી થઈ પડે એવી એક ઉત્તમ પ્રકારની સામાજિક નવલકથા છે. ખાસ કરીને પારસી સંસારને લાગુ પડે એવું વસ્તુ છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી છતાં સરળ અને રોચક છે.

મહેતા, કલ્યાણરાય ત્રિલોકભાઈ

કૃષ્ણ કીર્તનાં ૨૧ વર્ષ

ગીરમીટની પાપી પ્રથાથી મજૂર તરિકે હજારો હિંદીઓ હિંદ બહારના મુલકોમાં જાય છે અને પછી ત્યાં તેમને જે ગુલામી દશા ભોગવવી પડે છે તેનું વર્ણન મૂળ હિંદીમાં આ. તોતારામ સનાદય નામના ગૃહસ્થે પોતાના જાત અનુભવથી કરેલું છે તેનું આ ગુજરાતી ભાષાન્તર છે. અંદરના પ્રસંગો વાંચતાં હૃદય દ્રવી ઉઠે છે અને તુમાખી પર-દેશા શેઠાના ઉપર તિરસ્કાર આવ્યા વગર રહેતો નથી. પુસ્તક દરેક માણસે વાંચવા જેવું છે અને ભાષા પણ સાદી ને સૌને સમજાય એવી છે.

મહેતા, ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર

સાધ્વી શશિકળા

(૧૯૧૫) ૩. ૧-૦-૦

જાંગાળી ઉપરથી અનુવાદ રૂપે લખાયેલી સામાજિક નવલકથા. એમાં એક પ્રેમયુગ્મેટ અને તેના મિત્રના આત્મચરિતો ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. નિર્દોષ અને રસિક શૈલીથી વાર્તા દ્વારા કર્તવ્યનો બોધ આપ્યો છે. ભાષા સાદી પણ સંસ્કારી ને શુદ્ધ છે. પુસ્તક ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા લાયક છે.

મહેતા, મોહનલાલ મકનદાસ

ભટ્ટ, ભગવાનલાલ ગિરજશંકર

રજની

(૧૯૧૫) ૦-૧૨-૦

જાણુ જાંકિમચંદ્રની એ નામની જાંગાળી નવલકથાનો ગુજરાતી અનુવાદ છે. પુસ્તક ઘણું ઉત્તમ હોવાથી સાહિત્ય પરિપદે પણ એનું ભાષાન્તર કરાવેલું છે. એમાં આદર્શ મનુષ્ય જીવનનું આલેખન છે અને અનીતિનાં તત્ત્વોને સ્પર્શ કર્યા વગર સુંદર રીતે નીતિનો બોધ આપેલો છે. આર્ય ગૃહસંસારનું ચિત્ર આખેહુજ આપવામાં આવ્યું છે. ભાષા પણ સાદી છતાં શુદ્ધ અને સંસ્કારી છે. દરેક માણસને વાંચવું ગમે એવું પુસ્તક છે.

મહેતા, રમણિક અખુભાઈ

નવો જમાનો-અમૃત કે ઝેર ?

(૧૯૧૮) ૩. ૪-૦-૦

સામાજિક નવલકથા અંગાળી 'ધ્રુવતારા' નામના પુસ્તક ઉપરથી ગોઠવી કાઢેલી છે. એમાં સળંગ વાર્તા નથી પણ છૂટક છૂટક ખનાવો ભેગા કરી વાર્તાના રૂપમાં ગોઠવી દીધા છે. જુદા જુદા જમાનાનાં જુદાં જુદાં પાત્રો એકઠાં કરી નવા ને જુના જમાનાની સરખામણી કરી બતાવી છે. અનુકરણ પદ્ધતિથી ફક્ત પાશ્ચાત્ય સુધારો ગ્રહણ કરવાથી કેવું નુકશાન થાય છે તથા તે કેટલે અંશે અમૃત કે ઝેર સમાન નિવડે છે તે બતાવવામાં આવ્યું છે. તેમજ સમયના વહેવા સાથે રીત રિવાજ ને રૂઢિઓમાં ફેરફાર કરવાની કેટલી જરૂર છે તે બતાવ્યું છે. ભાષા સારી શુદ્ધ ને સંસ્કારી છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, રમણિક અખુભાઈ

ભાગીરથીની બૂલ

(૧૯૧૫) ૩. ૨-૮-૦

અંગાળીમાંથી અનુવાદ કરેલી સામાજિક નવલકથા છે. મૂળ લેખક જલધરસેન છે. એક દિંદુ વિધવાને નાની સરખી બૂલથી કેટલું સહન કરવું પડે છે તે તથા તીર્થ-લેણોમાં થતા અનાચારો બતાવવાનો પ્રયત્ન વાર્તામાં સારો થયો છે. ભાષા સારી છે પણ કાંઈ કાંઈ ઠેકાણે બેગળીની બૂલો રહી ગયેલી છે. વાર્તા સૌને વાંચવા લાયક છે.

મહેતા, લવંગિકા પ્રિયંવદ

ગ્રીક સાહિત્યનાં કર્ણુરસ નાટકોની કથાઓ

૩. ૨-૧૦-૦

ગ્રીક સાહિત્યને ગુજરાતીમાં ઉતારવાનો સૌ લવંગિકાનો પ્રયત્ન સારો છે. નામ પ્રમાણે કથાઓમાં કર્ણુરસ ટપકે છે. અને વાંચનારને તણીન કરે છે. ભાષા સાદી અને કંઈક સંસ્કૃતમય છે. ગુજરાતી છ ધોરણ તથા અંગ્રેજી ચાર-પાંચ ધોરણ સુધી ભણેલાઓ વાંચી શકે તેવું છે. અંગ્રેજીનું રૂપાંતર છે.

મહેતા, સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર

માયાવી મોહિની

(૧૯૧૬) ૩. ૩-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. સમાજમાં અનેક ઉજળા ઠગો હોય છે કે જે આગેવાન બની પડતા પાછળ ભયંકર કામો કરે છે તે વાર્તાની નાયિકા મોહિનીના પિતાના પાત્રથી બતાવી આપ્યું છે. એ જવાળામુખી પ્રસાદ પૂરેપૂરો ઉજળો ઠગ છે. બહારથી પવિત્ર જીવનનો દેખાવ કરી અંદરખાતે ખૂન, ધાડ્યોરીનો જ ધધો કરે છે, અને જાદુઈ પ્રયોગથી પોતાની પુત્રીને હથીયારરૂપ બનાવે છે. પણ છેવટે સત્યનો જ જય થાય છે અને પોતે પકડાઈ જતા ખરે સ્વરૂપે પ્રકાશે છે. પરોક્ષે નીતિનો બોધ રહેલો છે અને અદ્ભુત રસના વાચન માટે પુસ્તક સાફ છે. ભાષા સરળ પણ કોઈ ઠેકાણે સંસ્કૃતમય. સાધારણ સંસ્કારી માણસ વાંચીને સમજી શકે.

મહેતા, હર્ષદેરાય

ઝેર કોણે આપ્યું

૩. ૧-૫-૦

સામાજિક નવલકથા. નીતિમાન અને અનીતિમાન અને જાતનાં પાત્રોના ચરિત્રની પરાકાષ્ટા બતાવી છે. એના વાચનથી કુમળા મગજના વાચક ઉપર એકદમ ખરી ખોટી અસર થઈ આવે એ ખરું, પણ તેની સાથે દુષ્ટોથી ચેતીને ચાલતાં તે માણસ શીખે જ. સ્નેહલતાના પાત્ર દ્વારા પ્રેમની કસોટીની હદ બતાવી છે અને અનુમાનથી બાંધી લીધેલા નિશ્ચયો કેવા ખોટા પડે છે તથા પ્રેમ અને મોહમાં શો તફાવત છે તેનો બોધ સારો મળે છે. ભાષા સાદી સરળ છે ને સૌ વાંચીને સમજી શકે એમ છે.

મહેતા, હેમચંદ દયાળજી

સુશીલ સુંદરી

(૧૯૧૧) ૩. ૦-૮-૦

સામાજિક નવલકથા છે. વૃદ્ધલગ્ન તથા કન્યેડાંનાં દુષ્ટ પરિણામો બતાવી કન્યા-વિક્રય તરફ તિરસ્કાર બતાવવાનો પ્રયત્ન વાર્તામાં કરવામાં આવ્યો છે. ભાષા સાદી પણ અશુદ્ધ છે. લેખક સંકલના જાળવી શક્યા નથી. પણ સંસારની દુષ્ટ રૂઢિઓ તરફ લેખકના હૃદયની બળતરા તેમના લખાણમાંથી સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે. પુસ્તક સાહિત્યની દૃષ્ટિએ ઉંચા પ્રકારનું નથી, પણ થોડું બહેલા સામાન્ય લોકોને ઉપયોગી છે.

માદન, રતનજી બહેરામજી

ભૂંડાનો ભેદ

(૧૯૦૮) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. સામાન્ય જનસમાજમાં શહેરી જીવનમાં જે મહો પેડેલો છે તેનો સારો ચિતાર આપી શહેરી જીવનના દોષો દર્શાવ્યા છે. તથા ક્ષત્રિય જીવનનું ભાન લોકોને કરાવ્યું છે. વાર્તા રસિક છે અને એ રીતે બોધ આપવાનો પ્રયત્ન કરેલો છે. ભાષા સાદી પણ પારસી ગુજરાતી છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા જેવી છે.

માદન, રતનજી બહેરામજી

મંચી મક્કારો

(૧૯૧૩) ૩. ૧-૮-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી લખેલી સામાજિક નવલકથા. એમાં મંસારના પ્રસંગો વર્ણવી તે દ્વારા નીનિનો બોધ આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. વાર્તાની ઘટનામાં કલ્પનાઓ દોડાવી છે પણ રસ ટકી શકતો નથી. ભાષા પારસી ગુજરાતી હોવાથી ખાસ કરીને પારસીઓને વાંચવાનું વધારે ગમે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાફ છે.

માદન, રતનજી બહેરામજી

રૌનક મહાલ

(૧૯૦૭) ૩. ૧-૮-૦

ઐતિહાસિક પાત્રો લઈ બેંગ્લી કાદેલી સામાજિક નવલકથા. કેટલાક પ્રપંચના પ્રસંગો વર્ણવી સ્તવનો જય બતાવ્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

માસ્તર, મદનલાલ લલ્લુભાઈ

મોતીલાલ અથવા વઢેલ છોકરો

(૧૮૯૭) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા અંગાળીનું ભાષાન્તર છે. માથાપો પોતાના પુત્રની કેળવણીનો કાળજીથી પ્રયત્ન કરતા નથી તેથી તે દુષ્ટ મિત્રોની સોજતમાં પડી વઢી જાય છે તે મિલકતની અરબાદી કરી ખુવાર થાય છે તે વાત વાર્તામાં છે. દુષ્ટ વિદ્યાર્થીઓની કેવી

દુર્દશા થાય છે તેનો બોધ સારો મળે છે. લાખા સાદી સરળ છે અને તરૂણોને તથા પુખ્ત માણસોને ખાસ વાંચવા લાયક છે.

મિશ્ર, શિવપ્રસાદ

રાજલક્ષ્મી

(૧૯૨૬) ૩ ૩-૦-૦

યોગેશચંદ્ર યસુના બંગાળી પુસ્તકનો અનુવાદ. વાર્તા રસિક છે અને વસ્તુગુચ્છી સારી છે. સામાજિક પ્રશ્નોની ચર્ચા સારી કરી છે. પુસ્તક ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા જેવું છે. લાખા શુદ્ધ અને સંસ્કારી છે પણ છપાઇ ખરાબ ને ગોટાળાવાળી છે. સામાન્ય લોકો અને થોડું ભણેલા પણ વાંચી શકે એવી છે. બંગાળામાં એ વાર્તાનો ખૂબ પ્રચાર થયેલો છે.

મીસ્ત્રી, રસ્તમજી હોરમસજી

દુશ્મન દોરાબ

૩. ૧-૮-૦

પારસી સંસારી નવલકથા. લાખા પારસી ગુજરાતી અને અશુદ્ધ હોવાથી પારસીઓજ વાંચી શકે એમ છે. અંદર પૈસાની મારામારીની વાત છે. દોરાબના પાત્રને ધણું અનીતિમય ચિતર્યું છે તેથી વાંચનારના મન ઉપર ઉઘટી ખરાબ અસર થાય એમ છે. રૌદ્ર અને ભયાનક રસનાં વર્ણનો વધારે હોવાથી બાળક તથા કુમળા મગજનાં વાચકોના મગજને આઘાત થાય એમ છે. કેટલોક કર્તવ્યનો ને નીતિનો બોધ છે અને તેથી પુખ્ત ઉમ્મરનાં માણસોને વાંચવા લાયક છે.

મીસ્ત્રી, રસ્તમજી હોરમસજી

જમસેની જેહમતો

(૧૯૦૭) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. લેખક વાર્તાદ્વારા જન સમાજમાં ચાલતાં તોફાન, કૂરતા, અને બદમાસી ભરેલાં કૃત્યોનું વર્ણન બહુ સારું કરે છે. કેટલાક પ્રસંગો એવા સારા ગોઠવ્યા છે કે વાંચકનું ધ્યાન જરૂર તે તરફ રોકાઇ રહે. અમુક બનાવ ઉપરથી આખી સ્ત્રી જાતિ તરફ તિરસ્કાર બતાવવાનું લેખકનું વલણ વ્યાજબી નથી. લાખા સાદી પણ પારસી ગુજરાતી ને કંઈક અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

મીસ્ત્રી, રસ્તમજ હોરમસજ

શહેરાં નહિ મહેરાં

૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ અને સામાન્ય લોકોને ઉપયોગી નિવડે એ હેતુથી જનાવેલી જણાય છે. વાર્તાનું વસ્તુ સારું છે અને લોકને રસિકર થઇ પડે એવું છે. વાર્તામાં નૈતિક બોધ સમાયલો છે. ભાષા શુદ્ધ અને સાદી પણ કંઇક પારસી-સાઇ જેવી છે. તેમ પારસી સંસારનાં ચિત્રો વધારે પ્રમાણમાં છે તેથી પારસી વાચકોને વાંચવું વધારે ગમે એવું છે. બીજા લોકોને પણ પસંદ પડે એવું છે.

મીસ્ત્રી, રસ્તમજ હોરમસજ

સપલની સુતા યાને ભરમ ના પૂછો

૩. ૧-૮-૦

કોઇ અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ જણાય છે પણ લેખકે તે જણાવ્યું નથી. પારસી સંસારી વાર્તા છે. એક શ્રીમંત પારસીની છોકરી લાડમાં ઉછરેલી હોવાથી બહુ છૂટને લીધે માડીવાળા સાથે નાસી જાય છે, તે વળી એક બે ઉમેદવાર સાથે પરણવાના ખ્યારમાં પડે છે તેની ખટપટથી ભરેલી વાર્તા છે. ભાષા પણ અશુદ્ધ છે. પારસીઓને વાંચવી ગમે ખરી.

મુનિશ્રી, છારાલાલજી

વિદ્યાસાગર ભા. ૧-૨

(૧૯૧૧) ૩. ૦-૧૨-૦

‘સરસ્વતીચંદ્ર’ના અનુકરણ રૂપે લખાયેલી વાર્તા છે. વાર્તા રસિક છે અને તેમાં વૈરાગ્યનો બોધ તથા ધનિકોના અનર્થ જતાવવા પ્રયત્ન થયો છે, અને એવા અનર્થ જોઇ કુમળી લાગણીવાળા પુરુષને કેટલું દુઃખ થાય છે તે જતાવ્યું છે. સાદી અને શુદ્ધ ભાષામાં લખાયેલું છે. સર્વ સ્ત્રી પુરુષને વાંચવા જેવું છે.

મુનસી, રતેહખાં અહમદખાં (પ્રકાશક)

કુદરતનો ખેલ ભા. ૧-૨

(૧૯૧૧) ૩. ૩-૮-૦

તુર્કી તવારીખ ઉપરથી ઉપજાવી કાઢેલી નવલકથા છે અને વાંચતાં ખરી અનેલી હોય એવી લાગે છે. મનુષ્ય જીવનમાં કુદરત કેવા કેવા ખેલ મચાવી મૂકે છે, સુખ-

દુઃખના અટપટા પ્રસંગો લાવી સત્વની કેવી કસોટી કરે છે તે આ વાર્તા વાંચવાથી જાણવામાં આવે છે. વસ્તુગુણથી ઘણી સારી છે, પાત્રો ઠેક સુધી યોગ્ય રીતે પોતાના પાઠ લખવી જતાવે છે. દગો કોઈનો સગો નથી એ સૂત્ર અસરકારક રીતે સાબીત કરી જતાવ્યું છે. ભાષા સાદી પણ ફારસી ઉર્દૂ અને તુર્કી ભાષાના શબ્દોના મિશ્રણ વાળી છે. સાધારણ લોકોના પણ વાંચી શકે એમ છે.

મુનસી ફતેહખાં અહમદખાં

કુદરતનો ખેલ ભા. ૧

(૧૯૧૧) ૩. ૨-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. જીંદગીમાં જનતા અચિન્ત્ય જનાવો જતાવવામાં આવ્યા છે અને દગો કોઈનો સગો નથી એ શિખામણ વાર્તાની ગુંથણીમાં અસરકારક રીતે સમજાવવામાં આવી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે પણ પરશીયન શબ્દોના મિશ્રણવાળી છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

મુનસી, ફતેહખાં અહમદખાં

૨. હોખત કે મુશીખત?

૩. ૧-૦-૦

સામાજિક સાધારણ વાર્તા છે. સાદી ઉર્દૂ ભાષામાં લખેલી હોવાથી ગુજરાતી વાંચનારાઓને નકામી છે. કોઈક સમજી શકે, પણ મુસલમાન વાચકોને માટે ઠીક છે.

મૂળજીભાઈ રત્નભાઈ

ઈંદ્રાવતી

૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. વગર સમજી પાશ્વર્ય સુધારાનું અંધ અનુકરણ કરવાથી કેવું ખરાબ પરિણામ આવે છે તથા સ્ત્રીઓ અને બાળકોને બહુ સ્વતંત્રતા મળવાથી કેવાં ખગડી જાય છે તેનો ખ્યાલ આપવા આ વાર્તા લખાયેલી છે. તરૂણ સ્ત્રી પુરૂષોને માટે પુસ્તક બોધદાયક છે. ભાષા સાદી સરળ છે એટલે સામાન્ય લોકો પણ વાંચી શકે એમ છે.

મેશ્રી, હગનલાલ નારાયણ

ગૃહલક્ષ્મી

(૧૯૦૭) રૂ. ૧-૧૨-૦

સામાજિક નવલકથા. વાર્તામાં હિંદુ સંસારનું ચિત્ર ચતુરતાથી દર્શાવવામાં આવ્યું છે. વાર્તા સાધારણ છે. આસ નવિનતા જેવું કશું નથી. ભાષા સાદી સરળ છે અને સામાન્ય લોકોને માટે સારું વાચન છે.

મોતીલાલ અમૃતલાલ

રત્નમંજરી

સામાજિક નવલકથા. સ્ત્રી પુરુષનાં કર્તવ્યો સમજાવી એક બીજા ઉપર પ્રેમ કેવા રાખવો તે આમાં બતાવ્યું છે અને વાર્તાદ્વારા નૈતિક તથા ધાર્મિક બોધ આપવાનો પ્રયત્ન કરેલો છે. ભાષા શુદ્ધ પણ કંઈક સંસ્કૃતમય છે. પુખ્ત ઉંમરના અને સાધારણ ભણેલા માણસો સમજી શકે એવું પુસ્તક છે.

મોતી, વનમાળી લાલાભાઈ

કરમચંદની કલ્યાણ

(૧૮૯૩)

સામાજિક નવલકથા છે. વાર્તાદ્વારા નીતિનો બોધ આપવાનો પ્રયત્ન સારો છે. કૃમળા મગજના યુવાનોને સુન્માર્ગે દોરવા માટે ઉપયોગી છે. ભાષા શુદ્ધ પણ કંઈક સંસ્કૃતમય છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

મોતી, વનમાળી લાલાભાઈ

મણિ અને મોહન

(૧૯૧૯) રૂ. ૨-૮-૦

આ સામાજિક નવલકથા મરાઠીનો અનુવાદ હોય એમ લાગે છે. ભાષા સાદી સરળ અને રસિક રીતે લખાયેલી હોવાથી સૌને વાંચવી ગમે તેવી છે. હિંદુ સંસારના દાનિકારક રિવાજો, કન્યાવિક્રય, સાટાંતેજડાં વગેરેનાં અનિષ્ટ પરિણામ બતાવ્યાં છે અને એક પતિવ્રતા અને એક કુલટા સ્ત્રી પોતપોતાના ગુણ કયાં સુધી બતાવી શકે છે તે બતાવી આપ્યું છે. પરંતુ નાયક-નાયિકા પોતાની શુભ ઇચ્છા પાર પાડે તે પહેલાં તેમનું પ્રારબ્ધ બહુ ખરાબ ચિતરાયું છે એટલી ખામી છે.

યાજ્ઞિક, મણિલાલ વિશ્વનાથ

પ્રેમદાદેવી ઉર્ફે ગેરિયાખેન

(૧૯૧૫) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. વાર્તાદ્વારા અનેક સામાજિક પ્રશ્નો છેડવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે પણ એકેયનો નિર્ણય લઈ શક્યો નથી. વસ્તુસંકલ્પના સુવ્યવસ્થિત નથી. શૈલી ભાષા-નતરીયા જેવી છે એટલે કોઈ અંગ્રેજી અંથની છાયા જણાય છે. પાપાયરણનાં દૃષ્ટાન્તો આખી નૈનિક બોધ આપવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. ધાર્મિક સુધારા ઉપર જોર અપાયું છે એટલે આર્યસમાજની દૃષ્ટિએ લખાયેલું લાગે છે. ભાષા સાદી પણ અશુદ્ધિ રહી ગયેલી છે. એકંદરે સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાફ છે.

રાજગુરુ, કમળાશંકર વિશ્વનાથ

વાસન્તી અથવા વારાંગના કે વીરાંગના

(૧૯૨૪) ૩. ૨-૦-૦

મૂળ અંગાળી નવલકથાનો આધાર લઈને લખાયેલી નવલકથા. સમાજમાં વેશ્યાનું સ્થાન બહુ દલકું ગણાય છે અને તેને પતિત સ્ત્રી ગણવામાં આવે છે, પણ યોગ્ય ઉપાયો લઈ તેન સારે રસ્તે વાળવામાં આવે તો તેનું જીવન સુધરી તે નીતિમય જીવન ગાળી શકે છે એ ખતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. અને વાસન્તીના દૃષ્ટાન્તથી લેખકે તે ખતાવી આપ્યું છે. સમાજની કટલીક બીબોના ઉપર કટાક્ષ કરેલો છે, પણ શૃંગાર કંઈક આગળ પડેલો છે તેથી પુખ્ત ઉંમરનાં માણસો વાંચે એ ઇચ્છવા જોગ છે. ભાષા સાદી પણ સંસ્કૃતમય જેવી અને કોઈ કોઈ ઠેકાણે કિલ્લટ છે.

રાવળ, દલપતરામ ભાઈશંકર

કપુરમંજરી

(૧૯૨૧) ૩. ૦-૮-૦

કવિરાજ શેખરના અસલ પ્રાકૃત અંથ ઉપરથી મરાઠીમાં થયેલું ને તે ઉપરથી આ ગુજરાતી અનુવાદ કરવામાં આવેલો છે. શૃંગારરસ પ્રધાન રસિક અંથ જુના સાહિત્યના રસિયાઓ માટે મોટાં પુસ્તકાલયોમાં સંઘરવા લાયક છે. ભાષા શૈલી સંસ્કૃતમય છે ને સંસ્કારી વાચકોને માટે ઉપયોગી છે.

રાવળ, દલપતરામ ભાઈશંકર

સંસારી કે સંન્યાસી

(૧૮૯) ૩. ૧-૮-૦

પુસ્તકનો હેતુ કર્મયોગનો બોધ આપવાનો છે પણ તેમ કરવામાં કર્તાને સફળતા મળી નથી. ઉછરતા જુવાનો પ્રલોભનોને વશ કેવા થઈ જાય છે અને તેમને ઉચ્ચ હૃદય વાળી સ્ત્રીઓ કેવી રીતે ઠેકાણે લાવે છે તેનો ચિતાર રીક આપ્યો છે. નાયક નાયિકાને કર્મયોગમાં વધારે પ્રેરાયેલાં બતાવ્યાં હોત તો પુસ્તક વધારે ઉપયોગી થઈ પડત. ભાષા કોઈ કોઈ ઠેકાણે સંસ્કૃતમય જણાઈ કોઈ કોઈ શબ્દપ્રયોગ અયોગ્ય કરેલો માલમ પડે છે તથા વાક્ય રચના ભૂલ ભરેલી જણાય છે. પુસ્તક સામાન્ય લોકો અને પુખ્ત વયનાં માણસોને વાંચવા જેવું છે.

રાવળ, ખાલાલાઈ કાળીદાસ

ભેટી ભુજંગ ભા. ૧

(૧૮૮૬) ૩. ૩-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. સામાન્ય લોકો અને પુખ્ત વયનાં માણસો માટે સારી છે. એમાં નીતિનો બોધ છે અને સત્યને પથે ચાલતાં મહન કરવાં પડતાં દુઃખોનું વર્ણન છે. ભાષા સાદી પણ અશુદ્ધ વધારે હોવાથી સાહિત્યની દૃષ્ટિએ પુસ્તકની કશી કિંમત નથી.

રાવળ, રૂપસિંહ મથુરાદાસ

હાજીખાખાનાં સાહસ કર્મો

(૧૮૮૭) ૩. ૦-૧૨-૦

હાજીખાખા નામના માણસની સાહસ ભરેલી મુસાફરીનું કલ્પિત વર્ણન વાર્તામાં છે. વાર્તાનો નાયક હાજીખાખા કેટલીક ખાતરમાં નીચો આદર્શ રજુ કરે છે અને કેટલાંક દૃષ્ટાંતો અનીતિમય હોવાથી કંટાળો આવે છે. બુદ્ધિ વિકાસના તથા સમયસૂચકતાના ને કિંમતના કેટલાક પ્રસંગો એમાંથી જાણવાના મળે છે. ભાષા સાદી પણ અશુદ્ધ છે. પુસ્તક દરેક માણસે વાંચવા જેવું છે.

લંગરાના, ડાસાભાઈ ફરામજી

ગમગીન ગુલાં

(૧૯૦૪) ૩. ૧-૪-૦

પારસી સંસારી નવલકથા. વાર્તાનો કોઈ ઉદ્દેશ જણાતો નથી. સાધારણ વાર્તા જેવી વાર્તા છે. આ કર્તાનાં બીજાં પુસ્તકો કરતાં આ ઘણું ઉતરતું છે. ભાષા પણ વિચિત્ર અંગ્રેજી શબ્દોના ભરણાવાળી ને પારસીસાધ છે. વિષય રસિક છે પણ કર્તા પૂરો ન્યાય આપી શક્યા નથી. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક વાંચવાને માટે સારું છે.

લંગરાના, ડાસાભાઈ ફરામજી

ગુલઝાર અથવા પાક નરીબી ભત્તી કે પાપી તવંગરી?

(૧૯૦૭) ૩. ૩-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. અંગ્રેજી ઉપરથી લખાયેલી છે. વાર્તા મુસલમાની સંસારને બંધ બેસતી છે અને તેમાં સ્ત્રીપુરુષને પ્રેરણાત્મક નૈતિક બોધ મળે એવી રીતનાં દર્શાવે છે. ભાષા અને શૈલી બંને પારસીસાધ હોવાથી પારસીઓ સિવાય બીજાને વાંચવી ભાગ્યે ગમે.

લંગરાના, ડાસાભાઈ ફરામજી

જાન કે જીગર

૩. ૨-૦-૦

અંગ્રેજી સંસારી નવલકથા. પાત્રો અને સ્થળનાં નામો પણ અંગ્રેજી છે. વાર્તા સારી રસિક અને વસ્તુસંકલના પણ સારી છે, પણ ભાષા અશુદ્ધ તથા પારસીશાહી હોવાથી વાંચતાં કંટાળો આવે એમ છે. આવાં ભાષાન્તરો કરતાં શુદ્ધ ગુજરાતીમાં સ્વતંત્ર પુસ્તક લખાય તો વધારે સારી થાય. એકંદરે પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે.

લંગરાના, ડાસાભાઈ ફરામજી

જીવતું દોઝખ

(૧૯૧૮) ૩. ૩-૦-૦

યુરોપિયન સંસારને લગતી નવલકથા. અંગ્રેજીનું ભાષાન્તર છે. કાન્સના આગેવાન ગણાતા કુટુંબની એક સ્ત્રી ગરીબીમાં આવતાં કેવાં કાવતરાં કરે છે તે બતાવ્યું છે. તેમજ ઈંગ્લાંડના આગેવાન હિમરાવ કુટુંબનો વારસ જીવનની એકજ મૂલને લીધે આખી જીંદગી નરક જેવીજ ગુજરે છે. ગરીબ કુટુંબની ભોળી કુમારિકાને પરણ્યા પછી તેને તજ દે છે અને તેની નાની બાળકીને એક ફ્રેન્ચ ખાનદાન કુટુંબની ગરીબ આંખની

સંભાળમાં મૂકે છે, પણ તે કેન્ય આઘ પોતાની જ છોકરીને મોટી ઉમ્મરે પેલા ઉમરાવની છોકરી તરીકે જાહેર કરે છે. પરંતુ છેવટે ખરી ઉમરાવજીદી જાહેર થાય છે. આ વાર્તાનું વસ્તુ છે. એમાં સાચો પ્રેમ અને સ્ત્રીઓની સ્વાભાવિક ઉદારતા ઠીક બતાવી છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને અશુદ્ધ ઘણી છે તથા નામો અધાં યુરોપીય છે તેથી પારસીઓને વાંચવી ગમે ખરી. હિંદુઓને બહુ રસ ન પડે.

વકીલ, રત્નેશ્વર ભવાનીશંકર

ગૃહદાહ

(૧૯૧૬) ૩. ૨-૮-૦

શરચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયના અંગાળી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. અંદર સામાજિક અને ધાર્મિક વિષયોની ચર્ચા સારી કરી છે. હિંદુસમાજના ગૃહજીવનનું ચિત્ર વાર્તાના રૂપમાં સારું ઉતાર્યું છે. ભાષા સાદી સરળ છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં સ્ત્રી પુરુષોએ વાંચવા જોવું છે.

વકીલ, રત્નેશ્વર ભવાનીશંકર

પ્રણયપંક

(૧૯૨૪) ૩. ૨-૮-૦

શ્રી. શરચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયના અંગાળી ગ્રંથ ઉપરથી અનુવાદ કરાયેલી સામાજિક નવલકથા. એમાં ખરાબ સંજ્ઞાનું પરિણામ, તેથી અચવાનો ઉપાય, સત્યનો જય વગેરે પ્રસંગો બતાવી નીતિનો બોધ આપવાનો પ્રયત્ન છે. ભાષા સરળ છે ને સાદી છે તેથી સામાન્ય લોકોને ઉપયોગી છે.

વકીલ, રત્નેશ્વર ભવાનીશંકર

સંનિકેતી રૂંદરી

(૧૯૨૨) ૩. ૨-૦-૦

જી. ડબ્લ્યુ. એમ. રેનોલ્ડ્સના અંગ્રેજી વાર્તા ગ્રંથનો આ ગુજરાતી અનુવાદ છે. મૂળ લેખિકના કહેવા પ્રમાણે વાર્તા ખરા બનેલા બતાવેથી મરેલી છે એટલે એમાં સ્વાભાવિકતા હોય એ દેખીતું છે. વાર્તા દંપતીનો બાદશ પ્રેમ રજુ કરે છે. એક વીર સંનિકેતે તેના ઉપરાંતો તરફથી અન્યાયી રીતે ફટલી અધી સતામણી થાય છે તથા દુષ્ટ લોકો કેવા કેવા પ્રપંચો કરે છે, અને છતાં પ્રેમી જોડું નીતિથી જરા પણ ચલિત થતું નથી તે બહુ આકર્ષક રીતે બતાવ્યું છે. વાર્તાનો અંત હૃદયદ્રાવક છે. અંતે સત્યનો જય થાય છે ને સૌને કર્મનાં ફળ મળે છે તે બતાવ્યું છે. વાર્તા બોધક હોય પુષ્પ વચનાં સ્ત્રી પુરુષોને વાંચવા લાયક છે. ભાષા સાદી સરળ છે ને રસિક રીતે લખાઈ છે.

વહોરા, હુધરદાસ બહેચરદાસ

સુગુણી મુંદરી

(૧૯૦૯) રૂ. ૧-૪-૦

લેખક અને ડિટકિટવ નવલકથા કહે છે પણ એમાં ડિટકિટવની કામગીરી બહુ જ ઓછી છે. ચાલુ વાર્તામાં અનેક વિષયાન્તરો કરી સામાજિક તેમજ જ્યોતિષ, વૈદ્યક વગેરે વિષયોની ચર્ચા કરી વાર્તાના પ્રવાહને તોડી નાખ્યો છે. શિયળરક્ષા તથા બાળલગ્ન અને વૃદ્ધલગ્નનાં માઠાં પરિણામો બતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. વાર્તામાં કંઈ દમ નથી. ભાષા સાદી ને સરળ છે એટલે સામાન્ય લોકો વાંચી શકે એવી છે.

વાચ્છા, માણેકજી એદલજી

નસીબનાં નખરાં

રૂ. ૧-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે. ભાષા સાદી પણ પારસી ગુજરાતી જેવી છે. એમાં બે વાર્તાઓ છે અને તે ફ્રેંચ નવલકથાકાર મોંડુઆના ગ્રંથમાંથી લખેલી છે. વાર્તાનાં વર્ણનો અને પ્રસંગો લાંબાં લાંબાં હોવાથી વસ્તુ ઝટ સમજી ન શકાય અને તેથી કંટાળો આવે એવું લાગે છે એટલે રસમાં ક્ષતિ થાય છે.

વિમળાગૌરી સેતલવાડ

આઘવેનહો ભા. ૨

(૧૯૨૬) રૂ. ૨-૦-૦

સર વૉલ્ટર સ્કોટના અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. ઐતિહાસિક જેવી સામાજિક નવલકથા છે. વાર્તાનો ઉદ્દેશ લોકોને રાજકીય વિષયમાં રસ લેતા કરવાનો અને સ્વદેશાભિમાન ખીલવવાનો છે. મૂળ વાર્તા રસિક છે પણ ભાષાન્તર સાફ થયું નથી. લાંબાં લાંબાં વાક્યો હોવાથી શૈલી ક્લિષ્ટ લાગે છે અને ભાષા સાદી પણ કવચિત્ સંસ્કૃતમય શબ્દ રચનાવાળી છે. એકંદરે પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે.

વિમળાગૌરી સેતલવાડ

ગુલામગીરીનો ગજબ

(૧૯૧૮) રૂ. ૨-૦-૦

અંગ્રેજીમાં મીસીસ સ્ટોએ લખેલા “અંકલ ટોમ્સ કેપીન” નામના પુસ્તકનો અનુવાદ છે, અને સાથે મૂળ લેખક મીસીસ સ્ટોનું જીવન ચરિત્ર પણ આપ્યું છે. એ પુસ્તક અંગ્રેજીમાં ઘણું વખણાયું છે. એમાં ગુલામો ઉપર કેવા જુલમો ગુમરવામાં

આવતા તથા દયાળુ શેઠો ગુલામો ઉપર કેવો પ્રેમ રાખતા તે બહુ સુંદર રીતે બતાવ્યું છે. વાર્તામાં કર્ણુરસ વલ્લો જાય છે તે વાચકના મગજ ઉપર ઊંડી અસર કરે છે. ભાષા સાદી ને સંસ્કારી છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

વીમાવાળા, નટવરલાલ મૂળચંદ

હાય આસામ!!! અથવા એક મજુરનું કરુણ જીવનનાટક

(૧૯૨૩) ૩. ૧-૦-૦

ચહાના અગીયાઓમાં મજુરી કરવા જતા મજુરોને કેટલો ત્રાસ પડે છે તે તેમના ઉપર કેટલો જીલમ ગુજરે છે તેનું આબેહુલ વર્ણન પુસ્તકમાં આપેલું છે. ગિરીશ-ચન્દ્ર નામના એક નાસી આવેલા મજુરની સાચી કરુણ કથા એમાં આપવામાં આવેલી છે એટલે એ પુસ્તક વાંચીને પોતાના જાત ભાઈ ઉપર જીલમ ગુજરનારી ચહા પીવાનું જરૂર માણસ છોડી દે. ભાષા પણ તદ્દન સાદી અને રસિક છે. તેથી નાનાં બાળકો પણ હોંસથી વાંચી શકે એમ છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

વ્યાસ, ચંદુલાલ જેઠાલાલ

વિલાસમાં વિનાશ

(૧૯૨૬) ૩. ૩-૮-૦

રેનોલ્ડઝના 'સીમ સ્ટ્રેસ' નામના અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ. શ્રીમંતોના ઘરની સ્થિતિ બદલ સારી દેખાય છે પણ અંદરખાનેથી કેવી ખરાબ હોય છે તેનો ચિતાર મારો આપ્યો છે. અત્યંત ગરીબાઈમાં કેવાં પ્રલોભનો આવે છે પણ વિચારશીલ માણસ તેમાંથી કેમ બચે છે તે બતાવ્યું છે. સુભદ્રાનું પાત્ર ઘણું ઉત્તમ છે. ગરીબ છતાં શ્રીમંતને શરમાવે તેવું એનું વર્તન છે. સ્વછંદી વિદ્વલદાસ એની અસરથી મુઘરી જાય છે. રણછોડ-દાસ શેઠનું પાત્ર પણ હીક ચિતર્યું છે. બહારથી ગૃહસ્થ દેખાતા શેઠીયા કુળ અને પ્રતિષ્ઠા સાચવવા કેવા ધંધા કરે છે તે બતાવી આપ્યું છે. એકંદરે પુસ્તક ઉત્તમ છે. ભાષા સાદી ને સૌ સમજ શકે એવી છે.

વ્યાસ, ચંદુલાલ જેઠાલાલ

શેરલોકહોમ્સ

(૧૯૨૨) ૩. ૨-૦-૦

એ નામની અંગ્રેજી વાર્તાનું ભાષાન્તર છે. મૂળ વાર્તા ઘણી સારી છે અને અંગ્રેજી સાહિત્યમાં તેને ઉચ્ચ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. તેનું આ ભાષાન્તર પણ સારું થયું છે. ભાષા સાદી અને સંસ્કારી છે. નવરાશના વખતમાં આનંદ આપે એવા નિર્દોષ વાચન તરિકે પુસ્તક સારું છે. માનસપ્રદેશને ખીલવવાની દૃષ્ટિએ પણ ઉપયોગી છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

વ્યાસ, જયાશંકર વાઘજી

કૃષ્ણકાન્તનું વીલ

(૧૯૦૬) રૂ. ૦-૮-૦

અંકીમ જાણુની એક અંગાળી નવલકથાનું લાપાન્તર છે. સંસારની અનેક ખટ-પટો અને વારસો લેવાના કેવા પ્રપંચો થાય છે તે વાર્તામાંથી જાણી શકાય છે. પ્રસંગ-ચિત્રો ખડુ સારાં છે અને કલ્પનાઓ ઉન્નત છે. ભાષા પણ સાદી અને સરળ છે એટલે સામાન્ય લોકો વાંચી શકે એમ છે.

વ્યાસ, મણિલાલ જેઠાલાલ

કુમારી કામદંડી

‘ઋણ પરિશોધ’ નામના અંગાળી પુસ્તકને આધારે લખાયેલી સામાજિક નવલકથા. આ જમતમાં મનુષ્યો જેવાં આચરણુ આચરે છે, તેવાં ફળો તેને અવશ્ય મળે છે એ ખતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. વજર સમજ્યે પાશ્ચાત્ય લોકોની વાંદરિયા નકલ કરવાથી કેનું માદું પરિણામ આવે છે તે એમાં ખડુ સારી રીતે ખતાવી આપ્યું છે. ભાષા સાદી ને શુદ્ધ સંસ્કારી છે. પુસ્તક દરેક માણસે વાંચવા લાયક છે.

વ્યાસ, મણિલાલ જેઠાલાલ

સાવિત્રીનું સાવિત્રીવ્રત

રૂ. ૧-૪-૦

મૂળ લેખક સુરેન્દ્રનાથ રાયના “સ્મૃતિ મંદિર” નામની નવલકથાનું ગુજરાતી લાપાન્તર. વાર્તા સામાજિક છે. એમાં પતિવ્રતા સ્ત્રીનાં બે સુંદર દૃષ્ટાંતો આપ્યાં છે અને શેરડીના ખેતરોમાં યુરોપિયન માલીકોના તાબામાં કામ કરતા મળુરોના ઉપર જે જીવન ગુજરે છે તેનું તાદશ વર્ણન છે. પ્રેમભાવના, સંયમ તથા ત્યાગના ઉત્તમ આદર્શો રજુ કરે છે ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી છે ને દરેક માણસને વાંચવા જેવી છે.

વ્યાસ, મણિલાલ જેઠાલાલ

સ્નેહમયી કે વિષમયી?

(૧૯૧૯) રૂ. ૩-૦-૦

અંગાળીમાંથી ‘દેવી ઓ દાનવી’ નામના ગ્રંથનો અનુવાદ કરેલી સામાજિક નવલકથા. અંગાળીમાં પણ અંગ્રેજીમાંથી લાપાન્તર કરેલું હોવું જોઈએ, કેમકે પાત્રો તથા સ્થળનાં નામ અધાં યુરોપિયન છે અને વાર્તાની રચના પણ અધી યુરોપિયન સંસારને અંધ બેસતી છે. એમાં બે સ્ત્રીઓ એક જ પુરુષને રહાય છે અને તેનો પ્રેમ

સંપાદન કરવાના પ્રયત્નો કરે છે. તેમાં સ્નેહમયીનો પ્રેમ વિશુદ્ધ છે ન્યારે વિષમયી ફક્ત કામ વાસનાની તૃપ્તિને માટેજ પ્રેમ દેખાડે છે અને તેને માટે અનેક દુષ્ટ પ્રપંચો કરે છે. છેવટે બંનેનું સ્વરૂપ ઉઘાડું પડે છે. અને સ્નેહમયી સાથે તે પુરુષ સુખી થાય છે. વાર્તા બોધક છે. અરો સ્નેહ કેવો હોય તે તથા પતિવ્રતા સ્ત્રીના ધર્મ એમાંથી બહુચાના મળે છે, ભાષા સરળ અને શુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાફ છે.

‘શયદા’

અમીના

દસ્લામી સંસારી વાર્તા. વાર્તામાં બે પ્રસંગો છે. એકમાં એક છોકરી ઉપર સાસુનીયાં ઘણું દુઃખ પાડે છે છતાં તે ધીરજથી સહન કરી પોતાના સદ્ વર્તનથી બધાને સુધારે છે; અને બીજામાં એક માણસ સારીમાડી દશામાંથી પસાર થઈ માનસિક નિર્બળતાથી મુવાર થાય છે. વાર્તામાં દસ્લામી સંસારની કુરૂદિગ્ગો બતાવી તે સુધારવા કટાક્ષ કર્યા છે તેમજ કેટલાક દસ્લામીઓ વિષયલંપટ હોય છે તેમને સુધારવા પ્રયત્ન કર્યા છે. અંદર કહેણુરસ સારો જમાવ્યો છે. ભાષા સાદી સરળ પણ અશુદ્ધ છે. દસ્લામી નીઓએ ખાસ વાંચવા જેવું છે.

શાસ્ત્રી, કૃષ્ણપ્રસાદ મલિશંકર

વિસદાણુ વેર અથવા પાપનો પ્રતિકાર

(૧૯૨૦) ૩. ૨-૮-૦

નામ કોરેલીના અંગ્રેજી ગ્રંથનું મરાઠી ભાષાન્તર થયેલું તે ઉપરથી ગુજરાતીમાં કોરેલીના વાર્તા છે. સંસારમાં કેવા કેવા પ્રસંગો આવે છે અને માણસને ન્યારે કામ સાથે વેર બંધાય છે ન્યારે તે કેટલી દદ સુધી વેર લેવાના પ્રયત્નમાં જઈ શકે છે તેને અચ્છા બ્યાસ આવ્યો છે. ઘેલી સરળ છે અને ભાષા પણ સાદી હોવાથી સૌને વાંચવું મળે એવું છે.

શાસ્ત્રી, કૃષ્ણપ્રસાદ મલિશંકર

શ્રીમતિ વિજયા

(૧૯૨૧) ૩. ૩-૦-૦

બંગાળીમાંથી અનુવાદ કરાયેલી સામાજિક નવલકથા. સ્ત્રીઓને તેમજ સામાન્ય લોકોને માટે ઉપયોગી છે. એમાં પ્રસંગો અને પાત્રોના વર્તન દ્વારા નીતિનો બોધ આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. તેમજ માણસનું જીવન સંયોગોને આધીન છે પણ છેવટે સત્યજ તરે છે એ બતાવ્યું છે તે ઉચ્ચ જીવનનો આદર્શ દર્શાવ્યો છે. ભાષા સાદી ને શુદ્ધ છે અને સામાન્ય માણસો સમજી શકે એમ છે. પુસ્તક વાંચવા લાયક છે.

શાહ, ચુનીલાલ વર્ધમાન

ન્યાયના ખુનમાં નીતિ

(૧૯૧૬) ૩. ૨-૦-૦

વાર્તા મરાઠી ઉપરથી લખેલી જણાય છે. ભાષા સાદી શુદ્ધ અને સરળ છે. વકીલોના કાવાદાગ અને કુટુમ્બ કલહથી દૂર રહેવાનો વાર્તાનો હેતુ છે. જનાવો જાળ પ્રપંચ અને કપટ જાળથી ભરેલા છે તેથી વાંચતાં તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થાય છે. અણુ અન્ત આનંદમય રીતે આલેખ્યો છે તે ઠીક કહ્યું છે.

શાહ, ચુનીલાલ વર્ધમાન

માયાવી મસ્તક અથવા આહસની પ્રતિમા ભા. ૩

(૧૯૨૩-૨૪) ૩. ૬-૦-૦

રેનોલ્ડઝના 'પોપ જોન' નામના અંગ્રેજી પુસ્તકનું ભાષાન્તર છે. રેનોલ્ડઝનાં પુસ્તકો ઇતિહાસનાં પાત્રો લેઈને અદ્ભુત રસથી અને પ્રપંચથી જાળથી ભરેલાં છે. તેમાંનું આ પણ એક છે. એમાં ઇ. સ.ની આઠમી સદીમાં યુરોપમાં મૂર લોકોનું રાજ્ય હતું તે વખતે ધર્મચાર્યો કેવો જીવન કરતા, વિરોધી ધર્મવાળાઓને જીવતા જાળી મૂકતા અને એવીજ દૂર રીતોએ મૃત્યુ પમાડતા અને કુમારિકાઓની લાજ હુંડતતા તેનું હૃદયદ્રાવક વર્ણન છે. તે વખતનો યુરોપીયન સમાજ કેટલો પાશવતાથી ભરેલો જંગલી જેવો હતો તેનું આ પુસ્તકથી જ્ઞાન થાય છે. વાર્તા બહુ રસિક છે અને ભાષા પણ સહેલી અને મધુર છે. સામાન્ય લોકોને પણ પુસ્તક વાંચવું ગમે એવું છે.

શાહ, ચુનીલાલ વર્ધમાન

હાતા અને લલિતા ભા. ૫

(૧૯૧૧-૧૬) ૩. ૮-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. વાર્તાદ્વારા નૈતિક શોધ આપવાનો પ્રયત્ન છે. વસ્તુસંકલના આકર્ષક અને રસિક છે. ખરે સુધારે કેવો હોવો જોઈએ તે પાત્રોનાં ચરિત્રો ઉપરથી જતાવ્યું છે. ભાષા સાદી અને મધુર છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા માટે પુસ્તક સાફ છે.

શાહ, ચુનીલાલ વર્ધમાન

વિમળા

(૧૯૦૫) ૩. ૧-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. સંસારમાં જનતા જનાવોને વાર્તામાં ગુંથી સમાજસુધારાના પ્રયત્નોની ચર્ચા કરી છે. ભાષા સાદી સરળ પણ કંઈક કૃત્રિમ જેવી જણાય છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

શાહ, ચુનીલાલ વર્ધમાન

સુધરેલી સંગીતા

(૧૯૧૧) રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. સુધારાને નામે ધતિંગો ચાલે છે તેના પ્રસંગો રજૂ કરી તેનાથી થતા અનર્થો અટકાવી સાચો સુધારો તથા દેશોત્કર્ષની ભાવના પોષે છે. ભાષા સાદી સરળ છે. સૌને વાંચવા જેવી છે.

શાહ, ચુનીલાલ વર્ધમાન

સુવર્ણ પ્રતિમા

(૧૯૨૨) રૂ. ૨-૧૨-૦

'Million dollar mystery' નામની અંગ્રેજી વાર્તા ઉપરથી તૈયાર કરવામાં આવેલી સીનેમા શીટ્સનાં દૃશ્યો જોઇને ઉપજતી કાંઠેલી નવલકથા ડિટક્ટિવ વાર્તા જેવી છે. શ્યામલાલ નામનો માણસ મોટી પ્રપંચજન્ય ચલાવે છે તે તેમાં વણા શ્રીમતો દસાય છે. પોલીસને સુધ્ધાં તેની લાજ લાગતી નથી. સનમુખરાય નામનો શેડીઓ તેમાં દસાય છે. અને તેની સ્ત્રી મરતી વખતે શ્યામલાલનાં બધાં કાવત્રાંતી માહિતી આપી દે છે. છેવટે પોતાના જમાણના બુદ્ધિચાતુર્યથી તે છૂટો થાય છે તે પાપીઓને યોગ્ય સજા મળે છે એ વાર્તાનો વિષય છે. એમાંથી નૈતિક બોધ વણા મળે એવો છે તે લોકો સાવધ રહેતાં રાખે છે. પુસ્તક સાફ છે. ભાષા શુદ્ધ સાદી અને સરળ છે. પુખ્ત ઉંમરનાં માણસોને વાંચવા લાયક છે.

શાહ, રતનલાલ આત્મારામ

પુનર્જનનો પથ્થાતાપ

(૧૯૧૨) રૂ. ૨-૦-૦

સામાજિક નવલકથા. વાર્તામાં સમાજ સુધારણાના વિષયોની ચર્ચા કરી છે અને પુનર્જન કરવાથી આત્મી પડતી મુશ્કેલીઓ તથા વેડવાં પડતાં કષ્ટનો ચિતાર આપ્યો છે. પાત્રાલેખન સાફ છે પણ એક ટ્રેજીક્યુએટને જેટલો અવ્યવહાર ચિતર્યો છે તેટલી અતિશયોક્તિ થયેલી છે. ભાષા શુદ્ધ અને સાદી છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાફ છે. પણ લાલના જમાનામાં પુનર્જનનો નિષેધ કરવામાં પ્રગતિનો અટકાવ થાય છે.

શાહ, રતનલાલ આત્મારામ

પ્રપંચ જાળ

રૂ. ૧-૪-૦

મરાઠી ઉપરથી અનુવાદ થયેલી સામાજિક નવલકથા. પુસ્તકમાં બહુ દમ નથી. સામાન્ય વાર્તા જેવી વાર્તા છે અને સુખદુઃખના પ્રસંગો તથા જીવનમાં આવતાં વિદોનું

વર્ણન છે. શૈલી બહુ આકર્ષક નથી. સ્વાર્થના પ્રયોગમાંથી પસાર થઇ છેવટ સુખ આવે એવી વાર્તાની રચના છે. ભાષા સાદી છે. સામાન્ય વાચકોને વાંચવું ગમે એવું છે.

શાહુ, રતનલાલ આત્મારામ

સરસ્વતી

(૧૯૦૮) રૂ. ૧-૪-૦

એક મુંદર સામાજિક નવલકથા. હિંદુસંસારમાં કેવા કેવા સુધારા કરવા જેવા છે તે અસરકારક રીતે બતાવવામાં આવ્યું છે. વાર્તાની ગુંથણી ઉત્તમ પ્રકારની છે અને બહુ રસિક ભાષામાં લખાયેલી છે. વાર્તા બોધક હોવાથી દરેક માણસે વાંચવા જેવી છે. ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વધારે ઉપયોગી છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ હોવાથી સૌ કોઈ સમજી શકે એમ છે.

શૈલ, મહાસુખ ચુનીલાલ

કમનસીબ કુમારી

રૂ. ૦-૧૨-૦

સામાજિક નવલકથા. કેટલાંક સાંસારિક પ્રગતિ વિરોધક બંધનો દૂર કરાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. નાત, પેટનાત, એકડા, ગોળ વગેરેથી સમાજની દુર્દશા થઇ છે તે પ્રસંગોદ્ધારા સારી રીતે બતાવી આપ્યું છે તથા કહેવાતા પદ્ધતિઓના આત્માની નિર્બળતા બતાવી છે. ભાષા શુદ્ધ ને સંસ્કારી છે ને સૌને વાંચી વિચાર કરવા જેવું પુસ્તક છે.

સીસોદીયા દાસતસિહ

ઉદયકાન્ત-હિંમતે મર્દાં તો મદદે ખુદા

રૂ. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. કન્યાવિક્રય, પુનર્જન્ન, સ્ત્રીકૃણવણી વગેરે વિષયોને વાર્તાના રૂપમાં રસિકતાથી ગુંથ્યા છે. આપારી બુદ્ધિની પણ અંદર ચર્ચા કરેલી હોવાથી એના વાચનથી આપાર તરફ પણ વાચકની અભિરૂચી થાય એમ છે. પણ ઉદયકાન્તના પાત્રને અનીતિની શરૂઆતથી ઉદયના માર્ગ પર લેવામાં લેખકે ભૂલ કરી છે. આદર્શ સ્ત્રી તથા આધુનિક સુધારાનાં તત્ત્વો દેખાડવાનો પ્રયત્ન સારો છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે. કંઈક જોડણીની ભૂલો છે પણ પુસ્તક એકંદરે સૌને વાંચવા લાયક છે.

સૌ. સુમતિ

કમળકુમાર

રૂ. ૦-૬-૦

સામાજિક નવલકથા. સંસારમાં પડતાં અનેક કષ્ટોને પરિણામે માણસને ઈશ્વર ઉપર શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય છે તેમજ તેથી માણસના જીવનની દિશા પણ બદલાય છે તે બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. વસ્તુસંકલના અને પાત્રલેખન સારું થયું છે. ભાષા શુદ્ધ અને સારી છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં સ્ત્રી પુરુષોને વાંચવા લાયક છે.

સુવિચાર દર્શક મંડળી

સેતાનનો સાથી

(૧૮૬૭) રૂ. ૧-૪-૦

રેનોલ્ડઝના એક અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. એક માણસ કેટલુંક સુખ પ્રાપ્ત કરવાને પોતાની જીદગી સેતાનને વેચે છે. પરંતુ છેવટે તેને સેતાનને આધીન થવું પડે છે અને તેથી પાછળથી તે ત્રણે પશ્ચાતાપ કરે છે તે વાત એમાં આપી છે. પાત્રો અને સ્થળનાં નામ વિદેશી રાજ્યાં છે, પણ ભાષાન્તર સારું થયું છે ને વાંચતાં રસ પડે એમ છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં માણસો માટે પુસ્તક સારું છે.

સંઘવી નગીનદાસ પુરૂષોત્તમદાસ

કથાકલ્પવૃક્ષ

(૧૯૦૫) રૂ. ૦-૮-૦

સામાજિક વાર્તા હોય વાર્તાદ્વારા નીતિ તથા ધર્મનો ઓષ આપવાનો સારો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. એમાંથી દરેક માણસ ઓષ લઈ શકે એમ છે તેથી પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે. ભાષા સારી પણ શિષ્ટ-સંસ્કારી છે અને સામાન્ય લોકો પણ વાંચીને સમજી શકે એમ છે.

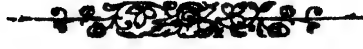
હનફી

દુઃખીયારી દુઃખતર અથવા મુરદાલ દસ્તેજીદા

(૧૯૧૦)

મુસલમાની સંસારની વાર્તા. અંદર આધુનિક મુસલમાની સમાજનો આબેહુજ ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે અને મુસલમાનોમાં ચાલતી સામાજિક બદલી દૂર કરવા કેવી દિલચાલો કરતી તે દેખાડવામાં આવ્યું છે. ભાષા સરળ પણ તેમાં ક્ષરસી શબ્દોનું ભરણું વધારે છે એટલે વિષય અને ભાષા બેતાં મુસલમાનોએ ખાસ વાંચવા જેવી છે. સામાન્ય લોકોને તેમાં ઝાઝો રસ ન પડે.

૨. ઐતિહાસિક—રાજકીય (સંખ્યા ૯૭)

અમીન, ગોરધનદાસ કહાનદાસ

પાટલીપુત્રની પડતી

(૧૯૨૪) રૂ. ૪-૮-૦

ખંજાળીમાંથી અનુવાદ કરેલી ઐતિહાસિક વાર્તા. પુસ્તક સાફ ને ઉદ્દેશ પણ સારો છે. ભાષા સાદી સરળ હોવાથી સામાન્ય લોકોને વાંચવા જેવું છે. રચના રસમય છે.

અમીન, ગોરધનદાસ કહાનદાસ

છત્રપતિ રાજરામ

(૧૯૧૭) રૂ. ૧-૮-૦

મહારાષ્ટ્રની સ્થિતિ વીર શિવાજી પછી કેવી થઈ પડી હતી અને સરદાર સંતાજીએ કેવી બહાદુરીથી મહારાષ્ટ્રનો પુનઃ ઉદ્ધાર કર્યો તેનું સચોટ વર્ણન વાર્તાદ્વારા કર્યું છે. ભાષા શુદ્ધ અને સાદી છે પણ વર્ણનશૈલી ક્લીષ્ટ હોવાથી કોઈ કોઈ વખત વાંચતાં કંટાળો આવે એવું છે.

ઇરાની, શાહરાખ સહેરીયાર (મશરેક)

હિંદુસ્તાનની ખુબસુરત પાદશાહ બેગમે અને શયલાકુમારી

(૧૯૧૯) રૂ. ૧-૮-૦

ઐતિહાસિક વાર્તાઓ છે. ઇતિહાસની કંઈક માહિતી મળી શકે છે એટલું જ, બાકી વાર્તાઓમાં કંઈ દમ નથી. શયલાકુમારીની વાર્તા ઠીક છે. ભાષા અશુદ્ધ અને પારસી સાદ છે તેથી વાંચતાં કંટાળો આવે એવી છે.

ઇરાની, ફસ્તમ હો.

વિલક્ષણ કથાગ્રંથ

(૧૮૮૬) રૂ. ૧-૦-૦

ઐતિહાસિક વાર્તા છે, પણ ભાષા પારસીસાદ અને અશુદ્ધ હોવાથી ખાસ પારસીઓજ વાંચી શકે તેવી છે. બીજા લોકોને રૂચે તેવી નથી.

ધરાની, રૂસ્તમ

ગુલશીરીના-ધરાનની છેલ્લી શાહજાદી

૩. ૧-૮-૦

ધરાનમાં પારસી રાજ્યની જાહોજલાલી બતાવનારી ઘટનાથી ભરેલી નવલકથા છે. અને પારસીઓને પોતાની માતૃભૂમિ તથા ધર્મ તરફ શ્રદ્ધાવાળા બનાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી બણી જ અશુદ્ધ છે એટલે પારસીઓ સિવાય બીજાને વાંચવી ગમે એવી નથી.

કર્ણિક, માધવરાવ ભાસ્કરરાવ

વિનાશિની બાળા અથવા રામરાજનો સર્વનાશ

(૧૯૨૩) ૩. ૩-૦-૦

ઐતિહાસિક વસ્તુ લઈ તેના ઉપરથી નવલકથા લખી છે. વિજયનગરના હિંદુ રાજ્યનો અંત કેવી રીતે આવ્યો તેનો ચિતાર આપ્યો છે. રાજાઓના વિલાસીપણાથી દેશને કેટલું ખમવું પડ્યું તેનો ખ્યાલ વાર્તાથી આવી શકે છે. ભાષા જરા કડચુ હોવાથી સંસ્કારી વાંચકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

‘કર્મચોગી’

પુતળાબાઇ

(૧૯૧૨) ૩. ૧-૦-૦

ચિંતામણ મોરેશ્વર આપ્ટેના મરાઠી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. પુતળાબાઇ એ બાળથી ૪૦૦ વર્ષ ઉપર થઈ ગયેલી જાવલીના રાજ્યની કન્યા હતી. એણે સંકટસમયે વૈય અને દ્વિંમત રાખી પોતાના માનીતા પતિને કેવી રીતે પ્રાપ્ત કર્યો તેનું સુબોધક ચિત્ર આ ગ્રંથમાં છે. ભાષા શુદ્ધ છે પણ ટાંપણની ભૂલો કોઈ કોઈ દેકાણે છે.

કુંડલાકર, દેવચંદ દામજી

ગુજરૈશ્વર કુમારપાળ

(૧૯૨૬) ૩. ૪-૦-૦

રા. મણિલાલ ન્યાયચંદે સંકલના કરેલી તેના ઉપરથી દેવચંદ દામજીએ સુધારા વધારા કરી પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે. પુસ્તક ઐતિહાસિક છતાં કેટલાંક કલ્પિત પાત્રો અને કલ્પિત બનાવો ઉભા કરી એક રીતે ઇતિહાસનું ખૂન કરવામાં આવ્યું છે. ગ્રંથનું નામ ‘કુમારપાળ’ રાખવામાં આવ્યું છે, પરંતુ કુમારપાળના પોતાના સંબંધી તો ફક્ત ૨૦-૨૫

પાનાં જ લખાયાં છે; ખાટીનું બધું લખાણ સિદ્ધરાજની રાજ્ય કારકિર્દીને લગતી છે. લેખક જૈન હોવાથી ગ્રંથમાં ધર્મઝનુન વિશેષ જોવામાં આવે છે, અને જૈન ધર્મ તરફના પોતાના પક્ષપાતને લીધે જૈનેતર પાત્રો હલકાં ચિતરવા પ્રયત્ન કરેલો છે. ભાષા સાદી અને શૈલી કૃત્રિમ જણાય છે. નવલકથાના વાચન તરિકે વાંચવું ગમે તેવું તો છે.

કેહારી, કલ્લભાધ

ખુઝાતો દીપક ભા. ૧-૨

(૧૯૨૪) ૩. ૧-૦-૦

મોગલ રાજ્યની પડતીના સમયની ઐતિહાસિક નવલકથા. ઉર્દુમાં મૂળ લેખક ખવાજહસન નિઝામી છે. દિલ્હીના છેવટના પતન વખતે જે જે ખનાવો અનેલા અને જે બીજાં પુસ્તકોમાંથી મળી શકતા નથી તે શોધખોળ કરીને મી. નિઝામીએ સત્ય ચટનાઓ આ પુસ્તકમાં લખાવ કરી છે અને આધુનિક સરકારને હાથે મહાન મોગલ આદલાહોનાં છેલ્લાં કરજદારની કેવી દુર્દશ થઈ છે તેનો કરણ ચિતાર આપ્યો છે. ભાષા-નતર ઉત્તમ પ્રકારનું છે. ભાષા શુદ્ધ અને સાદી છે અને દરેક માણસે વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

કેહાવાલા, મીસીસ જરખાનુ મહેરવાનજી

શાહ અકબરનો જમાનો યાને મોગલ જાહોજલાલી

(૧૯૦૫) ૩. ૧-૦-૦

ઐતિહાસિક સામાજિક નવલકથા. સલીમે ખીજનું પ્રેમપાત્ર ઝુંટવી લેવા કરેલો પ્રયત્ન અને તે માટે એક સાચા પ્રેમીને પડેલાં દુઃખો, મીશનરીઓ બહારથી પવિત્ર દેખાવ રાખી અંદરથી કેવાં કાળાં કૃત્યો કરે છે તે વગેરેનો ચિતાર સારો આપ્યો છે. અંગ્રેજીનું ભાષાનતર છે. એરવોર્ન નામનો અંગ્રેજ યુવાન આ વાર્તાનો નાયક છે. અકબરના જમાનામાં કેવા રાજપ્રપંચો ચાલતા હતા અને જહાંગીર તથા તેના મળતીયાઓએ વિષય લાલસાથી નૂરજહાંને મેળવવા કેવા કાવાદાવા કર્યા તે ખતાવ્યું છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

ગોહિલ, ધીરસિંહ ઘેલાભાઈ

ગોહિલ વીર હમીરજી

(૧૯૨૧) ૩. ૨-૮-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. સોરઠી સોમનાથ ઉપરની મહમદ ગીઝનીની સ્વારી વખતે રજપુતોએ સોમનાથના બચાવમાં દેખાડેલા પરાક્રમનું વર્ણન છે. એમાં હમીરે ખતાવેલું

શૌર્ય અદ્ભુત છે. રજપુતોનો ટેક, ધર્મ, શૌર્ય વગેરે સમજાવવાનો સારો પ્રયત્ન છે. વાર્તા વીરરસ પ્રધાન છે અને હમીરના જીવનમાંથી ઘણી સ્ફુરણા મળે એમ છે. જીવાનોએ ખાસ વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી અને સંસ્કારી છે.

નાયક, અમૃતલાલ કેશવલાલ

ઠંકુર, નારાયણ વિસનજી

નાદીરનો દોરદમામ અથવા બાહુબળનું પરિણામ

(૧૯૨૧) રૂ. ૨-૮-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. નાયકે લખવાની શરૂ કરેલી પણ અધૂરી રહેલી તે ઠંકુરે પૂરી કરેલી છે. એમાં જળપ્રપંચ અને અદ્વિતીય બાહુબળથી ધરાનનો આદેશાદ્ બની એકલા ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ નાદીરશાહનું જીવનચરિત્ર વાર્તારૂપે આપવામાં આવ્યું છે. એમાંથી કર્તવ્યમાં પ્રમાદ રાખનાર રાજની કેવી દુર્દશા થાય છે તથા તેની પ્રજા કેવી રીતે પામ્યા છે તેનો ખ્યાલ સારો આપ્યો છે અને વખતસર ચેતે નહિ તેની અધોગતિ થાય છે તે સંબંધી બોધ એમાંથી મળે છે. વાર્તાની રચના સારી છે. ભાષા શુદ્ધ ને સરળ છે. સાધારણ ભણેલા માણસોને માટે વાંચવા લાયક છે.

ઠંકુર, નારાયણજી વિસનજી

આર્ય આદિત્ય-ચક્રવર્તી આપારાવળ

રૂ. ૧-૦-૦

સીસાદીવા વંશના સંસ્થાપક આપારાવળનાં સાહસ, ધૈર્ય, શૌર્ય, બુદ્ધિચાતર્ય, દિમ્ભ અને રાજકાર્ય કુશળતાનું અચ્છુ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. મેવાડનો આખો ઇતિહાસ પ્રેમશૌર્યથી ભરેલો છે. રજપુતોના ટેક તથા ક્ષાત્રતેજનો ખ્યાલ સારો આપેલો છે. વસ્તુસંકલ્પના સુઘટિત છે અને પાત્રાલેખન યથાયોગ્ય થયેલું છે. વાર્તાની ગુંથણી એવી રસિક છે કે પુસ્તક એક વાર હાથમાં લીધા પછી પૂરું કર્યા વગર મૂકી દેવાનું મન થતું નથી. મરાઠીનું ભાષાન્તર જતાં સરળ ગુજરાતીમાં સંસ્કારી ભાષામાં લખાયેલું છે. આ પુસ્તક દરેક લાયબ્રેરીમાં હોવું જોઈએ. પુખ્ત ઉમ્મરના વાચકોને ખાસ વાંચવા લાયક છે.

ઠંકુર, નારાયણ વિસનજી

ચંદ્રશેખર

(૧૯૨૩) રૂ. ૩-૪-૦

અંકિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયના અંગાળી અંથનું ભાષાન્તર. અંગાળાની ડગમગતી નવાખીનો ઇતિહાસ વાર્તામાં ગુંથ્યો છે અને સત્ય ઘટનાઓ જેવા સામાજિક પ્રસંગો

ઉભા કરી વાર્તાને ઘણી રસિક બનાવી છે. ભાષા શુદ્ધ પણ સંસ્કૃતમય એટલે સામાન્ય લોકોને જરા ભારે પડે. પુસ્તક સર્વ કોષ્ટને વાંચવા જેવું છે.

ડક્ટર નારાયણ વિસનળ

કચ્છનો કાર્તિકેય

(૧૯૨૨) ૩. ૩-૮-૦

ઐતિહાસિક વાર્તા. કચ્છના ઇતિહાસ ઉપર સારો પ્રકાશ પાડે છે. ક્ષાત્રતેજનો નમુનો છે. તેમજ હિંદુ મુલ્યભાનનો સમભાવ સારો આલેખાયો છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

ડક્ટર નારાયણ વિસનળ

મહારાણી મયણદલા અથવા ગુજરાતની માતા

(૧૯૨૪) ૩. ૪-૮-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. કનૈયાલાલ મુનશીએ 'ગુજરાતનો નાથ' પુસ્તક લખીને તેમાં અનેક કાલ્પનિક પ્રસંગો ઉમેરી ઇતિહાસનું ખૂન કર્યું છે, તથા ગુજરાતની મહારાણી-સિદ્ધરાજની માતા મયણદલા-મીનળદેવી જે એક સતી સાધ્વી અને રાજકાજમાં કુશળ હતી તેને અતિશય વિકારી વિષયવાસનાથી ભરેલી ચીતરી વાચકો ઉપર ખરાબ અસર કરી છે, તેનું ખંડન કરવાને વિવિધ ઐતિહાસિક પુસ્તકો ઉપરથી આધાર લઈ સત્ય સ્વરૂપ પ્રગટાવવા આ પુસ્તક લખવામાં આવ્યું છે. એટલે મુનશીનું પુસ્તક વાંચીને લોકોને જે ભ્રમ થઈ ગયો હોય તે ટાળવાને આ પુસ્તક બહુ ઉપયોગી છે. સ્થળે સ્થળે અંદર ઇતિહાસના આધારો પણ આપવામાં આવ્યા છે. વર્ણન શૈલી સુંદર અને રસથી ભરેલી છે. પાત્રાલેખન ઉત્તમ છે. ભાષા જરા કિલ્લટ અને સંસ્કૃતમ છે, તેથી વિદ્વાનોને વધારે ઉપયોગી છે. સાધારણ લોકોને પણ વાર્તા વાંચતાં તો રસ પડે એવું છે એટલે અને એક આધારભૂત ગ્રંથ તરિકે દરેક લાયબ્રેરીમાં રાખવા લાયક છે.

ડક્ટર, નારાયણ વિસનળ

મુરીદે શાયતાન અથવા મલખારનો મોપલા અત્યાચાર

(૧૯૨૭) ૩. ૨-૮-૦

મહારાષ્ટ્રીય લેખક દામોદર સાવરકરના મલાક્કાય ત્યાંચે નામના પુસ્તક ઉપરથી લખેલી વાર્તા. મલખારના મોપલાઓએ બંડ કરી સરકારને ત્રાસ આપ્યો હતો અને હિંદુઓના ઉપર બહુ જુલમ વર્તાવ્યો હતો તેનું યથાસ્થિત વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. ધર્મોધ અને ઝનુની ક્રોમ નજીવાં કારણથી કેવા લયંકર અત્યાચારો કરે છે તેનો તાદશ

ચિતાર આપ્યો છે, અને સ્વાર્થી ધુતારાઓ અજ્ઞાન પ્રજાને લાભી કેટલી ખરાબી કરે છે તે બતાવ્યું છે. ભાષા સાદી સરળ છે. દરેક માણસે વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

હકકુર, નારાયણ વિસનજી

યૌવનચક્ર અથવા મોહમરીચિકા ૨ ભાગ

(૧૯૨૧-૨૩) ૩. ૬-૧૨-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. મૂળ ૩૫ ભાષામાં લખાયેલી તેના ઉપરથી અંગ્રેજીમાં ઉતારેલી ને તે અંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરેલી છે. વાર્તા ૪ ભાગમાં વહેંચાયેલી જણા છે પણ ફક્ત બેજ ભાગ પ્રસિદ્ધ થયેલા છે ને તેથી અધુરી રહી ગયેલી છે. એમાં જહાંગીર આદશાહના વખતનો ઇતિહાસ સમાયલો છે. નૂરજહાંએ જહાંગીર આદશાહની બેગમ થવાનું સ્વીકાર્યું તે તેના વૈભવ વિલાસથી લલચાઇને નહિ પણ પોતાના આગલા પતિની હત્યાનું વેર લેવાના ઉદ્દેશથી. અને તેથી આ ગ્રંથની નૂરજહાં ઇતિહાસમાંની નૂરજહાંથી જૂદી તરી આવે છે. સ્ત્રી જાતિ પ્રત્યેનો જહાંગીરનો આદરભાવ પણ વખાણવા લાયક છે. વળી નારાયણ અને માધવીના પ્રેમ પ્રસંગો અને તેનું પરિણામ પણ વાચકના હૃદયમાં આનંદાશ્રય ઉત્પન્ન કરે છે. વાર્તા રસિક છે, પણ ભાષા કઠિન-સંસ્કૃતમય તથા કિલ્લિ હોવાથી સામાન્ય લોકો સમજી શકે એમ નથી.

હકકુર, નારાયણ વિસનજી

શાહજહાંના છેલ્લા દિવસો અથવા માધવીકંકણ

(૧૯૧૨) ૩. ૧-૮-૦

રોમેશ આણુના “ માધવીકંકણ ” નામના બંગાળી ગ્રંથ ઉપરથી કેટલાક ફેરફાર સાથે લખેલી નવલકથા. એમાં શાહજહાં તથા ઔરંગઝેબના સમયની એક પ્રેમ ઘટનાની કથા વર્ણવવામાં આવી છે. વાર્તા બહુ રસિક છે. પ્રેમને માટે કેવા ભોગ આપવામાં આવે છે તેની સાથે રજપુતોનું શૌર્ય, કર્તવ્યપરાયણતા, નૈતિક બળ અને દુષ્ટોની પ્રપંચ જાણ વગેરેનું વર્ણન છે. ભાષા શુદ્ધ અને મધુર છે. દરેક માણસને વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

હકકુર, નારાયણ વિસનજી

આદશાહ બાબર અથવા નૂરે ઇસ્લામ

(૧૯૨૦) ૩. ૨-૦-૦

આદશાહ બાબરના જીવનની રૂપરેખા વાર્તા રૂપે આલેખવામાં આવી છે. પણ તદ્દન ઉર્દુમય જેવી અને કિલ્લિ કરી નાખી છે. તેથી સાધારણ માણસો વાંચી શકે તેમ નથી. ઇતિહાસના શોખીનો એનો ઉપયોગ કરે ખરા.

ઠંકર, નારાયણ વિસનજી

પદ્મિની અથવા ભસ્મિભૂત ચિતોડ

(૧૯૧૦) રૂ. ૨-૦-૦

રાજપુત પ્રેમશૌર્યનું દર્શન કરાવતી ઐતિહાસિક નવલકથા. રાજપુતોનો ટેક, સ્ત્રી-રક્ષા, શૌર્ય ને યુદ્ધપ્રિયતાનું પૂરેપૂરું ભાન કરાવે છે. અલ્લાઉદ્દીનની રાજપુતાના ઉપર ચઢાઇ, પદ્મિની જોવાનો લાગેલો મોહ, યુદ્ધનું ધમસાણુ ને રાણાનું શૌર્ય એ અધું વાર્તા ઉપરથી જાણી શકાય છે. વાર્તા રસિક ને રોમાંચ કરનારી છે. ભાષા પણ શુદ્ધ અને સાદી છે. દરેક માણસે ખાસ કરીને ઇતિહાસના શોખીનોને માટે વાંચવા લાયક પુસ્તક છે.

ઠંકર, નારાયણ વિસનજી

નાનાસાહેબ અથવા સ્વધર્મ માટે પ્રાણાર્પન

(૧૯૨૭) રૂ. ૩-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા જુદા જુદા બંગાળી તથા મરાઠી પુસ્તકોના આધારે રચાયેલી છે. ૧૮૫૭ના બળવા વખતના બનાવો ઉપર સારું અજવાળું પાડે છે. તથા તે વખતની દેશની અને લોકોની સ્થિતિરીતિનો સારો ખ્યાલ આપે છે. માણસના કાય-દેસર હક છીનવી લેવાથી જેના હક જાય તે જીવપર આવીને શું શું કરી શકે છે તે વાર્તા ઉપરથી જોઇ શકાય છે. ભાષા સાદી અને મધુર છે. પુસ્તક બહુ રસિક છે અને વાંચવું ગમે એવું છે.

ઠંકર, નારાયણ વિસનજી

સિતમગર સુલતાન અથવા તલવાર અને કુરાન

(૧૯૨૮) રૂ. ૩-૦-૦

ગુજરાતના સુલતાન અહમદશાહે હિંદુઓ ઉપર ગુજરેલા જુલમો અને રાજપુ-તોએ તે સામે બતાવેલાં અફસુત પરાક્રમોનું વર્ણન વાર્તાદ્વારા સારું આપવામાં આવ્યું છે. ભાષા શુદ્ધ પણ સંસ્કૃતમય હોવાથી જરા કઠણ પડે તેવું છે. સંસ્કારી વાચકોને વાંચવા લાયક પુસ્તક છે.

ઠંકર, નારાયણ વિસનજી

જયન્તિ અથવા સંતાલ વિદ્રોહ

(૧૯૨૬) રૂ. ૨-૮-૦

એક હૃદયભેદક નવલકથા મૂળ બંગાળીમાંથી અનુવાદ કરીને સુધારાવધારા સાથે લખેલી છે. ઇ. સ. ૧૮૫૫-૫૬માં સંતાલ પરગણાની એક અજ્ઞાન પ્રજાએ તે વખતના કંપની સરકારના અવિચારી અને અત્યાચારી અમલદારોની સામે થઇ પોતાની જન્મ

સિદ્ધ સ્વતંત્રતાના રક્ષણને માટે પ્રાણાર્પણ કરી આખી પ્રજાનો નાશ થવા દીધો હતો તેનું બહુજ હૃદયદ્રાવક વર્ણન આપેલું છે. તે વખતના અંગ્રેજોનાં પૈશાચિક કૃત્યો એમાંથી ઉધાડાં જણાઈ આવે છે. આવી હકીકત ઇતિહાસોમાંથી મળતી નથી અને તેથી જગતને ખરો ઇતિહાસ જાણવાની ખાતર આવાં પુસ્તકોનો વધારે ફેલાવો થવાની જરૂર છે. ભાષા જરા સંસ્કૃતમય છે, પણ રસિક હોવાથી સામાન્ય લોકો પણ વાંચીને સમજી શકે એમ છે.

ઠંકુર, નારાયણ વિસનજી

અનારકલી અથવા અપરાધી અકબર

(૧૯૨૩) ૩. ૨-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. અનારકલી નામની એક ધરાની બાળાના મોહપાશમાં શાહજહાં સલીમ પડે છે અને પછી યુક્તિ-પ્રયુક્તિથી તેને પોતાના મહેલમાં દાખલ કરી દે છે, પણ જનનાજનાની મુખ્ય બાંદીને તે વાત રૂચતી ન આવવાથી તે તેની વિરુદ્ધ કાવતરું કરે છે તેથી સલીમ તે બાંદીને કાઢી મૂકે છે, પણ તે કોઈ રીતે અકબરની મુલાકાત લે છે અને તેના કાન ભંભેરે છે તેથી અકબર અનારકલીને તકસીરવાન ઠરાવી છૂવતી ભોંયમાં ચણાવી લે છે. આ વાર્તાનો વિષય છે. ભાષા સંસ્કૃત તથા ઉર્દૂ શબ્દમય અને કિલ્લબ વાક્યરચના હોવાથી પુસ્તક સાંઝે છતાં સામાન્ય વાચકોને બહુ ઉપયોગી થઈ પડે એવું નથી. ઉંચા ભાષાજ્ઞાન વાળા ભણેલા તે ઇતિહાસના શોખીનોને માટે સાંઝે છે.

ઠંકુર, નારાયણ વિસનજી

ભદ્રકાળી અથવા પાવાગઢનો પ્રસંગ

(૧૯૧૨) ૩. ૨-૦-૦

પાવાગઢ ઉપર મુસલમાનોની ચઢાઈ અને ચાંપાનેરના વિનાશનો ઇતિહાસ વાર્તા-દ્વારા આપવામાં આવ્યો છે. પત્તણ રાવળના દુરાચારી સ્વભાવને લીધે કાળકામાતાનો તેના ઉપર ક્રોધ થાય છે અને અંતે તેનો નાશ થાય છે તે વાત મુખ્ય છે. વાતોની ગુંથણી બહુ રસિકમય રીતે કરેલી હોવાથી સૌને વાંચતી ગમે એવી છે. ભાષા સંસ્કારી અને શુદ્ધ છે.

ઠંકુર, નારાયણ વિસનજી

વિશ્વરંગ

(૧૯૦૯) ૩. ૦-૧૨-૦

ઐતિહાસિક જુદી જુદી પાંચ વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે: (૧) શાહજહાં શમ્સુ-લ્લકા, (૨) વનવિહારિણી, (૩) રણવીર હમીર, (૪) કોટારાણી, અને (૫) ભયંકર ભવિષ્ય. વાર્તાઓ પ્રેમ અને શૌર્યથી ભરેલી છે અને પાત્રોનાં ચરિત્રો ઉપરથી ઉત્તમ બોધ મળી શકે એમ છે. પ્રસંગ-ચિત્રો પણ સુંદર છે. ભાષા સાદી સરળ છે તે સૌ કોઈ સમજી શકે એવી છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સાંઝે છે.

ઠક્કર, નારાયણ વિસનજી

પરાધીન ગુજરાત

(૧૯૨૫) ૩. ૩-૦-૦

ગુજરાતના ઇતિહાસને લગતી વાર્તા છે, અને ધાર્મિક વિષયની ચર્ચા પણ અંદર કરી છે. ભાષા આડંબરી સંસ્કૃતમય હોવાથી સામાન્ય લોકો વાંચી શકે તેમ નથી. શૈલી ક્લિષ્ટ અને કૃત્રિમ બનાવોથી ભરપૂર હોવાથી ભાગ્યેજ કામ વાંચે એમ છે.

ઠક્કર, નારાયણ વિસનજી

ચક્રવર્તી હમીર અથવા ચિતોડનો પુનરુદ્ધાર

(૧૯૨૧) ૩. ૩-૮-૦

અક્ષાઉદ્ધીન આદેશાહે ચિતોડ જીતી લીધેલું તે હમીરે બહાદુરીથી પાછું લીધું તે વિષયને લગતી ઐતિહાસિક વાર્તા છે. એમાં શૌર્ય, ઔદાર્ય, પ્રેમ અને સ્વદેશપ્રીતિ સારાં વર્ણવાયાં છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ, પણ કંઈક સંસ્કૃતમય છે. આમાં ચિતોડનો ઉજ્જવલ ઇતિહાસ ભરેલો છે. ચિતોડના રજપૂત સુબા માલદેવની બાલવિધવા પુત્રી સાથે હમીર લગ્ન કરે છે એટલી આમાં વિશેષતા છે. પુત્ર વયનાં સામાન્ય મનુષ્યોને ખાસ વાંચવા લાયક છે.

ઠક્કર, પ્રજલાલ જાદવજી

ભુવનમોહિની ભા. ૧

(૧૯૨૧) ૩. ૨-૮-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. જહાંગીર અને અકબરના જમાનાનું ઐતિહાસિક વસ્તુ લઈ તે ઉપર વાર્તાનું બોધન રચ્યું છે. અકબરની મહત્ત્વાકાંક્ષાને લીધે નાશ પામેલી પઠાણ રાજ્યની રાજકન્યા મોગલ મહેલમાં પેસી મોગલ રાજ્યને નુકશાન કરવા કાવત્રાં કરે છે એ વાર્તાનો મુદ્દો છે. ભાષા સાદી સરળ છે ને સામાન્ય લોકો વાંચી શકે એવી છે.

ઠક્કર, પ્રજલાલ જાદવજી

રણધેલા રજપુતો ૨ ભાગ

(૧૯૨૧) ૩. ૪-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા છે અને રજપુતોના રણશૌર્યનું વર્ણન સાફ આપ્યું છે. સામાજિક વિષયો ઉપર પણ પ્રકાશ સારો પાડે છે. મૂળ બંગાળીમાંથી વાર્તા લીધેલી હોવાથી ભાષા શુદ્ધ અને કંઈક સંસ્કૃતમય છે. વીરરસ પ્રધાન હોવાથી વાંચવી ગમે એવી છે. પુત્ર ઉમરનાં બી પુરુષોને ઉપયોગી છે.

તાલેયારખાં, જહાંગીરશા અરદેશર

મુદ્રા અને કુલીન

(૧૮૯૪) ૩. ૧-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. જુના વખતના રાજકારભાર અને હાલના રાજકારભાર વચ્ચેનો તફાવત બતાવી અંગ્રેજી રાજ્યથી કેટલું સુખ અને સ્વતંત્રતા દેશને મળ્યાં છે તે બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. કુદરતનાં વર્ણનો અને પ્રસંગોનો આખેડુન ચિતાર આપ્યો છે તથા વાર્તાની ગુંથણી રસિક રીતે કરેલી હોવાથી પુસ્તક વાંચવા લીધા પછી હાથ-માંથી છોડવું ગમે એવું નથી. ભાષા પણ સંસ્કારી ને શુદ્ધ છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

ત્રિપાઠી, ધનશંકર હિરાશંકર

સત્તરમી સદીનું ફ્રાન્સ ભા. ૧ લો.

(૧૯૨૦) ૩. ૨-૧૪-૦

અલેક્ઝાન્ડર ડુમાના ફ્રેન્ચ ભાષાના પુસ્તકના અંગ્રેજી ભાષાન્તર ઉપરથી મુજબ વાર્તામાં ભાષાન્તર કરેલું છે. સ્થળ તથા પાત્રોનાં નામ અસલ ગ્રંથ પ્રમાણે કાયમ રાખેલાં છે તેથી અંગ્રેજી વાંચી કે સમજી ન શકે એવા વાચકોને મૂળ ગ્રંથની વસ્તુ સમજવાને ઠીક પડે એમ છે. એમાં તે વખતની ફ્રાન્સની સ્થિતિનું વર્ણુ વાર્તા રૂપે છે એટલે ઇતિહાસના શોખીનોનેજ ઉપયોગી ગણાય. પણ આમાં મૂળ પુસ્તકની એથા ભાગનીજ વાત આપેલી છે. ભાષા સાદી ને શુદ્ધ છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં માણસોને અને સાધારણ ભણેલાઓને કામનું પુસ્તક છે.

ત્રિવેદી, હરગોવિંદ પ્રેમશંકર

કાઠિયાવાડની જુની વાર્તાઓ

(૧૯૨૨) ૩. ૨-૮-૦

ઐતિહાસિક અને સામાજિક કાઠિયાવાડની રસમય વાતોને સરસ રૂપમાં ગોઠવીને સંગ્રહ કરેલો આ ગ્રંથ ઉત્તેજનને પાત્ર છે. પ્રો. કાકોર જેવા સાક્ષરે એનો ઉપોદ્ધાત લખ્યો છે એજ એની મદદતા બતાવે છે. પ્રાચીન સાહિત્ય કેટલું મહત્વનું છે તે કહેવાની જરૂર નથી. કેટલીક વાતો ખરી બનેલી માલમ પડે છે, તેમાં શુદ્ધ પ્રેમ અને શૌર્યની પરાકાષ્ટા જણાઈ આવે છે. સમાજ બંધનનાં દુઃખોની પરિસીમા પણ દૃષ્ટિ ગોચર થાય છે. ભાષા શુદ્ધ સાદી અને સરળ છે અને વાર્તાઓ બોધપ્રદ તથા રસિક હોવાથી સૌને વાંચવી ગમે એવી છે.

થાનકી, ગોકુલદાસ પુરુષોત્તમ

સતી સોન ને વીર રાખાયત અથવા ધુમલીનું

ઘમસાણુ ભાગ ૧લો

(૧૯૧૩) રૂ. ૧-૮-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. વફાદારી, શરૂચીરતા, ખતાવવા ઉપરાંત અનીતિથી ચાલવાથી અને નિમકહરામી કરવાથી કેવાં માઠાં પરિણામ આવે છે તે સુંદર રીતે ખતાવ્યું છે. ભાષા સરળ ને રસિક છે. ઇતિહાસના શોખીનોને ઉપયોગી છે અને સામાન્ય વાચક વર્ગને પણ આનંદ આવે એમ છે.

દલાલ, રાજેન્દ્રરાવ સોમનારાયણ

મોગલસંઘ્યા

(૧૯૨૪) રૂ. ૨-૦-૦

મોગલવંશની પડતી ક્યાં કારણોથી થઈ તેનું ખ્યાન પુસ્તકમાં સારું કરવામાં આવ્યું છે. અકબરે નાંખેલો જજીયા વેરો અને વીર દુર્ગાદાસ સાથેના યુદ્ધનું વર્ણન તથા વૃદ્ધાવસ્થામાં ઔરંગઝેબનો પોતાનાં કરેલાં કૃત્યો ખાખત પસ્તાવો વગેરે વિષયો સારા છે. ભાષા સાદી સરળ હતાં પણ ઠેકાણે બ્યાકરણના દોષો વાળી અને અશુદ્ધ જોડણી વાળી છે. પુખ્ત ઉમ્મરના સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

દવે, દેવશંકર ઉત્તમરામ

નવલ પહેલું અથવા વીરાધીરાની દેશકલ્યાણી વાર્તા

(૧૮૮૫) રૂ. ૧-૦-૦

વાર્તા કલ્પિત છે, અને એક રૂપક આપી મુસલમાન વિજેતાના સમયથી માંડીને ભલા યોધસરાય લોર્ડ રીપનના સમય સુધીનો ઇતિહાસ રજુ કરવાનો કર્તાએ પ્રયત્ન કર્યો છે. પરંતુ અનેક અશક્ય કલ્પનાઓ, નકામાં ટાણલાં અને પ્રતિભારહિત લેખન શૈલીથી વાંચનારને કંટાળો આવે છે. પ્રસિદ્ધ વિવેચક સદ્ગત નવલરામ ભાઈએ પોતાના વિદ્યાર્થીના આ પુસ્તક માટે તે વખતે જહાર પડતાં અનેક ચિથરીયા લખાણોની સરખામણીમાં કેટલાક ઉત્તેજનના શબ્દો લખ્યા છે. સામાન્ય લોકો માટે પુસ્તક સારું છે.

દવે, મહારાંકર ઇંદ્રજી

વજીરનંદિની ગુલબેગમ

(૧૯૨૩) રૂ. ૨-૮-૦

મૂળ ખંગાળી ઉપરથી લખાયેલી ઐતિહાસિક વાર્તા છે. ભાષા સરળ છે પણ અશુદ્ધિઓ વણી છે. સહેલી ભાષા હોવાથી સામાન્ય લોકો તથા બાળકો પણ વાંચી શકે એમ છે.

દવે, મહાશંકર ઇંદ્રજી

મીરકાસમ

(૧૯૨૩) ૩. ૨-૦-૦

મૂળ અંગાળી લેખક અક્ષયકુમાર દત્તા પુસ્તકોનો અનુવાદ છે. મીરકાસમના સમયનો ખરો ઇતિહાસ વાર્તા રૂપે ગોઠવેલો છે તે ઉપરથી જણાય છે કે આપણી નિશા-ગોમાં કેવા ખોટા ઇતિહાસો શિખવવામાં આવે છે. તે વખત અંગ્રેજોએ પ્રજા ઉપર કેવા જુલમો ગુળચી હતા તથા એક વિજેતા પ્રજા જીતાયલી પ્રજાને કેટલી કચડી નાખે છે તે આ વાર્તાથી જણાય છે. તેની સાથે નીચ સ્વાર્થી માણસો પોતાના કુલ્લક લાલની ખાતર તથા ઇર્ષાને ખાતર કેટલો દેશદ્રોહ કરે છે તેનો ખ્યાલ આવે છે. ભાષા શુદ્ધ અને રસિક લખાણ છે. દરેક માણસે પુસ્તક ખાસ વાંચવા જેવું છે.

દવે, મહાશંકર ઇંદ્રજી

રાજમાર્ગ

(૧૯૩૦) ૩. ૨-૮-૦

ગાંધીયુગની એક રસિક નવલકથા. દેશની હાલની સ્થિતિનું વર્ણન બહુ સારું કરવામાં આવ્યું છે, અને સ્વદેશી વસ્તુ પ્રચારનું મહત્વ આકર્ષક રીતે સમજાવ્યું છે. નિવૃત્ત સરકારી અમલદાર તથા નવીન અમલદાર કેવા હોય છે, પૈસાદાર લોકોની રીત-ભાત કેટલી દુઃખદાયક હોય છે, સ્વદેશીનો ચુસ્ત હિમાયતી મુરેશ્વર વિદેશી વતાવરણમાં ઉછરેલી સુમિત્રાના મગજ ઉપર સ્વદેશી વિચારોની અજબ છાપ પાડે છે વગેરે અસર-કારક ભાષામાં લખાયેલું છે. વાર્તાની ઘટના સુંદર છે અને માતૃપ્રેમ, પિતૃપ્રેમ, ભાતૃપ્રેમ વગેરે ગુણો સચોટ રીતે ઉપદેશ્યા છે. ચાલુ સમયમાં પુસ્તક બહુ ઉપયોગી છે. ભાષા સરળ છે. મોટી ઉમ્મરના દરેક માણસે વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

દેલવાડાકર, ગોપાળજી કલ્યાણજી

પૃથુકુમાર

(૧૯૧૯) ૩. ૨-૦-૦

ઐતિહાસિક વસ્તુ લઈ તેને વાર્તા રૂપે ગોઠવી છે. પણ કેટલેક ઠેકાણે ઇતિહાસનું ખૂન કર્યું છે. મેવાડના રાજવંશને ‘રાઠોડ’ તરિકે ઓળખાવી લેખકે પોતાનું અજ્ઞાન બતાવી આપ્યું છે. એમાં ગીતાના કર્મ માર્ગનો ઉપદેશ આપ્યો છે અને મેવાડના રાજ-કુમાર પૃથુરાજનાં પરાક્રમોનું વર્ણન છે. ભાષા, શૈલી, અને ચિત્રો કેવળ કૃત્રિમ અને નાટકી લાગે છે. પરંતુ વાર્તામાં રસ છે અને લોકોને વાંચવી ગમે એવી છે.

દેશાઈ, ચમનલાલ રતનલાલ

શહેનશાહ જહાંગીર

(૧૯૧૫) ૩. ૦-૧૨-૦

અંગાળી અને હિંદી ઉપરથી રચાયેલું જીવનચરિત્રનું પુસ્તક છે. જહાંગીર બાદ-

શાહના વખતમાં પ્રગટે કેવો ન્યાય મળતો હતો તથા દેશ કેવો સચ્ચિવાન હતો તેનો ખ્યાલ આ પુસ્તક ઉપરથી સારો આવે છે. ઇતિહાસના બીજા પાલુ કેટલાક પ્રસંગોની સારી માહિતી મળે છે. પુસ્તક ઉપયોગી છે અને વાંચવા જેવું છે. ભાષા પણ સાદી સરળ અને શુદ્ધ છે.

દેશાધ, લલ્લુભાઈ લીમલાઈ

રાજયોગી યાને પરમાર ધારાવર્ષાદિવ ભા. ૧-૨

(૧૯૧૫) ૩ ૫-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. લખનાર સીરોહી રાજ્યના એક અમલદાર છે. એમણે તે રાજ્યના ભાટચારણો પાસેથી હકીકત લેગી કરી તથા પાળીયાઓ ઉપરના લેખો ઉપરથી ઉપજાવી કાઢી સુંદર વાર્તા લખી છે. ચંદ્રાવતીના પરમાર રાજના ઇતિહાસના જનવદ્યમાન પ્રસંગો વાર્તામાં બહુ સારી રીતે ગુંથ્યા છે. વસ્તુસંકલ્પના પણ એવી મુઘટિત છે કે વાંચતાં આનંદ થાય છે. શૌર્ય, ન્યાય, સ્વામીભક્તિ, પતિસેવા, બંધુપ્રેમ અને અદ્વતીપડતીના પ્રભાવનું વર્ણન બહુ સુંદર છે. નૈતિક બોધ પણ વાર્તામાંથી સારો મળે છે. ભાષા પણ સરળ ને રસિક છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

દેસાઈ, મોહનલાલ મગનલાલ

ઔરંગઝેબનો ઉદય અથવા આ તે મહાન મોગલ!

(૧૯૦૯) ૩. ૨-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. લડન રાજરહસ્યના ધોરણે ગ્રંથ રચના કરી જણાય છે અને કંઈક અંશે તેમાં સફળતા મળેલી જણાય છે અને વાર્તા બોધક છે પણ ભાષા એનનો પ્રેમ દંપતી પ્રેમ જેવો થઈ જવાનો પ્રસંગ આવી જાય છે પરંતુ કર્તાએ કળાથી તે અટકાવ્યો છે. પુસ્તક એકંદરે સારું છે. ભાષા સાદી સરળ હોવાથી સામાન્ય લોકો પણ વાંચી શકે એમ છે.

દ્વિવેદી, જયશંકર બોડીદાસ

બેગમમહાલ ભા. ૧-૨

(૧૯૧૮-૧૯) ૩. ૪-૮-૦

જહાંગીર બાદશાહના સમયની ઐતિહાસિક નવલકથા. બંગાળીનો અનુવાદ છે. એમાં નુરજહાંનું રાજ્યકારભારમાં આધિપત્ય અને પ્રાબલ્ય તથા મોગલ દરબારમાં ચાલતાં કારસ્થાનોનું અચ્છુ ચિત્ર આપવામાં આવ્યું છે. જીલ્લાઓની વેરની વસુલાત, શાહ-જાદના વિકાસ, અને રજપુતોનાં પરાક્રમ અસરકારક રીતે બતાવ્યાં છે. વાર્તા રસિક છે ને સૌને વાંચવી મમે એવી છે. ભાષા પણ સાદી સરળ ને સંસ્કારી છે.

ધોળકીયા; વિજયરાય હિંમતરાય

રાજ ગણેશ કિંવા મંદાકિની

(૧૯૨૫) ૩. ૩-૦-૦

શ્રીયુત સશીચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયના અંગાળી ગ્રંથ ઉપરથી અનુવાદ. સુલતાન આલ-મશાહ હિંદુ ગ્રંથ ઉપર લખા જુલમો કરે છે, અને રાજ ગણેશ પોતાની ભૂમિ માટે કેવાં કામો કરે છે એ વાર્તાનો વિષય છે. વાર્તાની નાયિકા મંદાકિની પોતાના દેશ તથા ધર્મની રક્ષાને માટે છૂપા વેશે દુસ્ત્રમનોમાં રહી અનેક પ્રકારની મદદ કરે છે તે ખતાવ્યું છે. દેશભિમાન તથા ધર્માભિમાનનો ઓધ વાર્તામાંથી સારો મળે છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

નારાયણ હેમચંદ્ર

જયસિંહ

૩. ૦-૮-૦

અંગાળી ભાષામાં લખાયેલા 'સીતારામ' નામના પુસ્તકનો અનુવાદ. નારાયણ હેમચંદ્ર સાધુ પુરુષ હતા અને નવલકથા લખવાનો જ ધર્મો કરતા. અંગાળી તથા અંગ્રેજી-માંથી એમણે નાની મોટી સેંકડો નવલકથાઓ લખી છે. અંગાળીનું સીધું ભાષાન્તર કરતા તેથી એમની ભાષા કિલ્લટ અને સંસ્કૃતમય વધારે થઈ જાય છે. આમાં મુસલમાની રાજ્ય સમયની એક કલ્પિત ઐતિહાસિક ઘટના છે. ભાષા કિલ્લટ અને સંસ્કૃતમય હોવાથી સામાન્ય લોકોને રસ પડે તેવી નથી.

નુરાની, અકબરઅલ્લી ડી.

અગદાદનો આદશાહ

(૧૯૧૯) ૩. ૩-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. ખલીફા હાફેઝ અલ રસીદના સમયની એક વાર્તા છે. હાફેઝ અલ રસીદ આદશાહ હકપૂર્વક પોતાની ખૂબસુરત બેન અબ્બાશા અને વજીર બકરને મીજલસમાં પોતાને પડખે બેસાડે છે. પરિણામે બંનેમાં પ્રેમના અંકુરો ફૂટે છે અને લોકમાં પણ તેની ચર્ચા થાય છે તે ઉપરથી આદશાહ બંનેનાં લગ્ન કરાવી આપે છે પણ બંનેને એકાંતમાં મળવા દેતો નથી. દૈવયોગે બંનેનો સમાગમ થાય છે તે અબ્બાશાને ગર્ભ રહે છે. આ વાર્તાની આદશાહને ખબર પડતાં તે બંનેની કતલ કરાવે છે. આ વાર્તાનો વિષય છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. મુસલમાન વાચકોને વાંચવી ગમે ખરી. બીજા સામાન્ય લોકોને બહુ રસ પડે એવી નથી.

પટેલ, લલ્લુભાઈ ગોકળભાઈ

મહારાણા આપારાવ

(૧૯૧૪) ૩. ૧-૪-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. ઉદેપુરના મહારાણાઓના પ્રતાપી પૂર્વજ, સીસોદીયા વંશના સ્થાપક આપારાવળના તેજસ્વી જીવન-પ્રસંગો એમાં આલેખવામાં આવ્યા છે. અંદર વીરરસ ઉભરાઈ જાય છે અને આપા રાવળનાં નાની ઉમ્મરનાં પરાક્રમો, સ્ત્રીઓની 'મહાદુરી', પ્રાણ જતાં પણ કરવામાં આવતી શિયળ રક્ષા, બાલિણીની મહત્તા વગેરે અસરકારક રીતે 'અતાબ્યું' છે. ધર્મના ઝઘડાઓમાં પડવાથી રાજાઓને કેટલું નુકશાન થાય છે તેનું તથા હરિત ઋષિના આદર્શ જીવનનું વર્ણન ઠીક છે. આપા રાવળનું હિંદુ ધર્મનું અભિમાન વખાણવા લાયક છે. ભાષા પણ સાદી અને સંસ્કારી છે. પુસ્તક દરેક માણસે વાંચી મનન કરવા જેવું છે.

પઠાણ, નીઝમખાં તુરખાં

હસન અને ઇન્જીલના

(૧૯૧૩) ૩. ૧-૮-૦

આ તુર્કિસ્તાનની એક વીરકથા છે. તુર્કિસ્તાન અને રશિયા વચ્ચેની લડાઈનો ઐતિહાસિક પ્રસંગ લઈ વાર્તાની રચના કરવામાં આવી છે. તુર્ક યુવાનો પોતાની પાસે કંઈ સાધન ન હોવા છતાં પોતાના શૌર્યથી રશિયાને આંજી નાખે છે અને પોતાના દેશની રખડતી કુમારિકાઓને ગ્રાહી લે છે તેનો ખ્યાસ આ વાર્તા સારો આપે છે. ભાષા સાદી અને સરળ હોવાથી સૌ સમજી શકે એમ છે. જુવાનોએ ખામ વાંચવા જેવી છે.

પરમાર, રત્નસિંહ દીપસિંહ

કેટલાંક મહાન યુદ્ધો

ઐતિહાસિક ગ્રંથ મરાઠીનું ભાષાન્તર છે. જગતમાં જે મોટી મોટી લડાઈઓ થઈ તેનું વર્ણન આપેલું છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. ઇતિહાસના શોખીનોને માટે પુસ્તક સાઈ છે અને જેને સાધારણ ઇતિહાસનું જ્ઞાન હોય તેને વાંચતાં રસ પડે એમ છે.

પરીખ, દ્વારકાંદાસ મોતીલાલ

છત્રપતિ શંભાજી મહારાજ

(૧૯૦૬) ૩. ૧-૪-૦

મરાઠી ઉપરથી અનુવાદ કરેલો છે. વાર્તામાં શંભાજી મહારાજના વખતનો ઇતિહાસ આપેલો છે અને તે વખતના રીતરિવાજનો ખ્યાલ આપ્યો છે. વીરરસ મુખ્ય

છે. એકંદરે વાર્તા રસિક તથા વાંચવી ગમે એવી છે. ભાષા સાદી સરળ છે. ઇતિહાસના શાખીનોએ ખાસ વાંચવા જેવું પુસ્તક છે. સામાન્ય લોકોને માટે પણ સારું છે.

પરીખ, મણિલાલ કેશવલાલ

ખલીફનાં અદ્ભુત પરાક્રમ

(૧૯૧૪) રૂ. ૧-૦-૦

અંગ્રેજીમાંથી અનુવાદ કરાયેલી ઐતિહાસિક નવલકથા. ખલીફના સમયના લોકોના રીતરિવાજ તથા દેશની સ્થિતિનો એમાંથી સારો ખ્યાલ આવે છે. વાર્તાની રચના રસ-મય છે અને ભાષા સાદી અને શુદ્ધ હોવાથી સૌને વાંચવી ગમે એવી છે.

પંડ્યા, મણિશંકર પ્રભાશંકર

રા'નો ઘણુ

(૧૯૨૨) રૂ. ૨-૦-૦

જુનાગઢના રાજા રા' નવઘણના સમયનો ઇતિહાસ વાર્તા રૂપે લખાયેલો છે. વાર્તા શૌર્યના ચમત્કારોથી ભરેલી છે અને કર્ણુ રસ પ્રધાન છે. ભાષા અશુદ્ધ અને શૈલી કંટાળા ભરેલી છે. સામાન્ય વાચકોને માટે ઠીક છે. કેટલાંક અદ્ભુત વર્ણનો અસંભવિત અને ન માની શકાય તેવાં હોવાથી સુધરેલા જમાનામાં માન્ય થઈ શકે એવાં નથી.

પારેખ, મગનલાલ પ્રા.

રાજમાતા યાને રાજ માનસિંગનો ગૃહસંસાર

(૧૯૧૩) રૂ. ૧-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. મરાઠીમાંથી અનુવાદ. શુદ્ધ નિષ્ઠાવાળા એક તરફ રાજ-કુમારને કાવત્રાખાજોતી ખટપટથી કેટલું કષ્ટ સહન કરવું પડે છે, અને અંતે સત્યનો વિજય થાય છે તેનો સારો ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. ભાષા શુદ્ધ ને સરળ છે અને સૌને વાંચવા જેવું છે.

અદાલદ, જગનલાલ મોતાલાલ

વીર પ્રતિજ્ઞા

ચિવાજી મહારાજના સરદાર વીર તાનાજીનું આ જીવન વૃત્તાન્ત વીરરસથી ભર-પુર હોઈ દરેક તરફ વાંચવા જેવું છે. એવાં સ્વામીભક્તિ, અને શૌર્ય તથા હિંમતની

પરાકાષ્ટા છે, વીર તાનાજીએ કેવું અદ્ભુત પરાક્રમ કરીને સિંહગઢનો કિલ્લો લીધો તેનું રોમાંચક વર્ણન છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે ને દરેક માણસે અવશ્ય વાંચવા જેવું છે.

ભદ્ર, મહારાજકર લલ્લુભાઈ

દુર્ગાદાસ રાહોડ

(૧૯૧૨) ૩. ૧-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. વાર્તા વીરરસની અને રજપુતાનાના જ્વલંત ઇતિહાસથી ભરેલી છે. વીર દુર્ગાદાસે જોધપુરના રાજકુમારના રક્ષણને માટે જે બહાદુરી બતાવી હતી અને ઔરંગ જેવા ઝનુની બાદશાહની પ્રપંચ જળમાં ન ફસી એ ભયંકર દુસ્મની સામે થઈ જે ખરી વફાદારી બતાવી તેનું રસભર્યું વર્ણન વાર્તામાં છે. ભાષા સાદી અને સૌ વાંચી શકે એવી છે. 'વીર દુર્ગાદાસ' નામનું આજ વિષયની વાર્તાનું પુસ્તક આના કરતાં ચઢી જાય ખરું.

ભદ્ર, રામકૃષ્ણ ભાઈરાજકર

જુલિયા દલિયા અને પવિત્ર ગુલનાર

(૧૯૦૬) ૩. ૦-૧૨-૦

ઔરંગઝેબ ને શાહજહાંના સમયની બે ઐતિહાસિક પ્રેમી યુગલની વાર્તાઓ છે. અંદર પ્રેમની પવિત્રતા જળવાઈ રહી છે એટલે વાંચનારના ઉપર ખરાબ અસર થાય એમ નથી. ભાષા સાદી અને સરળ છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

મશરૂવાળા, વ્રજલાલ દામોદરદાસ

મીસરની મહારાણી કિલઓપેટ્રા

(૧૯૧૪) ૩. ૧-૮-૦

મૂળ લેખક રાઇડર હેગાર્ડના અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ. આ ગ્રંથનો એક અનુવાદ એક પારસી ગૃહસ્થ ધનજીભાઈ નવરોજી પટેલે કરેલો છે. તેની ભાષા પારસી-શાહી છે. આ પુસ્તકની ભાષા શુદ્ધ અને સંસ્કૃત શબ્દોના મિશ્રણ વાળી છે. વિષય એક જ છે. કિલઓપેટ્રાની વિષયાંધતાનું અને તે જમાનાની લોકસ્થિતિ તથા જાહોજલાલીનું એમાં વર્ણન છે. ધર્મ, નીતિ, દેશસેવા, કર્તવ્યપરાયણતા વગેરેનો બોધ પણ મળી શકે એમ છે. ઇતિહાસના શોખીને માટે પુસ્તક ઉત્તમ છે અને સામાન્ય લોકોને પણ વાંચતાં રસ પડે એવું છે.

મહેતા, ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર

પતિવ્રતા બેગમ લુટ્ફુનિસા

(૧૯૦૯) રૂ. ૧-૮-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. બંગાળના ઇતિહાસમાંથી વસ્તુ લઈ વાર્તાની રચના કરી છે. બંગાળનો નવાબ અને તેની બેગમ લુટ્ફુનિસાનું સાંસારિક જીવન વાર્તા રૂપે વર્ણવવામાં આવ્યું છે અને તેમાં બેગમના પતિવ્રતનો મહિમા બતાવ્યો છે. અંદર રાજકીય વિષયોની પણ કેટલીક ચર્ચા આવે છે. વિવિધ પુસ્તકોમાંથી ઇતિહાસ ભાગ લઈ વાર્તાની ગુંથણી રસમય બનાવવામાં આવી છે. ભાષા પણ શુદ્ધ અને સંસ્કારી છે, તેમ દરેક માણસ સમજી શકે એવી છે. પુસ્તક બોધક ને રોચક હોવાથી સૌને વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર

બાદશાહી કથાકુંજ

(૧૯૧૪) રૂ. ૧-૪-૦

બે ત્રણ બંગાળી અંથોનો અનુવાદ છે. ઐતિહાસિક વસ્તુઓ લઈને ખરો પ્રેમ, નીતિ, વ્યવહાર અને જનસ્વભાવ વગેરેનો બોધ આવે એવી વાર્તાઓની ગુંથણી કરી છે. સ્ત્રીઓને માટે પતિવ્રત ધર્મનો બોધ લેવા લાયક દૃષ્ટાન્તો સારાં છે અને વિશુદ્ધ પ્રેમનો ચિતાર રજુ કરે છે. વાર્તાઓ રસિક હોવાથી વાંચવી ગમે એવી છે. જીવનના સ્ત્રી પુરુષો વચ્ચે તે નેમને લાલ થાય એમ છે. ભાષા શુદ્ધ અને સરળ છે.

મહેતા, ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર

રાજા છત્રશાલ

(૧૯૧૬) રૂ. ૧-૮-૦

એ નામની મરાઠી નવલકથાનું ભાષાન્તર. પોતાના દેશનો શત્રુઓથી બચાવ કરી રીતે કર્યો તેનું દૃષ્ટાંત બુદ્ધિખંડના રાજા છત્રશાલના જીવન પ્રસંગોમાંથી સાદું આપ્યું છે. ભાષા સાદી સરળ ને શુદ્ધ છે. પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, બહેરામજી પેસ્તાનજી તથા લીમાશંકર શર્મા

અજમેરનો અજીતસિંહ

(૧૯૨૬)

ઐતિહાસિક નવલકથા. વાર્તાનો થોડોક ભાગ મી. બહેરામજીએ લખેલો અને બાકીનો બીજો ભાગ લીમાશંકરે લખેલો હોવાથી બંનેનાં દૃષ્ટિ બિંદુઓ એક ન હોવાને

લીધે પાત્રાલેખનમાં ઘણી ખામીઓ અને પૂર્વાપર વિરોધ આવેલા જણાય છે. ભાષા સાદી છતાં પ્રથમની પારસી ગુજરાતી જેવી અને પાછળની હિંદુ સંસ્કૃતના મિશ્રણવાળી. ઇતિહાસના શોખીનોને પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર

આદર્શ રમણી અથવા જીવનનો મહામંત્ર

(૧૯૨૫) ૩. ૩-૦-૦

૧૮૫૭ના બળવાના સમયનાં કેટલાંક પાત્રો લઈ તે સમયની પરિસ્થિતિનું વર્ણન બહુ સારું કરેલું છે. જનસેવા એ જ પ્રભુસેવા એ વાર્તાનો આશય છે. વાર્તા નાયક કુમુદ-સંતના વિચારો એ જ જીવનના છે ત્યારે બીજાં પાત્રો એકાંત પ્રદેશમાં જઈ તત્ત્વચિંતન કરી પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર કરવાના વિચાર ધરાવે છે. એટલે એક હેતુ સિદ્ધ થતો નથી. વાર્તા સારી છે ને ભાષા પણ સાદી સરળ ને શુદ્ધ છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર

બહાદુર બાળા ૨ ભાગ

(૧૯૨૦) ૩. ૩-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા છે, છતાં સામાજિક વિષયો પણ અંદર સમાવ્યા છે. કોઈ કોઈ કેકાણે અતિશયોક્તિવાળાં વર્ણનો છે. ભાષા સરળ છે પણ જોડણીના નિયમો અચવાયા નથી તેથી ભાષાદોષ ઘણે કેકાણે નજરે પડે છે. એકંદરે પુસ્તક સારું છે ને સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

મહેતા, સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર

રત્નગઢની રંભા

૩. ૩-૦-૦

કલ્પનામિશ્રિત ઐતિહાસિક નવલકથા છે. પુસ્તક સામાન્ય વાચકોને માટે સારું છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે, ને રસિક શૈલીથી લખાયેલું છે. રજપુતોના કર્તવ્યનો બોધ દીક આપ્યો છે. નિર્દોષ લખાણ હોવાથી સ્ત્રીઓ અને બાળકોના હાથમાં આપવાને વાંધો નથી.

મુનસી, બદરહીન

શુક્રીપાશા અને એડીઆનોપલ ૧ ભાગ

(૧૯૧૫) ૩. ૦-૧૪-૦

ઇસ્લામી ઐતિહાસિક અને સાંસારિક નવલકથા. એમાં જુવાન તુર્કી પ્રજાની દેશ અને ધર્મસેવાનું વર્ણન વાર્તાના રૂપમાં કરવામાં આવ્યું છે. અને અનવરમે તથા શુક્રીપાશાની ચમત્કારિક કારકીર્દીનું વર્ણન છે. ભાષામાં ઉર્દુના જાયા વિશેષ હોવાથી મુસલમાન વાચકોને વધારે પસંદ પડે. પુસ્તક રસિક છે અને સૌને વાંચવું ગમે એવું છે.

મુનસી, હર્ષદરાય મુંદરલાલ

પરમાર પૃથુસિંહ ૨ ભાગ

(૧૯૦૯) ૩. ૧-૧૨-૦

ભાષા અશુદ્ધ અને શૈલી ક્લિષ્ટ છે. કર્તવ્યનો ઓષ આપે એવો વિષય છે પણ રસિકતા નથી. ઐતિહાસિક દષ્ટિએ નીતિનો ઓષ આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે.

મધાણી, ઝવેરચંદ કાળીદાસ

સૌરઠી બહારવટીયા ૩ ભાગ

(૧૯૨૮) ૩. ૨-૧૨-૦

ઐતિહાસિક વીરરસ ભરેલી વાતોનો સંગ્રહ. આ સંગ્રહમાં કાઠિયાવાડના પાંચ પ્રખ્યાત બહારવટીયાઓની વાતો સૌથી ભરેલી વાણીમાં આપવામાં આવેલી છે. લૂંટફાટનો વંચો લઈ એકલા છતાં બહારવટીયાઓમાં કેટલી ખાનદાની, નીતિ, ઉદારતા ને ધૈર્ય હોય છે તે અસરકારક રીતે બતાવ્યું છે. ૨. અડાળખની વીરની વાતોના ૪ ભાગ, સૌરાષ્ટ્રની સ્વધારના ૫ ભાગ અને આ સૌરઠી બહારવટીયા ૩ ભાગ, એ દરેકમાં લગભગ એક જ વાતો જુદેજુદે રૂપે આપેલી છે. માત્ર વસ્તુગુંથણી અને ભાષામાં સહેજસાજ ફરફાર છે. વાતો રસિક છે અને સૌને વાંચવી ગમે તેવી છે.

મશ્રી, જગનલાલ નારાયણભાઈ

વિધિનું વિધાન

(૧૯૧૯) ૩. ૧-૮-૦

ઐતિહાસિક નવલકથામાં આર્યોની પ્રાચીન સંસ્કૃતિનો દતિહાસ આપવામાં આવ્યો છે. આર્યો સર્વ વિદ્યામાં કુશળ હતા. તેમનું જ્યોતિષ જ્ઞાન ઉંચા પ્રકારનું હતું અને તેમનાં ધર્મશાસ્ત્રો સંપૂર્ણ હતાં તથા તેનો વિધિસર અભ્યાસ થતો તે બતાવવામાં આવ્યું છે. પુસ્તક માફ છે ને ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી છે. દરેક માણસને વાંચવા લાયક છે.

રાજા, મથુરાદાસ ગોકળદાસ

અભિમન્યુર

(૧૯૦૩) ૩. ૧-૪-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. અદ્ભુત તથા ભેદ ભરેલા બનાવોથી ભરપૂર સાહસની કહાણી છે અને સારી રસમય રીતે લખાયેલી હોવાથી વાંચનારને કંટાળો આવે તેવી નથી. ભાષા શુદ્ધ અને સંસ્કારી છે તે સામાન્ય લોકો સમજી શકે એવી સરળ છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

રાજા, મથુરાદાસ ગોકળદાસ

વીણા અથવા ચિતોડની ચાતકિની

(૧૯૦૧) ૩. ૧-૪-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. મૂળ ખંગાળીનું ભાષાન્તર છે. રૂપનગરની રાજકુંવરીને લીધે ઔરંગઝેબ આદલાહ અને ઉદેપુરના રાણા વચ્ચે ઉપસ્થિત થયેલા વિરોધનું એમાં વીરરક્ષા ભરેલું વર્ણન છે. એમાં ઔરંગઝેબની ખરાબ ખટપટ દેખાડી છે અને જ્ય-સિંદને બહુ અધમ ચિતર્યો છે. તેમજ કેટલોક સંગ્રામ વૃત્તિઓને ઉત્તેજિત કરે તેવો છે તોપણ વાર્તાનો પ્રચાર અટકાવવા જેવું નથી. ભાષા સાદી ને શુદ્ધ છે ને વાર્તાની રચના રસિક હોવાથી સૌને ગમે તેવી છે. સાધારણ રીતે કંઈક જ્ઞાનવાળા અને પુખ્ત ઉમ્મરના માણસને વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

રાવળ, દલપતરામ ભાઈશંકર

ચક્રવર્તી અશોક

(૧૯૧૭) ૩. ૨-૮-૦

રા. આશ્વયંદ નાનયંદ શાહના મરાઠીમાં લખેલા સમ્રાટ અશોક નામના પુસ્તકનો આ ગુજરાતી અનુવાદ છે. વસ્તુ ઐતિહાસિક છતાં ઔદ્ધ ધર્મનો બોધ આપનારા ધણા પ્રસંગો દાખલ કરેલા છે, ઔદ્ધ ધર્મનો ઉત્કટ આગ્રહ ધરાવનાર અને તેનો જગતમાં ખંતથી પ્રસાર કરનાર મહારાજા અશોકનું નામ દુનિયામાં મશહૂર છે. તેના રાજ્યકાળના બનાવોને વાર્તા રૂપે ગોઠવીને પુસ્તકને રસિક બનાવ્યું છે. કેટલોક ઠેકાણે આગળ પડતો સંગ્રામ ન આવવા દીધો હોત તો વધારે શૌભાશ્પ થાત. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે અને શૈલી રચિત હોવાથી દરેક માણસને વાંચવા જેવું છે.

‘વસંત’

પ્રેમની આહૂતિ યાને અજયલક્ષ્મી

(૧૯૦૯)

‘અમૃત પુલિન’ નામના જંગાળી પુસ્તકનો અનુવાદ. કંપના મિશ્રિત ઐતિહાસિક નવલકથા છે. એમાં મેવાડના પ્રતાપી મહારાણા પ્રતાપના પુત્ર અજયકુમારે પવિત્ર પ્રેમકુંડમાં પોતાનું અલિદાન કેવી રીતે આપ્યું તથા પોતાની કિશોર અવસ્થામાં જ કેવું વીરત્વ દેખાડ્યું છે તેનું સુંદર વર્ણન છે. વાર્તાનો આશય ઉચ્ચ છે. ભાષા પણ શુદ્ધ સંસ્કારી છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

વિદ્વાંસ, બાળકૃષ્ણ કાશીનાથ કવિ

બાળયોગેની

ઐતિહાસિક અને સામાજિક નવલકથા. મુસલમાન આદશાહોના વખતમાં થતા અત્યાચારો તથા પ્રસંગ આવે ત્યારે પોતાનું શિયળ સાચવવા સ્ત્રી કેવી શક્તિ બતાવી શકે છે તે વાર્તાદ્વારા ઠીક બતાવવામાં આવ્યું છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે અને સામાન્ય લોકોને વાંચવા જેવું છે.

વીમાવાળા, નટવરલાલ એમ.

સોનેરી શીર અથવા પાટલીપુત્રનો પ્રલયકાળ

(૧૯૦૦) ૩. ૨-૦-૦

મૂળ જંગાળી લેખક બાળુ રખાલદાસ બદોપાધ્યાયના ‘શશાંક’ નામના ગ્રંથનું વિદ્વલ સીતારામ ગુર્જરે મરાઠીમાં ભાષાન્તર કરેલું તે મરાઠી ભાષાન્તરનો આ ગુર્જરાતી અનુવાદ છે. એટલે ‘શશાંક’નો ત્રીજો અવતાર છે. ગુપ્ત વંશના સમ્રાટ શશાંક નરેન્દ્ર ગુપ્તનું ચરિત્ર બીજા ઇતિહાસકારોએ બહુ કાળું ચિતર્યું છે. તેથી મૂળ જંગાળી લેખકે જીનાં તામ્રપત્રો તથા શિલાલેખો વગેરેની શોધ કરી તેનો આ ખરો ઇતિહાસ બહાર પાડી તેના ઉપરનું કલંક દૂર કર્યું છે. એ ઐતિહાસિક વિષયને વાર્તામાં ગુથી સમાજ આગળ રજૂ કર્યો છે. ગુર્જરાતી અનુવાદ પણ સારો થયો છે. ગુપ્ત રાજ્યનો અંત આવવાનાં કારણો અને ઔદ્ય લિહુઓના કાવાદાવા આના ઉપરથી જણાય છે. ભાષા શુદ્ધ સરળ પણ કંઈક સંસ્કૃતમય છે અને પ્રસંગ-ચિત્રો અટપટાં છે તેથી ફક્ત પુખ્ત ઉંમરનાં સ્ત્રીપુરૂષો વાંચી શકે એમ છે.

વૈષ્ણવ, જદુરામ વૈજનાથ

લીલા યાને ગ્રાન્ડાનો ઘેરો

(૧૮૯૩) ૩. ૧-૪-૦

લોર્ડ લીટનના અંગ્રેજી પુસ્તકનું ભાષાન્તર છે. વાર્તા ઐતિહાસિક જેવી છે પણ અંદર ઇતિહાસનું તત્ત્વ વધારે નથી. વાર્તા રસિક છે અને વાંચવી ગમે એવી છે. ભાષા પણ સાદી અને શુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

વ્યાસ, ભાનુપ્રસાદ મણિરાય

તેજસ્વી તારો ખર્ચો ઉર્ફે શિવાજીનું નૌકાબળ

(૧૯૧૬) ૩. ૦-૧૦-૦

શિવાજીના સમયની ઐતિહાસિક નવલકથા. મૂળ લેખક શ્રીયુત નાથ માધવા મરાઠી ગ્રંથનો અનુવાદ છે. સંસારમાં બનેલી એક સત્ય ઘટના વાર્તા રૂપે લખાયેલી છે. વાર્તા બહુ ચમત્કાર ભરેલી નથી, પણ વસ્તુ સામાન્ય હોવાથી અને ભાષા સાદી સરળ હોવાથી સામાન્ય લોકોને વાંચવાને ઉપયોગી છે.

વ્યાસ, મણિલાલ જેઠાલાલ

આસામ પર હલ્લો

(૧૯૧૮) ૩. ૦-૧૪-૦

નીલામ્બર નામની ખંગાળી વાર્તાનો અનુવાદ છે. વસ્તુસંકલના સ્વાભાવિક જેવી છે. પ્રસંગ અને વર્ણનોમાં પણ કૃત્રિમતા જણાતી નથી. કલાવિધાન ધણે અંશે સારું જ છે અને એક ટુંકી ઐતિહાસિક ઘટનાને રસિક રીતે ગુથવામાં આવી છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે તેથી સામાન્ય લોકો પણ વાંચી શકે એમ છે.

વ્યાસ, મણિલાલ જેઠાલાલ

કલ્યાણી અથવા હજાર વર્ષ પૂર્વેનું હિંદુસ્તાન

(૧૯૧૮) ૩. ૨-૮-૦

રાજા 'ધર્મપાલ' નામની ખંગાળી વાર્તાનું ભાષાન્તર છે. ખૌદ સાધુઓની ખટપટ અને લડાઇની ધમાલથી ભરેલી છે. એક બાઇ લોક હિતાર્થે અને પતિના હિતને

માટે પોતાનું અભિધાન આપે છે તે દૃષ્ટાન્ત બહુ સારું છે. ભાષા સાદી સરળ હોવાથી સૌને ગમે એવી છે.

વ્યાસ, હરપલ્લ મૂળજી

શાહજહો ખુશરૂ

૩. ૨-૮-૦

મોગલ સમયની ઐતિહાસિક વાર્તા. રાજ્યખટપટનો અધરો વિષય વાર્તામાં ગુથ્યો છે અને રાજ્ય-લોભનાં દુષ્ટ પરિણામો સારી રીતે દર્શાવ્યાં છે. અંદર શુદ્ધ પ્રેમ અને પતિવ્રતનો ચિતાર પણ સારો આપ્યો છે. ભાષા સાદી પણ અરબી ભાષાના પ્રયોગ વાળી. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

શાહ, યુનીલાલ વર્ધમાન

કાશ્મીર અને કેસરી

(૧૯૧૬) ૩. ૧-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. પંજાબ કેસરી રણજીતસિંહે કાશ્મીર હસ્ત કરવા કેવી ખંત અને બહાદુરીથી પ્રયત્ન કર્યો હતો તેનું વર્ણન છે તથા શીખ ધર્મનાં રહસ્ય સમજાવવાનો પણ કંઠક પ્રયત્ન કરેલો છે. એ સમયની દેશસ્થિતિનું પણ એનાથી ભાન થાય છે. પ્રજાપીડક રાજાની શી દશા થાય છે અને નીતિમાનનો વિજય થાય છે તે દર્શાવ્યું છે. વીરતા, શૌર્ય, સ્વામિભક્તિ, દેશપ્રેમ વગેરેનાં દૃષ્ટાંતો એમાં સારાં છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

શાહ, યુનોલાલ વર્ધમાન

પ્રમોદા યાને દિલેર દિલારામ

(૧૯૧૮) ૩. ૧-૪-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. ગુજરાતના છેલ્લા રાજા કરણ વાઘેલાની પડતીનો પ્રસંગ લઈ વાર્તા ગુથી છે. પાત્રો પણ અષાં ઐતિહાસિક લીધાં છે. અલ્લાઉદ્દીન આદશાહની ગુજરાત ઉપરની ચઢાઈ, તેણે વર્તાવેલો ત્રાસ અને દેશની પાયમાલીના વર્ણન સાથે કરણની રાણી કમળાદેવીને તે પકડી જાય છે, કમળાદેવી આદશાહ સાથે લગ્ન કરે છે તથા પોતાની છોકરી દેવળદેવીને પણ પકડી મંગાવી શાહજહા સાથે પરણાવે છે, એવી ઇતિહાસમાં ચાલતી વાત ખોટી છે એમ બતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. કરણે બતાવેલું શૌર્ય તથા તેનો દેશપ્રેમ સારો ચિતર્યો છે. ભાષા સરળ અને શુદ્ધ છે. પુસ્તક ઘણું રસિક હોઈ સૌને વાંચવું ગમે એવું છે.

શેઠ, કેશવ હુર્ષદ

કોન્સ્ટાન્ટીનોપલની કથા

(૧૯૨૧) ૩. ૧-૪-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. મૂળ લેખક ડૉ. જોન નીલના અંગ્રેજી ગ્રંથનું ભાષાન્તર છે. એમાં મુસલમાનોના વિજયનો ઇતિહાસ વાર્તારૂપે આપવામાં આવેલો છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી છે અને સામાન્ય લોકો પણ વાંચીને સમજી શકે એવી છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં માણસોને વાંચવા લાયક છે.

શેઠ, ચીમનલાલ એમ.

પ્રહલદેશની રાણી

(૧૯૦૯) ૩. ૧-૦-૦

ઐતિહાસિક નવલકથા. અંગ્રેજીમાં મૂળ લેખક એચ. ફિલિંગના અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. ભાષા સારી સંસ્કારી હોય અનુવાદ સફળ થયો છે. પ્રહલદેશના રાજા થીઓ અને તેની રાણીના જીવન વૃત્તાંતનો ઘણો ભાગ આપવામાં આવ્યો છે અને પ્રહલદેશના ઇતિહાસની પણ રૂપરેખા છે. અલગ રાજાના સમયમાં રાજ્યની કેવી અવ્યવસ્થા અને પ્રજાની દુર્દશા થાય છે તેનો ચિતાર સારો આપવામાં આવ્યો છે. ઇતિહાસના શોખીનોને વાંચવા જેવું છે.

સલીમ

શીશમહેલ

(૧૯૧૯) ૩. ૧-૮-૦

મોગલ જમાનાની એક ઐતિહાસિક વાર્તા. મૂળ બંગાળીમાં હરિસાધન મુકરજીના લખેલા ગ્રંથનો અનુવાદ છે. શત્રુતા અને મિત્રતા સરખે સરખાનીજ હોય એ બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. પતિ પતિનાં કર્તવ્ય અને શુદ્ધ પ્રેમ તથા સ્ત્રીની ફરજ બતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. વાર્તા બહુ રસિક હોવાથી વાંચવા લીધા પછી છોડવી ગમતી નથી. ભાષા સાદી પણ ઉર્દુ શબ્દોના મિશ્રણવાળી છે. પુસ્તક પુખ્ત ઉમ્મરનાં સ્ત્રી પુરુષોને વાંચવા લાયક છે.

(રાજકીય—સંખ્યા ૧૧)

‘અરવિંદ’

ચારુશીલા

(૧૯૦૮) ૩. ૦-૮-૦

રાજકીય અને સામાજિક નવલકથા છે. મૂળ બંગાળીમાંથી ગુજરાતીમાં ભાષાન્તર કરેલું છે. નિર્દોષ રીતે કર્તવ્યનો ખોધ આપે એવી વાર્તા છે. દુકા અને રાજકીય

પ્રવૃત્તિની ચર્ચા કરતી આવી વાર્તાઓની હાલ આપણા સાહિત્યમાં જરૂર છે એને તેથી હાલના જમાનામાં સૌને વાંચવા લાયક છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે.

કવિ, સુંદરજી પુંજભાઇ

વીરવટ અને રૂપાળી રાણી

(૧૯૧૫) રૂ. ૨-૮-૦

કલ્પિત રાજદારી નવલકથા. સાદી ભાષામાં લખાયેલી આ વાર્તા નવરાસના વખતમાં નિર્દોષ વાયન પૂરું પાડવાને માટે સારી છે. અંદર કન્યાવિક્રયનો ખાસ વિરોધ કર્યો છે. રાજનો આદર્શ સારો દર્શાવ્યો છે. વીર શૃંગારાદિ નવે રસોથી વાર્તાને રસિક બનાવી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે ને સૌને વાંચવા લાયક છે.

કોઠારી, ગિરધરલાલ દયાળદાસ

રાસેલાસની કથા

(૧૮૮૬) રૂ. ૧-૦-૦

મૂળ અંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ. રાજકુમારોની જીંદગી મોજશોખમાં પસાર થતી હોવાથી કુદરત એ શી વસ્તુ છે અને જગતનું તંત્ર કેમ ચાલે છે, તેનું તેમને જ્ઞાન હોતું નથી. આ પુસ્તકમાં તે બતાવવામાં આવ્યું છે. ભાષા સાદી સરળ છે પણ પુસ્તક પચાસ વર્ષ ઉપર છપાયેલું હોવાથી વાક્યરચના જુની જણાય છે. હાલની સંસ્કારી ભાષામાં ફરી અનુવાદ કરવા જેવો છે.

ડાકટર, માણેકલાલ અંબારામ (પ્રકાશક)

કૃષ્ણલાલનાં કાવત્રાં

સામાજિક, રાજકીય, નૈતિક વગેરે બાબતોની ચર્ચાથી ભરેલી નવલકથા. મૂળ બંગાળીના મરાઠી ભાષાન્તર ઉપરથી યોજાયેલી છે. એમાં હિંદુ સંસારનું હૃદયવેધક ચિત્ર છે અને રાજ રજવાડાઓની ખટપટો તથા અંગ્રેજોના તે વખતના સ્વભાવનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. છેવટે ચતો ધર્મસ્તુતો જયનો બોધ અંદર સમાવ્યો છે. પુસ્તક સારું છે ને ભાષા સાદી સરળ હોવાથી સૌ સમજી શકે એવી છે.

દેવવાણકર, ગાંધીજી કલ્યાણજી

બહાદુર કલો

(૧૯૨૦) રૂ. ૨-૦-૦

દેશી રાજ્યોમાં ચાલતી ખટપટ અને તેમાં ફસાઈ બોળા રાજ્યો ન કરવાનાં કામો કરી બેસે છે. પણ છેવટે પાપનો ઘડો ફટકા શિવાય રહેતો નથી અને સત્યજ્ઞ આગળ તરી આવે છે તે આમાં આબેહુજ બતાવવામાં આવ્યું છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. મોટી ઉમ્મરનાં સ્ત્રી પુરૂષો જ વાંચી શકે એવી છે. વાર્તા રાજ્યખટપટથી ભરેલી છે.

પરેલ, કુબેરભાઈ ઝવેરભાઈ

પુનર્જીવન

(૧૯૨૪) રૂ. ૧-૦-૦

વાર્તા રાજકીય ને સામાજિક છે. મહાત્મા ગાંધીજીના વિચારોને વાર્તારૂપે જોડવા છે. ખાસ કરીને અસહકાર અને ખાદીનું રહસ્ય સમજાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. સામાન્ય જનસમાજમાં આ વિચારોનો પ્રચાર થવાની જરૂર છે. ભાષા શુદ્ધ અને સાદી છે અને પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, કલ્યાણજી વિદ્યલભાઈ

જર્મન જાસુસની આત્મકથા

રાજકીય તેમ ડ્રેક્ટિવ નવલકથા. મૂળ હિંદીમાંથી અનુવાદ કરેલી છે. એમાં જર્મનીની જાસુસી પદ્ધતિની સમજ રસશૈલીમાં આપી છે. રાજકીય છૂપી ખાતમીઓ મેળવવા જાસુસો કેવા પ્રયત્નો કરે છે અને દુશ્મનની છૂપી મસલતો કેવી રીતે જાણી જાય છે તેનો ખ્યાલ વાર્તા બહુ સારો આપે છે. રાજ્ય-ખટપટી લોકોને પુસ્તક બહુ ઉપયોગી છે. ભાષા સાદી સરળ હોવાથી સામાન્ય વાચકોને પણ બહુ રસ પડે એમ છે.

મહેતા, સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર

જાલીમ જુલમી અથવા ધુજતી ધરા

(૧૯૨૮) રૂ. ૩-૦-૦

જુલમ કરનાર રાજા જાલીમસિંહ કેવા કેવા પ્રપંચ કરે છે અને દુષ્ટ ગુરૂ ભૈરવા-આર્યની મદદથી ધંતરમંતરના તાંત્રિક પ્રયોગો કરીને બીજાઓને કનડરા પ્રયત્ન કરે છે; પરંતુ અંતે ધર્મનો જય થાય છે તે વાત વાર્તામાં ગુંથી છે. અદ્ભુત રસનાં વર્ણન

હોવાથી તેમજ ગુચણી રસમય કરેલી હોવાથી વાંચનારને રસ પડે છે. પણ કંઈક વહેમને યોષણ મળે ખરું. ભાષા સાદી છે અને સામાન્ય લોકો સમજી શકે એમ છે.

માદન, રતનજી બહેસમજી

સુલતાના ઉર્ફે બેગમની ખસારત

(૧૯૦૫) રૂ. ૨-૦-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી અનુવાદ કરાયેલી નવલકથા. પારસી રાજ્યની સમજની ઇરાખી સમાજને લખતી વાર્તા છે ને પાત્રો રાજ્યદ્વારી લીધાં છે. વાર્તા રસિક છે તથા વસ્તુની ગુચણી પણ સારી જણાય છે. કરણી તેવી પાર ઉતરણી અને એકજ ભૂલનાં માડાં પરિણામ એ વાર્તાનો વિષય છે. રાજ્યના પ્રજા સામેના ને પ્રજાના રાજ્ય સામેના પ્રયત્નો વાર્તામાં ગોઠવવામાં આવ્યા છે. ભાષા કંઈક પારસી ગુજરાતી જેવી છતાં સરળ અને સામાન્ય લોકો પણ સમજી શકે એવી છે. વાર્તાગ્રંથ તરિકે પુસ્તક ઉત્તમ છે.

મીસ્ત્રી, રૂસ્તમજી હોરમસજી,

સોનારણુ યાને આપખુદીનો દોર

રૂ. ૧-૮-૦

યુરોપની રાજખટપટનો ચિતાર આપતી નવલકથા. અંગ્રેજીમાંથી લીધેલી છે. હિંદુસ્તાનની રાજ્યખટપટ કરતાં યુરોપની રાજ્યખટપટ ઉતરે એવી નથી એ ખતાવવાનો ઉદ્દેશ છે. વાર્તામાં કેટલુંક ખીલત્સ વર્ણન આવે છે એટલે જનસમાજને ખડું ઉપકારક નથી. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક ડીક છે. ભાષા સાદી પણ કંઈક પારસીસાદ છે.

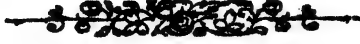
‘શયદા’

રાજબા

(૧૯૨૬) રૂ. ૩-૮-૦

સામાજિક અને રાજકીય નવલકથા. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ પુસ્તક ઉંચા પ્રકારનું છે. વસ્તુસંકલના સુઘટિત હોઇ પાત્રાલેખન ઉંચા પ્રકારનું છે. વાર્તા રસિક હોવાથી વાંચવી ગમે એવી છે. એમાં સ્ત્રીઓ સારી રીતે વાર્તા દ્વારા સમજાવ્યા છે અને પતિ તરફથી નિરાશા પ્રાપ્ત થયેલી સ્ત્રીઓએ ખાસ વાંચવા જેવું પુસ્તક છે. ભાષા પણ શુદ્ધ સાદી ને સરળ છે.

૩. ડિટેક્ટિવ (સંખ્યા ૨૬)

ડક્ટર, પ્રજાલાલ અવધી

વનવાસિની

(૧૯૨૦) રૂ. ૨-૦-૦

મૂળ અંગ્રાજીમાંથી લખાયેલી ડિટેક્ટિવ નવલકથા છે. જળપ્રપંચ શિવાય એમાં ખીજું કશું નથી. ભાષા સારી છે અને કુતુહલની ખાતર વાંચવી ગમે એવી છે. આવાં પુસ્તકો વાંચવાથી લોકો ઠગાઇ કરતાં શિખે અને ઠગોથી સાવધ રહેતાં પણ શિખે.

ત્રિવેદી, મનુભાઈ ભ. અને ધોળકીયા, માણેકલાલ ભ.

(વધવા લીરૂબ ૧ ભાગ

(૧૮૯૩) રૂ. ૨-૮-૦

અસલ ફ્રેન્ચ ભાષામાં લખાયેલી ડિટેક્ટિવ વાર્તાના અંગ્રેજી ભાષાન્તર ઉપરથી ગુજરાતી અનુવાદ. એમાં વિવિધ પ્રકારના કાવાદાવા અને પ્રપંચો વર્ણવેલા હોવાથી સામાન્ય લોકો કરતાં પોલીસ તથા ન્યાય ખાતાના માણસો માટે સારું છે. અંદર પ્રેમ તથા મમતાની લાગણી પણ દર્શાવેલી છે તેથી પુખ્ત ઉમ્મરનાં માણસો વાંચે તો ખોટું નથી. એકલું ભાષાન્તર ન હોતાં ભાવશાદી અનુવાદ છે તેથી કિલ્લેટા આવી નથી.

ત્રિવેદી, વાલજી ગોવિંદજી

ડિટેક્ટિવ દેવેન્દ્ર

(૧૯૧૪) રૂ. ૧ ૪-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. અંગ્રેજીનું અનુકરણ છે. વાર્તામાં મુસ્લીમ સંસારનું ચિત્ર સારું આપ્યું છે અને ભેદી ખુનનો પત્તો મેળવવા દેવેન્દ્રે ચલાવેલી યુક્તિ-પ્રયુક્તિઓ વાંચનારને નવાઇ પમાડે છે. વાર્તા બોધક છે અને સામાન્ય લોકોને માટે સારું વાચન પૂરું પાડે છે. ભાષા પણ સારી સરળ ને શુદ્ધ છે.

ત્રિવેદી, વિજયશંકર હિંમતભાઈ

સ્નેહલતા

(૧૯૧૫) રૂ. ૦-૧૨-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. અંગ્રાજીમાંથી ઉતારેલી લાગે છે. એમાં નાની વયમાં પડેલા સારા કે માઠા સંસ્કાર તેવા ને તેવા વાતાવરણમાં રહેવાથી કેવા પુષ્ટ થાય છે અને તેનાં

કેવાં પરિણામ આવે છે તેનો ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. અને એક સ્ત્રીની ચાલાકીથી બાહોશ ડિટકિટવ કેવો પોતાના પ્રયત્નમાં નિષ્ફળ નિવડે છે તે સરસ રીતે બતાવ્યું છે. ભાષા સાદી સરળ છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

દેશમુદ્ર, પ્રભુલાલ મૂળચંદ

છૂપી પોલીસ ૧ ભાગ

(૧૮૯૪) રૂ. ૧-૧૨-૦

ડિટકિટવ નવલકથા. અંગ્રેજીનો અનુવાદ છે. દુષ્ટ લોકો કેવાં કેવાં કાવતરાં કરે છે તે લોકોને ફસાવે છે તથા છૂપી પોલીસના માણસો કેવી ફતેહથી એવા કાવતરાંબાજોના પ્રયત્નો ઉઘાડ પાડી ખરા ગુનેહગારને શોધી કાઢે છે તે વાર્તામાં બતાવ્યું છે. આવી વાર્તાના વાચનથી માણસ ડગ લોકોથી ડગાતાં બચે, બાકી સાહિત્યની દૃષ્ટિએ એમાં કંઈ હોતું નથી. ભાષા સાદી અને સૌ સમજી શકે એવી છે.

પટેલ, ડી. એન.

ગંધાતો ગુલાબ

(૧૯૧૮) રૂ. ૩-૦-૦

ડિટકિટવ નવલકથા. અંગ્રેજીના ભાષાન્તર જેવી છે. ભાષા તદ્દન પારસી ગુજરાતી અને અશુદ્ધ હેવાથી પારસીઓ જ વાંચી શકે એમ છે. પણ વસ્તુ અને રચના સારી છે એટલે બીજા વાચકોને પણ વાંચતી ગમે એવી છે. પૈસાને લીધે કેવા માફક બનાવ બને છે અને છૂપી પોલીસ અનુમાનો ઉપર આધાર રાખી ગુનેગારો શોધવામાં કેવી ભૂલો કરે છે તે બતાવ્યું છે તથા પરકણના રિવાજથી કેવાં કબ્જેડાં નિપજે છે તે સારી રીતે દર્શાવી આપ્યું છે.

બૂકસેલર, ચુનીલાલ મગનલાલ (પ્રકાશક)

મોહિની ઉર્ફે મરીયમ અથવા ડાકુની દીકરી

રૂ. ૧-૦-૦

કાદ્દપનિક ડિટકિટવ નવલકથા. અદ્ભુત કથાભાગ અને બુદ્ધિને કસે એવી યુક્તિ-પ્રયુક્તિના પ્રસંગો હોવાથી વાર્તા વાંચવી શરૂ કર્યા પછી પૂરી કર્યા પછી જ મૂકી શકાય એવી છે. સત્યનો જ જય થાય છે એ બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. ભાષા સાદી સરળ છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવાને માટે પુસ્તક સારું છે. પૃષ્ઠ દરની ચોપડીની કિંમત રૂ. ૧-૦-૦. વધારે પડતી છે. કાગળ પણ સારા નથી વાપર્યા.

ભટ્ટ, ગણપતરામ ઉત્તમરામ

મોહનગુપ્ત

ડિટેક્ટિવ નવલકથા છે. એવી કથાઓ છળપ્રપંચ, ઠગખાજ અને સાહસથી ભરેલી હોય છે અને તેથી તે વાંચી લોકો સાવધ રહેતાં શીખે છે. આ પુસ્તકમાંથી સ્વામિ-ભક્તિનું ઉદાહરણ સારું મળી શકે છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

ભટ્ટ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

કામરૂ દેશની કામલતા ૨ ભાગ

(૧૯૦૯) ૩. ૨-૪-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. છૂપી પોલીસના એક માણસની અકક્ષ ને હોશિયારીને ચિતાર લેખકે સારો આપ્યો છે અને પોતાની સ્ત્રીને મારી નાખવાની ધમકી આપવા છતાં તે કર્તવ્યમાંથી ચળતો નથી એમ બતાવી કર્તવ્યપરાયણતાનો ખોધ આપ્યો છે. એક નીચ સ્ત્રીનાં કાવત્રાં દેખાડી એવી સ્ત્રીઓથી સમાજને સાવધ રહેવાનું સૂચન છે. વાતાં ઠીક છે ને ખાસ કરીને તરૂણોને વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે.

ભટ્ટ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

ખેતસીનું ખૂન

(૧૯૦૯) ૩. ૧-૦-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. આવી વાર્તાઓ દગાફટકા ને છળપ્રપંચથી ભરેલી હોય છે ને નવરાશનો વખત કાઢવાને માટે ઠીક છે. એથી લોકો સાવધ રહેતાં શીખે ખરા. ભાષા સરળ હોવાથી સામાન્ય લોકો વાંચી શકે એમ છે.

ભટ્ટ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

છૂપી પોલીસ ગ્રંથમાળા

(૧૯૨૪) ૩. ૪-૦-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. આવાં પુસ્તકોમાં છળપ્રપંચ, કાવત્રાં અને દગાફટકાજ હોય છે; એટલે એથી સમાજ ઉપર બહુ સારી અસર થતી નથી. પણ સમજી માણસો દુષ્ટોના પ્રપંચો જાણી તેમનાથી બચવાના ઉપાય આવી વાર્તામાંથી શીખી લે તો વાર્તા ઉપયોગી

ખરી. પણ સારા કરતાં ખોટી અસર વહેલી થાય એ કુદરતનો નિયમ છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે.

ભટ્ટ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

ડૉક્ટર ફૂલ સાહેબ ૫ ભાગ

(૧૯૧૧) રૂ. ૫-૦-૦

ડિટકિટ નવલકથા. નીચ માણસ પોતાના નજીવા સ્વાર્થ માટે કેવાં ભયંકર કામો કરી નિર્દોષ માણસોનાં લોહી રેડે છે અને છેવટે “કરે તેવું પામે” એ કહેવત પ્રમાણે ખૂટી દશાને પામે છે તેનો ચિતાર સારો આપ્યો છે. એક છૂપી પોલીસનો માણસ પ્રાણુની પણ પરવા કર્યા વગર એનેક જોખમો પેડીને યુક્તિપ્રયુક્તિથી ગુનેગારને પકડી કાઢે છે તે વાંચવા જેવું છે. પુસ્તક એકંદરે બોધક અને રસિક છે. ભાષા પણ શુદ્ધ તે સરળ છે. દરેક માણસે વાંચવાની જરૂર છે.

ભટ્ટ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

પચાસ હજારની યોરી-ગંગાગોવિંદનું ગુમ થવું

(૧૯૦૬) રૂ. ૧-૦-૦

ડિટકિટ નવલકથા. આવી વાતોમાં દગાકટકા, છળપ્રપંચ અને યુક્તિપ્રયુક્તિ-ઓ સિવાય કંઈ હોતું નથી. એથી જદમાસ લોકો વચ્ચે જદમાસી કરતાં શિખે; પણ ભાગાં માણસો એવા જદમાસોથી કેમ સાવધ રહેવું તે પણ શીખી શકે છે. જદમાસ ગુનેગારોને છૂપી પોલીસના ચાલાક માણસો કેવી યુક્તિથી પકડી કાઢે છે તે આનાથી જાણવાનું મળે છે. વસ્તુ અને વાર્તા રસમય છે તેથી સૌને વાંચવી ગમે એવી છે. ભાષા પણ સાદી તે સરળ છે. સામાન્ય લોકોને માટે વાર્તા હીક છે.

ભટ્ટ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

વસંતલાલની વિપત્તિ

(૧૯૦૬) રૂ. ૧-૦-૦

કર્તાએ વાંચેલા દિંદી, મરાઠી વગેરે અન્ય ભાષાનાં પુસ્તકોની રચના તથા વ્યવહારમાં જનતા જનાવોનું મિશ્રણ કરી ઉપજાવી કાઢેલી ડિટકિટ નવલકથા. દુનિયાની ખટપટોનો ચિતાર આખી સમાજમાં સાવધ રહેવાનો તથા નીતિને માર્ગ ચાલવાનો બોધ આપવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. ભાષા સાદી અને અસરકારક હોય સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

ભાગલ્યા, દિનશા કુંવરજી

શયતાનનો સાથી

(૧૮૯૭) રૂ. ૨-૦-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. કોઈ અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. લેખકે તે જણાવ્યું નથી. આવી વાર્તાઓ નવરાશના વખતમાં વાંચવા જેવી છે. એમાંથી કંઈ બોધ મળે એમ નથી. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે.

મહેતા, ધનસુખલાલ કૃષ્ણલાલ

શેરલોકહોમ્સનાં પરાક્રમે

(૧૯૨૦) રૂ. ૧-૪-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. અંગ્રેજીનું ભાષાન્તર છે. આવી વાર્તાઓમાં ખટપટના પ્રસંગો સિવાય બીજું કંઈ હોતું નથી; પણ એવી વાતોના રસવાળા વાચકોને આનંદ મળે ખરો. તેમજ અનીતિને ઉત્તેજે એવાં તત્ત્વો એમાં ન હોવાથી કાષ્ટને પણ વાંચવા દરકત નથી. ભાષા સાદી ને સૌ સમજી શકે એવી છે.

મહેતા, પુષ્કરરામ વામનરામ

આપવાત કે ખૂન?

રૂ. ૨-૪-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી અનુવાદ કરેલી ડિટેક્ટિવ નવલકથા. સાધારણ રીતે આવી વાતોમાં જગપ્રપંચ અને દગાફટકા તથા તે શોધી કાઢવાની યુક્તિઓ હોય છે તેવું આમાં પણ છે. પાત્રો અને સ્થળોનાં નામ પણ અંગ્રેજી છે તેથી સાધારણ વાચકવર્ગને એમાં થોડોજ રસ પડે. ભાષા સાદી પણ અંગ્રેજી શબ્દોથી ભરેલી છે.

માદન, હોરમજદાર બી.

ખુફીયા ખંજર

(૧૯૧૯) રૂ. ૦-૮-૦

ડિટેક્ટિવ નવલકથા. આવી વાર્તાઓ ખટપટથી ભરેલા બનાવો વાળીજ હોય છે. નવરાશનો વખત કાઢવાને માટે ઠીક છે, બાકી અંદર કંઈ તત્ત્વ નથી. ભાષા પણ અશુદ્ધ ને પારસી ગુજરાતી છે.

લગરાના, ડાસાભાઈ ફરામજી

બીલોરનો બુચ

(૧૯૧૭) ૩. ૩-૦-૦

ડિક્ટેટ નવલકથા. મૂળ ફ્રેન્ચ વાર્તા ઉપરથી લેવામાં આવી છે. સાધારણ રીતે ડિક્ટેટ વાંચનાં તેવું આમાં પણ જળપ્રપંચ અને બેદલરમોથી ભરેલું વર્ણન છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી કંઈક અશુદ્ધ છે. છતાં સામાન્ય લોકોને વાંચવું ગમે એવું પુસ્તક છે.

વીમાવાળા, હંધરલાલ એમ.

ભામિની કે ભૈરવી

(૧૯૨૩) ૩. ૨-૮-૦

ડિક્ટેટ નવલકથા. વાર્તા એક સીનેમા ફિલ્મ ઉપરથી સૂચિત થઈને લખાયેલી પ્રચંકાર કહે છે, અને સિનેમાની ફિલ્મની માફક વાર્તાનો રસપ્રવાહ પણ ચાલ્યો જાય છે, પરંતુ એ સિનેમાની ફિલ્મ પણ એક અગ્રેજી નોવેલ red cross અથવા red circle ઉપરથી ગોઠવાયેલી છે, એટલે સ્વતંત્ર કૃતિ નથી. વાર્તામાં અપરાધી જે ગુન્હાઓ કરે છે તે જનસમાજના હિતને માટે જ કરે છે એમ અતાવવામાં આવ્યું છે એટલે એમાં ડિક્ટેટ વાર્તાના દોષો આવ્યા નથી, ઉલટી જનકલ્યાણની ભાવના સ્પૂરે છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી છે અને શૈલી રસિક તથા મનોરંજક છે.

વીમાવાળા, હંધરલાલ એમ.

માનવશયતાન

(૧૯૨૪) ૩. ૧-૮-૦

ડિક્ટેટ નવલકથા. આવી વાર્તામાં જળપ્રપંચ સિવાય બીજું હોયજ નહિ. પ્રપંચી લોકો પોતાનું કામ સાધી લેવા કેવા સંજોગો ઉભા કરે છે તે આવી વાર્તાથી જાણી શકાય છે. ભાષા સરળ છે ને સામાન્ય લોકો સમજી શકે એવી છે.

વ્યાસ, ચંદુલાલ જોડાલાલ

આગ્રાનો ખજાનો

(૧૯૨૨) ૩. ૧-૮-૦

ડિક્ટેટ નવલકથા. મૂળ અંગ્રેજીનો અનુવાદ છે. આવી વાર્તાઓ પ્રપંચોથી ભરેલી હોય છે અને તેમાં અદ્ભુત રસ હોય છે એટલે તે લોકોને વાંચવી ગમે છે. ભાષા સાદી સરળ છે તેથી સાધારણ માણસો પણ વાંચીને સમજી શકે એમ છે. પણ પુખ્ત માણસો વાંચે તો જ સારી. આજકાલ ને તરૂણોને આપવા જેવી નથી.

વ્યાસ, ચંદુલાલ જેઠાલાલ

સૌનેરી ટોળી ૨ ભાગ

(૧૯૨૪) ૩ ૪-૮-૦

ડિટ્રિક્ટવ નવલકથા સમાજમાં ચાલતા અનેક અધમ વ્યવહારો ઉઘાડા પાડી જનસમાજને ચેતવવા આવાં પુસ્તકની જરૂર છે. વાર્તાનું સ્થળ ફ્રાન્સનું પાટનગર પારીસ લઈ ત્યાંના મૃદુજનનમાં ચાલતા સડા અને અનીતિના અખાડાનું વાર્તાદ્વારા દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. ભાષા સાદી સરળ ને સૌને સમજી શકાય એવી છે. પુસ્તક એકંદરે પુખ્ત ઉંમરના માણસોએ વાંચવા લાયક છે. તરુણ સ્ત્રી પુરુષોના હાથમાં ન જાય તો સારું.

વ્યાસ, મણિલાલ જેઠાલાલ

ખુન કે જહુ

(૧૯૨૩) ૩ ૧-૧૨-૦

ડિટ્રિક્ટવ નવલકથા. 'પરિમલ' નામની જંગાળી નવલકથાનો અનુવાદ છે. આવી નવલકથાઓ નવરાશના વખતમાં આનંદમાં વખત વિતાવવા ખાતર રીક છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ એ જહુ ઉપયોગી નથી, માણસની તર્કશક્તિ સાધારણ ખીલે અને જીવપ્રપંચ સમજે એટલો લાલ થાય ખરો. ભાષા સાદી ને સરળ છે એટલે સામાન્ય લોકો વાંચી શકે એમ છે.

વ્યાસ, રમણિકલાલ માણેકલાલ

પિશાયોની પ્રપંચલીલા અથવા શરીફ બહમાસ

૩. ૧-૦-૦

ડિટ્રિક્ટવ નવલકથા. જંગાળી ઉપરથી લીધેલી લાગે છે. આવી વાતોમાં બેદ-ભરમો અને દમાક્ટકા સિવાય ખીલું કશું હોતું નથી. વાર્તાની પ્રપંચ-જાળમાં વાચક ગુંચવાઈ જાય છે અને નૈતિક બોધ તે ગુંચવણમાં જ દબાઈ જાય છે. છતાં સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે.

શુક્લ, શંકરલાલ નાથજીભાઈ

પ્રેમ પિંજર કે કાળરાત્રીનું ખુની ખંજર

(૧૯૨૦) ૩. ૧-૦-૦

ડિટ્રિક્ટવ નવલકથા. કેટલાંક સામાજિક વર્ણનો છે, પણ પુસ્તકમાં કોઈ ઉચ્ચ આશયો નજરે પડતા નથી. છેવટના ભાગમાં સ્નેહલગ્નનો પ્રસંગ છે ને તે કંઈક રીક ચિતરાયો છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ પુસ્તકની ઝાઝી કિંમત નથી. વખત પસાર કરવાને વાંચવા માટે આવાં પુસ્તકો રીક છે. ભાષા સામાન્ય લોકો સમજી શકે એવી છે.

૪. ધાર્મિક-નૈતિક (સંખ્યા ૩૯)

(ધાર્મિક — સંખ્યા ૨૩)

ઉપેન્દ્ર ભગવાન

દિવ્યમૂર્તિ

(૧૯૧૨) ૩. ૧-૦-૦

ધાર્મિક આદર્શ રજુ કરતો ગ્રંથ. કોઇ મહાપુરુષની દિવ્ય પ્રતિમા જોઇ તે કોની છે તેની શોધ કરવામાં તે મૂર્તિનું જ ધ્યાન એક માણસને લાગે છે અને તેનું જ સ્મરણ-ચિંતન કરવામાં તદ્દપ જતી જાય છે. અને છેવટે મૂર્તિ રૂપ જ પોતે થઇ જાય છે એ વિષયની વાત છે. અર્થાત્ કોઇ ઉચ્ચ આદર્શ ગ્રહણ કરીને માણસ તે રૂપ થવાની તીવ્ર ઇચ્છા કરે તો થઇ શકે છે અને ઇશ્વરનો આદર્શ લઇને એ રીતે ધારે તો ઇશ્વર પણ થઇ શકે એ બોધ એમાં ભરેલો છે. ભાષા જોસદાર ને શુદ્ધ સંસ્કારી છે. વિદ્યાના સંસ્કાર વાળા ને પક્વ બુદ્ધિના માણસને અતિ ઉપયોગી પુસ્તક છે.

કુરેશી, નિજામુદ્દીન એ.

ફોરો-ફોરન્ડા ૨ ભાગ

(૧૯૨૨) ૩. ૫-૪-૦

ઐતિહાસિક મિત્રભાવણી ધાર્મિક નવલકથામાં મુસલમાની ધર્મની મહત્તા અતાર-વાતો પ્રયત્ન કર્યો છે. ભાષા ઉર્દુ અને સરળ છે. ફક્ત મુસલમાનો જ વાંચી શકે.

ગાહિલ, થીનસિંહ બહોરાભાઇ

સતી તોરણ અને જેસલ

૩. ૨-૦-૦

સાહિત્યની દૃષ્ટિએ બહુ ઉંચું પુસ્તક નથી; પણ ભક્તિમાર્ગના ઉપદેશથી ભરેલું હોઇ એક સતી સ્ત્રીનો સાચો આદર્શ રજુ કરે છે. એક સાધ્વી સમ્યક્ચિન્તાળી બાઇ જેસલ જેવા લયકર લૂંટારાને વશ કરી કેવી રીતે ભક્તિમાર્ગમાં વાળે છે તે આ વાર્તાથી સારી રીતે માલમ પડે છે. જેસલતોરણના સંવાદનાં પદો ભક્તલોકોમાં બહુ પ્રચલિત છે ને તેના ઉપરથી આ વાર્તાની ગુંથણી થઇ છે, સામાન્ય મનુષ્યોને એનાથી સારો બોધ મળે એમ છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે.

જૈનધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ-પાલીતાણા

ઉત્તમકુમાર

(૧૯૦૮) ૦-૧૦-૦

પરોપકાર, સંયમ, કર્મવાદ, ક્ષમા, હિમ્મત વગેરેનો બોધ કરતી શ્રી જિનહર્ષ-સુરિના રાસ ઉપરથી જૈન ધર્મને લગતી ગદ્યમાં લખેલી નવલકથા છે. એમાં જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તો સારા ચર્ચાલા હોવાથી ખાસ કરીને જૈન ધર્મીઓને ઉપયોગી છતાં બીજા ધર્મવાળાઓને પણ વાંચવા જેવું પુસ્તક છે. સોળ વર્ષથી વધુ ઉમ્મરનાં સ્ત્રીપુરુષોને અને સાધારણ લણેલાંઓને કામનું છે. ભાષા સાદી, સરળ અને શુદ્ધ છે.

જૈનધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ-પાલીતાણા

શ્રી ચંદ્રકુમાર

(૧૯૦૮)

શ્રી જ્ઞાનવિમલસુરિના રાસ ઉપરથી વાર્તા રૂપે ગદ્યમાં ઉતારેલું પુસ્તક. એમાં જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તો અને સંયમ, ક્ષમા, દયા, દાન વગેરે સદ્ગુણોની સારી ચર્ચા કરી છે. ભાષા સાદી, સરળ અને શુદ્ધ હોઈ જૈનેતર માણસોને પણ વાંચવા લાયક છે. વિષય નિર્દોષ રીતે વર્ણવવામાં આવ્યો છે. પરંતુ કેટલેક દેકાણે અશ્વિત્ત વર્ણન જેવું જણાય છે. તે ધાર્મિક પુસ્તકમાં દૂષણ રૂપ છે.

જૈનધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ-પાલીતાણા

દાનવીર રત્નપાળ

(૧૯૦૮)

જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તો સામાન્ય લોકોને સમજાવવા રાસાઓ ઉપરથી સંસારના જીદા જીદા પ્રસંગો કદપી વાર્તા ઉભી કરેલી છે. અંદર અધઞ્ચક્ષાના અશો ખરા, પણ નીતિ અને કર્તવ્યનો બોધ સારો આપે છે. ભાષા શિષ્ટ અને સંસ્કારી છે અને જીજ્ઞાસુઓને માટે પુસ્તક વાળું ઉત્તમ છે. સામાન્ય વાચકો પણ એનો લાભ લઈ શકે એમ છે.

જૈનધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ-પાલીતાણા

પુણ્ય પ્રભાવ અથવા સામ્રાજિત્ય કેવલી ૧ ભાગ

(૧૯૧૨) ૩. ૧-૦-૦

જૈન ધર્મને લગતી નવલકથા ખાસ જૈનોને માટે ઉપયોગી છે. ભાષા શુદ્ધ ને સરળ છે. અંદર જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તો વાર્તાદ્વારા સમજાવવામાં આવ્યા છે.

કક્કર, દવલ

ધૃશ્વર કેનો છે?

(૧૯૨૫) ૩. ૦-૧૦-૦

અંગાળીમાંથી અનુવાદ કરેલી સામાજિક વાર્તા. પુસ્તકની વસ્તુ મઝાની છે. ગરીબના અંતરમાં પ્રભુ વસે છે એવો ખ્યાલ આપી સમાજના ભલા સ્વરૂપનું ચિત્ર રજૂ કર્યું છે અને કથાદ્વારા નૈતિક બોધ આપવામાં આવ્યો છે. વસ્તુની ગુંથણી સારી કરેલી હોવાથી વાર્તા રસિક બની છે. ભાષા પણ શુદ્ધ ને સાદી છે ને સૌ સમજી શકે એવી છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

તારાપોરવાળા, દાદી એદલત (કવિ)

મનોરમા

૩. ૧-૮-૦

ધાર્મિક બોધ આપતી સાંસારિક વાર્તા. ધર્મને એટલું બધું અગ્રસ્થાન આપવામાં આવ્યું છે કે જેથી અધશ્રદ્ધા જેવું થઇ જાય છે. સ્ત્રીઓને ઉપદેશ આપવા વાર્તા લખા-યેલી હોય એમ લાગે છે. ભાષા સાદી પણ પારસી ગુજરાતી જેવી અને કંઈક અશુદ્ધ ખરી. સામાન્ય લોકોને વાંચવાને માટે પુસ્તક ઠીક છે.

દીવેટીઆ, માધુભાઈ આચારાવ

શ્વેતભાનુ

(૧૯૧૨) ૩. ૧-૮-૦

ધાર્મિક તથા નૈતિક બોધ આપતી નવલકથા. સ્ત્રીજાતિ પ્રત્યે સંમાનની ભાવના ઉત્પન્ન કરે એવી પુસ્તકની રચના છે. પુરૂષજીવન સ્ત્રી વગર શુષ્ક ને નીરસ છે અને એક સુશીલ સદાચારી સ્ત્રી પોતાના નાસ્તિક પતિને આસ્તિક, નીતિમાન અને ધર્મિષ્ઠ બનાવી શકે છે એ વાર્તાનો વિષય છે. ભાષા સાદી સરળ છે ને દરેક માણસને વાંચવા લાયક છે.

આવાં પુસ્તકોમાં ગિલત્સ જાહેરખબરો છપાય એ અયોગ્ય છે. શિષ્ટ ગ્રંથકારોએ ખોટી જાહેરખબરોમાંથી પૈસા કમાવાનો લોભ છોડવો જોઈએ.

શ્રીમન્નૃસિંહાચાર્ય

શ્રીત્રિભુવનવિજયી ખર્જ (પૂર્વાર્ધ)

(૧૮૬૬) ૩. ૧-૪-૦

સત્યધર્મનો બોધ આપતી સુંદર નવલકથા. સંસારના અનેક પરિતાપોમાં તપેલાં ધૃશ્વર તરફ વૃત્તિ વાળાં મનુષ્યોને શાંતિ આપવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. એમાં વિવિધ

પાત્રોદ્ધારા ધાર્મિક બોધ સારો આપવામાં આવ્યો છે. અને વિશુદ્ધ ધર્મની ભાવના ખતાવી શુદ્ધ આચાર વિચાર ખતાવવા પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રેમ પ્રવાસી

તેજપ્રભા

(૧૯૦૪) રૂ. ૧-૧૨-૦

ધાર્મિક નવલકથા છે. વાર્તાના નાયક અને નાયિકા તેજસિંહ અને પ્રભાને જ્ઞાન-મય અને ભક્તિમય અનુક્રમે ચિતર્યાં છે. સામાન્ય વાચકોને એમાં રસ પડે એવું નથી. લખાણની શૈલી કિશ્કે હોષ થું કહેવા માગે છે તે જલદી સમજાય તેમ નથી.

ફારૂકી, અમીરમીયાં હમદુમીયાં

અયામા

(૧૯૧૬) રૂ. ૦-૧૦-૦

મૂળ ઉર્દૂમાં ખા. ખા. મમશુલઉદ્દમા મોલવી દાર્ફિન નજર મલમલ સાહેબ દહે-લવીએ લખેલી વાર્તાનો ગુજરાતી અનુવાદ છે. ‘અયામા’નો અર્થ વિધવા થાય છે. વિધવા-વિવાહ શાસ્ત્રોક્ત છે અને મોલવીઓ કેવું અધમ જીવન ગાળે છે તથા દુષ્ટ માણસો વિધવાઓને કસાવવામાં કેવા ફાવી જાય છે તેમજ અલગ સ્ત્રીઓ કુટુંબને કેટલી ત્રાસરૂપ નિવરે છે તેનું વર્ણન સારું કરેલું છે. મુસલમાનોમાં પડતાનો રિવાજ હોવાથી ડોળીમાં બેસીને જતાં કાવત્રાંબોરોના હાથે સ્ત્રીઓ કેવી ફસાઇ જાય છે તે ખતાવવામાં આવ્યું છે. વાર્તા એકંદરે બોધક અને રસિક છે અને મુસલમાન સંસારને લાગુ પડતી હોવાથી મુસ-લમાનોને ગમે એવી છે. હિંદુઓને પણ વાંચીને ધડો લેવા જેવી છે. ભાષા ઉર્દૂમિશ્રિત છે.

ભટ્ટ, મણિશંકર રત્નજી

હિરામાણિકની એક મોટી ખાણ

(૧૯૧૩) રૂ. ૦-૨-૦

ધાર્મિક અને નૈતિક જ્ઞાન સરળ ભાષામાં વાર્તારૂપે આપવાનો પ્રયત્ન સારો છે. સાધારણ ભણેલા માણસો પણ સમજી શકે એવી રચના હોવાથી સામાન્ય જનસમૂહને ખુબ ઉપયોગી છે. વાર્તા અધુરી રહી ગયેલી હોવાથી રસક્ષતિ થાય છે.

મહેતા, ડાહ્યાલાલ રામચંદ્ર

શાન્તિનિકેતન

(૧૯૧૫) રૂ. ૧-૪-૦

પુસ્તક અંગાળી ઉપરથી લખાયેલું છે. અંગાળીનું અનુકરણ હોવાથી ભાષા સંસ્કૃતમય વધારે થઈ ગઈ છે છતાં સૌ સમજી શકે એવી છે. પાખંડી સાધુપુરૂષો લોકોની અધઃશ્રદ્ધનો ખોટો ઉપયોગ કરી પૈસા ધૂતી ખાય છે તેના ઉપર સારો પ્રકાશ પાડે છે. લાલના જમાનાને અનુરૂપ ધાર્મિક વિચારો કેવા હોઈ શકે તે નારાયણદેવ જેવા મહાત્માના પાત્રથી દર્શાવી આપ્યું છે. પુસ્તક સાફ છે ને સૌને વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, ડાહ્યાલાલ રામચંદ્ર

આનંદમંદિર

(૧૯૧૬) રૂ. ૧-૮-૦

શ્રી નૃસિંહપ્રસાદ અસુના 'અમિયા' નામના અંગાળી પુસ્તકનું ભાષાન્તર છે. વિષય ધાર્મિક છે અને કર્મ, જ્ઞાન તથા ભક્તિવિષયક જ્ઞાન વાર્તાદ્વારા આપવાનો રસિક રીતે પ્રયત્ન થયો છે. ભાષા શુદ્ધ અને સંસ્કૃતમય હોવાથી અને વિષય ગહન હોવાથી પુખ્ત વયનાં સંસ્કારી સ્ત્રીપુરૂષોને વાંચવા લાયક છે.

મહેતા, ડાહ્યાલાલ રામચંદ્ર

બ્રહ્મચારિણી

(૧૯૧૪) રૂ. ૧-૪-૦

અંગાળીનો અનુવાદ. એમાં બ્રાહ્મધર્મનું સ્વરૂપ આલેખવામાં આવ્યું છે. અને સમાજસેવિકા તરિકે સ્ત્રીઓ કેટલું સારું કામ કરી શકે છે તે બતાવ્યું છે. વાર્તાની ઘટના રસિક શિષ્ટ સમાજને શોભે એવી કરી છે. એના વાચનથી સ્ત્રીઓનાં જીવન સુધરે એમ છે, તેથી ખાસ કરીને સ્ત્રીઓએ વાંચવા જેવી છે. ભાષા સંસ્કારી છતાં સરળ અને સૌ સમજી શકે એમ છે.

એશ્રી, જગનલાલ નારાયણલાલ

કામિની અને કંચન ૩ ભાગ

(૧૯૧૩) રૂ. ૧-૮-૦

સાંસારિક છતાં ધાર્મિક બોધથી ભરેલી નવલકથા મૂળ અંગાળી પુસ્તકના આધારે લખાયેલી છે. એમાં શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસના અમૂલ્ય ઉપદેશો તથા તેમણે પ્રસંગવશાત

કહેલી વાતોની ગુંથણી ગુંથેલી છે. સ્ત્રી અને દ્રવ્ય અતિ ચંચળ છે તેથી મનુષ્યે તેના તરફ કેવું વર્તન રાખવું તે બહુ સારી રીતે બતાવ્યું છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કારી હોય વાર્તા બણી રસિક છે તેથી સૌને વાંચવી ગમે એવી છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક બણું સાફ છે.

‘વસંતનંદન’

સુબોધચંદ્ર

(૧૯૧૦) રૂ. ૦-૮-૦

પરલોક સંબંધી વિચારો કરેલા હોવાથી ધાર્મિક પુસ્તક કહી શકાય. માણસની મરણ પછીની સ્થિતિ કેવી હોય છે તથા વિચારોનું બળ કેટલું છે તે વાર્તાદ્વારા બતાવ્યું છે. ગુપ્ત જ્ઞાનના અત્યાર સુધી નહિ જાણેલા વિચારો આનાથી લોકને જાણવાના મળી શકે છે, પણ ભૂત પ્રેતાદિના અસ્તિત્વની વાતો આવતી હોવાથી કંઈક વહેંચેને પોષણ મળી શકે ખરું. ભાષા શિષ્ટ અને સાદી છે.

વીમાવાળા, હંધરલાલ

પારસમણિની શોધમાં (બ્રહ્માંડનો ભેદ) ૨ ભાગ

રૂ. ૩-૮-૦

સર રામચંદ્ર હેગાર્ડના ‘કિંગ સોલોમન્સ માઇન્સ’ નામના અગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ. સાહસિક વૃત્તિ કેળવવા ઇચ્છતા અને વિશાળ કલ્પનાની પ્રેરણા પામવા ઇચ્છતા યુવાન વર્ગને ખાસ ઉપયોગી છે. લાગણીઓને ઉશ્કેરે એવી પ્રેમની વાતોથી ભરેલી નવલકથાઓ કરતાં શૌર્ય અને સાહસથી ભરેલી અને વાચકને નિડરતાનો આદર્શ રજૂ કરતી આવી વાતો હજાર દરબજે સારી છે. વાર્તાનો વિષય રસિક ને નિદોષ છે. વહેંચેને પોષે એવી કંઈક વાત અંદર હશે, પણ તેથી જીવન પર ખરાબ અસર થાય એમ નથી. ભાષા સાદી અને સરળ છે. પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે.

શાહ, વાડીલાલ માતીલાલ

જ્ઞાનોપદેશ

રૂ. ૧-૦-૦

દર્શનરૂપ કેટલીક વાર્તાઓ લઈ ધાર્મિક તથા નૈતિક બોધ સારો આપવામાં આવ્યો છે અને તત્ત્વજ્ઞાનના વિષયો ચર્ચવા પ્રયત્ન કર્યો છે. સંસારનો ચિતાર આપી સ્ત્રીપુરૂષે સુખી થવા માટે શું કરવું જોઈએ તે દુકામાં સારી રીતે સમજાવ્યું છે. લેખક જૈન ધર્મના સારા અભ્યાસી છે. તેથી જૈન ધર્મની દૃષ્ટિએ વિષયો પ્રતિપાદન કર્યા છે. ભાષા સાદી ને સંસ્કારી છે. ધર્મજિતાસુઓએ વાંચવા જેવી છે.

શુકલ, પ્રભાશંકર ગોવિંદરામ

પ્રભાતચંદ્ર

(૧૯૧૫) ૩. ૧-૦-૦

ધાર્મિક બોધ આપનારી નવલકથા છે. મનુષ્ય કર્તવ્ય, મિત્રધર્મ, પુત્રસ્નેહ, પતિપત્નીના ધર્મ અને સાધુતાના સુંદર આદર્શો રજુ કર્યા છે. ભાષા શુદ્ધ પણ જરા અસ્ફુટમય એટલે માધારણ વાચકોને કંટાળ પડે એવી છે. પુખ્ત ઉમ્મરનાં માણસોને વાંચવા જેવી છે.

હાજી મહમદ અલારખીયા શિવજી

રસિકા

(૧૯૨૩) ૩. ૫-૦-૦

વાર્તા ધાર્મિક છે. મૃતાત્માઓ સાથે વાતો કરવાના પ્રસંગો જોડાયા છે. તેથી વહેમને પોષે છે પણ શ્રદ્ધાળુ લોકો પ્રેમથી વાંચે એમ છે. વાર્તા રસિક રીતે લખાયેલી છે ને ભાષા મધુર છે. પુસ્તક પુખ્ત ઉમ્મરનાં સ્ત્રીપુરુષો જ વાંચી શકે. બાળક કે તરૂણના હાથમાં આપવા જેવું નથી.

(નૈતિક સંખ્યા—૧૬)

કરાની, સોહરાબ શહેરીયાર (મશરેક)

લુટાર મુબારક

(૧૯૨૩) ૩. ૧-૮-૦

અકબરના સમયના એક લુટારની વાર્તામાં નૈતિક મર્યાદા સાથેનો પાર્થિવપ્રેમનો ચિતાર આપ્યો છે. વાર્તા નિર્દોષ અને રસિક છે તથા તેમાં કર્તવ્યનો બોધ આપવામાં આવ્યો છે. તેમજ નિમકહલાસીનાં આજાં ચિત્રો આપવામાં આવ્યાં છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી જેવી હોષ અંદર ફારસી શબ્દોનું ભરણું વધારે છે. માનવભાવોને અસરકારક રીતે કર્તા બાલેખી શક્યા છે. વાર્તામાં ઉચ્ચ કલ્પના-વિહાર કે સુંદર આદર્શો રજુ કરાયા નથી તોપણ તેની સાદી રચના ને રસમયતાથી વાચકને આકર્ષી શકે છે.

કરાની, સોહરાય શહેરીયાર (મશોક)

ખેતાલ ખલકત યાને બેચેન દુન્યા

(૧૯૧૫) રૂ. ૨-૦-૦

જુદા જુદા વિષયો ઉપર દૃષ્ટાન્તો આપી માર્મિક રીતે નીતિનો બોધ કરેલો છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે. ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ અને બાળકોને માટે વાંચવા લાયક છે.

ઓઝા, કાસીરામ પ્રાગજી

હાતમતાઇ

એ નામના એક પરોપકારી મહાપુરુષનું જીવનકથાન્ત છે. મૂળ ઉર્દુમાં એ પુસ્તક લખાયેલું છે અને મુસલમાનોમાં વધારે લોકપ્રિય છે, તેનું આ ગુજરાતી ભાષાન્તર છે. ભાષા સાદી છે, પણ શૈલી કંઈક દૃઢિમ જેવી જણાય છે. હાતમતાઇએ કરેલાં પરોપકારનાં કામોનું એમાં વર્ણન છે અને તે લોકને બોધ લેવા લાયક છે. જીવનની સાદાઈ એમાં સારી જણાવેલી છે. માણસ ઓછી જરૂરીઆતોથી પણ નભાવી શકે છે તે એ વાંચવાથી ખબર પડે છે.

કાપરાજી, બહુપતજી નવોજી

કોણ સરસ? વહાડિયાની વીલુ કે પટેલની પીલુ?

(૧૯૧૦) રૂ. ૨-૦-૦

પારસી સંસારને બંધબેસતી નવલકથા. પારસીઓને માટેજ લખાયેલી લાગે છે. પારસીનાં નામો પણ પારસી છે ને ભાષા પણ પારસીઓ બોલે તેવી ગુજરાતી અને અશુદ્ધ છે. અંદર જીવપ્રપંચના પ્રસંગો વર્ણવી નીતિનો બોધ અપવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

ઝવેરી, હિરાચંદ કસ્તુરચંદ

મૃગજળ

(૧૯૨૫) રૂ. ૧-૮-૦

નૈતિક અને ધાર્મિક નવલકથા. પ્રો. બેદનનો એક અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. પ્રો. બેદને હિંદુ સંસ્કારી જીવનની ઘણી નવલકથાઓ લખી છે તેમાંની આ એક છે. એમાં હિંદુ તત્ત્વજ્ઞાન સમજાવવા પ્રયત્ન થયો છે અને વિવેક, વિચાર, જ્ઞાન વગેરેનાં ઉડાં તત્ત્વો રસમય ભાષામાં સમજાવ્યાં છે. ભાષા શિષ્ટ અને સંસ્કૃતમય છે. તેથી પરિષદ્ધ જ્ઞાનવાળા સમજી માણસને ઉપયોગી છે.

ત્રિપાઠી, એન. એમ. એન્ડ કું. (પ્રકાશક)

નાટ્યકથારસ

(૧૮૯૮) ૩. ૦-૧૨-૦

Tales from Shakespeare નામના અંગ્રેજી પુસ્તકનું ભાષાન્તર. અંગ્રેજી મહાકવિ શેક્સપીયરે કેટલાંક સુંદર નાટકો લખ્યાં છે. તે તેમાં મનુષ્ય સ્વભાવ તે સંસારનાં ચિત્રો આબેહુજ દેખ્યાં છે. તે નાટકોને ગુજરાતીમાં વાર્તા રૂપે ઉતારવામાં આવ્યાં છે. એમાં જીવનના વિવિધ પ્રસંગો લઈ નૈતિક બોધ સારો આપવામાં આવ્યો છે તથા પ્રેમનું શુદ્ધ સ્વરૂપ દેખાડવામાં આવ્યું છે. સહૃદય વાંચનારાને સારો આનંદ મળે એમ છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે.

દેશાધ, અરંદેશર ખરસેદજી

કરણીનો ફેજ

(૧૯૨૧) ૩. ૧-૮-૦

અંગ્રેજી ઉપરથી લખાયેલી પારસી સંસારી નવલકથા નૈતિક તત્ત્વથી ભરેલી છે. મત્કર્મથી માલુમ થયે છે અને દુષ્કર્મથી પડે છે તેનો અન્ધો ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. પાત્રોની ખીલવટ, વસ્તુસંકલ્પના અને રસની જમાવટ સારી છે. શૈલી વેમવતી હોવાથી વાચકને પોતાની સાથે ઘસડી જાય છે. ભાષા સાદી પણ કોઈ કોઈ ડેકાણે અશુદ્ધ અને પારસીશાહી હોવાથી સંસ્કારી વાંચનારાને કંટાળો આવે.

દ્વિવેદી, જ. બો.

સ્નેહસદન યા પ્રણયરહસ્ય

(૧૯૧૬) ૩. ૦-૧૨-૦

‘પ્રેમમંદિર’ નામની અંગાળી નવલકથાનો અનુવાદ. સામાજિક નવલકથા દ્વારા નૈતિક તથા ધાર્મિક બોધ આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. દેશની આર્થિક ચર્યા પણ આવે છે. શરૂઆતમાં ભારતના ઉદય માટે જે ઇચ્છાઓ જતાવી છે તે કૃણીભૂત થઈ જણાતી નથી તેમજ ઉલ્લોગદ્વારા દેશનો ઉદ્ધાર કરવાની ઇચ્છા છતાં એકદમ ચતુર્થાશ્રમનો ચિતાર જતાવવાથી સંકલ્પનાભંગ થાય છે. ભાષા પણ સંસ્કૃતમય વધારે છે. સુશિક્ષિત સ્ત્રીઓએ પુસ્તક વાંચવા જેવું છે. સામાન્ય લોકોને માટે પણ ઠીક છે

નારાયણ હિમચંદ્ર

વિષવૃક્ષ

(૧૮૯૬) ૦-૧૨-૦

અંકિમચંદ્ર યદોપાધ્યાયના અંગાળી પુસ્તકનું ભાષાન્તર. સંસારની ઘટનાઓ

વાર્તામાં ઉતારી નૈતિક બોધ આપવાનો પ્રયત્ન સારો છે. ભાષા ક્લિષ્ટ અને સંસ્કૃતમય હોવાથી સામાન્ય લોકોને વાંચવી અશકી પડે એવી છે.

શ્રીમન્નૃસિંહાચાર્ય

સતી સુવર્ણા પૂર્વ વિભાગ

(૧૮૯૭) રૂ. ૦-૪-૦

ઉત્તમ પ્રકારનો નીતિનો બોધ આપતી નાની સરખી એક સુંદર વાર્તા છે. અની-
તિને રસ્તે ચડેલો માણસ પણ એથી સુધરી શકે એમ છે. દુષ્ટ લોકો પોતાની દુષ્ટતા છેવટ
સુધી છોડતા નથી ને તેથી છેવટે ખરાબ થાય છે, અને નીતિમાન માણસો પ્રથમ દુઃખી
થાય પણ છેવટે સુખ પામે છે, ને વાર્તામાં ખતાવ્યું છે. વાર્તાની રચના સુઘટિત ને રસમય
છે તેથી વાંચવા લીધા પછી છોડવી ગમે એમ નથી. ભાષા સાદી પણ કંઈક સંસ્કૃતમય
હોવાથી જરા સંસ્કારી વાચક હોય તે જ વાંચી શકે.

પટેલ, પ્રેમાનંદ ધોળીદાસ

દેવાનું દુઃખ

મૂળ અંગ્રેજીના મરાઠી ભાષાન્તર ઉપરથી ગુજરાતીમાં ઉતારવામાં આવ્યું છે.
વાલજ નામે એક ગૃહસ્થનો છોકરો ઉડાઉ નિકળવાથી દેવાદાર થઈ જાય છે અને પછી
કેવું દુઃખ પામે છે તેનું વર્ણન વાર્તામાં છે. માણસ ગળ ઉપરાંત ખર્ચ કરતાં વિચાર
કરતા નથી અને જીવાનીના મદમાં પાછળથી કેવી દશા થશે તેનો પણ વિચાર કરતા નથી,
તેવાઓને આ પુસ્તક ધડે લેવા જેવું છે. ભાષા શુદ્ધ ને સરળ છે ને દરેક વાંચવા જેવું છે.

પાલમકોટ, લીખાણી લી.

દુઃખી દાદીબા

(૧૯૧૩) રૂ. ૩-૦-૦

પારસી સંસારી નવલકથા છે અને ભાષા પણ પારસીસાદા હોવાથી પારસીઓને
જ ખાસ વાંચવા લાયક છે. પારસી સંસારનો ચિતાર સારો આપ્યો છે. વાર્તાદ્વારા નીતિનો
બોધ આપવાનો ને ફરજ સમજાવવાનો પ્રયત્ન થયો છે.

ફરામજી બમનજી

કુમાર દર્પણ
(૧૮૮૪) ૦-૮-૦

અંગ્રેજી 'સેન્ડર્ડ' અને મર્ટન'નો તરજુમો છે. જુની શૈલીથી લખાયેલું છતાં બોધક અને વાંચવું ગમે એવું છે. પારસી લેખક છતાં ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. જુવાનોને ને થોડું લજ્જેલાને માટે ખાસ વાંચવા જેવું છે.

ભટ્ટ, ખીમજી વસનજી

ખીપાળ
(૧૯૧૧) ૩ ૦-૮-૦

ગ્રંથ ભક્તિપ્રધાન છે અને અંદર નૈતિક તથા ધાર્મિક બોધ સારો આપવામાં આવ્યો છે. વર્ણનો કંઈક અંશે અતિશયોક્તિ વાળાં છે. ભાષા ઘણી અશુદ્ધ છે પણ વાર્તાના રસપ્રવાહને લીધે સામાન્ય વર્ગના લોકોને વાંચવી ગમે એવી છે. શ્રદ્ધાળુ લોકોને માટે સારું પુસ્તક છે.

મરઝખાન, જહાંગીર બહેરામજી

તસેસમ ૨ ભાગ
(૧૮૯૧) ૩. ૮-૦-૦

અલેક્ઝાન્ડર કુમાની અંગ્રેજી 'કાઉન્ડ ઓફ મોટીક્રિસ્ટો' નામની વાર્તાનું ભાષાન્તર છે. નૈતિક બોધ આપવાનો પ્રયત્ન વાર્તામાં સારો થયો છે. ભાષા પારસી યુજરાતી એટલે કંઈક અશુદ્ધ પણ વર્ણનશૈલી મનોરંજક છે અને તેથી વાર્તા વાંચવી ગમે એવી છે.

શાસ્ત્રી, વ્રજલાલ કાળીદાસ

મુક્તમાળા
(૧૯૨૪) ૩. ૦-૧૦-૦

લક્ષ્મણ મોરેશ્વર શાસ્ત્રીના મરાઠી પુસ્તકનું ભાષાન્તર. સામાન્ય લોકોને નૈતિક બોધ આપવાને ઉપયોગી છે. ભાષા અને શૈલી જુના જમાનાને અનુસરતાં છે એટલે લાલના વાચકોને વાંચતાં બહુ રસ ન પડે. નિર્દોષ અને રસિક વાચન તરિક્કે પુસ્તક સારું છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા જેવું છે.

૫. આલોપયોગી (સંખ્યા ૮)

ભદ્ર, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

રામેશ્વર

(૧૯૦૫) રૂ. ૦-૪-૦

આલોકો અને સ્ત્રીઓને આનંદ આપે એવી નાની સરખી વાર્તાની ચોપડી બે વડી વખત ગુમાવવાને માટે ઠીક છે. પણ ૨૫ પાનાંની નાની ચોપડીની કિંમત છ આના વધારે પડતી છે.

મરચંદ, એચ. જી.

રાજા ભોજ અને કવિ કાલિદાસ ૫ ભાગ

(૧૯૧૬) રૂ. ૧-૦-૦

બુદ્ધિચાતુર્યનાં દર્શાવેલી ભરેલું પુસ્તક છે. સાહિત્ય-રસિકોને માટે આ પુસ્તક ઉંચી જાતનું વાચન પૂરું પાડે છે. ભોજના દરબારના ધણી રસિક પ્રસંગો એમાં સમાયેલા છે તે તે બધા વાંચતાં આનંદ આપે છે તથા ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે છે. એક બે વાર્તાઓ આદર કરતાં બાકીની બાળકોને વંચાવવાથી તેમની રસિકવૃત્તિ તથા બુદ્ધિચાતુર્ય ખીલે એમ છે.

રાવળ, દગનલાલ વિદ્યારામ

ડાંડા પહોરની વાતો

(૧૯૨૫) રૂ. ૦-૧૨-૦

આલોપયોગી વાર્તાનું પુસ્તક. રમુજ અને હાસ્ય ઉત્પન્ન કરે અને તેની સાથે બોધ મળે એવી નાની નાની ૫૬ વાર્તાઓનો સંગ્રહ બાળકોને માટે બહુ ઉપયોગી છે. રા. આ. કાંટાવાળાએ ટ્યુકડી સો વાતો લખી છે તેના જેવું આ પુસ્તક છે. ભાષા પણ બહુજ સાદી અને બાળકોને સમજાય તેવી છે. દરેક લાયબ્રેરીમાં બાળકોને માટે રાખવા જેવું છે.

વકીલ, દયાળજી, રણછોડદાસ

વણિક વિદ્યાની વાતો ૧ ભાગ

(૧૮૯૮) રૂ. ૦-૧૦-૦

બાળકોને રસ પડે અને વ્યાવહારિક જ્ઞાન મળે એવી નાની નાની રસમય ૨૫ વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. ભાષા સાદી અને સરળ હોવાથી સૌ કોઈ વાંચી શકે એમ છે. કિંમત ચોપડીના કદના પ્રમાણમાં દશ આના વધારે પડતી છે.

વાચ્છા, એદલજી માલેકજી

ધરાનીઅન નાઈદસ

(૧૯૧૬) ૩. ૧-૪-૦

અરેબીઅન નાઈદસ જેવી પણ બાળકોને રમુજ પડે એવી નાની નાની વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. વાર્તાઓ રમુજ અને ચમત્કારોથી ભરેલી હોવાથી વાંચવી ગમે એવી છે. એના વાચનથી બાળકોમાં હિંમત, ચતુરાઈ, સમયસૂચકતા આવી શકે તથા નીતિની જાણ પડી શકે એમ છે. ભાષા સાદી અને સરળ પણ પારસી ગુજરાતી જેવી ને કોઈ કોઈ કેકાણે અશુદ્ધ છે.

શાહ, રુનીલાલ વર્ધમાન

નોકરીનો ઉમેદવાર

(૧૯૨૩) ૩. ૧-૧૨-૦

ભણી રહ્યા પછી નોકરી મેળવતાં કેટલી મુશ્કેલીઓ પડે છે તેનો ચિતાર આપ્યો છે. ત્રણ વિદ્યાર્થીઓને ભણતી વખતે પૈસાનો હિસાબ નથી હોતો અને કમાવાની ચિંતા પણ નથી હોતી. તેમણે આવેલા હવાઈ કિલ્લા અભ્યાસ છોડી અવધારમાં પડતાં જ ટૂટી પડે છે અને જીવન દુઃખરૂપ થઈ પડે છે તેમને આ વાર્તામાંથી સારો બોધ મળે એમ છે. ભાષા સાદી સરળ ને સૌ સમજી શકે એવી છે. પુસ્તક સૌને વાંચવા લાયક છે.

‘શિશુમંડળ’

મુકુલ

(૧૯૨૪) ૩. ૧-૦-૦

બાળકોને હાથે લખાયેલી નાની નાની વાર્તાઓનો સંગ્રહ આવકાર લાયક છે. વાર્તાઓ આલોપયોગી છે અને વિનોદની વાતો હોવાથી બાળકોને મજા પડે તેવી છે. ભાષા સહેલી છે પણ જોડણીની ને આકરણની કેટલીક ભૂલો રહી ગયેલી છે.

સેન્ટ્રલ એજન્સી

લંગડો જરવાસ

(૧૯૯૩) ૩. ૦-૮-૦

અંગ્રેજીમાં મૂળ લેખક મીસ મેરીયા એજર્વર્થના વાર્તા ગ્રંથનો ગુજરાતી અનુવાદ. પ્રમાદી લોકોને તથા ખાસ વિદ્યાર્થી વર્ગને વાંચવા લાયક છે. અનેક વિધ્નો આવવા છતાં હિંમત રાખી મહેનત કર્યા કરવાથી કાર્યસિદ્ધિ જેવે થાય છે એ બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. ભાષા તરજૂમિયા જેવી છતાં સાદી સરળ હોવાથી સૌ સમજી શકે એવી તો છે જ.

૬. સ્ત્રી ઉપયોગી (સંખ્યા ૩૬)

કરસનદાસ બેકીસનદાસ

હિંદુ ઍરિષ્ટર યાને સદ્ગુણી સુમન

૩૧. ૧-૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સામાન્ય વાર્તા છે. હિંદુ સ્ત્રીઓની સહનશીલતા, નિર્મળ પ્રેમ અને પરાધીનતા અતાવવા સાથે વિશ્વાયતી કેળવણીથી કેવી ઉચ્છ્રંખતતા આવે છે તે અતાવ્યું છે. ખડુ રસિક વાર્તા નિવડી નથી પણ સામાન્ય વાચકોને માટે સારી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે.

ઉર્મિલા દયારામ ગીડમલ

ઉપાનંદિની

(૧૯૧૪) ૩૧. ૦-૮-૦

પ્રો. એફ. ડબ્લ્યુ. ખેમનના અંગ્રેજી પુસ્તક ઉપરથી અનુવાદ કરીને લખેલી સામાજિક નવલકથા છે. પ્રો. ખેમન ઉત્તમ વાર્તા લેખક છે. હિંદુ સંસારને લાગુ પડે એવી વણી સારી વાર્તાઓ એણે લખેલી છે અને તેની લેખન શૈલી તાદ્દશ ચિત્ર ખડું કરે એવી છે. આ વાર્તા તેમાંની એક છે. પોતાના ઉદાસીન પતિને પ્રેમમાં મુગ્ધ કરી પોતાને વશ કરી લે છે તે પ્રસંગ આપી પ્રેમનું પ્રાખ્ય તથા પતિભક્તિ અને સતી સ્ત્રીનું ચારિત્ર્ય અતાવવામાં આવ્યું છે, લેખિકા સંસ્કારી હોવાથી ભાષા શુદ્ધ અને સરળ છે, સામાન્ય જનતાને પુસ્તક ઉપયોગી છે.

કરસનદાસ મૂળજી

સંસાર સુખ

(૧૮૮૭) ૩૧. ૧-૮-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. સંસારમાં સ્ત્રી કેટલી ઉપયોગી છે તે અનેક દૃષ્ટાંતો આપીને સારી રીતે સિદ્ધ કરી અતાવવામાં આવ્યું છે. પુખ્ત ઉંમરનાં સ્ત્રીપુરુષોને ખાસ વાંચવા જેવું. ભાષા સાદી પણ સુરતી તથા પારસીસાઇ જેવી હોવાથી કંઇક અશુદ્ધ છે. લેખકનો ઉદ્દેશ કર્તવ્ય અને નીતિનું જ્ઞાન આપવાનો છે ને તે કેટલેક અંશે સિદ્ધ થયો છે.

કવિ, ભવાનીશંકર નરસિંહરામ

કુંવારી કન્યા

(૧૯૦૬) રૂ. ૦-૧૦-૦

હિંદુ ધર્મસંસારને લગતી નવલકથા. વાર્તામાં કન્યાવિક્રયનો અનિષ્ટ પરિણામોનો ચિતાર આપી સમાજની ખરાબ રૂઢિચોનો ત્યાગ કરવાનો બોધ આપ્યો છે. પુસ્તકમાં આખત બહુ થોડી કહેવાની છે જે ઉત્તમ છે પણ તે સમજાવવા લાંબાં ટાપલાં બહુ કરેલાં છે જેથી વાંચવામાં રસ પડતો નથી. ભાષા સરળ પણ અશુદ્ધ છે. એકંદરે પુસ્તક સામાન્ય લોકોને અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા જેવું છે.

ચુનીલાલ લલ્લુભાઈ

સ્ત્રીવિનોદ

(૧૯૦૭) રૂ. ૦-૬-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા છે. સંવાદ દ્વારા પતિસેવા તથા સ્ત્રીઓનાં જીવનનો બોધ આપ્યો છે. ભાષા સાદી સરળ છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ પુસ્તક ઉચ્ચ પ્રકારનું નથી. પણ ગાંધીનાં સ્ત્રીપુરુષોને ઉપયોગી વાચન પુરું પાડે એમ છે.

જગુપ્પે, મહાદેવ રામચંદ્ર (પ્રકાશક)

તેવી નંદિની

(૧૯૨૦) રૂ. ૨-૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. ગંગાળીનો અનુવાદ છે. ભાષા સરકારી અને રસિક છે. હિંદુ સમાજ જીવનનો ઉચ્ચ ચિતાર આપી શુદ્ધ પ્રેમ, અને આદર્શ જીવન સમજાવવામાં કૃતિએ સફળતા મેળવી છે. નંદિની બોધ સારો સમાવ્યો છે. પશ્ચિમના આચારવિચારથી અંબનદ ગંગેલા માણસોએ પુસ્તક ખાસ વાંચવા જેવું છે.

જામનગરવાળા ડૉક્ટ. પોપટલાલ હંસરાજ

સ્ત્રીદર્પણ

(૧૯૦૭) રૂ. ૦-૧૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. એમાં ખાસ કરીને કન્યા કેળવણીની જરૂર જતાવવામાં આવી છે. વાર્તા રસ વગરની છે અને અક્ષરો ઝીણા તથા જોડણી અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકો વાંચે તો ઠીક.

ઠાકર, ધનજીલાલ જાદવજી

શિયળની કસોટી અને ખેવડા દુનિયા

(૧૯૨૫) રૂ. ૧-૮-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. સ્ત્રીઓના શિયળનું રક્ષણ કેમ કરવું તે આમાં બતાવવામાં આવ્યું છે તે નીતિનો ખોધ સમાવવામાં આવ્યો છે. ભાષા સાદી સરળ છે. સ્ત્રીઓને ખાસ વાંચવા જેવું છે.

ઠાકર, હરગોવિંદ હરિદત્ત

પ્રબોધા

(૧૯૦૪) રૂ. ૦-૧૩-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક વાર્તા છે. ભાષા સાદી અને સરળ હોવાથી સામાન્ય લોકો પણ સમજી શકે એમ છે. કષ્ટ સમયે કેમ વર્તવું તેનો ખોધ સારો આપ્યો છે.

ડાસાણી, લક્ષ્મીબાઈ ગોકળદાસ

માહાત્માઓની મહાકથાઓ

(૧૯૨૫) રૂ. ૩-૮-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા સામાન્ય લોકોને અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા લાયક છે. સમાજનું આર્થિક અવલોકન કરી વાર્તાઓ લખાયેલી છે. દરેક વાર્તા સમાજમાં પેસી ગયેલી બદીઓનું સાચું ચિત્ર રજૂ કરે છે તથા નજીવી ભૂલોનું પણ કેવું ભયંકર પરિણામ આવે છે તે સમજાવી સ્ત્રીઓને સુંદર રીતે ખોધ આપે છે. ભાષા સાદી સરળ છે. એક સ્ત્રી લેખક આવું સાફ લખી શકે તે સ્તુતિપાત્ર છે.

તારાપોરવાળા, દાદી એદલજી

તાલેવંતની તેહમી

(૧૯૨૪) રૂ. ૫-૮-૦

શ્રી ઉપયોગી પારસી સંસારી નવલકથા. વસ્તુસંકલના સારી ગોઠવાયેલી હોવાથી તે વાર્તા સમય હોવાથી વાંચવા લીધા પછી પૂરી કર્યા વગર છોડવી ગમે તેવી નથી. હિંમતવાન બાળાઓ સંકટના સમયમાં પણ કર્તવ્યપરાયણ રહી ધૈર્ય ઉપર શ્રદ્ધા રાખે તો છેવટે સુખી થાય છે તેનું દર્શાવતું બહુ સાફ આપેલું છે. દરેક પ્રસંગમાં નીતિનો ખોધ બહુ સારો આપ્યો છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી જેવી પણ સરળ છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

ત્રિપાઠી, ડાહ્યાશંકર જયશંકર

કુલીન કાન્તા

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. શ્રીઓને પતિ પ્રત્યે શો ધર્મ છે, અને સંસારમાં પડતાં દુઃખોથી હતાશ ન થતાં સદાયરણ્યથી આવી કર્તવ્યપરાયણ રહેવાથી જ પરિણામે સુખ મળે છે તે અતાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. વાર્તામાં નૈતિક બોધ સારો રહેલો છે. વાર્તાની રચના રસ ભરેલી છે અને ભાષા શુદ્ધ તથા સરેકારી છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે. શ્રીઓને માટે ખાસ વાંચવા લાયક છે.

દેવે, જેઠાલાલ દેવશંકર

દુહિણી રત્નમાળા યાને કૌમુદિની ની આત્મકથા ૧ ભાગ

(૧૯૧૯) રૂ. ૦-૧૨-૦

અંગાળી ભાષાના 'અબળા આંધવ' નામના પુસ્તકનો અનુવાદ છે. ખાસ શ્રીઓને ઉપયોગી નવલકથા છે અને આદર્શ આર્ય શ્રી કેવી હોઈ શકે તે દર્શાવ્યું છે. અંદર નીતિનો ઉપદેશ ભરેલો છે તથા શ્રીઓની પોતાની ફરજ શી છે અને પોતાના હક શા છે તે સારી રીતે અતાવવામાં આવ્યું છે. ભાષા પણ સાદી અને રસિક છે તેથી સાધારણ ભણેલા દરેક માણસ વાંચી શકે એમ છે.

દેલવાડાકર, ગાંધાગજી કલ્યાણજી

નવલગંગા ૨ ભાગ

(૧૯૧૮) રૂ. ૩-૦-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. એમાં પતિવ્રત ધર્મ યરાગર સારી રીતે સમજાવવામાં આવ્યો છે. તેથી શ્રીઓએ ખાસ વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી સરળ છે. તેથી સાધારણ ભણેલા માણસ પણ વાંચી શકે એમ છે. સ્વાર્થી લોકો સ્વાર્થ સાધવા કેવાં ભયંકર કૃત્યો કરે છે તથા યોગ્ય જોડાં ન મળવાથી કેટલાં જીવન નષ્ટ થાય છે તેનો ચતાર સારો આવ્યો છે.

દેસાઈ, રામમોહનરાય જસવંતરાય

ખાતા

(૧૯૧૩) રૂ. ૨-૦-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. સંસારમાં અનેક સુખદુઃખના પ્રસંગો આવે છે તે સહન કરી શુદ્ધ જીવન ગાળવામાં જ મજા છે એમ વાર્તામાં દેખાડ્યું છે. પતિવ્રત

ધર્મ, કરકસર, સાદું જીવન અને સંકટો સહન કરવાની શક્તિ એ વાર્તાના મુખ્ય વિષયો છે. ભાષા સાદી સરળ ને શુદ્ધ છે. દરેક માણસને વાંચવા લાયક પુસ્તક છે.

નિરંજન

સમાજની વેદી ઉપર

(૧૯૨૯) રૂ. ૨-૦-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. માન તથા પૂજ્ય ભાવથી વિધવાઓ તરફ સમાજે વર્તવું જોઈએ અને તિરસ્કારની દૃષ્ટિથી ન જોવું જોઈએ, તેમજ વિધવાઓ પવિત્ર નીતિમય જીવન ગાળી શકે તેને માટે સમાજે યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ એ ખતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ છે. વિધવા થતાની સાથેજ શ્રી કેટલી નિરાધાર થઈ જાય છે તથા સમાજના દુષ્ટ રિવાજ અને ખેદરકારીને લીધે તેનું જીવન બ્રષ્ટ થાય છે તે પુસ્તકમાં સારી રીતે ખતાવ્યું છે. એ ખાખત હિંદુ સમાજને કલંકરૂપ છે. ભાષા સાદી છે ને પુસ્તક સૌને વાંચવા જેવું છે.

પટેલ, ભગવાનદાસ નાથાભાઈ

દેવી અનસૂયા

(૧૯૦૭) રૂ. ૦-૮-૦

શ્રી ઉપયોગી નવલકથા છે. એમાં સતીઓનું માહાત્મ્ય વર્ણવવામાં આવ્યું છે. ભાષા સાદી સરળ છે. પણ શૈલી નાટકી હોવાથી રસગ્રવાચકોને ભાગ્યે રૂચિકર થઈ પડે પણ ગામડાંના થોડું ભણેલા લોકોને વાંચવું ગમે એવું છે.

પટેલ, વિદુલદાસ ધનજીભાઈ

પતિવ્રતા શ્રી

રૂ. ૦-૬-૦

ખાસ શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા છે. ભાષા સારી સંસ્કારી અને શૈલી પ્રસાદ ગુણવાળી છે. શ્રીઓનાં કર્તવ્યનો ખોધ આપેલો છે અને સંસારના વિકટ પ્રસંગો સહનશીલતાથી કેમ વટાવવા તે સમજી શકાય છે.

ભદ્ર, મણિલાલ છપ્પારામ

સ્ત્રીઓની રંગભૂમિ

(૧૯૧૮) ૩. ૧-૮-૦

ખાસ સ્ત્રી ઉપયોગી વાર્તાનું પુસ્તક છે. એમાં જુદા જુદા પ્રસંગો ઉપજતી વિજ્ઞાન, ઇતિહાસ અને જૂગોળ જેવા મહત્ત્વ વિષયોને સાદી સરળ ભાષામાં ધરગથ્ય દૃષ્ટાંતો વડે એટલી બધી સરસ રીતે સમજાવ્યા છે કે પુસ્તક વાંચ્યા પછી સ્ત્રીઓને જરૂર તે વિષયોનો શોખ લાગ્યા વગર રહે જ નહિ. પુસ્તકમાં છૂટાં છૂટાં ધણાં પ્રકરણો છે. દરેકમાં અમુક ખાસ વિષય સમજાવવા વાર્તાદારા પ્રયત્ન કર્યો છે ને તેમાં સફળતા મેળવી છે. સ્ત્રી ઉપયોગી બધાજ વિષયો લગભગ એમાં આવી જાય છે. કેળવાયલી ને વગર કેળવાયલી દરેક સ્ત્રીએ પુસ્તક વાંચવાની જરૂર છે.

મહેતા, જગનલાલ કેવળરામ

અનાથ બાળા અથવા સુધારાનું પહેલું પગથીયું

(૧૯૧૨) ૩. ૧-૪-૦

ખાસ કરીને સ્ત્રી ઉપયોગી પણ ધાર્મિક, નૈતિક અને સાંસારિક વિષયોની ચર્ચા કરેલી હોવાથી દરેક માણસને વાંચવા જેવું છે. આજકાલ વગર સમજે કેટલાક લોકો યુરોપીયનોનું અંધ અનુકરણ કરે છે તેથી કેવાં માફાં પરિણામ આવે છે તે બતાવી ખરી આચાર્ય ભાવના રજુ કરી છે. પાત્રવિવિધ અને વસ્તુચંચળી સારી છે. ભાષા પણ જોસ-દાર અને સરકારી છે. દરેક માણસે વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

મહેતા, હાદિયાભાઈ રામચંદ્ર

અંપકકલિકા અથવા પાતિવ્રત્ય ધર્મ

(૧૯૦૫) ૦-૮-૦

વાર્તાદારા પ્રતિવ્રતાનો ધર્મ તથા સ્ત્રીકર્તવ્ય સમજાવવામાં આવ્યાં છે તેથી સ્ત્રીઓને માટે ખાસ ઉપયોગી છે. ભાષા મધુર છે. વાર્તાનાં પાત્રો ગરીબ સ્થિતિનાં છે. પણ તેમનું વર્તન ઉચ્ચ કાર્ટિનું છે તેથી બોધની અસર સારી થાય છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

મહેતા, નટવરલાલ ત્રિકમલાલ

કર્મબંધન

(૧૯૧૮) ૩. ૧-૮-૦

સામાજિક નવલકથા. ખાસ કરીને સ્ત્રી ઉપયોગી. હિંદુ સમાજમાં સ્ત્રીને વિધવા-પણું પ્રાપ્ત થતાં તેની સ્થિતિમાં કેવો ફેરફાર થયે જાય છે તથા તેની દશા કેવી નિરાધાર

થઈ પડે છે અને જીવનયાત્રા ચક્રાવવામાં તેને ફેટલી મૂસ્કેલીઓ પડે છે તેમજ શિયળ સાચવવામાં ફેટલાં કષ્ટ આવી પડે છે તેનું વર્ણન સુંદર રીતે કરેલું છે. એક પવિત્ર વિધવા પોતાની જીવન શુદ્ધિ કેવી સાચવે છે તેનો સુંદર આદર્શ અતાવે છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે તેથી સૌ કોઈ વાંચી શકે એમ છે.

મહેતા, પ્રસન્નગૌરી મુકુંદરાય

સુશિક્ષિત શ્રી અથવા બાળકોના ગૃહશિક્ષણનો ઉત્તમ આદર્શ

(૧૯૧૯) રૂ. ૧-૦-૦

શ્રી ઉપયોગી અને ખાસ કરીને શિક્ષકો તથા શિક્ષિકાઓને વાંચવા લાયક વાર્તા છે. ભાષા શુદ્ધ અને સરળ છે તેથી થોડું બહેલાઓ પણ સમજી શકે એમ છે. આદર્શ ગૃહિણી તથા શિક્ષિકાના ધર્મ અતાવે છે અને મોટી ઉમ્મરની બાળાઓ તથા સ્ત્રીઓએ પણ વાંચવા જેવું છે.

મહેતા, સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર

કુંજકિશોરી

(૧૯૧૬) રૂ. ૨-૮-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. હલકા માણસની સોજતથી માણસ કેવાં ખરાબ કમો કરવા પ્રેરાય છે અને જેવડે પાપનું પ્રાયશ્ચિત ભોગવી કમોતે મરણ પામે છે તેનો ચિતાર સારો આપ્યો છે. વાર્તા બોધક છે. ભાષા શુદ્ધ અને સરળ છે. એકંદરે સૌને વાંચવા જેવું પુસ્તક છે.

મહેતા, સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર

કુમુદકુમારી

(૧૯૨૬) રૂ. ૩-૦-૦

નૈતિક બોધ આપવાને લખાયેલી સામાજિક નવલકથા છે. શ્રી ઉપયોગી હોવાથી ખાસ સ્ત્રીઓને વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે. પણ કોઈ કોઈ ઠેકાણે મુશ્કેલી અને વાક્ય રચનાની ભૂલો રહી ગયેલી છે. રચના રસમય હોવાથી વાંચવી ગમે એવી છે.

મીસ ડબ્લિયુ (એક પારસી બાલુ)

ઝહેરે કાતીલ

(૧૯૧૫)

શ્રી ઉપયોગી પારસી સંસારી નવલકથા. સંસારના પ્રસંગો આખી નૈતિક બોધ આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે અને છોક્રપણું, કાવાદવા અને જીલ્લે વશ ન રાખવાથી શું નુકશાન થાય છે તે વાર્તાદ્વારા સ્પષ્ટ બતાવ્યું છે. બાપા સાદી પણ પારસી ગુજરાતી છે. પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

મુસ્તફા મીયાંકાજી, ગુલામ મહમ્મદ શેખ

સદ્ગુણી નસીમા

(૧૯૧૬) રૂ. ૧-૦-૦

અસલ ઉર્દુ ઉપરથી લખાયેલી ઇસ્લામી સંસારી વાર્તા. ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા લાયક છે, કેમકે સ્ત્રીઓને બોધ આપવાની દૃષ્ટિથી જ વાર્તા લખાયેલી લાગે છે. અંદર કર્તવ્યનો બોધ છે પણ લાંબાં ટાયલાં ઘણાં હોવાથી વાર્તા રસિક લાગતી નથી. બાપા સાદી છે પણ અશુદ્ધિઓ ઘણી રહી ગઈ છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

યુસુફઅલી ખાકરભાઈ

યુસુફી વાર્તાઓ

(૧૯૦૫) રૂ. ૦-૮-૦

મુસ્લીમ સંસારની સામાજિક વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. અંદર નીતિબોધક સામાન્ય દૃષ્ટાન્તો છે. બાપા સાદી પણ અશુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને, ખાસ કરીને મુસલમાનોને વાંચવાને સારી છે.

રાવળ, હગનલાલ વિદ્યારામ અને દેડિસ્કર સદાશિવ મોરેશ્વર

વિલાસિની અથવા સત્યનો જય

(૧૯૧૫) રૂ. ૧-૮-૦

કે. રામચંદ્ર આખાજી રાજેના મરાઠી પુસ્તક ઉપરથી ભાષાન્તર કરેલું છે. વાર્તા સામાજિક છે અને સ્ત્રીઓને ખાસ વાંચવા લાયક છે. વાર્તાની ગુંથણી સારી છે અને ચાલુ જમાનાની અધમતાઓમાંથી બચવા માટેનો બોધ સારો મળે એમ છે. નૈતિક જીવન ગાળનારની કસોટી કેટલુંક મુઠ્ઠી થાય છે પણ છેવટે સત્ય જ ટકી શકે છે તે વાર્તામાં બતાવ્યું છે. બાપા સાદી અને સરળ છે તે થોડું ભણેલા પણ વાંચી સમજી શકે એમ છે.

રાવળ, દલપતરામ ભાઈશંકર

શારદાનું સ્વાર્પણ અને સેવાધર્મ સમીક્ષા

(૧૯૨૦) ૩. ૨-૪-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. વાર્તાનો વિષય નિર્દોષ અને કર્તવ્યનો બોધ આપે તેવો છે, પણ અસરકારક રીતે લખાયો નથી. પાત્રાલેખન એક સરખું રહ્યું નથી. પાત્રને પ્રમાણિક ચિતરી પછી અપ્રમાણિક બતાવ્યું છે. તેમજ પ્રથમ સદ્ગુણી ચિતરી પછી નીચ વૃત્તિવાળી સ્થિતિમાં અને પછી સેવા ધર્મ બજાવનાર તરિકે એમ પાત્રોની યોગ્યતા કાયમ રાખી નથી. છતાં વર્તમાન જમાનાનું આંગિક અવલોકન કરી પુસ્તક લખવામાં આવ્યું છે અને કેટલાક માણસો ઉજળા હાથે અને દેશ સેવાનાં ધર્મિય કરીને લોકોને કેમ હાથે આવે છે તે સારી રીતે બતાવ્યું છે. દેશલક્ષ્ય કહેવડાવવાની ઉત્કંઠા રાખનારાઓને ખાસ બોધક છે.

રાવળ, મોહનલાલ રેવાશંકર

સુબોધ સુમંતગૌરી

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. વસ્તુ મંકવના સીધી અને સરળ છે અને કન્યાઓને શિખામણનો ભાગ સારો છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે.

વકીલ, ઝોળી એચચશા

સાચી પણ કાચી

(૧૯૨૩) ૩. ૩-૦-૦

ખાસ કરીને શ્રી ઉપયોગી પારસી સંસારને લગતી વાર્તા છે. શ્રીઓને ઉપયોગી પ્રશ્નોની ચર્ચા સારી કરવામાં આવી છે તેથી શ્રીઓને પોતાનો ગૃહસંસાર સુધારવામાં મદદરૂપ થઈ પડે એમ છે. વસ્તુસંકલના હીક નથી તેમ કલ્પના ન પહોંચી શકે એવા બનાવો વર્ણવ્યા છે તેથી રસમાં ક્ષતિ થાય છે, તેપણ દુરસદના વખતમાં આનંદ મેળવવા વાંચવા જેવી છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી ને કંઈક અંશે અશુદ્ધ છે. શરૂઆત જ અંગ્રેજી સંબોધી થાય છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

શર્મા, લીમાશંકર

અભાગિની અથવા સુશીલાની સંસારતૃષ્ણા

(૧૯૨૬) ૩. ૧-૮-૦

શ્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. વિકારવશ થતાં શ્રીઓ અધઃપાત પામે છે તેથી તેમ થતાં અટકાવવાની અને સ્ત્રીરક્ષાની જરૂર છે એ બતાવવાનો વાર્તાનો ઉદ્દેશ

છે. આ પુસ્તક અને ‘લાગીરથીની ભૂલ’ બંનેનું વસ્તુ એક જ છે અને બંને એક જ બંગાળી પુસ્તકનાં લાખાન્તર છે. આ પુસ્તકમાં મૂળ બંગાળી પુસ્તક પ્રમાણે જ પાત્રો અને સ્થળોનાં નામ રાખ્યાં છે ત્યારે ‘લાગીરથીની ભૂલ’માં તે નામો બદલીને ગુજરાતી બનાવ્યાં છે. એકંદરે પુસ્તક સારું છે ને સૌને વાંચવા જેવું છે. લાખા સાદી ને સરળ છે.

‘સુબન્ધુ’

મૃદુલા

(૧૯૦૭) રૂ. ૦-૮-૦

ખાસ સ્ત્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. લાખા સાદી પણ શૈલી કૃત્રિમ જેવી છે. વાર્તામાં ખાસ મહત્ત્વ જેવું કંઈ નથી અને પાત્રોમાં ગુંચવાંચ ઉત્પન્ન થાય એવું નવરાશમાં વખત ગાળવા વાંચવા જેવું છે. થોડું લાણેલી સ્ત્રીઓ પણ વાંચી શકે એમ છે.

હુરમીસ

મોહનમહાત્મ

(૧૯૧૮) રૂ. ૨-૮-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સામાજિક નવલકથા. સંસ્કારના જુદા જુદા પ્રસંગો કર્ણવી તે નારકત કર્તવ્યનો તથા કર્મ અને નીતિનો ભ્રષ્ટ્ર અપવામાં આવ્યા છે. લાખા પારસી ગુજરાતી જેવી પણ સરળ અને સમજી શકાય એવી છે. સૌને વાંચવા લાયક છે.

હાજી મહમ્મદ અલારખીયા શિવજી

સેવાસદન

રૂ. ૪-૪-૦

સ્ત્રી વિષયક સામાજિક નવલકથા હોઈ સમાજની બહોળી કરી તેના માર્ગ દર્શાવવા સારો પ્રયત્ન થયો છે. લાખા સરળ અને શુદ્ધ છે. વાર્તા સારી રીતે લખાઈ છે. શૈલી હૃદયંગમ છે. પુષ્પ વયનાં સ્ત્રી પુરૂષોને વાંચવા લાયક છે. બાળક અને જુવાનના હાથમાં પુસ્તક ઓછું જાય તો સારું. દિંદીમાં મૂળ લેખક શ્રીયુત પ્રેમચંદની એ નામની વાર્તાનો અનુવાદ છે.

૭. ટૂંકી વાર્તાઓ (સંખ્યા ૨૫)

અસાની, સોહરાજ શહેરીઆર

અકકલનો ખજનો ૨ ભાગ

(૧૯૨૦) રૂ. ૧-૪-૦

એક વાર્તા નથી. નાની નાની વાર્તાઓ ભેગી કરી પુસ્તક બનાવ્યું છે. સામાન્ય લોકોને ઉપદેશ મળે એમ છે અને સાધારણ લણેલા વાંચી શકે એવું છે, પણ ભાષા પારસી જુજરાતી ને તદ્દન અશુદ્ધ છે એટલે પારસીઓમાં જ પ્રચાર પામી શકે. પહેલા ભાગ કરતાં બીજો ભાગ હલકા પ્રકારનો છે.

અસાની, સોહરાજ શહેરીઆર

કિસમતની કિસ્તી

(૧૯૧૮) રૂ. ૧-૮-૦

આ પુસ્તકમાં કેટલીક ટૂંકી ટૂંકી વાર્તાઓનો સંગ્રહ કરેલો છે. સામાન્ય લોકોને આટલે સંગ્રહ સારો છે અને કેટલીક વાર્તાઓ સ્ત્રી ઉપયોગી છે. ભાષા મહેલી પણ પારસી જુજરાતી અને કંઈક અશુદ્ધ છે.

કાપડીઆ, જીજીભાઈ ખા.

પરશ્યન ટેલસ અથવા ૧૦૦૧ દીવસની વાર્તા

રૂ. ૪-૦-૦

અરેબીઅન નાઇટ્સ જેવી કલ્પિત વાતોનો સંગ્રહ. વાર્તાઓ રસિક અને વાંચતાં આનંદ આપે એવી છે. ભાષા પારસીસાઇ અને કૃત્રિમ લાગે છે. તથા અશુદ્ધિ પણ ઘણી છે. પુરસદના વખતમાં નિર્દોષ આનંદ મેળવવાને સારું વાચન છે. દરેક માણસે વાંચવા જેવી છે.

ગાહિલ, ધીરસિંહ બહેરાભાઈ

કાઠિયાવાડની દંતકથાઓ

(૧૯૨૬) રૂ. ૨-૦-૦

લોકોને મુખે પરપરાથી બોલાતી આવેલી જુદી જુદી ૨૭ વાર્તાઓનો આમાં સંગ્રહ છે. દરેક વાતમાં કંઈ ને કંઈ નૈતિક બોધ રહેલો છે અને વાર્તાઓ રસિક તથા

ચમત્કારિક હોવાથી હોંસથી વાંચવી ગમે એવી છે. બુદ્ધ બુદ્ધ પ્રદેશમાં એક જાતની વાર્તાઓ સહેજ પાંદરથી લોકોમાં બોલાય છે તે આના ઉપરથી જણાય છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક ઘણું સારું છે અને દરેક પુસ્તકાલયમાં રાખવા લાયક છે.

ક્રમ, ઉદ્ભવજી તુલસીદાસ

કથાવિનોદ

(૧૯૧૭) રૂ. ૦-૮-૦

નાની નાની કેટલીક ટૂંકી વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. વિનોદ સાથે નીતિ અને કર્તવ્યનો બોધ આપવાનો પ્રયત્ન સારો છે. ભાષા સાદી પણ શૈલી કૃત્રિમ જેવી લાગે છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા લાયક છે અને વાંચતાં ગમ્મત પડે એવી છે.

દેવે, જેઠાલાલ દેવશંકર

પરિચયન ટેલ્સ

રૂ. ૧-૦-૦

અરેબીઅન નાઈટ્સના જેવી મનોરંજક વાર્તાઓનો સંગ્રહ. એમાં નીતિ, સદાચાર તથા પવિત્ર હૃદયનો બોધ બહુ સારો આપવામાં આવ્યો છે. એક દાસી બુદ્ધી બુદ્ધી રસમય સુંદર વાતો કહી તે દ્વારા એક શાહજાદોનો પુરુષો તરફનો અલુગમો દુન કરાવે છે. અને તે નહિ પરણવાનો નિશ્ચય કરી બેઠેલી તેને પુરુષોનો પ્રેમ તથા સહૃદયતાનો ખ્યાલ આપી તેને પરણવાનું કબુલ કરાવે છે. ભાષા શુદ્ધ અને સરકારી છે તેથી મૌનિ વાંચવી ગમે એવી છે. જુવાન સ્ત્રી પુરુષોએ ખાસ વાંચવા જેવી છે.

દીવેટીઆ, નલિનીકાન્ત નરસિંહરાવ

ધન્દુકલા

(૧૯૧૭) રૂ. ૦-૧૦-૦

પ્રો. એફ. ડબ્લ્યુ. બેઝનના એક અંગ્રેજી પુસ્તકનો અનુવાદ છે. શામળભટ્ટની વાર્તાઓને મળતી આ વાર્તાની ગુંથણી છે. વીસ દિવસમાં વીસ ટૂંકી વાર્તાઓ પૂરી થાય છે અને પ્રત્યેક વાર્તા નૈતિક સિદ્ધાંત ધડવામાં આવ્યા છે. વાર્તાઓ રસિક છે. ભાષા શુદ્ધ સાદી ને સરળ છે. પુષ્પ ઉમરનાં સ્ત્રી પુરુષોને વાંચવા લાયક છે.

દેશાધ, કેશવલાલ છાયાલાલ

મારી વીશ વાર્તાઓ

(૧૯૧૯) રૂ. ૨-૦-૦

નાની નાની સામાજિક વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. સંસારમાં હિલા થતા કલહો અને તેમાંથી નિપજતાં અનિષ્ટ પરિણામો વાર્તાઓ દ્વારા સમજાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. લગ્ન, કબ્રોડાં, વિધવા પ્રત્યે સમાજની ફરજ, અત્યારની ફળવણી, સ્વદેશી વસ્તુપ્રચાર વગેરે વિષયો ફીક ચર્ચ્યા છે. પુસ્તક દરેક માણસે વાંચવા જેવું છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે તેથી સામાન્ય લોકો પણ સમજી શકે એમ છે.

દેશાધ, છાટુભાઈ દાજીભાઈ તથા મહેતા ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર

મહારાષ્ટ્રીય કથાકુંજ

(૧૯૧૫) રૂ. ૧-૪-૦

નીતિ, ધર્મ તથા દેશાભિમાનથી ભરેલી જુદી જુદી વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. ભાષા સાદી સરળ ને સંસ્કારી છે. પ્રાચીન સમયની પ્રેમ શૌર્યની વાતો રસિક અને આકર્ષક છે. સામાન્ય લોકોને અને તરુણ સ્ત્રીપુરુષોને વાંચવા લાયક છે.

પટેલ, વેણીલાલ રંગીલદાસ

પૂર્ણિમા

અંગાળી, મરાઠી તથા અંગ્રેજીમાંથી ચૂંટી કાઢેલી પંદર દુંદી દુંદી સુંદર વાર્તાઓ આપેલી છે. અંદર નીતિનો બોધ સારો હોવાથી બાળકો તથા સ્ત્રીઓના હાથમાં ખાસ આપવા જેવું પુસ્તક છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

પટેલ, નાગરદાસ ઇશ્વરદાસ

ડિટેક્ટિવ જયંતનાં અદ્ભુત પરાક્રમો

(૧૯૨૬) રૂ. ૨-૮-૦

આ પુસ્તકમાં એકંદરે ૯ વાર્તાઓ છે. વાર્તાઓ ડિટેક્ટિવ છે પણ બહુ ચમત્કાર ભરેલી નથી. શેરલોકહોમ્સની વાર્તાઓના અનુવાદ જેવું લાગે છે પણ તેના જેવો રસ

આમાં આવી શક્યો નથી. ભાષા સાદી છે પણ જોડણી તથા વાક્યરચના કેટલીક ખામી વાળી છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક એકંદરે સારું છે.

પરમાર, રત્નસિંહ દીપસિંહ

નવલકથા સંગ્રહ ૧ ભાગ

(૧૯૧૩) રૂ. ૦-૮-૦

મરાઠી માસિક 'મનોરંજક'માં આવેલી જુદી જુદી નાની નાની વાર્તાઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવેલો છે. વાર્તાઓ સારી બોધક અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી ને સરળ છે તેથી સૌને વાંચવી ગમે એવી છે.

પાઠક, જગજીવન કાળીદાસ

કામાન્ધ કામિની અને લાવણ્યલતા

(૧૯૧૮) રૂ. ૨-૧૨-૦

આ પુસ્તકમાં બે વાર્તાઓ સમાયેલી છે. પહેલી ડિટકિટવ અને બીજી સ્ત્રીધર્મ ગતાવતી વાર્તા છે. ડિટકિટવ વાર્તામાં તેા લૂંટફાટને છળપ્રપંચ શિવાય બીજું કંઈ હોતું નથી એટલે તે સમાજને લાભ કરતાં હાનિ વધારે કરે છે. બીજીમાં પતિપત્નીના પવિત્ર પ્રેમનું સુંદર ચિત્ર છે. આવી બે વિરોધી વાતોને એક જ પુસ્તકમાં દાખલ કરી લેખકે ગંભીર જૂલ કરી છે. ભાષા સાદી સરળ ને શુદ્ધ છે. પુષ્પ ઉંમરના વાચકોને જ વાંચવા આપી શકાય.

પેમાસ્તર, ઝીણી કેપુશરૂ

જુડી જગત અને બીજી વાર્તાઓ

(૧૯૨૬) રૂ. ૧-૮-૦

જુડી જુડી ચાર સામાજિક વાર્તાઓ છે અને તેમાં પારસી સંસારનું ચિત્ર સારું આલેખ્યું છે. વાર્તાઓ લાગણીપ્રધાન અને પ્રેમના આદર્શ વાળી છે. ભાષા સરળ પણ પારસીસાદી પારસી ધરગથુ શબ્દોથી ભરેલી છે. તેથી ગુજરાતી વાચકો કરતાં પારસીઓને વધારે પસંદ પડે ખરી.

સૌ. પ્રમીલા તથા અર્ચિદા

વાર્તાલિહરી

(૧૯૦૯) ૩. ૧-૦-૦

જુદાં જુદાં માસિકામાં આવેલી નાની નાની વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. વાર્તાઓ રસિક રીતે સામાજિક વિષયો ઉપર લખાયેલી છે. અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને અને સામાન્ય લોકોને માટે ખાસ ઉપયોગી છે. ભાષા સાદી સરળ છે તેથી સૌ કોઈ સમજી શકે એમ છે. આવી નવલિકાઓની ગુજરાતી સાહિત્યમાં જરૂર છે.

લઢ, ગણપતિરામ ઉત્તમરામ (પ્રકાશક)

કથાસાગર

૩. ૨-૮-૦

વાર્તાવારિધિ નામના માસિકમાં પ્રગટ થયેલી જુદા જુદા લેખકોની નાની નાની વાર્તાઓ એકત્ર સંગ્રહ પુસ્તક રૂપે પ્રગટ કર્યો છે. એમાં 'અભિનંદન કે સ્નેહનિકંદન' જેવી કેટલીક વાર્તા ઉત્તમ છે અને કેટલીક સાધારણ છે. દરેક વાર્તામાંથી કંઈ કંઈ નૈતિક બોધ મળે છે. એકંદરે વાર્તા સારી છે અને દરેક માણસે વાંચવા જેવી છે. ભાષા સાદી અને શુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને માટે પુસ્તક સારું છે.

લઢ, મહાશંકર લલ્લુભાઈ

વિવિધ વાર્તામાળા (૧થી ૧૨ વાર્તાઓ)

(૧૯૧૧) ૩. ૫-૦-૦

નાની નાની વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. નાનાં બાળકોને, સ્ત્રીઓને તથા સામાન્ય લલ્લુતરવાળા લોકોને માટે આ સંગ્રહ ઉપયોગી છે. સ્ત્રીઓને ખાસ ઉપયોગી છે. ભાષા સાદી સરળ છે તથા વાર્તાઓ રસિક અને આનંદ આપે એવી છે. એમાં બ્યાવહારિક જ્ઞાન અને નીતિની શિખામણો છે. સ્ત્રીઓને ખરી કેળવણી આપવાથી કેવાં મહત્વનાં ફાલો કરાવી શકાય છે તે 'કેળવાયેલી કમળા'ની વાર્તામાં તથા સાચા સ્ત્રીશિક્ષણના અભાવે સંસારમાં કેવું ઝેરી જીવન પ્રસરે છે. તે 'શારદાનું શિક્ષણ' એ વાર્તામાં બતાવ્યું છે. બીજી વાર્તા પણ એવી જ બોધક છે.

ભટ્ટ, ગણપતિરામ ઉત્તમરામ

પુણ્યમાળા

(૧૯૧૪) રૂ. ૦-૪-૦

જુદી જુદી બોધક સામાજિક વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. ખાસ કરીને સ્ત્રી ઉપયોગી છે અને સાધારણ લોકોમાં પણ વાંચી શકે એમ છે. ઘરમાં કરકસર કરી પતિનું મન રંજન કરી દુઃખ વખતે પતિને આશ્વાસન આપે એવાં દૃષ્ટાંત વાંચનારને અસર કરે તેવાં છે. બીજી પણ બોધદાયક વાર્તાઓ સારી છે.

મરચંદ, એચ. જી.

વીરવિજય

(૧૯૦૦) રૂ. ૧-૦-૦

સ્વમાન, પ્રતિજ્ઞાપાલન, સ્વાર્પણ, સતીત્વ, શૌર્ય વગેરેને લગતા રજપુતાનાના ઇતિહાસમાંથી પ્રસંગો લઈ વીરરસથી ભરેલી પાંચ વાર્તાઓ પુસ્તકમાં મૂકેલી છે. ગૈલી સુંદર છે અને જાળકો તથા સ્ત્રીઓને ખાસ બોધક છે. ભાષા સરળ છે પણ નોંડણીની ભૂલો રહી ગયેલી જણાય છે.

મહેતા, રણજીતરામ વાવાભાઈ

સાહેબરામ આદિ કૃતિઓનો સંગ્રહ

(૧૯૨૧) રૂ. ૨-૪-૦

ઉત્તમ ભાવનાશાળી જુદી જુદી ૧૪ વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. સ્ત્રીપુરુષના સહચર્યમાં નીતિનો આદર્શ રજુ કરે છે તે સંયમ શિખવે છે. તેમજ ચાલુ જમાનાની પ્રગતિઓને પોષક શિક્ષિત યુવક યુવતીઓનો આદર્શ વાર્તાદ્વારા દેખાડવામાં આવ્યો છે. ભાષા શિષ્ટ ને સરળ છે.

મહેતા, ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર

પચીસ નવલકથા

(૧૯૦૪) રૂ. ૧-૦-૦

અંગાળી ઉપરથી અનુવાદ કરેલી કેટલીક વાર્તાઓનો સંગ્રહ. ભાષા સાદી સરળ ને શુદ્ધ છે. સામાન્ય લોકોને વાંચવા જેવું છે. વાર્તાઓ નિર્દોષ આનંદ આપે એવી બોધદાયક છે.

મહેતા, મગનલાલ હરિકૃષ્ણ

આદર્શ ગૃહસ્થ અને જાપાની જસુસ

(૧૯૧૭) રૂ. ૧-૮-૦

આ પુસ્તકમાં બે વાર્તાઓ સમાયેલી છે. અને અંગાળીનાં ભાષાન્તર છે. પહેલી

શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસના આદર્શ શિષ્ય સાધુ દુર્ગાચરણ નાગ મહારાયના બોધક જીવન-પ્રસંગોથી ભરેલી છે; અને બીજામાં એક જાપાની જનસુસની યુક્તિ-પ્રયુક્તિઓની કથા છે. અને વાર્તાઓ સારી ને વાંચવા લાયક છે. ભાષા સાદી ને શુદ્ધ છે.

વાચ્ય, માણેકજી એદલજી

દખખાણની દંતકથાઓ

રૂ. ૧-૮-૦

Tales of Indian Chivalry નામની અંગ્રેજ ચોપડીમાંની દક્ષિણ પ્રદેશને લગતી કેટલીક વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. એમાં કંઈક ઐતિહાસિક અને સામાજિક વાર્તાઓ આપેલી છે. વાનો રસિક અને વાંચવી ગમે એવી છે. બાળકો અને સ્ત્રીઓને બોધ લેવા લાયક ઉપયોગી છે. ભાષા પારસી ગુજરાતી અને થોડેટલે અંગ્રેજી અશુદ્ધ છે.

રોહન, રતનજી કરામજી

ચાઇનીઝ ટેલ્સ

રૂ. ૧-૪-૦

અરેબીઅન નાઇટ્સ જેવી દબની ચીન દેશની દંતકથાઓની ચોપડી છે. વાર્તાઓ કુંડી કુંડી પણ રસિક ને આનંદ આપે એવી છે. એનાથી ચીના લોકોના રીતરિવાજો તથા રહેણીકરણી જાણી શકાય છે. નવરાસના વખતમાં આનંદ મેળવવા માટે પુસ્તક સાફ છે. ભાષા પણ સાદી અને ઝટ સમજાય એવી છે. પણ કંઈક પારસી ગુજરાતી જેવી તથા અશુદ્ધ છે.

સૌ. મુમતિ લલ્લુભાઈ શામગદાસ

કેટલીક નવલકથાઓ

(૧૯૨૨) રૂ. ૧-૧૨-૦

પુસ્તકમાં ચાર નાની સામાજિક નવલકથાઓ છે. સંસારમાં જનતા કેટલાક પ્રસંગો લઈ વાર્તાઓ થોજી છે અને તે દ્વારા સંસારની ઘટના બતાવી સમાજજીવન સુધારવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે. દરેક માણસે પુસ્તક વાંચવા જેવું છે.

૮. હાસ્યરસિક (સંખ્યા ૫)

ભટ્ટ, મહારાજકર લલ્લુભાઈ

દિલખુશ દિવાળી

(૧૯૧૩) રૂ. ૦-૨-૦

કુંકી પણ રસિક વાર્તા છે. નવરાશના વખતમાં આનંદમાં વખત વિતાડવાને પુસ્તક સાફ છે. ભાષા સાદી સરળ છે ને સૌને વાંચવું ગમે એવું પુસ્તક છે.

મરઝખાન, જહાંગીર ખહેરામજી

અકકલનો મમુંદર

(૧૮૯૦) રૂ. ૪-૦-૦

હાસ્યજનક રમુજી નવલકથા. અક્કલના ઝોથમીર એવા ચાર પારસી મિત્રોના જીવનના જુદા જુદા પ્રસંગો વર્ણવ્યા છે. બોધ લેવા જેવું એમાં કશું નથી. નવરા માણ-મને રમુજી આપવા અને વખત ગાળવામાં કામ લાગે તે શિવાય વાર્તાનો કશો ઉપયોગ નથી. ભાષા પણ પારસી ગુજરાતી ને અશુદ્ધ છે. એટલે પારસીઓ શિવાય ખીજને વાંચવું આપ્તું જ ગમે.

મહેતા, ધનસુખલાલ કૃષ્ણલાલ

હાસ્યકથામંજરી ૧ ભાગ

(૧૯૨૨) રૂ. ૨-૦-૦

પુસ્તક હાસ્યરસ પ્રધાન છે અને તે દ્વારા સામાજિક કુરિવાજો કાઢવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. નૈતિકબોધ પણ ઠીક સમાયેલો છે. આ પુસ્તક ગમ્મત સાથે બોધ આપે એવું છે. ભાષા સાદી અને સરળ છે. સૌને વાંચવું ગમે તેવું છે.

રાયચુરા, ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ

હાલચીવડાની દશ વાતો

(૧૯૨૬) ૩. ૧-૮-૦

હાસ્ય અને વિનોદાત્મક છતાં માર્મિક બોધ આપે એવી દશ વાતો આમાં આવેલી છે. જુદી જુદી દિશામાં કેવી રીતે દેશભક્તિ થઈ શકે તે બતાવ્યું છે. વાર્તાઓ બોધક છે. રૂના વેપારીઓની જીવનદશા તથા દેશી રાજ્યોના કારભાર ઉપર સારું અજવાળું પાડે છે. ભાષા સરળ છે પણ કાઠિયાવાડી શબ્દોનું ભરણું કંઈક જણાય છે. નિર્દોષ વાચન તરિકે વખત ગાળવાને પુસ્તક સારું છે.

સત્યા, પેરતનજી જમસેદજી

અકબર ખીરખલનો વિનોદી વાર્તા સંગ્રહ

(૧૯૨૭) ૩. ૧-૧૨-૦

રમુજી વાચન તરિકે પુસ્તક ઘણું સારું છે. લોકોમાં અકબર અને ખીરખલના રમુજી દ્વયકા ઘણી વખત કહેવામાં આવે છે. એમાં ગમ્મતના અને ચતુરાઈના ઘણા પ્રસંગો છે અને વાંચવાથી માણસનામાં ચતુરાઈ, સમયસૂચકતા અને બુદ્ધિશક્તિ ખીલી શકે એમ છે. ભાષા કંઈક પારસી મુજરાતી પણ સાદી ને સરળ છે.

૯. પૌરાણિક (સંખ્યા ૨)

તોલાડ, રતનલાલ શ્રીજમોહનલાલ

મથુરાપુરીનો રંગીલો રાણો

(૧૯૦૪) રૂ. ૧-૦-૦

ભાગવતમાંથી પૌરાણિક વસ્તુ લઈને કંસવધના પ્રસંગની વાર્તા ગુંથી છે. કંસને રંગીલો રાણો ખનાવ્યો છે અને વસુદેવ, દેવકી આદિ પૌરાણિક પાત્રો લીધાં છે. ધર્મ-હિતોને માટે વાર્તા સારી છે. ભાષા સંસ્કૃતમય છતાં સમજી શકાય એવી છે.

માદી, રમણિકલાલ ગીરધરલાલ

રમહાયક રત્નનિધિ

(૧૯૨૩) રૂ. ૨-૪-૦

પુરાણોમાંથી ટુંકા રસિક વાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. વાર્તાઓ નિર્દોષ અને નીતિ-મોચક છે. આળોક અને સ્ત્રીઓને ખાસ વાંચવા લાયક છે. ભાષા સારી અને સરળ છે પણ કોઈ કોઈ કોણે વેગળીની ભૂલો થયેલી છે.

